

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน
A Development of Knowledge Package on Environmental Laws
for Community Leaders

โดย

ดร.ณัฐพงศ์ธัช กุรัตนธรรมา
นางสาวณัฐกานต์ นามบุตร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761007

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน
A Development of Knowledge Package on Environmental Laws
for Community Leaders

โดย

ดร.ณัฐพงศ์ธัช กุรัตนธรรมา
นางสาวณัฐกานต์ นามบุตร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

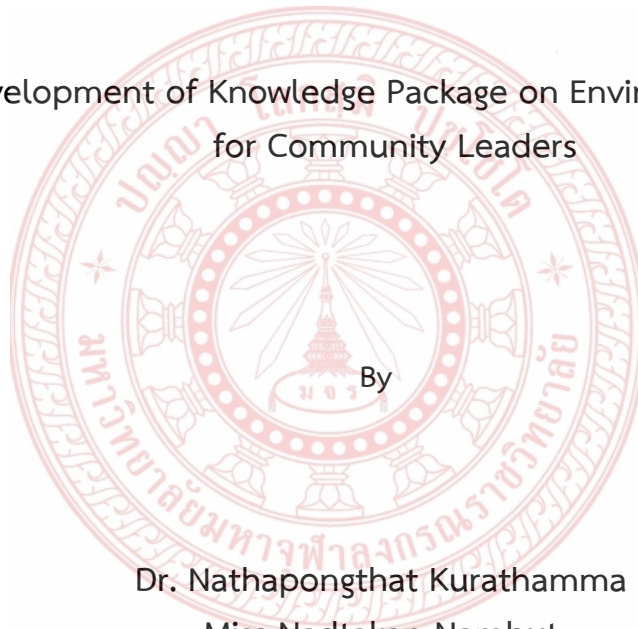
MCU RS 610761007

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

A Development of Knowledge Package on Environmental Laws
for Community Leaders

By

Dr. Nathapongthat Kurathamma

Miss Nadtakan Nambut

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Buriram Buddhist College

B.E. 2561

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610761007

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย: การพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน
 ผู้วิจัย: ดร.ณัฐพงศ์ธีช กุรัตนธรรมา นางสาวณัฐกานต์ นามบุตร
 ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
 ปีงบประมาณ: ๒๕๖๑
 ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ๒) เพื่อประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ๓) เพื่อเสนอแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน พื้นที่ทำวิจัย คือ อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ การวิจัยแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน ขั้นตอนที่ ๑ การพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ประชากรเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย ด้านการปกครองและด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ อัยการจังหวัด นายอำเภอ นิติกร หนวยความ นักวิชาการสิ่งแวดล้อม และผู้นำชุมชนที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ รวมจำนวน ๑๐ คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบบันทึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นตอนที่ ๒ ประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ประชากรเป็นผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๓๐ คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบความรู้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยคาร์รียละเอียด ค่าเฉลี่ย ขั้นตอนที่ ๓ เสนอแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ประชากรเป็นกลุ่มเดียวกับขั้นตอนที่ ๑ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า

- ๑) ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน มีเนื้อหาครอบคลุม มีความเหมาะสม การเขียนถือว่าถูกต้องตามหลักวิชาการ รูปเล่ม รูปแบบตัวอักษร โดยภาพรวมมีความเหมาะสมสามารถนำไปปฏิบัติใช้ได้
- ๒) ผู้นำชุมชนมีความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมโดยรวมร้อยละ ๕๒.๐๑ อยู่ในระดับปานกลาง
- ๓) แนวทางการใช้ชุดความรู้ ๑) ใช้เป็นชุดความรู้ในการบรรยายให้ความรู้ ๒) ใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกฎหมาย ๓) ใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน ๔) ใช้สำหรับสืบค้นข้อมูลในห้องสมุด ๕) ใช้เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์หรือให้ความรู้ในสถานีวิชุกกระจายเสียงและเสียงตามสายของชุมชน ๖) ใช้เป็นข้อมูลสอดแทรกในบทเพลง หมอลำ กันตรึม เจริญ การละเล่นพื้นบ้าน ๗) ใช้อ้างอิงเป็นฐานข้อมูลด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม ๘) ใช้เป็นของขวัญ ของชำร่วยในโอกาสต่างๆ ๙) ใช้เป็นเอกสารอ่านเล่นตามที่พัก โรงแรม สถานที่สาธารณะอื่นๆ ๑๐) จัดแปลเป็นภาษาอังกฤษ ๑๑) จัดทำเป็นชุดความรู้

ฉบับการ์ตูนสำหรับเด็ก และเยาวชน ๑๒) จัดทำเป็นชุดความรู้อิเล็กทรอนิกส์ (e-book) และ ๑๓)
จัดทำในรูปแบบอื่น อาทิ แผ่นพับ แผ่นซีดี

คำสำคัญ : การพัฒนา กฎหมายสิ่งแวดล้อม ผู้นำชุมชน

Research Title:	A Development of Knowledge Package on Environmental Laws for Community Leaders
Researchers:	Dr. Nathapongthat Kurathamma Miss Nadtakan Nambut
Department:	Mahachulalongkornrajavidyalaya University Burirum Buddhist College
Fiscal Year :	2561 / 2018
Research Scholarship Sponsor:	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1) to develop a set of environmental law knowledge for community leaders; 2) to evaluate the effectiveness of environmental law knowledge series for community leaders; 3) to propose a guideline for use of environmental law knowledge for community leaders. The research area is Amphoe Mueang Buri Ram. Buriram province The research is divided into 3 steps. Step 1: Development step of environmental law knowledge for community leaders. The population is highly qualified. The provincial prosecutor, the sheriff, the lawyer, the environmental lawyer. There were 10 community leaders in Buriram province. The instrument used was an analytical record form by content analysis. Step 2: Evaluation step of the effectiveness of environmental law knowledge series for community leaders. Population is the leader of the community. Amphoe Mueang Buriram Buriram, Thailand. The tool used is the Knowledge Test. Step 3: Suggestions for use of environmental law knowledge for community leaders. The population is the same as the step1. Analyze data by content analysis.

The results were found that:

1) Environmental law knowledge for community leaders. Content covered Appropriate Writing is considered to be based on academic principles. Overall, it is suitable for practical use.

2) The community leaders had the knowledge of environmental law at a total of 52.01 percent in the medium level.

3) How to use the knowledge package. 1) use as a knowledgebase in the lecture; 2) use it as a guide in the operation of staff involved in the law; 3) use it as a medium for teaching and learning in state educational institutions; 4) Use for searching information in the library. 5) Use as a media to promote or educate in the

radio stations and the voice of the community. 6) Use as information inserted in the song. Lam kantrum folk Ehriig 7) references a database on environmental law 8) as a gift. 9) Use as a dormitory document for accommodation, hotels, other public places. 10) To translate into English. 11) To create a comic strip for children and youth. 12) Make a set of electronic knowledge. E-books and 13) other formats such as CDs
Keywords: Development, Environmental Laws, Community Leaders

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดีด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ผู้นำชุมชน ที่อยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ คำปรึกษา ช่วยเหลือ และพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ตั้งแต่เริ่มต้นกระทั่งงานวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ทุกภาคส่วน ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานรวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล นิสิต ที่เป็นกำลังใจให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด เหนือสิ่งอื่นใด ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดามารดาผู้ให้กำเนิด และครอบครัวที่ให้กำลังใจและให้โอกาสทำงานแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องทำให้งานวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ไว้ ณ โอกาสนี้

ดร.ณัฐพงศ์ธีช กุรัตนธรรมา และคณะ

๙ กันยายน ๒๕๖๑

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๔
๑.๓ กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	๔
๑.๔ สมมุติฐานของงานวิจัย.....	๖
๑.๕ ขอบเขตของการวิจัย	๖
๑.๖ คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	๗
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๘
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๙
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม.....	๙
๒.๒ แนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	๔๓
๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้	๕๐
๒.๔ ทฤษฎีการถ่ายทอด.....	๕๓
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการประเมิน	๕๘
๒.๖ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของจังหวัดบุรีรัมย์.....	๖๗
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๗๔
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย.....	๗๙
๓.๑ ขั้นตอนที่ ๑	๗๙
๓.๒ ขั้นตอนที่ ๒	๘๒
๓.๓ ขั้นตอนที่ ๓	๘๓
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๘๕
๔.๑ ผลการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน.....	๘๕
๔.๒ ผลการประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน.....	๙๒
๔.๓ แนวทางการใช้ชุดกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน.....	๑๐๐

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ ๕ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๑๐๕
๕.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๑๐๕
๕.๒ สรุปผลการวิจัย.....	๑๐๕
๕.๓ อภิปรายผลการวิจัย	๑๑๓
๕.๔ ข้อเสนอแนะ.....	๑๑๗
บรรณานุกรม	๑๑๙
ภาคผนวก.....	๑๒๔
ภาคผนวก ก บทความวิจัย	๑๒๕
ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์	๑๓๘
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์	๑๔๔
ภาคผนวก ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๑๔๕
ภาคผนวก จ ภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย.....	๑๕๓
ภาคผนวก ฉ วิเคราะห์ระบวนการวิจัย	๑๖๐
ภาคผนวก ช สรุปองค์ความรู้การวิจัย.....	๑๖๓
ภาคผนวก ซ แบบสรุปโครงการวิจัย	๑๖๕
ภาคผนวก ฌ ประวัติผู้วิจัย	๑๗๑

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑ เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการประเมินด้วยวิธีเชิงระบบกับวิธีเชิงธรรมชาติ.....	๖๑
๒.๒ สรุปประเภทการประเมินช่วงเวลาเพื่อเอื้อต่อการประเมินและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง	๖๓
๒.๓ แหล่งน้ำของจังหวัดบุรีรัมย์.....	๗๒
๔.๑ การปรับปรุงชุดความรู้ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน.....	๙๐
๔.๒ แผนปฏิบัติการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน.....	๙๓
๔.๓ จำนวนผู้นำชุมชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา และตำแหน่งที่เข้าร่วมประเมินประสิทธิภาพชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน.....	๙๓
๔.๔ ระดับความรู้ของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมก่อนได้รับการปฏิบัติฝึกอบรม	๙๔
๔.๕ ระดับความรู้ของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมหลังได้รับการฝึกอบรมโดยใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน.....	๙๗
๔.๖ การเปรียบเทียบความรู้ของผู้นำชุมชนก่อนกับหลังได้รับปฏิบัติการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม.....	๙๙

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๕
๒.๑ ขั้นตอนการประเมิน.....	๖๔
๒.๒ แผนที่จังหวัดบุรีรัมย์.....	๗๐

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมโลกในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จนบางครั้งไม่สามารถปรับตัวได้ทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์เกิดการแย่งชิง แข่งขัน กีดกัน เอาเปรียบกันในด้านสังคมและเศรษฐกิจ จึงการรวมกลุ่มกันของสังคมในระดับภูมิภาคเพื่อออกกฎระเบียบการใช้ทรัพยากร การปฏิบัติและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ปราศจากการรุกราน การใช้ความรุนแรงต่อกัน พร้อมกับมีมาตรการในการควบคุม รักษา คุ้มครอง ป้องกัน ในกลุ่มตลอดจนมีการร่วมมือกันทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อเสถียรภาพความมั่นคง รักษาสภาพคล่องทางการเงินของแต่ละประเทศ อีกทั้งใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองกับกลุ่มองค์กรหรือประเทศที่มีอิทธิพลเหนือกว่า นอกจากนี้แต่ละประเทศได้มีการออกกฎหมายคุ้มครองทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดและมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ต่อประชากรในสังคมอันเป็นส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตให้ได้รับความเสียหายนำกลับมาใช้ประโยชน์ไม่ได้ และสถานการณ์ของสภาพการเปลี่ยนแปลงสภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศต่างๆ ในทุกภูมิภาคของโลก เป็นต้นว่า ประเทศจีนได้กลายเป็นประเทศผู้ผลิตขยะใหญ่ที่สุดของโลกในปี ๒๕๔๗ มากกว่าประเทศสหรัฐอเมริกาไปแล้ว จีนเพียงประเทศเดียวผลิตขยะได้มากถึงร้อยละ ๗๐ ของปริมาณขยะทั้งหมดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงและแปซิฟิก ทั้งนี้ จีน เอเชียตะวันออกเฉียง บางส่วนของยุโรปตะวันออก และตะวันออกกลาง เป็นภูมิภาคที่มีอัตราการเติบโตของการผลิตมูลฝอยชุมชน (municipal solid waste) เร็วที่สุดในโลก โดยมูลฝอยชุมชนเป็นขยะที่เกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิตประจำวันของชุมชน ซึ่งมีที่มาจากแหล่งต่างๆ คือ ที่พักอาศัย สถานประกอบการค้า การก่อสร้างและการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง องค์ประกอบของขยะส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยกระดาษ ขยะสิ่งปลูกสร้าง เช่น ซากปรักหักพังและเศษซากจากยาง วัสดุสารอินทรีย์ พลาสติก โลหะ วัสดุอันตราย และแก้ว^๑ หรือกรณีเกิดไฟป่าที่ประเทศอินโดนีเซียส่งผลกระทบต่อเป็นบริเวณกว้างข้ามประเทศ การปล่อยควันเสียจากโรงงาน มลพิษทางเสียงก่อให้เกิดความรำคาญ เหล่านี้ล้วนเป็นเหตุให้เกิดวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้แต่ละภูมิภาคมีความจำเป็นจะต้องแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศในการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างเหมาะสม หรือออกกฎระเบียบในการปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม โดยการทำสนธิสัญญา ทำปฏิญญา หรือบันทึกข้อตกลงร่วมกัน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติและมีสภาพบังคับในกลุ่มองค์กร เป็นบทลงโทษหากมีผู้ละเมิดกระทำผิดหรือฝ่าฝืนสัญญาก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ผู้มีอำนาจเกี่ยวข้องได้ลงนามร่วมกันเอาไว้

โดยพื้นฐานของสังคมนั้นจะมีความสัมพันธ์ที่สอดคล้องเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทรัพยากรท้องถิ่นและระบบการผลิต เริ่มแต่มีการจัดวางโครงสร้างพื้นฐานเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจนั้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติขึ้น นับตั้งแต่การมีถนน การมีรถยนต์ในการคมนาคมขนส่ง การมีไฟฟ้าเข้าไปในหมู่บ้าน ตลอดจนการเกิดเป็นชุมชนที่ขยายตัวขึ้น ชีวิตความ

^๑ ธนาคารโลก, วิกฤติขยะล้นโลก, หนังสือพิมพ์เดลินิวส์, ฉบับวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗.

เป็นอยู่ของประชาชนทั้งในชุมชนและครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไป ระบบการผลิตมุ่งเน้นรายได้ที่ต้องอาศัยเครื่องจักร และการจ้างแรงงาน ทำให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคมกลับมาเป็นการแข่งขัน ช่วงชิงการเอารอดเอาเปรียบกันมากขึ้น มาตรฐานการดำรงชีวิตของครอบครัว การบริโภค และการใช้จ่ายในครอบครัว และในระดับบุคคลกลับกลายเป็นความฟุ่มเฟือย และเป็นสังคมที่นิยมวัตถุมากขึ้น นอกจากนี้ประเทศไทยที่เคยเป็นเมืองสงบ ยิ้มแย้มแจ่มใส และเอื้อเฟื้อกลับเป็นสังคมที่ขัดแย้งกัน ความเห็นแก่ตัว เต็มไปด้วยยาเสพติด และอาชญากรรม มนุษย์เป็นผู้ใช้ทรัพยากรโดยตรง ย่อมที่จะต้องได้รับผลกระทบอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ในขณะที่เดียวกัน ถ้าได้พิจารณาถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ และทรัพยากรอื่นๆ จากป่าไม้ อากาศ และน้ำ มีสารพิษอยู่ในระดับอันตราย พื้นดิน ที่เป็นพื้นที่ผลิตอาหาร และใช้เป็นที่อยู่อาศัยมีคุณภาพต่ำ และมีปริมาณลดลง นอกจากนี้ยังมีสารพิษ ขยะมูลฝอย รวมทั้งสิ่งปฏิภูลเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ล้วนเป็นเหตุมาจากการเพิ่มจำนวนของประชากรและการเพิ่มปริมาณการบริโภคทรัพยากรของมนุษย์ในปัจจุบัน^๒

ปัญหาเรื่องความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาของโลกและเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศไทยในปัจจุบันท่ามกลางการพัฒนาที่รีบเร่งทำให้มนุษย์ละเลยการดูแลเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมทำให้มนุษย์เองต้องเผชิญกับความสูญเสีย และธรรมชาติก็เผชิญกับหายนะอย่างยากที่จะแก้ไขได้ ความเสียหายจากความไม่เป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นต่อมนุษย์เห็นได้ชัดเจนในเรื่องปัญหาสุขภาพอนามัยและความไม่ปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย ในลักษณะต่างๆ เช่น การเกิดอาการป่วยเจ็บของคนงานจากสารพิษในโรงงานอุตสาหกรรม การเป็นโรคมะเร็งของประชาชนในเมืองหรือชนบทเนื่องจากอากาศเสียหรือน้ำเสีย หรือการที่เกษตรกรเจ็บป่วยจากการสัมผัสยาฆ่าแมลง สารเคมีกำจัดวัชพืชต่างๆ เป็นต้น ซึ่งผู้เสียหายกระจายกันอยู่ทั่วไป มีทั้งคนที่มีฐานะและคนยากจน หากแต่คนยากจน คนด้อยโอกาส หรือชนกลุ่มน้อย กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ก็มีโอกาสในการแก้ไขปัญหานี้ได้น้อยกว่า เนื่องจากมีช่องทางทางสังคมและไม่มีช่องทางเข้าถึงความยุติธรรม ปัญหาด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคมไทยมาโดยตลอด โดยที่กลไกในกระบวนการยุติธรรมที่มีอยู่ไม่อาจเข้ามาจัดการความขัดแย้งปัญหาเหล่านี้ได้ เพราะหลายกรณีข้อพิพาทมิได้ระงับโดยองค์กรที่มีความเหมาะสม เพราะการเรียกร้องหาความยุติธรรมมักกระทำกันบนท้องถนน มีการใช้วิธีการระงับข้อพิพาทแบบเฉพาะหน้าพอเป็นพิธี เป็นครั้งๆไปเท่านั้น ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่บัญญัติเอาไว้มากมายที่กระจายไปตามกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ยากที่จะรับรู้ โดยเฉพาะการใช้สิทธิทางกฎหมายของ^๓

ปัจจุบันสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังเป็นปัญหาและเป็นจุดอ่อนของการรักษาฐานการผลิตและให้บริการ รวมทั้งการดำรงชีพที่ยั่งยืน ฐานทรัพยากรธรรมชาติถูกนำไปใช้ในการพัฒนาจำนวนมากก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ป่าไม้ลดลง ทรัพยากรดินเสื่อมโทรมความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม ทรัพยากรน้ำยังมีส่วนที่ไม่สามารถจัดสรรได้ตามความ

^๒ วินัย วีระวัฒนานนท์, วิฤตสิ่งแวดล้อม ทางต้นแห่งการศึกษา (ฉบับปรับปรุง) เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๔๐).

^๓ สุนทรียา เหมือนพะวงศ์, กระบวนการสร้างความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม, สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมสหภาพไทย, ๒๕๕๕.

ต้องการ และมีความเสี่ยงในการขาดแคลนในอนาคต เกิดปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นจากการเข้าถึงและการจัดสรรการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่เป็นธรรม รวมทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมือง ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและต้นทุนทางเศรษฐกิจ ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และภัยพิบัติทางธรรมชาติมีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้นโดยเฉพาะอุทกภัยและภัยแล้ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจและห่วงโซ่การผลิตภายในประเทศ^๔

ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัญหาชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า เป็นจังหวัดที่มีวิถีการดำเนินชีวิต ภาษา ประเพณี วัฒนธรรมหลากหลาย เนื่องจากมีอาณาเขตติดกับประเทศกัมพูชาด้านอำเภอบ้านกรวด ส่วนหนึ่งใช้ภาษาไทย-เขมร พูดสื่อสารกันเป็นภาษาท้องถิ่นหรือพูดภาษาไทย-ลาวพูด-ฟัง-อ่านภาษาไทยกลางไม่ค่อยเข้าใจในความหมายอย่างยิ่งภาษากฎหมายที่เป็นภาษาที่ใช้คำศัพท์เฉพาะ ต้องตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายแต่ละด้าน จากการสนทนากับผู้นำชุมชนในแต่ละอำเภอทำให้ทราบว่าประชาชนโดยทั่วไปไม่เข้าใจ และไม่สนใจที่ศึกษา เรียนรู้ จึงขาดความรู้ความเข้าใจในข้อกฎหมาย ประกาศ ข้อห้าม ระเบียบปฏิบัติต่างๆเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แม้กระทั่งตัวของผู้นำชุมชนเอง ไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล การดำเนินชีวิตประจำวันบางครั้งจึงเป็นการละเมิดหรือกระทำผิดต่อกฎหมาย โดยไม่ได้ตั้งใจ เช่น การเผาถ่านไม้ เผาขยะ การระบายสิ่งปฏิกูล ลงสู่น้ำลำคลอง การเปิดเครื่องเสียง หรือเสียงดังรบกวนของรถมอเตอร์ไซด์ อันเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษในชุมชน ก่อให้เกิดมลภาวะมีปัญหาร่องสภาพแวดล้อมและสุขภาพร่างกายตามมา และที่สำคัญเป็นการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวสิ่งแวดล้อมโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ปัญหาข้อกฎหมายอันเป็นอุปสรรคต่อความเข้มแข็งของชุมชน บางเรื่องเป็นปัญหากฎหมายอนุบัญญัติที่อาจแก้ไขได้ในระดับปฏิบัติโดยไม่จำเป็นต้องแก้ไขกฎหมายหลัก นอกจากนี้ยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องซึ่งมีได้อยู่ในกรอบการวิจัย และอาจไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่สมควรได้รับการแก้ไข แต่ก็ไม่ได้มีการกระตุ้นหรือผลักดันให้มีการแก้ไขอย่างถูกต้อง จึงสนับสนุนให้มีการศึกษาปัญหาข้อกฎหมายของชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยพิจารณาจากสิ่งที่ชุมชนจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วม มีสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบตามกฎหมาย หรือตามประเพณี วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น เพื่อแสวงหากฎหมายที่ช่วยกระตุ้นและส่งเสริมการพัฒนาไปพร้อม ๆ กับการศึกษากฎหมายที่มีลักษณะควบคุมอันเป็นอุปสรรคต่อความเข้มแข็งของชุมชน เป็นการพัฒนาเสริมสร้างองค์ความรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชนซึ่งจะนำไปใช้ในการบริหารจัดการในท้องถิ่น เพื่อเผยแพร่ให้กับชุมชนในการแก้ไขปัญหาของตน รวมทั้งการผลักดันสู่องค์กรระดับชาติหรือองค์กรอิสระที่จะใช้ข้อมูลเป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำนโยบายหรือวางแผนต่อไป^๕ จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นก่อให้เกิดความวิตกกังวลต่อปัญหาว่าทำอย่างไรให้กลุ่มผู้นำชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมให้เข้าใจ เกิดความตระหนัก นำไปปฏิบัติ และสามารถถ่ายทอดต่อประชาชนได้อย่างถูกต้อง

^๔ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่๑๒, พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔.

^๕ อธิพธ ตรีเสาวลักษณ์ และคณะ,โครงการวิจัยกฎหมายเพื่อการบริหารจัดการในท้องถิ่น, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.),๒๕๕๔.

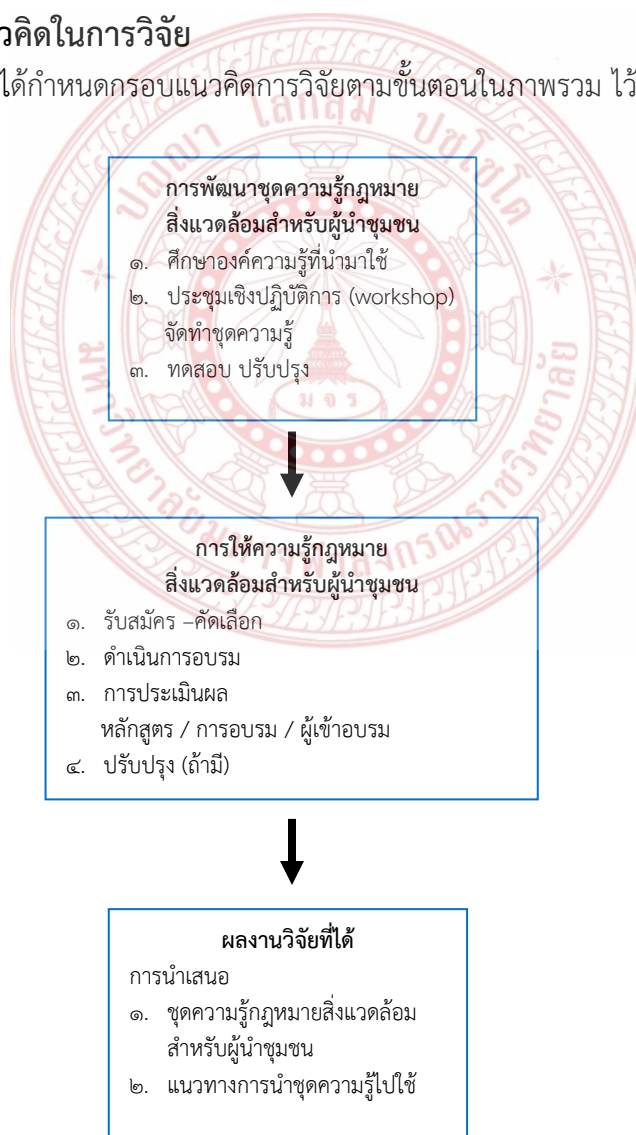
ด้วยเหตุและผลดังได้กล่าว ผู้วิจัยเห็นว่ามีคามจำเป็นอย่างยิ่งที่จะนำเอาความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมมาสังเคราะห์ขึ้นเป็นชุดความรู้ที่เหมาะสมกับผู้นำชุมชนได้ศึกษาทำความเข้าใจแล้วนำไปปฏิบัติให้เกิดผลด้านการพัฒนาแล้วขยายผลสู่ประชาชนในพื้นที่ โดยการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน เพื่อการนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่อสิ่งแวดล้อมของผู้นำชุมชนและประชาชนอย่างยั่งยืนต่อไป

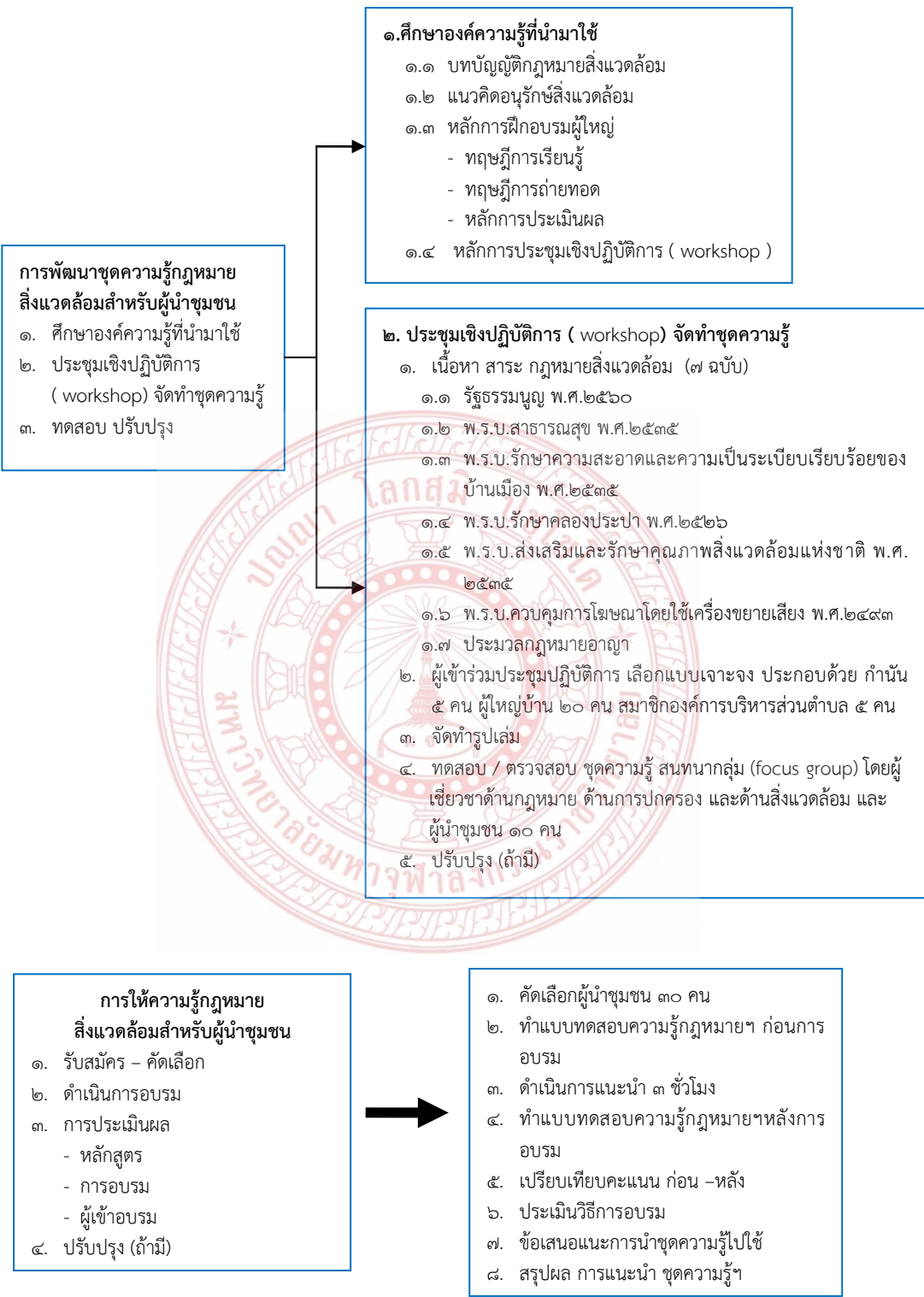
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน
๒. เพื่อประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน
๓. เพื่อเสนอแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

๑.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามขั้นตอนในภาพรวม ไว้ดังนี้

ภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๔ สมมติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานไว้ ดังนี้

- ๑.๔.๑ ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก
- ๑.๔.๒ หลังการเรียนรู้ผู้นำชุมชนมีความรู้สูงกว่าก่อนการเรียนรู้
- ๑.๔.๓ ได้แนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

๑.๕ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ แบ่งเป็น ๓ ขั้นตอน คือ

- ขั้นตอนที่ ๑ การพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน
- ขั้นตอนที่ ๒ ประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน
- ขั้นตอนที่ ๓ นำเสนอแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

มีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

๕.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย

๕.๑.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐

๕.๑.๒ พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ.๒๕๓๕

๕.๑.๓ พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.๒๕๓๕

๕.๑.๔ พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ.๒๕๒๖

๕.๑.๕ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕

๕.๑.๖ พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ.๒๕๙๓

๕.๑.๗ ประมวลกฎหมายอาญา

๕.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาอำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

๕.๓ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ประชากรสำหรับการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย ด้านการปกครองและด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ อัยการจังหวัด ปลัดจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอ นิติกร ตัวแทนสหภาพความประจําจังหวัด ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด นักวิชาการสิ่งแวดล้อม และตัวแทนผู้นำชุมชนที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ รวมจำนวน ๑๐ คน

สำหรับการประเมินคุณภาพของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอน การฝึกอบรม จำนวน ๕ คน

ขั้นตอนที่ ๒ ประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ประชากรเป็นผู้นำชุมชน ที่อยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๓๐ คน

ขั้นตอนที่ ๓ เพื่อเสนอแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ประชากรเป็นกลุ่มเดียวกันกับระยะที่ ๑

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การพัฒนาและประเมินคุณภาพของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน กลุ่มตัวอย่างสำหรับการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ได้จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้พิพากษา ปลัดจังหวัด นายอำเภอ นิติกร ตัวแทนสหภาพนายความประจำจังหวัด ทรพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด นักวิชาการ สิ่งแวดล้อม ที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๑๐ คน

ขั้นตอนที่ ๒ ประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มแบบเจาะจง กำหนดเป็นกลุ่มตัวอย่างจากผู้นำชุมชนที่อยู่อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๓๐ คน ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นกำนัน ๕ คน ผู้ใหญ่บ้าน ๒๐ คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ๕ คน

ขั้นตอนที่ ๓ เสนอแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มเดียวกับขั้นตอนที่ ๑

๕.๔ ขอบเขตด้านตัวแปร

๕.๔.๑ ตัวแปรต้น ได้แก่

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้นำชุมชน ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา และตำแหน่ง

๕.๔.๒ ตัวแปรตาม ได้แก่

- ๑) การพัฒนาและประเมินคุณภาพชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน
- ๒) ประเมินประสิทธิผลชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน
- ๓) แนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

๕.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

วันที่เริ่มต้น ๑ ตุลาคม ๒๕๖๐ วันที่สิ้นสุด ๓๐ กันยายน ๒๕๖๑

๑.๖ คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ สิ่งแวดล้อม หมายถึง สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ในด้านกายภาพ ด้านชีวภาพ และด้านมลภาวะ ประกอบด้วย ป่าชุมชน แหล่งน้ำ ดิน สัตว์ป่า และสัตว์น้ำในธรรมชาติ พืชผักที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ขยะ กลิ่น เสียง และสารเคมีที่ตกค้างในดิน น้ำ อากาศ ที่เกิดขึ้นในจังหวัดบุรีรัมย์

๑.๖.๒ กฎหมายสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความตามบทบัญญัติของกฎหมายที่มีบทบาทอำนาจ และหน้าที่เกี่ยวกับการคุ้มครอง ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐ พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ.๒๕๓๕ พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.๒๕๓๕

พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ.๒๕๒๖ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ.๒๕๓๓ และประมวลกฎหมายอาญา

๑.๖.๓ ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อม หมายถึง การรวบรวมกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนมาจัดทำเป็นรูปเล่ม เพื่อสะดวกในการศึกษาเรียนรู้ที่ผู้นำชุมชนสามารถปฏิบัติตาม และถ่ายทอดสู่ประชาชนได้อย่างถูกต้อง

๑.๖.๔ ผู้นำชุมชน หมายถึง ประชาชนที่มีตำแหน่งหน้าที่สำคัญในชุมชน ได้แก่ กำนันผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ที่ถูกเลือกให้เป็นกลุ่มตัวอย่าง

๑.๖.๕ การพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน หมายถึง การรวบรวมความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมมาสังเคราะห์ร่วมกับแนวคิดด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม แนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แนวคิดการถ่ายทอดความรู้ แนวคิดการเรียนรู้ และแนวคิดการประเมิน เพื่อพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน แล้วให้ผู้นำชุมชนนำไปความรู้ถ่ายทอดสู่ประชาชนต่อไป

๑.๖.๖ การถ่ายทอดความรู้ของผู้นำชุมชน หมายถึง การนำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้มีประสบการณ์ในการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมไปแนะนำและถ่ายทอดสู่ประชาชนในพื้นที่ของตน

๑.๖.๗ การปฏิบัติตามกฎหมายสิ่งแวดล้อม หมายถึง กระทำหรือไม่กระทำอย่างหนึ่งอย่างใด อันเป็นข้อห้ามหรือให้ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จำนวน ๗ ฉบับ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐ พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ.๒๕๓๕ พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.๒๕๓๕ พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ.๒๕๒๖ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ.๒๕๓๓ และประมวลกฎหมายอาญาของผู้นำชุมชนหรือประชาชนอันเกิดจากการใช้ชุดความรู้

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนมีประสิทธิภาพที่สามารถนำไปใช้ในการเสริมสร้างการเรียนรู้ได้จริง

๑.๗.๒ ผู้นำชุมชนมีความรู้ และมีทักษะในการถ่ายทอดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมต่อประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้อง

๑.๗.๓ ได้แนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

๑.๗.๔ ชุดข้อมูลความรู้ที่ได้จากการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน องค์กร ในระดับชุมชนท้องถิ่น และระดับประเทศ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง คือชุดความรู้ที่สามารถนำไปใช้ขยายผลให้ความรู้ประชาชนอย่างกว้างขวางต่อไป

บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการจัดทำวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ผู้วิจัยได้ค้นคว้า เอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม
- ๒.๒ แนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- ๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้
- ๒.๔ ทฤษฎีการถ่ายทอด
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการประเมิน
- ๒.๖ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของจังหวัดบุรีรัมย์
- ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม

๒.๑.๑ ความหมาย

กฎหมายสิ่งแวดล้อม หมายถึง กฎหมายที่มุ่งคุ้มครองและสงวนรักษาไว้ซึ่งระบบนิเวศของธรรมชาติรวมทั้งพลเมืองของชาติจากกิจกรรมใดๆที่อาจมีผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ^๑

กฎหมายสิ่งแวดล้อม (Environmental Law) คือ กฎหมายประเภทหนึ่ง มักตราขึ้นเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นหลัก เนื้อหาครอบคลุมการป้องกัน และเยียวยาความเสื่อมโทรมแห่งสุขภาพทั้งของมนุษย์และอมมนุษย์ และมักคาบเกี่ยวกับกฎหมายจารีตประเพณี สนธิสัญญา ข้อตกลง พันธกรณี กฎระเบียบ และนโยบาย^๒

กฎหมายสิ่งแวดล้อม หมายถึง กฎหมายภายในของรัฐต่าง ๆ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม ควบคุมป้องกันมลพิษ ส่งเสริมให้เกิดสิ่งแวดล้อมที่ดีมีผลดีต่อสุขภาพอนามัย โดยกฎหมายภายในดังกล่าวอาจอยู่ในรูปของกฎหมายแพ่ง กฎหมายอาญา รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายปกครอง^๓

๒.๑.๒ แนวความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหลักการที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลมากกว่าสองทศวรรษนับแต่การประชุมสิ่งแวดล้อมโลก (United Nations Conference on the Human Environment หรือ UNCHE) ครั้งแรกที่กรุงสต็อกโฮล์ม เมื่อปี ค.ศ.๑๙๗๒ และยิ่งปรากฏเด่นชัดขึ้นหลังการประชุมขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (United Nations Conference on Environment and

^๑ รติมา พัฒนโยธา,กฎหมายสิ่งแวดล้อม,สืบค้นจาก

<http://ratimaview.blogspot.com/๒๐๑๓/๐๑/blog-post.html>,๒๕๕๖.

^๒ สมชาย หอมลออ, รวมกฎหมายสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพฯ: สภานายความและมูลนิธิโลกสีเขียว,๒๕๓๘).

^๓ กรรณิกา สินธิพงษ์,ศาลปกครองกับศักดิ์ศรีของมนุษย์,วารสารวิชาการศาลปกครอง,๒๕๕๖.

Development หรือ UNCED) ที่กรุง Rio de Janeiro ประเทศบราซิล การให้ความสำคัญแก่การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากความคิดที่ว่าการมีส่วนร่วมดังกล่าวจะนำไปสู่กระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมมากขึ้น ทั้งนี้ หลักการข้อที่ ๑๐ (Principle ๑๐) ได้เน้นถึงความสำคัญที่จะให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน อันรวมถึงการมีส่วนร่วมมากขึ้นในกระบวนการตัดสินใจ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและกระบวนการยุติธรรม นอกจากนี้ในหลักการข้ออื่นๆ ก็ยังเน้นถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มสตรี กลุ่มคนหนุ่มสาว ชุมชนท้องถิ่น (Indigenous People and their Communities) และกลุ่มผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมและธุรกิจต่างๆ อีกด้วย

อิทธิพลของแนวคิดการมีส่วนร่วมดังกล่าวประกอบกับพัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในประเทศไทยซึ่งทำให้ประชาชนมีความตื่นตัวในสิทธิและเรียกร้องการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของรัฐมากขึ้น ได้ทำให้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญมากขึ้นทั้งในแง่การเมืองและกฎหมาย ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐ ได้มีบทบัญญัติหลายมาตราที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในลักษณะที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน อีกทั้ง พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ ซึ่งได้ประกาศใช้ก่อนหน้านั้นก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของแนวคิดนี้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการอภิปรายมากมายเกี่ยวกับบทบัญญัติต่างๆ ของกฎหมายที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วม แต่ก็ยังมีการพิจารณาหรือการวิเคราะห์ค่อนข้างน้อยเกี่ยวกับรูปแบบที่เป็นรูปธรรมของการมีส่วนร่วม อุปสรรค และความเป็นไปได้ในการที่ประชาชนจะบังคับใช้สิทธิของตนเองได้ตามกฎหมายซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างแท้จริง

๒.๑.๓ การมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๒.๑.๓.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐^๔

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้รับการกล่าวถึงในฐานะที่เป็นรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปทางการเมืองที่ให้ความสำคัญแก่ประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อม ที่ผ่านมากฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมโดยส่วนใหญ่จะเป็นกฎหมายที่มีลักษณะสั่งการและควบคุม (Command and Control) มากกว่า บทบัญญัติที่สำคัญของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐ ซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคคล ชุมชน รัฐ ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้บัญญัติไว้ ดังนี้

มาตรา ๔๓ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ (๒) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

^๔ ราชกิจจานุเบกษา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐, (ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก วันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๐).

มาตรา ๕๐ บุคคลมีหน้าที่ (๘) ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม

มาตรา ๕๗ รัฐต้อง (๒) อนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู บริหารจัดการ และใช้หรือ จัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิด ประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ดำเนินการและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๕๘ การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้อื่นดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจ มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสีย สำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและ ประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟัง ความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการ พิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อน การดำเนินการหรืออนุญาตตามวรรคหนึ่ง

ในการดำเนินการหรืออนุญาตตามวรรคหนึ่ง รัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อ ประชาชนชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการ เยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและ โดยไม่ชักช้า

มาตรา ๗๒ รัฐพึงดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน ดังต่อไปนี้

(๑) วางแผนการใช้ที่ดินของประเทศให้เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่และศักยภาพ ของที่ดินตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

(๒) จัดให้มีการวางผังเมืองทุกระดับและบังคับการให้เป็นไปตามผังเมืองอย่างมี ประสิทธิภาพ รวมตลอดทั้งพัฒนาเมืองให้มีความเจริญโดยสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ในพื้นที่

(๓) จัดให้มีมาตรการกระจายการถือครองที่ดินเพื่อให้ประชาชนสามารถมีที่ทำกิน ได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

(๔) จัดให้มีทรัพยากรน้ำที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคของ ประชาชน รวมทั้งการประกอบเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการอื่น

(๕) ส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานและการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า รวมทั้งพัฒนาและ สนับสนุนให้มีการผลิตและการใช้พลังงานทางเลือกเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านพลังงานอย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปีพ.ศ. ๒๕๖๐ ได้บัญญัติให้บุคคล ชุมชน รัฐ มีสิทธิและหน้าที่ให้ความร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความ หลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน

๒.๑.๓.๒ พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ (ฉบับที่๓) พ.ศ. ๒๕๖๐^๕

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

“ราชการส่วนท้องถิ่น” หมายความว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้งขึ้น

“สิ่งปฏิกูล” หมายความว่า อุจจาระหรือปัสสาวะ และหมายความรวมถึงสิ่งอื่นใดซึ่งเป็นสิ่งโสโครกหรือมีกลิ่นเหม็น

“มูลฝอย” หมายความว่า เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษวัตถุ ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร เถ้า มูลสัตว์ ขากสัตว์ หรือสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์ หรือที่อื่น และหมายความรวมถึงมูลฝอยติดเชื้อ มูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน

“ที่หรือทางสาธารณะ” หมายความว่า สถานที่หรือทางซึ่งมิใช่เป็นของเอกชนและประชาชนสามารถใช้ประโยชน์หรือใช้สัญจรได้

การกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย

มาตรา ๑๘ การกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยในเขตราชการส่วนท้องถิ่นใดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น

ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ราชการส่วนท้องถิ่นอาจมอบให้บุคคลใดดำเนินการตามวรรคหนึ่งแทนภายใต้การควบคุมดูแลของราชการส่วนท้องถิ่นหรืออาจอนุญาตให้บุคคลใดเป็นผู้ดำเนินการกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยตามมาตรา ๑๙ ก็ได้

มาตรา ๑๙ ห้ามมิให้ผู้ใดดำเนินการกิจการรับทำการเก็บ ขน หรือกำจัดสิ่งปฏิกูล หรือมูลฝอย โดยทำเป็นธุรกิจหรือโดยได้รับประโยชน์ตอบแทนด้วยการคิดค่าบริการ เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น

มาตรา ๒๐ เพื่อประโยชน์ในการรักษาความสะอาดและการจัดระเบียบในการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย ให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจออกข้อกำหนดของท้องถิ่นดังต่อไปนี้

(๑) ห้ามการถ่าย เท ทิ้ง หรือทำให้มีขึ้นในที่หรือทางสาธารณะซึ่งสิ่งปฏิกูล หรือมูลฝอย นอกจากในที่ที่ราชการส่วนท้องถิ่นจัดไว้ให้

(๒) กำหนดให้มีที่รองรับสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยตามที่หรือทางสาธารณะและสถานที่เอกชน

(๓) กำหนดวิธีการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยหรือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารหรือสถานที่ใดๆ ปฏิบัติให้ถูกต้องด้วยสุขลักษณะตามสภาพหรือลักษณะการใช้อาคารหรือสถานที่นั้นๆ

(๔) กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมการให้บริการของราชการส่วนท้องถิ่นในการเก็บ และขนสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยไม่เกินอัตราตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

^๕ ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕, (ฉบับที่๓) พ.ศ. ๒๕๖๐, (ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๖๕ ก, วันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๐).

(๕) กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูล หรือมูลฝอย เพื่อให้ผู้รับใบอนุญาตตามมาตรา ๑๙ ปฏิบัติ ตลอดจน กำหนดอัตราค่าบริการชั้นสูงตาม ลักษณะการให้บริการที่ผู้รับใบอนุญาตตามมาตรา ๑๙ จะพึงเรียกเก็บได้

(๖) กำหนดการอื่นใดที่จำเป็นเพื่อให้ถูกต้องด้วยสุลักษณะเหตุรำคาญ

มาตรา ๒๕ ในกรณีที่มีเหตุอันอาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อยู่อาศัยในบริเวณ ใกล้เคียงหรือผู้ที่ต้องประสบกับเหตุนั้นดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นเหตุรำคาญ

(๑) แหล่งน้ำ ทางระบายน้ำ ที่อาบน้ำ ส้วม หรือที่ใส่มูลหรือเถ้าหรือสถานที่อื่นใด ซึ่งอยู่ในทำเลไม่เหมาะสม สกปรก มีการสะสมหรือหมักหมมสิ่งของ มีการเททิ้งสิ่งใดเป็นเหตุให้มีกลิ่นเหม็นหรือละอองสารเป็นพิษ หรือเป็นหรือน่าจะเป็นที่เพาะพันธุ์พาหะนำโรค หรือก่อให้เกิดความ เสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

(๒) การเลี้ยงสัตว์ในที่หรือโดยวิธีใด หรือมีจำนวนเกินสมควร จนเป็นเหตุให้เสื่อม หรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

(๓) อาคารอันเป็นที่อยู่ของคนหรือสัตว์ โรงงานหรือสถานที่ประกอบการใดไม่มีการระบายอากาศ การระบายน้ำ การกำจัดสิ่งปฏิกูล หรือการควบคุมสารเป็นพิษหรือมีแต่ไม่มีการ ควบคุมให้ปราศจากกลิ่นเหม็นหรือละอองสารเป็นพิษอย่างพอเพียงจนเป็นเหตุให้เสื่อมหรืออาจเป็น อันตรายต่อสุขภาพ

(๔) การกระทำใดๆ อันเป็นเหตุให้เกิดกลิ่น แสง รังสี เสียง ความร้อน สิ่งมีพิษ ความ สั่นสะเทือน ฝุ่น ละออง เหม่า เถ้า หรือกรณีอื่นใด จนเป็นเหตุให้เสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

(๕) เหตุอื่นใดที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๒๖ ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจห้ามผู้หนึ่งผู้ใดมิให้ ก่อเหตุรำคาญในที่หรือทาง สาธารณะหรือสถานที่เอกชนรวมทั้งการระงับเหตุ รำคาญด้วย ตลอดทั้งการดูแล ปรับปรุง บำรุงรักษา บรรดาถนน ทางบก ทางน้ำ รางระบายน้ำ คู คลอง และสถานที่ต่าง ๆ ในเขตของตนให้ปราศจากเหตุ รำคาญ ในการนี้ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือเพื่อระงับ กำจัดและควบคุมเหตุ รำคาญต่างๆ ได้

มาตรา ๒๗ ในกรณีที่มีเหตุรำคาญเกิดขึ้นหรืออาจเกิดขึ้นในที่หรือทางสาธารณะให้เจ้า พนักงานท้องถิ่นมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้บุคคลซึ่งเป็นต้นเหตุหรือเกี่ยวข้องกับการก่อหรืออาจ ก่อให้เกิดเหตุรำคาญนั้น ระงับหรือป้องกันเหตุรำคาญภายในเวลาอันสมควรตามที่ระบุไว้ในคำสั่ง และ ถ้าเห็นสมควรจะให้กระทำโดยวิธีใดเพื่อระงับหรือป้องกันเหตุรำคาญนั้นหรือสมควรกำหนดวิธีการเพื่อ ป้องกันมิให้มีเหตุรำคาญเกิดขึ้นอีกในอนาคต ให้ระบุไว้ในคำสั่งได้ในกรณีที่ปรากฏแก่เจ้าพนักงาน ท้องถิ่นว่าไม่มีการปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามวรรคหนึ่ง และเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นอาจ เกิดอันตรายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพ ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นระงับเหตุรำคาญนั้น และอาจจัดการตามความ จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้เกิดเหตุรำคาญนั้นขึ้นอีกโดยบุคคล ซึ่งเป็นต้นเหตุหรือเกี่ยวข้องกับการก่อหรือ อาจก่อให้เกิดเหตุรำคาญต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายสำหรับการจัดการนั้น

มาตรา ๒๘ ในกรณีที่มีเหตุรำคาญเกิดขึ้นในสถานที่เอกชนให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมี อำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่นั้นระงับเหตุรำคาญภายในเวลาอัน สมควรตามที่ระบุไว้ในคำสั่ง และ ถ้าเห็นว่าสมควรจะให้กระทำโดยวิธีใดเพื่อระงับเหตุรำคาญนั้น หรือ

สมควรกำหนดวิธีการเพื่อป้องกันมิให้มีเหตุรำคาญเกิดขึ้นในอนาคตให้ระบุไว้ในคำสั่งได้ในกรณีที่ไม่มี การปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามวรรคหนึ่งให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจระงับเหตุ รำคาญนั้นและอาจจัดการตามความจำเป็นเพื่อป้องกันมิให้มีเหตุรำคาญเกิดขึ้นอีก และถ้าเหตุรำคาญ เกิดขึ้นจากการกระทำ การละเลย หรือการยินยอมของเจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่นั้น เจ้าของ หรือผู้ครอบครองสถานที่ดังกล่าวต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายสำหรับกรณีนั้น

ในกรณีที่ปรากฏแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นว่าเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นในสถานที่เอกชนอาจเกิด อันตรายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพหรือมีผลกระทบต่อสภาวะความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับการดำรงชีพ ของประชาชน เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะออกคำสั่งเป็นหนังสือห้ามมิให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองใช้หรือ ยินยอมให้บุคคลใดใช้สถานที่นั้นทั้งหมดหรือบางส่วน จนกว่าจะเป็นที่พอใจแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นว่า ได้มีการระงับเหตุรำคาญนั้นแล้วก็ได้

มาตรา ๒๘/๑ เมื่อปรากฏว่ามีเหตุรำคาญเกิดขึ้นตามมาตรา ๒๗ หรือมาตรา ๒๘ เป็น บริเวณกว้างจนก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของสาธารณชน ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจประกาศ

กำหนดให้บริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ควบคุมเหตุรำคาญ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และ เงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยคำแนะนำของคณะกรรมการและประกาศในราชกิจจานุเบกษา

การระงับเหตุรำคาญตามวรรคหนึ่ง และการจัดการตามความจำเป็นเพื่อป้องกันมิให้มี เหตุรำคาญนั้นเกิดขึ้นอีกในอนาคต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามที่เจ้าพนักงาน ท้องถิ่นประกาศกำหนด

ในกรณีที่เหตุรำคาญตามวรรคหนึ่งได้ระงับจนไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของ สาธารณชนแล้วให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นประกาศยกเลิกพื้นที่ควบคุมเหตุรำคาญนั้นโดยไม่ชักช้า

บทลงโทษ

มาตรา ๖๘ ผู้ใดฝ่าฝืนกฎกระทรวงซึ่งออกตามมาตรา ๖ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้า หมื่นบาท

มาตรา ๖๘/๑ ผู้ใดฝ่าฝืนกฎกระทรวงซึ่งออกตามมาตรา ๖ ในกรณีที่เกี่ยวกับมูลฝอยติด เชื้อหรือมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกิน ห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๖๙ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของอธิบดีกรมอนามัยตามมาตรา ๘ วรรคหนึ่ง โดย ไม่มีเหตุหรือข้อแก้ตัวอันสมควร หรือขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานสาธารณสุขตามมาตรา ๘ วรรคสองหรือนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดตามมาตรา ๘ วรรคสาม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหก เดือนหรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๗๐ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการตามมาตรา ๑๗/ ๓ (๘) หรือคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ตามมาตรา ๖๖/๒ (๒) โดยไม่มีเหตุหรือข้อแก้ตัวอันสมควร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๗๑ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๙ มาตรา ๓๓ วรรคหนึ่ง หรือมาตรา ๓๔ ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๗๒ ผู้ใดจัดตั้งสถานที่จำหน่ายอาหารหรือสถานที่สะสมอาหารตามมาตรา ๓๘ ซึ่งมีพื้นที่เกินสองร้อยตารางเมตรโดยไม่ได้รับใบอนุญาต ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท

ผู้ใดจัดตั้งสถานที่จำหน่ายอาหารหรือสถานที่สะสมอาหารตามวรรคหนึ่ง ซึ่งมีพื้นที่ไม่เกินสองร้อยตารางเมตร โดยไม่มีหนังสือรับรองการแจ้ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินสองหมื่นห้าพันบาท

มาตรา ๗๓ ผู้ใดฝ่าฝืนข้อบัญญัติท้องถิ่นซึ่งออกตามความในมาตรา ๒๐ (๕) มาตรา ๓๒ (๒) มาตรา ๓๕ (๑) หรือ (๔) หรือมาตรา ๔๐ (๒) หรือ (๓) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ใดฝ่าฝืนข้อบัญญัติท้องถิ่นซึ่งออกตามความในมาตรา ๒๙ มาตรา ๓๕ (๒) หรือ (๓) หรือมาตรา ๔๐ (๑) (๔) (๕) (๖) หรือ (๗) ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองหมื่นห้าพันบาท

มาตรา ๗๓/๑ ผู้ใดฝ่าฝืนข้อกำหนดของท้องถิ่นซึ่งออกตามความในมาตรา ๒๐ (๑) (๒) (๓) หรือ (๖) ในกรณีเกี่ยวกับมูลฝอยติดเชื้อ หรือมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา ๗๓/๒ ผู้รับอนุญาตผู้ใดฝ่าฝืนข้อกำหนดของท้องถิ่นซึ่งออกตามความในมาตรา ๒๐ (๕) ในกรณีเกี่ยวกับมูลฝอยติดเชื้อ หรือมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๗๔ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามมาตรา ๒๑ มาตรา ๒๒ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง หรือมาตรา ๒๘ วรรคหนึ่งหรือวรรคสาม หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศที่ออกตามมาตรา ๒๘/๑ วรรคสอง โดยไม่มีเหตุหรือข้อแก้ตัวอันสมควร หรือขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามมาตรา ๒๓ มาตรา ๒๗ วรรคสอง หรือมาตรา ๒๘ วรรคสอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินสองหมื่นห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๗๕ เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๒๔ วรรคสอง ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท และปรับอีกไม่เกินวันละสองพันห้าร้อยบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืน

มาตรา ๗๖ ผู้รับใบอนุญาตผู้ใดไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นกำหนดไว้ในใบอนุญาตตามมาตรา ๓๓ วรรคสอง หรือมาตรา ๔๑ วรรคสาม ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา ๗๗ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๔๑ วรรคสอง หรือฝ่าฝืนประกาศของเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามมาตรา ๔๒ (๑) ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา ๗๘ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๓๖ หรือฝ่าฝืนประกาศของเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามมาตรา ๔๒ (๒) หรือข้อบัญญัติท้องถิ่นที่ออกตามมาตรา ๔๓ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท

มาตรา ๗๙ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามหนังสือเรียก หรือไม่ยอมแจ้งข้อเท็จจริงหรือไม่ส่งเอกสารหรือหลักฐาน หรือขัดขวางหรือไม่อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือเจ้าพนักงานสาธารณสุข หรือผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งจากเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามมาตรา ๔๔ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๘๐ ผู้ดำเนินกิจการผู้ใดดำเนินกิจการในระหว่างที่มีคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่นให้หยุดดำเนินกิจการ หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามมาตรา ๔๕ มาตรา ๕๒ หรือมาตรา ๖๕ วรรคสอง โดยไม่มีเหตุหรือข้อแก้ตัวอันสมควร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และปรับอีกไม่เกินวันละสองหมื่นห้าพันบาทตลอดเวลาที่ยังไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง

มาตรา ๘๑ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานสาธารณสุขตามมาตรา ๔๖ วรรคสองโดยไม่มีเหตุหรือข้อแก้ตัวอันสมควร หรือขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานสาธารณสุข ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินสองหมื่นห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๘๒ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๔๙ หรือมาตรา ๕๐ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองพันห้าร้อยบาท

มาตรา ๘๓ ผู้รับใบอนุญาตผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๕๗ หรือมาตรา ๕๘ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองพันห้าร้อยบาท

มาตรา ๘๔ ผู้รับใบอนุญาตผู้ใดดำเนินกิจการในระหว่างถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาต ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และปรับอีกไม่เกินวันละสองหมื่นห้าพันบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืน

มาตรา ๘๔/๑ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคล ถ้าการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการหรือการกระทำของกรรมการ หรือผู้จัดการ หรือบุคคลใด ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น หรือในกรณีที่บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ต้องสั่งการหรือทำการและละเว้นไม่สั่งการหรือไม่กระทำการจนเป็นเหตุให้นิติบุคคลนั้นกระทำความผิด ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย

กล่าวโดยสรุป พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ.๒๕๓๕ (ฉบับที่๓) พ.ศ.๒๕๖๐ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การดำเนินกิจการรับทำการเก็บ ขน หรือกำจัดสิ่งปฏิกูล หรือมูลฝอย โดยทำเป็นธุรกิจ หรือโดยได้รับประโยชน์ตอบแทนด้วยการคิดค่าบริการ เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น พร้อมให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจออกข้อกำหนดของท้องถิ่น ห้ามการถ่าย เท ทิ้ง หรือทำให้มีขึ้นในที่หรือทางสาธารณะซึ่งสิ่งปฏิกูล หรือมูลฝอย นอกจากในที่ที่ราชการส่วนท้องถิ่นจัดไว้ให้ กำหนดให้มีที่รองรับสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยตามที่หรือทางสาธารณะและสถานที่เอกชน รวมทั้งวิธีการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยหรือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารหรือสถานที่ใด ๆ ปฏิบัติให้ถูกต้องด้วยสุขลักษณะตามสภาพหรือลักษณะการใช้อาคารหรือสถานที่นั้น ตลอดจนกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมการให้บริการของราชการส่วนท้องถิ่นในการเก็บและขนสิ่ง และให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจห้ามผู้หนึ่งผู้ใดมิให้ก่อเหตุรำคาญในที่หรือทางสาธารณะหรือสถานที่เอกชน รวมทั้งการระงับเหตุรำคาญด้วย ตลอดจนทั้งการดูแล ปรับปรุง บำรุงรักษา บรรดาถนน ทางบก ทางน้ำ รางระบายน้ำ คู คลอง และสถานที่ต่าง ๆ ในเขตของตนให้ปราศจากเหตุรำคาญ ในการนี้ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือเพื่อระงับ กำจัดและควบคุมเหตุรำคาญต่างๆได้

๒.๑.๓.๓ พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๐^๖

การรักษาความสะอาดในที่สาธารณะ และสถานสาธารณะ
ในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

มาตรา ๖ เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารหรือบริเวณของอาคารที่อยู่ติดกับทางเท้า มีหน้าที่ดูแลรักษาความสะอาดทางเท้าที่อยู่ติดกับอาคารหรือบริเวณของอาคาร

ในกรณีที่เป็นตลาด ไม่ว่าจะเป็ตลาดที่ขายอาหารหรือสินค้าประจำทุกวันหรือเฉพาะคราว ให้เจ้าของตลาดมีหน้าที่ดูแลรักษาความสะอาดทางเท้าที่อยู่ติดกับตลาด และให้ผู้ครอบครองส่วนหนึ่งส่วนใดของตลาดมีหน้าที่รักษาความสะอาดบริเวณตลาดที่ตนครอบครอง

ในการรักษาความสะอาดตามมาตรา นี้ เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารหรือบริเวณของอาคาร เจ้าของตลาด หรือผู้ครอบครองส่วนหนึ่งส่วนใดของตลาด จะมอบหมายให้คนหนึ่งคนใดหรือหลายคนเป็นผู้มีหน้าที่ดูแลรักษาความสะอาดแทนตนก็ได้ และให้ผู้ได้รับมอบหมายมีหน้าที่และความรับผิดชอบผู้มอบหมาย ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรานี้และพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่อาจหาตัวผู้รับมอบหมายได้ ให้ถือว่าไม่มีการมอบหมาย และให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารหรือบริเวณของอาคาร เจ้าของตลาดหรือผู้ครอบครองส่วนหนึ่งส่วนใดของตลาด เป็นผู้รับผิดชอบในการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรานี้

มาตรา ๗ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๖ ให้บุคคลตาม มาตรา ๖ มีอำนาจแจ้งผู้กระทำการฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้มิให้กระทำการหรือให้แก้ไขการกระทำอันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าผู้ถูกแจ้งหรือผู้ถูกห้าม ไม่ปฏิบัติตาม ให้รีบแจ้งความต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตาม มาตรา ๕๑ เพื่อใช้เป็นหลักฐานว่าตนมิได้กระทำความผิดตามมาตรา นี้

มาตรา ๘ เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารหรือที่ดินผู้ใด

(๑) วางกระถางต้นไม้บนทางเท้าหรือปลูกต้นไม้ที่บริเวณภายนอกอาคารที่ดินเป็น เจ้าของหรือผู้ครอบครอง และปล่อยให้ปละละเลยให้ต้นไม้เหี่ยวแห้งหรือมีสภาพกรุงรัง หรือปล่อยให้ปละละเลยให้มีสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยในกระถางต้นไม้หรือที่บริเวณภายนอกของอาคาร

(๒) ปล่อยให้ปละละเลยให้ต้นไม้หรืออัญพีชที่ตนปลูกไว้หรือที่ขึ้นเองในที่ดินของตน ให้เหี่ยวแห้งหรือมีสภาพกรุงรัง หรือปล่อยให้ปละละเลยให้มีการทิ้งสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยในบริเวณที่ดินของตน

ถ้าการปล่อยให้ปละละเลยตาม (๒) มีสภาพที่ประชาชนอาจเห็นได้จากที่สาธารณะ เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารมีความผิดตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๙ ห้ามมิให้ผู้ใดอาบน้ำหรือซักล้างสิ่งใดๆ บนถนน หรือในสถานสาธารณะซึ่งมิได้จัดไว้เพื่อการนั้น หรือในบริเวณทางน้ำที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นได้ประกาศห้ามไว้

^๖ ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕, (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๐, (ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๕ ก, วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐).

มาตรา ๑๐ การโฆษณาด้วยการปิด ทึง หรือโปรยแผ่นประกาศหรือใบปลิวในที่สาธารณะ จะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับหนังสืออนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ และต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่กำหนดในหนังสืออนุญาตด้วย

การขออนุญาต การอนุญาต การกำหนดอัตราค่าธรรมเนียม และการงดเว้นค่าธรรมเนียมในการขออนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง และในกฎกระทรวงดังกล่าวต้องกำหนดให้ชัดเจนว่ากรณีใดพึง อนุญาตได้หรืออนุญาตไม่ได้ และกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาอนุญาตไว้ด้วย

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่การกระทำของราชการส่วนท้องถิ่น ราชการส่วนอื่นหรือรัฐวิสาหกิจหรือของหน่วยงานที่มีอำนาจกระทำได้ หรือเป็นการโฆษณาด้วยการปิดแผ่นประกาศ ณ สถานที่ซึ่งราชการส่วนท้องถิ่นจัดไว้เพื่อการนั้น หรือเป็นการโฆษณาในการเลือกตั้งตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาธิบดีบัญญัติแห่งรัฐ สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และการโฆษณาด้วยการปิดประกาศของเจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารหรือต้นไม้ เพียงเพื่อให้ทราบชื่อเจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร ชื่ออาคาร เลขที่อาคาร หรือข้อความอื่นเกี่ยวแก่การเข้าไปและออกจากอาคารนั้น

มาตรา ๑๑ การโฆษณาตามมาตรา ๑๐ โดยมีได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือได้รับอนุญาตแต่มิได้ปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในการอนุญาต ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้ผู้โฆษณาปลด รื้อ ถอน ชูด ลบ หรือล้างข้อความหรือภาพนั้นภายในเวลาที่กำหนด

ถ้าการโฆษณาดังกล่าวตามวรรคหนึ่งมีข้อความหรือภาพที่มีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือลามกอนาจาร พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจปลด รื้อ ถอน ชูด ลบ หรือล้างข้อความหรือภาพนั้นได้เองโดยคิดค่าใช้จ่ายจากผู้โฆษณาตามที่ได้ใช้จ่ายไปจริง

มาตรา ๑๒ ห้ามมิให้ผู้ใดชูด กะเทาะ ชิด เขียน พ่นสี หรือทำให้ปรากฏด้วยประการใดๆ ซึ่งข้อความ ภาพ หรือรูปรอยใดๆ ที่กำแพงที่ติดกับถนน บนถนน ที่ต้นไม้ หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของอาคารที่อยู่ติดกับถนนหรืออยู่ในที่สาธารณะ เว้นแต่เป็นการกระทำของราชการส่วนท้องถิ่น ราชการส่วนอื่นหรือรัฐวิสาหกิจ หรือของหน่วยงานที่มีอำนาจกระทำได้

มาตรา ๑๓ เจ้าของรถซึ่งใช้บรรทุกสัตว์ กรวด หิน ดิน เลน ทราย สิ่งปฏิบูล มูลฝอยหรือสิ่งอื่นใด ต้องจัดให้รถนั้นอยู่ในสภาพที่ป้องกันมิให้มูลสัตว์หรือสิ่งดังกล่าวตกหล่น รั่วไหล ปลิว ฟุ้งกระจายลงบนถนนในระหว่างที่ไ้รถนั้น รวมทั้งต้องป้องกันมิให้น้ำมันจากรถรั่วไหลลงบนถนน

ถ้ามีกรณีดังกล่าวตามวรรคหนึ่งเกิดขึ้น ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เจ้าพนักงานจราจรหรือตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการจราจรมีอำนาจสั่งให้ผู้ขับขี่นำรถไปที่สถานีตำรวจ ที่ทำการขนส่งหรือสำนักงานขององค์การปกครองท้องถิ่น และยึดรถนั้นไว้จนกว่าเจ้าของหรือผู้ครอบครองรถจะชำระค่าปรับ

มาตรา ๑๔ ห้ามมิให้ผู้ใด

(๑) ปล่อยสัตว์ นำสัตว์ หรือจูงสัตว์ไปตามถนนหรือเข้าไปในบริเวณที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นได้ประกาศห้ามไว้

(๒) ปล่อยให้สัตว์ถ่ายมูลบนถนนและมีได้ขจัดมูลดังกล่าวให้หมดไป

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่ผู้ได้รับหนังสืออนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่นให้นำ ขบวนสัตว์หรือฝูงสัตว์หรือจูงสัตว์ไปตามถนน และได้เสียค่าธรรมเนียมรักษาความสะอาดตาม ข้อกำหนดของท้องถิ่น

มาตรา ๑๕ ห้ามมิให้ผู้ใดล้างรถยนต์ รถจักรยานยนต์ หรือล้อเลื่อนบนถนนหรือสถาน สาธารณะ และทำให้ถนนหรือสถานสาธารณะสกปรกเลอะเทอะ

มาตรา ๑๖ ห้ามมิให้ผู้ใดใช้ส่วนหนึ่งส่วนใดของถนนเป็นสถานที่ซ่อมเปลี่ยนแปลง ต่อ เติม หรือติดตั้งอุปกรณ์รถยนต์ รถจักรยานยนต์ หรือล้อเลื่อน

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่การแก้ไขรถยนต์ รถจักรยานยนต์ หรือล้อเลื่อนที่ เครื่องยนต์ขัดข้องหรืออุปกรณ์ชำรุดขณะใช้ถนน เพื่อให้รถหรือล้อเลื่อนดังกล่าวใช้การได้ต่อไป

มาตรา ๑๗ ห้ามมิให้ผู้ใด

(๑) กระทำด้วยประการใดๆ ให้ทางเท้าชำรุดเสียหาย

(๒) จอดหรือขับขี่รถยนต์ รถจักรยานยนต์ หรือล้อเลื่อน บนทางเท้า เว้นแต่เป็น การจอดหรือขับขี่เพื่อเข้าไปในอาคารหรือมีประกาศของเจ้าพนักงานจราจรผ่อนผันให้จอดหรือขับขี่ได้

มาตรา ๑๘ ห้ามมิให้ผู้ใดทิ้ง วาง หรือกองซากยานยนต์บนถนนหรือสถานสาธารณะ

มาตรา ๑๙ ห้ามมิให้ผู้ใดตั้ง วาง หรือกองวัตถุใดๆ บนถนนเว้นแต่เป็นการกระทำในบริเวณที่เจ้า พนักงานท้องถิ่นหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ประกาศกำหนดด้วยความเห็นชอบของเจ้าพนักงานจราจร

มาตรา ๒๐ ห้ามมิให้ผู้ใด

(๑) ปรงอาหาร ขายหรือจำหน่ายสินค้าบนถนน หรือในสถานสาธารณะ

(๒) ใช้รถยนต์หรือล้อเลื่อนเป็นที่ปรงอาหารเพื่อขายหรือจำหน่ายให้แก่ประชาชน บนถนนหรือในสถานสาธารณะ

(๓) ขายหรือจำหน่ายสินค้าซึ่งบรรทุกบนรถยนต์ รถจักรยานยนต์หรือล้อเลื่อน บนถนนหรือในสถานสาธารณะ

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่การปรงอาหารหรือการขายสินค้าตาม (๑) หรือ (๒) ใน ถนนส่วนบุคคลหรือในบริเวณที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ประกาศผ่อนผันให้กระทำได้ใน ระหว่างวัน เวลาที่กำหนดด้วยความเห็นชอบของเจ้าพนักงานจราจร

มาตรา ๒๑ ห้ามมิให้ผู้อยู่ในรถยนต์หรือผู้ขับขี่หรือผู้นั่งซ้อนท้ายรถจักรยานยนต์ ซื้อสินค้าที่ขาย หรือจำหน่ายในสถานสาธารณะหรือบนถนนยกเว้นถนนส่วนบุคคล

มาตรา ๒๒ ห้ามมิให้ผู้ใดจูง ไล่ หรือต้อนสัตว์ลงไปในทางน้ำซึ่งเจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือ พนักงานเจ้าหน้าที่ได้ปิดประกาศห้ามไว้ ณ บริเวณดังกล่าว

มาตรา ๒๓ ห้ามมิให้ผู้ใดเทหรือทิ้งกรวด หิน ดิน เลน ทราาย หรือเศษวัตถุก่อสร้างลง ในทางน้ำ หรือกองไว้ หรือกระทำด้วยประการใดๆ ให้วัตถุดังกล่าวไหลหรือตกลงในทางน้ำ

ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำการตามวรรคหนึ่ง จัดการขนย้ายวัตถุดังกล่าวออกไปให้ห่างจากทางน้ำภายในระยะเวลาที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือ พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนด และถ้าการกระทำผิดดังกล่าวเป็นอุปสรรคต่อการระบายน้ำหรือทำให้ท่อ ระบายน้ำ คู คลอง ต้นเขินให้มีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำการตามวรรคหนึ่งแก้ไขให้ทางน้ำดังกล่าวคืนสู่ สภาพเดิม ถ้าละเลยเพิกเฉยนอกจากมีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

แล้ว ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินคดีสำหรับความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ต่อไป

มาตรา ๒๔ เจ้าของร้านจำหน่ายอาหารและหรือเครื่องดื่มซึ่งจัดสถานที่ไว้สำหรับบริการลูกค้าได้ในขณะเดียวกันไม่ต่ำกว่ายี่สิบคน ต้องจัดให้มีส้วมที่ต้องด้วยสุขลักษณะตามที่กำหนดในกฎกระทรวง เพื่อให้ลูกค้าใช้ในระหว่างเปิดทำการค้า

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่เจ้าของร้านจำหน่ายอาหารและหรือเครื่องดื่มซึ่งจัดให้มีขึ้นในบริเวณงานเทศกาลหรืองานใดเป็นการเฉพาะคราว

มาตรา ๒๕ เจ้าของสถานบริการการจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงหรือก๊าซสำหรับยานพาหนะต้องจัดให้มีส้วมที่ถูกต้องด้วยสุขลักษณะตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

การดูแลรักษาสนามหญ้าและต้นไม้ในถนน และสถานสาธารณะ

มาตรา ๒๖ ห้ามมิให้ผู้ใดทิ้งสิ่งปฏิกูล มูลฝอย หรือเท หรือกองกรวด หิน ดิน เลน ททราย หรือสิ่งอื่นใดในบริเวณที่ได้ปลูกหญ้าหรือต้นไม้ซึ่งราชการส่วนท้องถิ่นราชการส่วนอื่นหรือรัฐวิสาหกิจเป็นเจ้าของ

มาตรา ๒๗ ห้ามมิให้ผู้ใดโค่นต้นไม้ ตัด เด็ด หรือกระทำด้วยประการใด ๆ ให้เกิดความเสียหายหรือน่าจะเป็นอันตรายแก่ต้นไม้ หรือใบ ดอก ผล หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของต้นไม้ที่ปลูกไว้หรือขึ้นเองตามธรรมชาติในที่สาธารณะหรือสถานสาธารณะ

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่การกระทำของผู้ที่ได้รับมอบหมายจากพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือผู้ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือให้โค่นหรือตัดต้นไม้จากเจ้าพนักงานท้องถิ่น

มาตรา ๒๘ ห้ามมิให้ผู้ใดปล่อยหรือจูงสัตว์เข้าไปในบริเวณที่ราชการส่วนท้องถิ่น ราชการส่วนอื่น หรือรัฐวิสาหกิจได้ปลูกหรืออนุญาตให้ผู้อื่นปลูกหญ้าหรือต้นไม้ไว้ และได้ปิดประกาศหรือปักป้ายห้ามไว้

การห้ามทิ้งสิ่งปฏิกูลมูลฝอยในที่สาธารณะ และสถานสาธารณะ

มาตรา ๒๙ ห้ามมิให้ผู้ใดถ่ายอุจจาระหรือปัสสาวะลงในที่สาธารณะหรือสถานสาธารณะซึ่งมิใช่สถานที่ที่ราชการส่วนท้องถิ่นได้จัดไว้เพื่อการนั้น

มาตรา ๓๐ ห้ามมิให้ผู้ใด เท ปล่อย หรือระบายอุจจาระ หรือปัสสาวะจากอาคารหรือยานพาหนะลงในทางน้ำ

มาตรา ๓๑ ห้ามมิให้ผู้ใด

(๑) บ้วนหรือถ่มน้ำลาย เสมหะ บ้วนน้ำหมาก สั่งน้ำมูก เทหรือทิ้งสิ่งใด ๆ ลงบนถนนหรือบนพื้นรถหรือพื้นเรือโดยสาร

(๒) ทิ้งสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยในสถานสาธารณะนอกภาชนะหรือที่ที่ราชการส่วนท้องถิ่นได้จัดไว้

มาตรา ๓๒ ห้ามมิให้ผู้ใด

(๑) ทิ้งสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยลงบนที่สาธารณะ

(๒) ปล่อยปละละเลยให้มีสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยในที่ดินของตนในสภาพที่ประชาชนอาจเห็นได้จากที่สาธารณะ

มาตรา ๓๓ ห้ามมิให้ผู้ใดเทหรือทิ้งสิ่งปฏิกูล มูลฝอย น้ำโสโครกหรือสิ่งอื่นใดลงบนถนนหรือในทางน้ำ

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองเรือหรืออาคารประเภทเรืออนแพ ซึ่งจอดหรืออยู่ในท้องที่ที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นยังไม่ได้จัดสวมสาธารณะหรืออาชนะสำหรับทิ้งสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย

มาตรา ๓๔ ห้ามมิให้ผู้ใดเทหรือระบายอุจจาระหรือปัสสาวะจากอาคารหรือยานพาหนะลงในที่สาธารณะหรือในสถานสาธารณะ

มาตรา ๓๔/๑ การเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ในเขตพื้นที่ของราชการส่วนท้องถิ่นใด ให้เป็นหน้าที่และอำนาจของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น แต่ไม่รวมถึงองค์การบริหารส่วนจังหวัด ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ราชการส่วนท้องถิ่นจะมอบหมายให้หน่วยงานของรัฐ หรือราชการส่วนท้องถิ่นอื่นรวมทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือเอกชนเป็นผู้ดำเนินการหรือทำร่วมกับราชการส่วนท้องถิ่นก็ได้ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ทั้งนี้การมอบให้เอกชนดำเนินการหรือร่วมดำเนินการดังกล่าว มิให้ถือว่าเป็นการร่วมลงทุนตามกฎหมายว่าด้วยการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ แต่หลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดดังกล่าว ต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ตามกฎหมายว่าด้วยการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐประกอบด้วย

สิ่งปฏิกูลและมูลฝอยที่จัดเก็บได้ราชการส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานของรัฐหรือราชการส่วนท้องถิ่นอื่น รวมทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือเอกชนที่ได้รับมอบหมายตามวรรคสองซึ่งดำเนินการจัดเก็บย่อมมีอำนาจนำไปดำเนินการ ใช้หรือหาประโยชน์ได้ตามข้อตกลงที่ทำไว้ระหว่างกันและตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดตามวรรคสอง

ในกรณีที่ราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์การบริหารส่วนจังหวัดได้รับมอบหมายจากราชการส่วนท้องถิ่นอื่นให้เป็นผู้ดำเนินการตามวรรคสอง มิให้ถือว่าเป็นการทำกิจการนอกเขตตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

ให้เป็นหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นที่จะเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยจากผู้ที่เกี่ยวข้องตามอัตราที่กำหนดในข้อกำหนดของท้องถิ่นซึ่งต้องไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง

การจัดการของเสียอันตรายและของเสียไม่อันตรายตามกฎหมายว่าด้วยโรงงานให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน เว้นแต่ในกรณีที่มีของเสียอันตรายหรือของเสียไม่อันตรายปนอยู่กับสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยที่ราชการส่วนท้องถิ่นจัดเก็บ ให้ราชการส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานของรัฐหรือราชการส่วนท้องถิ่นอื่นรวมทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือเอกชนที่ได้รับมอบหมายให้จัดเก็บแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยโรงงานมาดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยโรงงานต่อไปซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าวต้องเริ่มดำเนินการภายในสามวันนับแต่วันที่รับแจ้ง เมื่อพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวหากพนักงานเจ้าหน้าที่นั้นยังมิได้ดำเนินการ ให้ราชการส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานของรัฐหรือราชการส่วนท้องถิ่นอื่น รวมทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือเอกชนที่ได้รับมอบหมายให้จัดเก็บ ดำเนินการกับสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยนั้นตามที่เห็นสมควร และให้สันนิษฐานว่าพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยโรงงานที่ได้รับแจ้ง จงใจละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด

การเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา และในกรณีที่มีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการหรือมาตรฐานไว้เป็นการเฉพาะ ให้เป็นหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ หรือมาตรฐานนั้นด้วย

มาตรา ๓๔/๒ ผู้ใดประสงค์จะดำเนินกิจการรับทำการเก็บ ขน กำจัด หรือหาประโยชน์จากการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย โดยทำเป็นธุรกิจหรือโดยได้รับประโยชน์ตอบแทนด้วยการคิดค่าบริการต้องได้รับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น ทั้งนี้การขอรับใบอนุญาต การออกใบอนุญาต การต่ออายุใบอนุญาต การขอรับใบแทนใบอนุญาต และการออกใบแทนใบอนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อกำหนดของท้องถิ่นใบอนุญาตที่ออกให้ตามวรรคหนึ่งให้มีอายุดังต่อไปนี้

(๑) ใบอนุญาตการรับทำการเก็บและขนสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยให้มีอายุหนึ่งปีนับแต่วันที่ออกใบอนุญาต

(๒) ใบอนุญาตการกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยให้มีอายุห้าปีนับแต่วันที่ออกใบอนุญาต

(๓) ใบอนุญาตการหาประโยชน์จากการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยให้มีอายุห้าปีนับแต่วันที่ออกใบอนุญาต ผู้ใดได้รับใบอนุญาตตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ถือว่าได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุขแล้ว

มาตรา ๓๔/๓ เพื่อประโยชน์ในการรักษาความสะอาดและการจัดระเบียบในการคัดแยก เก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ออกข้อกำหนดของท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดหลักเกณฑ์การจัดให้มีที่รองรับสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยในสถานที่เอกชนที่เปิดให้ประชาชนเข้าไปได้

(๒) กำหนดวิธีการคัดแยก เก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย

(๓) กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมในการให้บริการของราชการส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานของรัฐ หรือราชการส่วนท้องถิ่นอื่นรวมทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือเอกชนที่ราชการส่วนท้องถิ่นมอบหมายให้ดำเนินการแทน ในการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง

(๔) กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมใบอนุญาตตามมาตรา ๓๔/๒ ไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง

(๕) กำหนดการอื่นใดที่จำเป็นเกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย เพื่อให้ถูกต้องด้วยสุขลักษณะ

การปฏิบัติหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นในการคัดแยก เก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ราชการส่วนท้องถิ่นต้องดำเนินการให้เป็นไปตามข้อกำหนดของท้องถิ่นตามวรรคหนึ่งด้วย ทั้งนี้ให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่จัดให้มีที่รองรับสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยตามที่สาธารณสุขและสถานสาธารณสุขให้เพียงพอและถูกสุขลักษณะ

มาตรา ๓๔/๔ ให้เป็นหน้าที่ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่จะเสนอแนะ แนะนำ และช่วยเหลือราชการส่วนท้องถิ่น

ในการจัดทำแผนงานโครงการในการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ซึ่งต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัด และในกรณีที่มีความจำเป็นต้องได้รับการอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดิน ให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเสนอความเห็นในการขอจัดตั้งงบประมาณเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีดำเนินการจัดทำ

แผนงานโครงการตามวรรคหนึ่ง ต้องมีขั้นตอนและกระบวนการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมด้วย

ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยตั้งคณะกรรมการกลางเพื่อให้คำแนะนำและกำกับการดำเนินการของราชการส่วนท้องถิ่นในการดำเนินโครงการตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง โดยคณะกรรมการดังกล่าวต้องประกอบด้วยผู้แทนกรมควบคุมมลพิษ ผู้แทนกรมโยธาธิการและผังเมือง ผู้แทนกรมโรงงานอุตสาหกรรม ผู้แทนกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ผู้แทนกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม และผู้แทนกรมอนามัย ในการนี้จะตั้งผู้แทนจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องด้วยก็ได้

ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการในระดับจังหวัด เพื่อให้คำแนะนำและกำกับการดำเนินการของราชการส่วนท้องถิ่นในการดำเนินโครงการตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมอบหมาย

การรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย

มาตรา ๓๕ ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำด้วยประการใดๆ ให้โคมไฟ ป้าย ศาลาที่พัก ม้านั่ง ส้วม หรือสิ่งอื่นใด ที่ราชการส่วนท้องถิ่น ราชการส่วนอื่นหรือรัฐวิสาหกิจได้จัดทำไว้เพื่อสาธารณชน เกิดความเสียหายหรือใช้ประโยชน์ไม่ได้

มาตรา ๓๖ ห้ามมิให้ผู้ใดปีนป้าย นั่ง หรือขึ้นไปบนรั้ว กำแพง ต้นไม้หรือสิ่งค้ำยันต้นไม้ในที่สาธารณะ

มาตรา ๓๗ ห้ามมิให้ผู้ใดยืน นั่ง หรือนอนบนราวสะพานสาธารณะหรือนอนในที่สาธารณะ

มาตรา ๓๘ ห้ามมิให้ผู้ใดเล่นว้าว ฟุตบอล ตะกร้อ หรือกีฬาใด ๆ บนถนน หรือในสถานสาธารณะหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของสถานสาธารณะ ที่มีประกาศของเจ้าพนักงานท้องถิ่นห้ามไว้

มาตรา ๓๙ ห้ามมิให้ผู้ใดติดตั้ง ตาก วาง หรือแขวนสิ่งใด ๆ ในที่สาธารณะเว้นแต่ได้รับหนังสืออนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือเป็นการกระทำของราชการส่วนท้องถิ่น ราชการส่วนอื่นหรือรัฐวิสาหกิจหรือของหน่วยงานที่มีอำนาจกระทำได้ หรือเป็นการวางไว้เพียงชั่วคราว

การติดตั้ง ตาก วาง หรือแขวนสิ่งใด ๆ ในที่สาธารณะโดยมิได้มีหนังสืออนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือได้รับอนุญาตแต่มิได้ปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในการอนุญาต ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำการตามวรรคหนึ่งปลดหรือรื้อถอนภายในเวลาที่กำหนด ถ้าผู้นั้นละเลย เพิกเฉย นอกจากมีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินคดีตามพระราชบัญญัตินี้ต่อไป

มาตรา ๔๐ ห้ามมิให้ผู้ใดติดตั้ง ตาก วาง หรือแขวนสิ่งใด ๆ ที่อาคารในลักษณะที่สกปรกรกรุงรัง หรือไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย และมีสภาพที่ประชาชนอาจเห็นได้จากที่สาธารณะ

ถ้ามีกรณีดังกล่าวเกิดขึ้นให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีหนังสือเตือนให้เก็บหรือจัดทำให้เป็นที่เรียบร้อย ถ้าผู้ติดตั้ง เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารละเลย เพิกเฉย นอกจากมีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่น หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินคดีตามพระราชบัญญัตินี้ต่อไป

มาตรา ๔๑ เจ้าของอาคารซึ่งตั้งอยู่ในระยะไม่เกินสี่สิบเมตรจากขอบทางเดินรถที่มีผิวจราจรกว้างไม่ต่ำกว่าแปดเมตร และที่ผู้สัญจรไปมาอาจเห็นอาคารหรือบริเวณของอาคารได้จากถนนนั้น ต้องดูแลรักษาอาคารนั้นมิให้สกปรกกรุงรัง

อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือพนักงานเจ้าหน้าที่

มาตรา ๔๒ ในเขตกรุงเทพมหานคร ให้เป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยที่จะให้คำแนะนำผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเพื่อพิจารณาแก้ไขข้อบกพร่องในการดูแลรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

ในเขตเทศบาล สุขาภิบาล เมืองพัทยา และองค์การปกครองท้องถิ่นอื่น ให้เป็นอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด และของปลัดกระทรวงมหาดไทยสำหรับในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด

มาตรา ๔๓ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ผู้ว่าราชการจังหวัดในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี ประธานกรรมการสุขาภิบาล ปลัดเมืองพัทยามีหน้าที่รับผิดชอบการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งอยู่ในการปกครองบังคับบัญชาของตน

ในกรณีที่ได้มีการมอบหมายให้รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร หรือปลัดกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ เทศมนตรี หรือปลัดเทศบาล กรรมการสุขาภิบาล ปลัดสุขาภิบาล หรือผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นช่วยปฏิบัติหน้าที่ ให้ผู้ได้รับมอบหมายมีหน้าที่รับผิดชอบเช่นเดียวกับผู้มอบหมาย

มาตรา ๔๔ นอกจากอำนาจหน้าที่ที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นและพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (๑) โฆษณาให้ประชาชนได้ทราบถึงหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้
- (๒) สอดส่องและกวดขันไม่ให้มีการฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้โดยเคร่งครัด
- (๓) ตักเตือนผู้กระทำความผิด หรือสั่งให้ผู้กระทำความผิดแก้ไขหรือขจัดความสกปรกหรือความไม่เป็นระเบียบหรือความไม่เรียบร้อยให้หมดไป
- (๔) จับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งไม่เชื่อฟังคำตักเตือนและดำเนินคดีตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔๕ เมื่อมีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้เกิดขึ้นในท้องที่ใดและพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่อาจทราบตัวผู้กระทำความผิด ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของท้องถิ่นนั้นทุกคนร่วมกันขจัดหรือแก้ไขไม่ให้สิ่งที่ผิดกฎหมาย ปรากฏอยู่ในที่สาธารณะหรือสถานสาธารณะอีกต่อไป

ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นจัดหาอุปกรณ์และอำนวยความสะดวกให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติการ และให้วางระเบียบการปฏิบัติการของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง

มาตรา ๔๖ ในกรณีที่ได้จับกุมผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ให้พนักงานเจ้าหน้าที่แจ้งให้ผู้กระทำความผิดจัดการลบ ล้าง กวาด เก็บ ตกแต่ง ปรับปรุงสิ่งที่เป็นความผิดมิให้ปรากฏอีกต่อไปภายในระยะเวลาที่กำหนด ถ้าผู้กระทำความผิดยินยอมปฏิบัติตาม ให้คดีเป็นอันเลิกกัน ถ้าผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตาม พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจจัดทำหรือมอบหมายให้ผู้อื่นจัดทำให้เกิดความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย และให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าใช้จ่ายในการเข้าจัดทำความสะอาดหรือความเป็นระเบียบเรียบร้อยตามที่ได้ใช้จ่ายไปจริงให้แก่เจ้าพนักงานท้องถิ่น แต่การชดใช้ค่าใช้จ่ายไม่ลบล้างการกระทำความผิดหรือระงับการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิด

มาตรา ๔๗ ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจประกาศกำหนดเวลาห้ามเข้าหรืออยู่ในสถานสาธารณะ ประกาศนั้นให้ติดตั้งหรือแขวนไว้ในบริเวณสถานสาธารณะที่ห้ามนั้นซึ่งเห็นได้ง่าย

มาตรา ๔๘ บรรดาความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือผู้ซึ่งเจ้าพนักงานท้องถิ่นแต่งตั้งและพนักงานสอบสวนมีอำนาจเปรียบเทียบได้ เมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามที่เปรียบเทียบภายในสิบห้าวัน แล้วให้ถือว่าคดีเลิกกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ถ้าผู้ต้องหาไม่ยินยอมตามที่เปรียบเทียบหรือเมื่อยินยอมแล้วไม่ชำระค่าปรับภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ดำเนินคดีเพื่อฟ้องร้องต่อไป

ค่าปรับที่ได้จากการเปรียบเทียบตามวรรคหนึ่ง ให้แบ่งแก่ผู้แจ้งตามมาตรา ๕๑ กึ่งหนึ่ง และพนักงานเจ้าหน้าที่ เจ้าพนักงานจราจร หรือตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการจราจร ผู้จับกุมอีกกึ่งหนึ่ง

มาตรา ๔๙ ภายใต้บังคับมาตรา ๔๘ วรรคสาม ค่าธรรมเนียมและค่าปรับที่เปรียบเทียบตามพระราชบัญญัตินี้ให้เป็นรายได้ของราชการส่วนท้องถิ่น

มาตรา ๕๐ ในกรณีที่มีการกระทำความผิดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นและพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจจับกุมผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดนั้นพร้อมด้วยยานพาหนะ เครื่องมือ และสิ่งของที่ใช้ในการกระทำความผิดเพื่อดำเนินการตามกฎหมายได้

ในการปฏิบัติหน้าที่ ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นและพนักงานเจ้าหน้าที่แสดงบัตรประจำตัวเมื่อบุคคลที่เกี่ยวข้องร้องขอบัตรประจำตัวพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้เป็นไปตามแบบที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยกำหนด

มาตรา ๕๑ ในกรณีที่มีผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ประชาชนผู้พบเห็นอาจแจ้งความต่อพนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อให้พนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานท้องถิ่น หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่โดยไม่ชักช้า และให้ถือว่าประชาชนผู้พบเห็นการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

บทกำหนดโทษ

มาตรา ๕๒ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๙ มาตรา ๑๔ มาตรา ๓๖ มาตรา ๓๗ หรือมาตรา ๓๘ หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศเจ้าพนักงานท้องถิ่นที่ได้ประกาศตามมาตรา ๔๗ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท

มาตรา ๕๓ ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๖ มาตรา ๒๑ หรือมาตรา ๒๘ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท

มาตรา ๕๔ ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๘ วรรคหนึ่ง มาตรา ๑๕ มาตรา ๒๐ มาตรา ๒๒ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ มาตรา ๒๙ มาตรา ๓๑ มาตรา ๓๒ มาตรา ๓๕ มาตรา ๓๙ มาตรา ๔๐ หรือมาตรา ๔๑ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองพันบาท

มาตรา ๕๕ ผู้ใดขับซึ่รถซึ่งบรรทุกมูลสัตว์ กรวด หิน ดิน เลน ทราย มูลฝอย หรือมีน้ำมัน และวัตถุดังกล่าวได้ตกหล่น ปลิว ฟุ้งกระจาย หรือรั่วไหลลงบนถนน ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสามพันบาท

มาตรา ๕๖ ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๑๐ วรรคหนึ่ง มาตรา ๑๒ มาตรา ๑๖ วรรคหนึ่ง มาตรา ๑๗ หรือมาตรา ๑๘ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท

มาตรา ๕๗ ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง มาตรา ๑๙ มาตรา ๒๓ มาตรา ๓๐ มาตรา ๓๓ วรรคหนึ่ง หรือมาตรา ๓๔ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา ๕๘ ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๒๔ หรือมาตรา ๒๕ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองพันบาท

นอกจากต้องระวางโทษปรับตามวรรคหนึ่งแล้ว ผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๒๔ หรือมาตรา ๒๕ ต้องระวางโทษปรับอีกวันละหนึ่งร้อยบาทเรียงรายวัน จนกว่าจะได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎกระทรวง

มาตรา ๕๘/๑ ผู้ใดดำเนินกิจการเกี่ยวกับการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยโดยมิได้รับใบอนุญาตตามมาตรา ๓๔/๒ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๕๘/๒ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของท้องถิ่นซึ่งออกตามความในมาตรา ๓๔/๓ (๑) และ (๕) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้มีหน้าที่หรือได้รับมอบหมายให้เก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยตามมาตรา ๓๔/๑ วรรคหนึ่งและวรรคสอง หรือผู้ได้รับใบอนุญาตตามมาตรา ๓๔/๒ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของท้องถิ่น ซึ่งออกตามความในมาตรา ๓๔/๓ (๒) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๕๙ พนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานท้องถิ่น หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๕๑ ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดตามที่มีการแจ้งความนั้น

กล่าวโดยสรุป พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมชุมชน กฎหมายได้กำหนดหน้าที่ ข้อควรปฏิบัติ ข้อห้ามต่าง ๆ พร้อมทั้งกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎหมายเอาไว้ เช่น เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารหรือบริเวณของอาคารที่อยู่ติดกับทางเท้า มีหน้าที่ดูแลรักษาความสะอาดทางเท้าที่อยู่ติดกับอาคารหรือบริเวณของอาคาร กรณีที่เป็นตลาด ไม่ว่าจะเป็นตลาดที่ขายอาหารหรือสินค้าประจำทุกวันหรือเฉพาะคราว ให้เจ้าของตลาดมีหน้าที่ดูแลรักษาความสะอาด ห้ามมิให้ผู้ใดอาบน้ำหรือซักล้างสิ่งใด ๆ บนถนน หรือในสถานสาธารณะ ห้ามโฆษณาด้วยการปิด ติ่ง หรือโปสเตอร์ประกาศหรือใบปลิวในที่สาธารณะ ห้ามขูด กะเทาะ ขีด เขียน พ่นสี หรือทำให้ปรากฏด้วยประการใด ๆ ซึ่งข้อความ ภาพ หรือรูปรอยใด ๆ ที่กำแพงที่ติดกับถนน บนถนน ที่ต้นไม้ หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของอาคารที่อยู่ติดกับถนน ห้ามทิ้งสิ่งปฏิกูล มูลฝอย หรือเท หรือกองกรวด หิน ดิน เลน ทราาย โคนต้นไม้ ตัด เด็ด หรือกระทำด้วยประการใด ๆ ให้เกิดความเสียหายหรือน่าจะเป็นอันตรายแก่ต้นไม้ หรือใบ ดอก ผล รวมทั้งห้ามปล่อยหรือจูงสัตว์เข้าไปในบริเวณที่ราชการส่วนท้องถิ่น ราชการส่วนอื่น หรือรัฐวิสาหกิจได้ปลูกหรืออนุญาตให้ผู้อื่นปลูกหญ้าหรือต้นไม้ไว้ และได้ปิดประกาศหรือปักป้ายห้ามไว้ การห้ามทิ้งสิ่งปฏิกูลมูลฝอยในที่สาธารณะ และสถานสาธารณะถ่ายอุจจาระหรือปัสสาวะลงในที่สาธารณะหรือสถานสาธารณะซึ่งมิใช่สถานที่ที่ราชการส่วนท้องถิ่นได้จัดไว้เพื่อการนั้น ตลอดจนห้ามบ้วนหรือถ่มน้ำลาย เสมหะ บ้วนน้ำหมาก สั่งน้ำมูก เทหรือทิ้งสิ่งใด ๆ ลงบนถนนหรือบนพื้นรถหรือพื้นเรือโดยสาร เป็นต้น

๒.๑.๓.๔ พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๕๒๖^๗

ในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

คลองประปา หมายความว่า คลองที่การประปาใช้เก็บน้ำและส่งน้ำที่ได้มาจากแหล่งน้ำดิบ คลองรับน้ำ หรือคลองขังน้ำ เพื่อใช้ในการผลิตน้ำประปาตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดให้เป็นคลองประปาตามมาตรา ๕

แหล่งน้ำดิบ หมายความว่า แหล่งน้ำที่นำน้ำมาใช้ในการผลิตน้ำประปาของการประปา คลองรับน้ำ หมายความว่า คลองที่ใช้รับน้ำดิบจากแหล่งน้ำดิบเข้าสู่คลองขังน้ำ หรือคลองประปา

คลองขังน้ำ หมายความว่า คลองหรือที่ที่ใช้เก็บน้ำดิบสำหรับส่งเข้าคลองประปา เขตหวงห้าม หมายความว่า เขตของคลองขังน้ำที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดเป็นเขตหวงห้ามตามมาตรา ๕

คันคลอง หมายความว่า มูลดินที่ถมขึ้นหรือสิ่งที่ทำขึ้นเป็นคันยาวไปตามแนวคลองประปา คลองรับน้ำ หรือคลองขังน้ำ

ท่อส่งน้ำดิบ หมายความว่า ท่อส่งน้ำดิบที่ใช้ในการผลิตน้ำประปาของการประปา รวมทั้งท่ออื่นใดซึ่งส่งน้ำดิบจากคลองประปาตลอดใต้คลองอื่นที่มีใช้คลองประปา

ท่อผ่านคลอง หมายความว่า ท่อส่งน้ำจากคลองอื่นหรือแหล่งน้ำอื่นที่ฝังลอดใต้คลองประปา

การประปา หมายความว่า การประปานครหลวงตามกฎหมายว่าด้วยการประปา นครหลวงหรือการประปาส่วนภูมิภาคตามกฎหมายว่าด้วยการประปาส่วนภูมิภาค หรือหน่วยงานอื่นของรัฐที่ดำเนินกิจการการประปาแล้วแต่กรณี

รัฐมนตรี หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๕ การกำหนดบริเวณใดเป็นคลองประปา คลองรับน้ำ คลองขังน้ำ และการกำหนดเขตคลองดังกล่าวหรือเขตหวงห้ามตามพระราชบัญญัตินี้ รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

การเปลี่ยนแปลงบริเวณคลอง เขตคลองหรือเขตหวงห้าม หรือการยกเลิกคลองหรือเขตคลองหรือเขตหวงห้ามที่ได้ประกาศกำหนดไว้ รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๖ ให้การประปาจัดให้มีหลักเขตและป้ายหรือเครื่องหมายอื่นแสดงเขตคลองประปาและเขตหวงห้ามไว้ให้เห็นได้โดยชัดเจน

มาตรา ๗ ผู้ใดประสงค์จะขออนุญาตเพื่อกระทำการตามที่มาตรา ๘ วรรคหนึ่ง มาตรา ๙ วรรคหนึ่ง หรือมาตรา ๑๐ ได้บัญญัติห้ามไว้ให้ปฏิบัติ ดังนี้

^๗ ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ.๒๕๒๖,(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๐ ตอนที่ ๑๖๐ ฉบับพิเศษ วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๒๖).

(๑) ในเขตการประปานครหลวงตามกฎหมายว่าด้วยการประปานครหลวง และในเขตคลองประปา คลองรับน้ำ คลองขังน้ำ และเขตหวงห้ามในจังหวัดปทุมธานี ตามที่รัฐมนตรีกำหนด โดยให้ยื่นคำขอต่อการประปานครหลวง

(๒) ในเขตการประปาส่วนภูมิภาคตามกฎหมายว่าด้วยการประปาส่วนภูมิภาค ให้ยื่นต่อการประปาส่วนภูมิภาค

(๓) ในเขตการประปาซึ่งดำเนินการโดยหน่วยงานอื่นของรัฐให้ยื่นคำขอต่อหน่วยงานนั้นๆ

การขออนุญาต การอนุญาต และเงื่อนไขในการอนุญาต เพื่อดำเนินการดังกล่าวตามวรรคหนึ่งในเขตการประปาใด ให้เป็นไปตามข้อบังคับของการประปาตาม (๑) (๒) หรือ (๓) แล้วแต่กรณี

มาตรา ๘ ห้ามมิให้ผู้ใดชักน้ำหรือวิดน้ำในคลองประปา คลองรับน้ำหรือคลองขังน้ำ โดยใช้เครื่องสูบน้ำ ระเบิด แครง โขงโลง หรือเครื่องมืออื่นใดอันมีลักษณะเดียวกัน หรือทำให้น้ำในคลองดังกล่าวรั่วไหล เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากการประปาตามมาตรา ๗ และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดในใบอนุญาตนั้น

ความในมาตรานี้มิให้ใช้บังคับแก่การตักน้ำไปใช้เพื่อการอุปโภคหรือบริโภคในครัวเรือน

มาตรา ๙ ห้ามมิให้ผู้ใดขุดหรือขยายคลองประปา คลองรับน้ำหรือคลองขังน้ำ สร้างทำนบหรือปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างอื่นใดลงในเขตคลองดังกล่าว เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากการประปาตามมาตรา ๗ และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดในใบอนุญาตนั้น

ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากการประปาตามมาตรา ๗ ให้ปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างในบริเวณคลองประปา คลองรับน้ำหรือคลองขังน้ำ และให้สิ่งก่อสร้างดังกล่าวตกเป็นกรรมสิทธิ์ของการประปา

มาตรา ๑๐ ห้ามมิให้ผู้ใดเดินเรือในคลองประปา คลองรับน้ำหรือเขตหวงห้าม เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากการประปาตามมาตรา ๗ และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดในใบอนุญาตนั้น

มาตรา ๑๑ ห้ามมิให้ผู้ใดใช้ถ่อค้ำหรือจอดเรือในบริเวณที่มีป้ายหรือเครื่องหมายของการประปาแสดงว่าเป็นบริเวณที่ฝังท่อส่งน้ำดิบ

มาตรา ๑๒ ห้ามมิให้ผู้ใดทำลายหรือทำให้เสียหายแก่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(๑) คันคลอง

(๒) ประตูน้ำ ทำนบหรือเขื่อนของการประปา

(๓) ท่อส่งน้ำดิบหรือท่อผ่านคลอง

(๔) สะพานข้ามคลองประปา สะพานข้ามคลองรับน้ำหรือสะพานข้ามคลองขังน้ำ

มาตรา ๑๓ ห้ามมิให้ผู้ใดนำหรือปล่อยสัตว์ใดๆ ลงไปในคลองประปา คลองรับน้ำ หรือเขตหวงห้าม

มาตรา ๑๔ ห้ามมิให้ผู้ใดเทหรือทิ้งสิ่งใดๆ หรือระบายหรือทำให้น้ำโสโครกลงไปในคลองประปา คลองรับน้ำหรือคลองขังน้ำ

มาตรา ๑๕ ห้ามมิให้ผู้ใดทิ้งซากสัตว์ ขยะมูลฝอยหรือสิ่งปฏิกูลลงในเขตคลองประปา คลองรับน้ำหรือคลองขังน้ำ

มาตรา ๑๖ ห้ามมิให้ผู้ใดชักผ้า ล้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรืออาบน้ำในเขตคลองประปา

มาตรา ๑๗ ห้ามมิให้ผู้ใดเพาะปลูกพืชชนิดหนึ่งชนิดใดในคลองประปาคลองรับน้ำ หรือเขตหวงห้าม

มาตรา ๑๘ ห้ามมิให้ผู้ใดจับสัตว์น้ำ

(๑) ในคลองประปา คลองรับน้ำหรือเขตหวงห้าม หรือ

(๒) ในคลองขังน้ำซึ่งอยู่นอกเขตหวงห้าม โดยใช้เครื่องมือที่ปักหรือดักไว้ อันเป็นการกีดขวางการปฏิบัติงานของการประปา

มาตรา ๑๙ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๘ วรรคหนึ่ง มาตรา ๙ วรรคหนึ่ง มาตรา ๑๔ หรือมาตรา ๑๕ หรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตให้กระทำการตามมาตรา ๘ วรรคหนึ่ง หรือมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๒๐ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๐ มาตรา ๑๑ มาตรา ๑๓ มาตรา ๑๗ หรือมาตรา ๑๘ หรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตให้กระทำการตามมาตรา ๑๐ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองพันบาท

มาตรา ๒๑ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๒ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๒๒ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๖ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท

มาตรา ๒๓ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กล่าวโดยสรุป พระราชบัญญัติรักษาคคลองประปา พ.ศ.๒๕๒๖ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ห้ามมิให้ผู้ใดชักน้ำหรือวิดน้ำในคลองประปา คลองรับน้ำหรือคลองขังน้ำ โดยใช้เครื่องสูบน้ำ ระหัด แครง โขงโลงหรือเครื่องมืออื่นใดอันมีลักษณะเดียวกัน หรือทำให้น้ำในคลองดังกล่าวรั่วไหล ห้ามมิให้ผู้ใดขุดหรือขยายคลองประปา คลองรับน้ำ หรือคลองขังน้ำ สร้างทำนบหรือปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างอื่นใดลงในเขตคลองห้ามมิให้ผู้ใดใช้ถ่อค้ำ หรือจอดเรือในบริเวณที่มีป้ายหรือเครื่องหมายของการประปาแสดงว่าเป็นบริเวณที่ฝั่งท่อน้ำดิบ ห้ามมิให้ผู้ใดทำลายหรือทำให้เสียหายแก่สิ่งใดสิ่งหนึ่งดังต่อไปนี้คันคลอง ประตุน้ำ ทำนบหรือเขื่อนของการประปา ท่อส่งน้ำดิบ หรือท่อผ่านคลอง สะพานข้ามคลองประปา สะพานข้ามคลองรับน้ำ หรือสะพานข้ามคลองขังน้ำ ห้ามมิให้ผู้ใดนำหรือปล่อยสัตว์ใด ๆ ลงไปในคลองประปาคลองรับน้ำ หรือเขตหวงห้าม ห้ามมิให้ผู้ใดเทหรือทิ้งสิ่งใด ๆ หรือระบายหรือทำให้น้ำโสโครก ลงไปในคลองประปา คลองรับน้ำ หรือคลองขังน้ำ ห้ามมิให้ผู้ใดทิ้งซากสัตว์ ขยะมูลฝอย หรือสิ่งปฏิกูลลงในเขตคลองประปา คลองรับน้ำ หรือคลองขังน้ำ ห้ามมิให้ผู้ใดชักผ้า ล้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรืออาบน้ำในเขตคลองประปาห้ามมิให้ผู้ใดเพาะปลูกพืชชนิดหนึ่งชนิดใดในคลองประปาคลองรับน้ำ หรือเขตหวงห้าม ห้ามมิให้ผู้ใดจับสัตว์น้ำในคลองประปา คลองรับน้ำ หรือเขตหวงห้าม หรือในคลองขังน้ำซึ่งอยู่นอกเขตหวงห้าม โดยใช้เครื่องมือที่ปักหรือดักไว้ อันเป็นการกีดขวางการปฏิบัติงานของการประปา พร้อมทั้งกำหนดบทลงโทษ สำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎหมายเอาไว้

๒.๑.๓.๕ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๖๑^๕

ในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

“สิ่งแวดล้อม” หมายความว่า สิ่งต่างๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์ได้ทำขึ้น

“คุณภาพสิ่งแวดล้อม” หมายความว่า ดุลยภาพของธรรมชาติ อันได้แก่ สัตว์ พืช และทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ และสิ่งที่มีมนุษย์ได้ทำขึ้น

ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพของประชาชนและความสมบูรณ์สืบไปของมนุษยชาติ

“มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม” หมายความว่า ค่ามาตรฐานคุณภาพน้ำ อากาศ เสียง และสถานะอื่นๆ ของสิ่งแวดล้อม ซึ่งกำหนดเป็นเกณฑ์ทั่วไปสำหรับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนสิ่งแวดล้อม

“มลพิษ” หมายความว่า ของเสีย วัตถุอันตราย และมลสารอื่นๆ รวมทั้งกาก ตะกอน หรือสิ่งตกค้างจากสิ่งเหล่านั้น ที่ถูกปล่อยทิ้งจากแหล่งกำเนิดมลพิษ หรือที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ซึ่งก่อให้เกิดหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือภาวะที่เป็นพิษภัยอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนได้ และให้หมายความรวมถึงรังสี ความร้อน แสง เสียง กลิ่น ความสั่นสะเทือน หรือเหตุรำคาญอื่นๆ ที่เกิดหรือถูกปล่อยออกจากแหล่งกำเนิดมลพิษด้วย

“ภาวะมลพิษ” หมายความว่า สภาวะที่สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงหรือปนเปื้อนโดยมลพิษ ซึ่งทำให้คุณภาพของสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง เช่น มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษในดิน

“แหล่งกำเนิดมลพิษ” หมายความว่า ชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม อาคาร สิ่งก่อสร้าง ยานพาหนะ สถานที่ประกอบกิจการใดๆ หรือสิ่งอื่นใดซึ่งเป็นแหล่งที่มาของมลพิษ

“ของเสีย” หมายความว่า ขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย อากาศเสีย มลสาร หรือวัตถุอันตรายอื่นใด ซึ่งถูกปล่อยทิ้งหรือมีที่มาจากแหล่งกำเนิดมลพิษ รวมทั้งกาก ตะกอน หรือสิ่งตกค้างจากสิ่งเหล่านั้น ที่อยู่ในสภาพของแข็ง ของเหลวหรือก๊าซ

“น้ำเสีย” หมายความว่า ของเสียที่อยู่ในสภาพเป็นของเหลว รวมทั้งมลสารที่ปะปนหรือปนเปื้อนอยู่ในของเหลวนั้น

“อากาศเสีย” หมายความว่า ของเสียที่อยู่ในสภาพเป็นไอเสีย กลิ่นควัน ก๊าซ เขม่า ฝุ่น ละออง แก๊ส หรือมลสารอื่นที่มีสภาพละเอียดบางเบาจนสามารถรวมตัวอยู่ในบรรยากาศได้

“วัตถุอันตราย” หมายความว่า วัตถุระเบิดได้ วัตถุไวไฟ วัตถุออกซิไดซ์และวัตถุเปอร์ออกไซด์ วัตถุมีพิษ วัตถุที่ทำให้เกิดโรค วัตถุกัมมันตรังสี วัตถุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม วัตถุกัดกร่อน วัตถุที่ก่อให้เกิดการระคายเคือง วัตถุอย่างอื่นไม่ว่าจะเป็นเคมีภัณฑ์ หรือ สิ่งอื่นใดที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์ หรือสิ่งแวดล้อม

^๕ ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕, (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๖๑, (ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๑๓๕, ตอนที่ ๒๗ ก, วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๖๑).

“เหตุรำคาญ” หมายความว่า เหตุรำคาญตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข

“โรงงานอุตสาหกรรม” หมายความว่า โรงงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน

“อาคาร” หมายความว่า อาคารตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร

“ยานพาหนะ” หมายความว่า รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์
เรือตามกฎหมายว่าด้วยเรือไทยและอากาศยานตามกฎหมายว่าด้วยการเดินอากาศ

“ผู้ควบคุม” หมายความว่า ผู้ได้รับใบอนุญาตให้ทำการควบคุม ตรวจสอบ วิเคราะห์
ดำเนินการ และบำรุงรักษาระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบกำจัดของเสียหรืออุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้
สำหรับการควบคุม บำบัดหรือกำจัดมลพิษอื่นใดซึ่งเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ
จัดสร้างให้มีขึ้นเพื่อการบำบัดน้ำเสีย กำจัดของเสียหรือมลพิษอื่นใดด้วยการลงทุนและเสียค่าใช้จ่าย
ของตนเอง

“ผู้รับจ้างให้บริการ” หมายความว่า ผู้ได้รับใบอนุญาตให้เป็นผู้รับจ้างทำการบำบัดน้ำ
เสียหรือกำจัดของเสีย หรือตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม

“เขตอนุรักษ์” หมายความว่า เขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตสงวนเพื่อ
การท่องเที่ยว และเขตพื้นที่คุ้มครองอย่างอื่นเพื่อสงวน และรักษาสภาพธรรมชาติตามที่กฎหมาย
กำหนด

มาตรา ๖ ซึ่งกำหนดให้บุคคลมีสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ เพื่อร่วมกันส่งเสริมและรักษาคุณภาพ
สิ่งแวดล้อม เช่น สิทธิในการได้รับทราบข้อมูลและข่าวสารจากทางราชการ เว้นแต่ข้อมูลที่ถือว่าเป็น
ความลับเกี่ยวข้องกับการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ หรือเป็นความลับเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล สิทธิใน
ทรัพย์สิน หรือสิทธิในทางการค้า หรือกิจการของบุคคลใดที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย และสิทธิ
ในการได้รับชดเชยค่าเสียหายหรือค่าทดแทนจากรัฐ ในกรณีที่ได้รับความเสียหายจากมลพิษที่เกิดจาก
กิจการหรือโครงการที่ริเริ่มหรือดำเนินการโดยส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

มาตรา ๗ ให้การรับรองแก่องค์กรเอกชนที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายไทยหรือ
กฎหมายต่างประเทศซึ่งมีกิจกรรมเกี่ยวข้องโดยตรงกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติ และมีได้มีวัตถุประสงค์ในทางการเมืองหรือมุ่งค้ากำไร โดยให้มีสิทธิขอจดทะเบียน
เป็นองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้ และเมื่อจดทะเบียน
แล้ว ก็อาจขอรับความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากทางราชการในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ
ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม อันรวมถึงการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้าง
จิตสำนึกทางด้านสิ่งแวดล้อม การศึกษาวิจัย และการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชน เพื่อริเริ่ม
โครงการหรือกิจกรรมเพื่อการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ตลอดจน
การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนผู้ได้รับอันตรายหรือความเสียหายจากมลพิษ รวมทั้ง
เป็นผู้แทนในคดีที่มีการฟ้องต่อศาลเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายให้แก่บุคคลเหล่านั้น
เป็นต้น

มาตรา ๘๗ ผู้ใดกระทำหรือละเว้นการกระทำด้วยประการใดโดยมิชอบด้วยกฎหมายอัน
เป็นการทำลายหรือทำให้สูญหายหรือเสียหายแก่ ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นของรัฐ หรือเป็นสาธารณ
สมบัติของแผ่นดิน มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายให้แก่รัฐตามมูลค่าทั้งหมดของ
ทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลาย สูญหาย หรือเสียหายไปนั้น

บทกำหนดโทษ

มาตรา ๙๘ ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งที่ออกตามมาตรา ๙ หรือขัดขวางการกระทำใด ๆ ตามคำสั่งดังกล่าว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในกรณีที่ผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวหรือขัดขวางการกระทำใด ๆ ตามคำสั่งดังกล่าว เป็นผู้ซึ่งก่อให้เกิดอันตราย หรือความเสียหาย จากภาวะมลพิษ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๙๙ ผู้ใดบุกรุกหรือครอบครองที่ดินของรัฐโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือเข้าไปกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการทำลาย ทำให้สูญหาย หรือเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติหรือศิลปกรรมอันควรแก่การอนุรักษ์ หรือ ก่อให้เกิดมลพิษอันมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่กำหนดตามมาตรา ๔๓ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๐๐ ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา ๔๔ หรือตามประกาศของรัฐมนตรีตามมาตรา ๔๕ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๐๑/๑ ผู้ดำเนินการหรือผู้ขออนุญาตผู้ใดก่อสร้างหรือดำเนินโครงการหรือกิจการก่อนที่รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามมาตรา ๔๘ จะได้รับความเห็นชอบหรือถือว่าได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการผู้ชำนาญการ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท และปรับอีกไม่เกินวันละหนึ่งแสนบาท ตลอดระยะเวลาที่ไม่ได้ปฏิบัติให้ถูกต้องหรือหยุดการกระทำนั้น

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการก่อสร้างหรือดำเนินการในโครงการหรือกิจการหรือการดำเนินการใดที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษหนักกว่าโทษที่กฎหมายบัญญัติในวรรคหนึ่งกึ่งหนึ่ง

มาตรา ๑๐๑/๒ ผู้ดำเนินการหรือผู้ขออนุญาตผู้ใดไม่นำส่งรายงานผลการปฏิบัติตามมาตรการที่กำหนดไว้ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามมาตรา ๕๑/๕ วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท

มาตรา ๑๐๑ ผู้ใดแพร่หรือไขข่าวที่ไม่เป็นความจริงเกี่ยวกับอันตรายจากแหล่งกำเนิดมลพิษใดโดยมีเจตนาที่จะทำลายชื่อเสียงหรือความไว้วางใจของสาธารณชนต่อการดำเนินกิจการโดยชอบด้วยกฎหมายของแหล่งกำเนิดมลพิษนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

หากการแพร่หรือไขข่าวตามวรรคหนึ่งกระทำโดยการประกาศโฆษณาหรือออกข่าวทางหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอย่างอื่น ผู้กระทำผิดดังกล่าวต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๐๒ ผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งห้ามใช้ยานพาหนะของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๖๕ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท

มาตรา ๑๐๓ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามมาตรา ๖๗ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๐๔ เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๗๑ หรือผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๗๒ หรือข้อกำหนดของเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามมาตรา ๗๔ หรือมาตรา ๗๕ วรรคหนึ่ง หรือกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา ๘๐ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๐๕ ผู้ได้รับจ้างเป็นผู้ควบคุมหรือรับจ้างให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียโดยไม่ได้รับใบอนุญาตตามมาตรา ๗๓ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๐๖ เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ ผู้ควบคุมหรือผู้รับจ้าง ให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียผู้ใดไม่จัดเก็บสถิติ ข้อมูล หรือไม่ทำบันทึกหรือรายงานตาม มาตรา ๘๐ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๐๗ ผู้ควบคุมหรือผู้รับจ้างให้บริการผู้ใดทำบันทึกหรือรายงานใดที่ตนมีหน้าที่ ต้องทำตามพระราชบัญญัตินี้โดยแสดงข้อความอันเป็นเท็จ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๐๘ ผู้ใดขัดขวางหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน ควบคุมมลพิษในการ ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๘๒ (๑) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๐๙ ผู้รับจ้างให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือของเสียผู้ใดที่เจ้าพนักงานควบคุม มลพิษมีคำสั่งให้หยุดหรือปิดการดำเนินกิจการให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียตามมาตรา ๘๒ (๔) หรือผู้ควบคุมผู้ใดที่เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษมีคำสั่งให้เพิกถอนการเป็นผู้ควบคุมมลพิษตาม มาตรา ๘๒ (๕) ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษ หรือฝ่าฝืนดำเนินกิจการ ต่อไป ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๑๐ เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ ผู้ใด จ้างบุคคลที่ถูกเพิกถอน การเป็นผู้ควบคุมแล้ว ให้ควบคุมการทำงานของระบบบำบัดอากาศเสีย ระบบบำบัดน้ำเสีย หรือระบบกำจัด ของเสีย ซึ่งตนมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องจัดให้มีตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ห้าหมื่นบาท

มาตรา ๑๑๐/๑ ให้รัฐมนตรีมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการเปรียบเทียบในเขตกรุงเทพมหานครและ ในส่วนภูมิภาคได้ตามความเหมาะสม

คณะกรรมการเปรียบเทียบแต่ละคณะให้มีจำนวนสามคน และต้องแต่งตั้งจากผู้แทนสำนักงาน อัยการสูงสุด ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และผู้แทนกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยมีวาระ การดำรงตำแหน่งคราวละสองปีแต่เมื่อพ้นจากตำแหน่งแล้วอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

การพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ การประชุม และวิธีพิจารณาของคณะกรรมการเปรียบเทียบให้ เป็นไปตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

มาตรา ๑๑๐/๒ บรรดาความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ที่มีโทษปรับสถานเดียวหรือเป็นความผิดที่ มีโทษปรับหรือจำคุกไม่เกินสองปี ให้คณะกรรมการเปรียบเทียบมีอำนาจเปรียบเทียบได้

ในกรณีที่พนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่พบว่าบุคคลใดกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง และบุคคลนั้นยินยอมให้เปรียบเทียบ ให้พนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ แล้วแต่กรณี ส่งเรื่องให้คณะกรรมการเปรียบเทียบภายในเจ็ดวัน นับแต่วันที่บุคคลนั้นแสดงความยินยอมให้เปรียบเทียบ

เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามจำนวนที่เปรียบเทียบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มีการเปรียบเทียบแล้ว ให้ถือว่าคดีเลิกกันตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๑๑๑ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล กรรมการ หรือผู้จัดการของนิติบุคคลนั้น หรือ บุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ต้องระวางโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้นๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดนั้น

กล่าวโดยสรุป พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ กฎหมายได้กำหนดให้บุคคลมีสิทธิหน้าที่ต่างๆ เพื่อร่วมกันส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม มีสิทธิของจดทะเบียนเป็นองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้ และเมื่อจดทะเบียนแล้ว ก็อาจขอรับความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากทางราชการในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม อันรวมถึงการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เพื่อสร้างจิตสำนึกทางด้านสิ่งแวดล้อม การศึกษาวิจัย และการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชน เพื่อริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมเพื่อการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนผู้ได้รับอันตรายหรือความเสียหายจากมลพิษ รวมทั้งเป็นผู้แทนในคดีที่มีการฟ้องต่อศาลเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายให้แก่บุคคลพร้อมกับกำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล

๒.๑.๓.๖ พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. ๒๕๓๓^๙

ในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้ คำว่า “โฆษณา” หมายความว่า การบอกกล่าว แจ้งความชี้แจง แนะนำหรือแสดงความคิดเห็นแก่ประชาชน

มาตรา ๔ ผู้ที่จะทำการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียงด้วยกำลังไฟฟ้า จะต้องขอรับอนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อน เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงทำการโฆษณาได้

ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ออกใบอนุญาตแก่ผู้ขอรับอนุญาตและให้มีอำนาจกำหนดเงื่อนไขลงในใบอนุญาตว่าด้วยเวลา สถานที่ และเครื่องอุปกรณ์ขยายเสียง และผู้รับอนุญาตต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดนั้น

มาตรา ๕ ใบอนุญาตที่พนักงานเจ้าหน้าที่ได้ออกให้แก่ผู้ทำการโฆษณา ตามความในพระราชบัญญัตินี้ให้คุ้มครองถึงผู้ใช้เสียงและผู้ควบคุมเครื่องขยายเสียงในการโฆษณา และบุคคลเช่นว่านี้ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดในใบอนุญาตด้วย

^๙ ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. ๒๕๓๓, (ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๖๗ ตอนที่ ๘ วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๓).

มาตรา ๖ พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจสั่งให้ผู้ใช้เสียง หรือผู้ควบคุมเครื่องขยายเสียงให้ลดลงได้ เมื่อปรากฏว่าเสียงที่โฆษณานั้นก่อความรำคาญแก่ประชาชน

มาตรา ๗ การโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง จะต้องโฆษณาเป็นภาษาไทย คำว่า “ภาษาไทย” นั้น ให้หมายความรวมถึงภาษาพื้นเมืองบางแห่งในประเทศไทยด้วย

มาตรา ๘ พระราชบัญญัตินี้ ไม่ใช้บังคับแก่การโฆษณา

(๑) คำสอนในทางศาสนา

(๒) ของหน่วยราชการของรัฐ

(๓) หาเสียงเพื่อประโยชน์แก่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน สมาชิกสภาจังหวัด หรือสมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งโฆษณายเป็นภาษาไทย

(๔) กิจการของสมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาผู้แทน สมาชิกสภาจังหวัด หรือสมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งโฆษณาด้วยตนเองเป็นภาษาไทย

(๕) กิจการเกี่ยวกับการมหรสพเฉพาะในโรงมหรสพและในระหว่างเวลาที่แสดงมหรสพ

(๖) กิจการของนิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการอันเป็นสาธารณะกุศล ซึ่งนิติบุคคลนั้นโฆษณายเป็นภาษาไทย

มาตรา ๙ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๔ มาตรา ๕ หรือคำสั่งของเจ้าพนักงานที่สั่งตามความในมาตรา ๖ มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาท และให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาตได้ด้วย

ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๗ มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้พนักงานเจ้าหน้าที่สั่งเพิกถอนใบอนุญาตเสียด้วย

กล่าวโดยสรุป ตามพระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. ๒๔๙๓ ผู้ที่จะทำการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียงด้วยกำลังไฟฟ้า จะต้องขอรับอนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ก่อน เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงทำการโฆษณาได้ และให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจสั่งให้ผู้ใช้เสียง หรือผู้ควบคุมเครื่องขยายเสียงให้ลดลงได้ เมื่อปรากฏว่าเสียงที่โฆษณานั้น ก่อความรำคาญแก่ประชาชน และช้อยกเว้น ไม่ต้องขออนุญาต ได้แก่ คำสอนในทางศาสนาของหน่วยราชการของรัฐ หาเสียงเพื่อประโยชน์แก่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน สมาชิกสภาจังหวัด หรือสมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งโฆษณายเป็นภาษาไทย กิจการของสมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาผู้แทน สมาชิกสภาจังหวัด หรือสมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งโฆษณาด้วยตนเองเป็นภาษาไทย กิจการเกี่ยวกับการมหรสพเฉพาะในโรงมหรสพและในระหว่างเวลาที่แสดงมหรสพ กิจการของนิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการอันเป็นสาธารณะกุศล ซึ่งนิติบุคคลนั้นโฆษณายเป็นภาษาไทย ผู้ใดฝ่าฝืน มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาท และให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาตได้ด้วย

๒.๑.๓.๗ ประมวลกฎหมายอาญา^{๑๐}

^{๑๐} ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา, (ฉบับที่ ๒๖), พ.ศ. ๒๕๖๐, (ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๑๓๔ ตอนที่ ๓๒ ก, หน้า ๕๑, วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๐).

ประมวลกฎหมายอาญานั้น ได้บัญญัติขึ้นเพื่อรักษาความสงบและเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง ตลอดจนการรักษาความปลอดภัยในสิทธิเสรีภาพร่างกาย ชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน หากมีการฝ่าฝืนกฎหมายอาญาเกิดขึ้นก็จะต้องมีการลงโทษผู้กระทำผิด เพื่อไม่ให้เบียดเบียนอย่างแก่บุคคลอื่นและเป็นการปรามบุคคลอื่นไม่ให้กระทำผิดเช่นนั้นอีก ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ มีดังนี้

มาตรา ๒๒๘ ผู้ใดกระทำด้วยประการใดๆ เพื่อให้เกิดอุทกภัย หรือเพื่อให้เกิดขัดข้องแก่การใช้น้ำซึ่งเป็นสาธารณูปโภค ถ้าการกระทำนั้นน่าจะเป็นอันตรายแก่บุคคลอื่นหรือทรัพย์สินของผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำผิดดังกล่าวในวรรคแรก เป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่บุคคลอื่น หรือทรัพย์สินของผู้อื่นผู้กระทำ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงเจ็ดปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสี่หมื่นบาท

มาตรา ๒๒๙ ผู้ใดกระทำด้วยประการใดๆ ให้ทางสาธารณะ ประตุน้ำ ทานบ่เขื่อน อันเป็นส่วนของทางสาธารณะ หรือที่ขึ้นลงของอากาศยาน อยู่ในลักษณะอันน่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่การจราจร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๒๓๔ ผู้ใดกระทำด้วยประการใดๆ แก่สิ่งที่ใช้ในการผลิตในการส่งพลังงานไฟฟ้า หรือในการส่งน้ำ จนเป็นเหตุให้ประชาชนขาดความสะดวกหรือน่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ประชาชน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๒๓๗ ผู้ใดเอาของที่มีพิษหรือสิ่งอื่นที่น่าจะเป็นอันตรายแก่สุขภาพเจือลงในอาหารหรือในน้ำซึ่งอยู่ในบ่อ สระหรือที่ขังน้ำใดๆ และอาหารหรือน้ำนั้นได้มีอยู่หรือจัดไว้เพื่อประชาชนบริโภคต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาท ถึงสองแสนบาท

มาตรา ๓๗๕ ผู้ใดทำให้รางระบายน้ำ ร่องน้ำหรือท่อระบายของโสโครกอันเป็นสาธารณะ เกิดขัดข้องหรือไม่สะดวก ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท

มาตรา ๓๘๐ ผู้ใดทำให้เกิดปฏิกูลแก่น้ำ ในบ่อ สระ หรือที่ขังน้ำอันมีไว้สำหรับประชาชนใช้สอยต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๘๖ ผู้ใดทิ้งซากสัตว์ซึ่งอาจเน่าเหม็นในหรือริมทางสาธารณะต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท

โดยสรุป ประมวลกฎหมายอาญา มิได้มีบทบัญญัติโดยตรงที่ห้ามกระทำการใด ๆ อันจะก่อให้เกิดมลพิษในแม่น้ำลำคลอง บทบัญญัติส่วนใหญ่ในเรื่องน้ำของประมวลกฎหมายอาญา มุ่งจะคุ้มครองการจราจรหรือการสาธารณูปโภคเพื่อมิให้ขัดแย้ง และเกิดความเสียหายต่อประชาชนโดยตรงเท่านั้น

๒.๑.๔ ความคลุมเครือเกี่ยวกับขอบเขตและรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม^{๑๑}

^{๑๑} กอบกุล ราชะนาคร, กฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทย,(กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย,๒๕๔๐).

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติต่างๆ ของกฎหมายดังกล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้หลายระดับและหลายรูปแบบในระดับนโยบาย ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนตามที่รัฐกำหนดได้มากขึ้น และโดยหลักการแล้วความคิดเห็นและข้อมูลต่าง ๆ ที่รัฐได้รับจากกระบวนการดังกล่าวควรจะนำไปสู่การตัดสินใจที่รอบคอบและตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ครบถ้วนมากขึ้น อันจะนำไปสู่การใช้อำนาจรัฐในการตัดสินใจอย่างมีคุณภาพมากขึ้นอีกต่อหนึ่ง อย่างไรก็ตาม เท่าที่ผ่านมาวิธีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งบางครั้งมักจะถูกเรียกกันทั่วไปว่า “การประชาพิจารณ์” จะถูกนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการต่างๆ ของรัฐเป็นส่วนใหญ่ ในปัจจุบัน ยังไม่มีกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมโดยวิธีประชาพิจารณ์โดยตรง มีเพียงระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งประกาศ ณ วันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๓๙ ระเบียบนี้ถือเป็นระเบียบที่กำหนดแนวปฏิบัติสำหรับฝ่ายบริหารและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ยังไม่มีสถานะเป็นกฎหมายที่มีผลผูกพันทั่วไป คณะกรรมการที่ปรึกษาว่าด้วยประชาพิจารณ์ซึ่งถูกแต่งตั้งขึ้นภายใต้ระเบียบนี้ได้มีประกาศเรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการในการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ ลงวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๐ แต่ประกาศดังกล่าว ก็ยังมีปัญหาในการตีความและในการปฏิบัติอีกมาก นับแต่มีการประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีนี้มา ก็ได้มีการจัดประชาพิจารณ์ตามระเบียบนี้แล้วหลายครั้งคือการประชาพิจารณ์ร่าง พ.ร.บ. ป่าชุมชน การประชาพิจารณ์ โครงการโรงไฟฟ้าที่ประจวบคีรีขันธ์ โครงการก่อสร้างศูนย์กำจัดมูลฝอยอ่อนนุชของกรุงเทพมหานคร โครงการก่อสร้างท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย และร่าง พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ก็ได้มีการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นปัญหาและร่างกฎหมายต่างๆ โดยหน่วยงานของรัฐอยู่เนืองๆ และบ่อยครั้งมีการเรียกการประชุมในลักษณะเช่นนั้นว่า “การประชาพิจารณ์” ซึ่งเป็นการสร้างความสับสนเกี่ยวกับรูปแบบที่ชัดเจนและเงื่อนไขสำคัญของการประชาพิจารณ์ ที่สำคัญไปกว่านั้นก็คือ แนวโน้มของบุคคลบางส่วนที่มีมุมมองการประชาพิจารณ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นสิ่งเดียวกัน จนทำให้เกิดการเรียกร้องให้มีประชาพิจารณ์อย่างพร่ำเพรื่อในประเด็นต่างๆ ที่มีความเห็นแตกต่างกันทั้งๆ ที่ในหลายๆ เรื่อง โดยเฉพาะในเรื่องที่เป็นปัญหาทางเทคนิคที่มีความสลับซับซ้อนและต้องอาศัยการให้ข้อมูลตลอดจนการสร้าง ความเข้าใจแก่สาธารณะเสียก่อน วิธีการประชาพิจารณ์ อาจจะมีใช้วิธีการที่เหมาะสมในการก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพก็ได้

ในด้านสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะเพิ่มอำนาจและความสามารถของประชาชนในการมีส่วนร่วมกับรัฐเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นนั้น ได้มีความก้าวหน้าในระดับหนึ่ง และได้มีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ซึ่งได้ให้หลักประกันในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการได้มากยิ่งขึ้น โดยบัญญัติหน้าที่ให้หน่วยงานของรัฐต้องตีพิมพ์ข้อมูลข่าวสารตามที่กฎหมายกำหนดลงในราชกิจจานุเบกษา และจัดให้ประชาชนเข้าตรวจดูข้อมูลข่าวสารอื่นๆ ตามที่กฎหมายกำหนดได้ นอกจากนี้ยังให้สิทธิแก่บุคคลในการยื่นคำขอข้อมูลข่าวสารอื่นใดของทางราชการได้ โดยหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบมีหน้าที่ที่ต้องจัดหาข้อมูลนั้นภายในเวลาอันสมควร หากผู้ใดเห็นว่าหน่วยงานของรัฐไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวหรือเห็นว่าตนไม่ได้รับความสะดวกโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ก็สามารถที่จะร้องเรียนต่อคณะกรรมการ

ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ ตลอดจนอุทธรณ์คำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารซึ่งออกโดยหน่วยงาน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภายใต้ พระราชบัญญัติ นี้ได้ เช่นเดียวกันกับบทบัญญัติภายใต้รัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการได้กำหนดข้อยกเว้นให้ ข้อมูลบางประเภทเป็นข้อมูลที่ไม่ต้องเปิดเผย อาทิ ข้อมูลที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสถาบัน พระมหากษัตริย์ ข้อมูลที่การเปิดเผยจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจหรือการคลังของประเทศ ข้อมูลที่การเปิดเผยจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพ หรือจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคลอื่น เป็นต้น

แม้ว่าทั้งรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ และพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ จะได้บัญญัติรับรองสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนไว้ แต่สิ่งที่ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญก็คือ ข้อยกเว้นของประเภทข้อมูลข่าวสารที่รัฐสามารถที่จะปฏิเสธและขอไม่เปิดเผยได้ ตลอดจนทัศนคติของหน่วยงานของรัฐในการสร้างความสะดวกและความโปร่งใสเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้มากขึ้นอย่างแท้จริง ภายใต้กฎหมายปัจจุบัน หน่วยงานของรัฐยังคงคลุกคลีได้ค่อนข้างกว้างขวางในการเลือกที่จะไม่เปิดเผยข้อมูลที่ตนเองเห็นว่า “ลับ” หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อ “ความมั่นคง” ได้

การที่กฎหมายบัญญัติข้อยกเว้นไว้กว้างเช่นนั้นเป็นเรื่องปกติธรรมดาของการเขียนกฎหมายให้เกิดความยืดหยุ่นในการปฏิบัติ และความชัดเจนเกี่ยวกับข้อยกเว้นและขอบเขตแห่งสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการจะเกิดขึ้นได้ก็แต่โดยการใช้และการตีความกฎหมาย ประสบการณ์ของประเทศอื่นๆ ที่ประชาชนมีความตื่นตัวในสิทธิมากกว่าคนไทยได้ชี้ให้เห็นว่า เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับขอบเขตของสิทธิต่างๆ ของประชาชนอันรวมถึงสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ก็จะต้องมีการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิที่กว้างขวางที่สุดเท่าที่จะทำได้ แม้ว่าในบางครั้งอาจต้องมีการฟ้องร้องคดีเพื่อให้เกิดความกระจ่างในปัญหาความขัดแย้งนั้นก็ตาม เนื่องจากที่ผ่านมาการเรียกร้องสิทธิในข้อมูลข่าวสารของราชการและการฟ้องคดีที่มีประเด็นของการเรียกร้องสิทธิดังกล่าวยังมีน้อย กรณี ขอบเขตของสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการจึงยังคงไม่ชัดเจนอยู่มาก

สำหรับบทบาทขององค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งดูเหมือนจะได้รับความสำคัญมากขึ้นทั้งภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันและ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ นั้นก็ยังคงมีความไม่ชัดเจนหลายประการเช่นกัน การที่พระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อมและกฎกระทรวงที่ออกมาภายใต้กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้องค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมที่จะได้รับการรับรองและมีสิทธิได้รับการสนับสนุนจากรัฐในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ของตนได้ต้องมีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นมูลนิธิหรือสมาคมที่จดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น ก็มีผลทำให้บทบาทขององค์กรเอกชนและองค์กรประชาชนอีกมากมายไม่ได้รับการยอมรับและไม่ได้ถูกระดมให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้เท่าที่ควร นอกจากนี้ การจดทะเบียนเป็นองค์กรเอกชนทางด้านสิ่งแวดล้อมเท่าที่ผ่านมาก็มิได้ทำให้องค์กรเหล่านั้นได้รับการสนับสนุนจากรัฐมากขึ้นในระดับที่น่าพึงพอใจ ที่สำคัญที่สุดก็คือ ยังไม่เป็นที่ชัดเจนว่าองค์กรเอกชนทางด้านสิ่งแวดล้อมจะมีสิทธิตามกฎหมายอย่างน้อยเพียงใดในการเป็นตัวแทนที่จะปกป้องผลประโยชน์

สาธารณะ เช่น จะมีสิทธิฟ้องผู้ที่ก่อให้เกิดการแพร่กระจายของมลพิษจนทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น และแก่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันเป็นสมบัติของส่วนรวมได้หรือไม่ เป็นต้น

สำหรับสิทธิในการฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมขององค์กรพัฒนาเอกชนนี้ในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาที่กฎหมายค่อนข้างเปิดกว้างให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมด้วยการดำเนินคดีหรือฟ้องผู้ที่ละเมิดกฎหมายสิ่งแวดล้อมได้ แม้ว่าตนเองจะมีผู้เสียหายก็ตาม หรือที่มักเรียกกันว่า “Citizen’s Suit” นั้น องค์กรพัฒนาเอกชนย่อมสามารถที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมได้อย่างค่อนข้างกว้างขวาง ในบางประเทศที่ยังไม่มีความชัดเจนว่า องค์กรพัฒนาเอกชนจะมีสิทธิในการดำเนินคดีด้านสิ่งแวดล้อมมากน้อยเพียงใดนั้น ก็มีแนวโน้มว่าจะเปิดกว้าง ในเรื่องนี้มากขึ้นตามลำดับ ยกตัวอย่างเช่น ในประเทศอังกฤษ ซึ่งมีระเบียบว่าด้วยวิธีพิจารณาความว่า ผู้ที่จะมีสิทธิในการฟ้องคดีที่เกี่ยวข้องกับ “ประโยชน์สาธารณะ” (Public Interest) ได้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีส่วนได้เสียมากเพียงพอ (Sufficient Interest) ในประเด็นที่พิพาทกันเท่านั้น ศาลก็ได้พัฒนาหลักกฎหมายในเรื่องดังกล่าวให้เปิดกว้างมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากคดี R.V. Secretary of State for the Environment and others, ex parte Greenpeace Ltd. and Lancashire County Council อันเป็นคดีที่ศาลวินิจฉัยว่า Greenpeace ในฐานะที่เป็นองค์กรที่มีบทบาทจนเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปและมีความห่วงใยต่อสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริงย่อมมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้มีการตรวจสอบการใช้อำนาจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการอนุญาตให้บริษัท British Nuclear Fuels สามารถปล่อยสารกัมมันตรังสีที่เกิดจากกระบวนการบำบัดกากกัมมันตรังสีในโรงงานของตนออกสู่ทะเล Irish ได้ จึงมีความเป็นไปได้ค่อนข้างมากกว่า แนวโน้มในการยอมรับบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมจะมีมากขึ้นในประเทศไทยได้เช่นกัน

นอกจากประเด็นต่างๆ ดังที่กล่าวมานี้แล้วยังมีความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับสิทธิต่างๆ ทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ถูกบัญญัติไว้ภายใต้รัฐธรรมนูญว่าจะมีผลในทางปฏิบัติและได้รับการบังคับใช้มากน้อยเพียงใด เช่น เมื่อมีการฟ้องร้องคดีเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมของรัฐที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ศาลจะยอมรับสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดี (Right to a Decent Environment) ตามที่มีการบัญญัติภายใต้มาตรา ๕๖ วรรคหนึ่งมากน้อยเพียงใด และสิทธิที่จะฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่บกพร่องต่อหน้าที่ในการรักษาสิ่งแวดล้อมที่ดีและในการจัดให้มีการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระยะเวลาอันสมควรภายใต้มาตรา ๕๖ วรรคสองนั้นมีมากเพียงใด ใครบ้างที่มีสิทธิฟ้อง สิทธิดังกล่าวจะจำกัดให้แต่เพียงบุคคลที่เป็นผู้เสียหายหรือได้รับผลกระทบจากกิจกรรมของรัฐหรือไม่ และหากจะมีการฟ้อง จะเป็นการฟ้องคดีประเภทใด กล่าวคือ เป็นการฟ้องทางอาญา ทางแพ่ง หรือจะฟ้องเป็นคดีปกครอง ความชัดเจนของประเด็นต่างๆ เหล่านี้ล้วนต้องอาศัยพัฒนาการทางกฎหมายต่อไปและเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลา ทั้งนี้ผู้ที่มิบทบาทสำคัญในกระบวนการดังกล่าวได้แก่ตัวประชาชนเองและองค์กรตุลาการซึ่งจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการวินิจฉัยกฎหมาย อีกทั้งการวินิจฉัยดังกล่าวจะเป็นไปในแนวทางที่ส่งเสริมให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมมากขึ้นหรือไม่ก็ย่อมขึ้นอยู่กับทัศนคติและความเข้าใจของตุลาการเกี่ยวกับความสำคัญของหลักการการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนความพร้อมของสังคมไทยโดยรวมด้วย

ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้สิทธิตามกฎหมายของประชาชนเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม เมื่อพิจารณาพัฒนาการโดยรวมของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นต้นมา ก็จะพบว่า ได้มีความพยายามที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมโดยการนำสิทธิในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดกฎหมายสิ่งแวดล้อม มากขึ้นทั้งในทางคดีแพ่งและคดีอาญา นอกจากนี้การให้การรับรองแก่สิทธิต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ดังได้กล่าวมาแล้วภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ก็เป็นสิ่งที่ท้าทายต่อสังคมไทยว่า สิทธิเหล่านี้จะได้รับการรับรองและบังคับใช้ได้จริงหรือไม่ในที่สุด

๒.๑.๕ การใช้สิทธิในการมีส่วนร่วมในทางคดีอาญา^{๑๒}

โดยปรกติบุคคลทั่วไปที่พบเห็นการกระทำผิดที่มีโทษทางอาญาสามารถที่จะร้องเรียน “กล่าวโทษ” ผู้กระทำความผิดต่อเจ้าพนักงานตามกฎหมายได้ตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและสิทธิประการนี้ก็ได้รับการยืนยันอีกครั้งหนึ่งในมาตรา ๖ ของ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ อย่างไรก็ตาม ลำพังการร้องเรียนกล่าวโทษมิได้เป็นหลักประกันว่าจะมีการดำเนินการทางคดีอาญากับผู้เสียหายในที่สุด เนื่องจากผู้กล่าวโทษมิใช่ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดอาญานั้น และการพิจารณาว่าจะมีการดำเนินคดีหรือจะฟ้องร้องต่อไปในชั้นศาลหรือไม่ยังคงขึ้นอยู่กับเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องของรัฐ ในแง่นี้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ จึงมิได้ทำให้สิทธิในการดำเนินการในทางคดีอาญาของประชาชนมีเพิ่มมากขึ้นแต่ประการใด ในทางกลับกัน หากว่าบุคคลที่มีความประสงค์จะดำเนินการในทางคดีอาญาเป็นผู้เสียหายจากการละเมิดกฎหมายนั้น บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิในการ “ร้องทุกข์” ให้มีการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดได้ นอกจากนี้ ยังมีสิทธิตามกฎหมายที่จะฟ้องผู้เสียหายในคดีอาญาได้โดยตรงอีกด้วย การเป็น “ผู้เสียหาย” ในคดีอาญาจึงมีส่วนสำคัญในการทำให้มีการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิดได้อย่างจริงจัง แต่ผู้ฟ้องจะต้องแบกรับค่าใช้จ่ายเอง ได้มีกฎหมายอื่นๆ ที่ได้ประกาศใช้ในช่วงระยะเวลาเดียวกันกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งมีบทบัญญัติที่น่าสนใจ และพยายามขยายคำนิยามของ “ผู้เสียหาย” เพื่อให้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาแก่ประชาชนมากขึ้น ได้แก่ พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๖๔ ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ให้ถือว่าบุคคลผู้ที่อาศัยอยู่ใกล้ชิดหรือติดต่อกับโรงงานที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น หรือบุคคลซึ่งความเป็นอยู่ถูกรบกวนหรือเดือดร้อนเนื่องจากการกระทำความผิด เป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญา”

โดยนัยของมาตรานี้ มีความหมายว่า เมื่อมีการกระทำความผิดตาม พระราชบัญญัติ โรงงานอันเป็นความผิดและมีโทษทางอาญา บุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับโรงงานหรืออยู่ในข่ายที่จะได้รับผลกระทบจากกิจกรรมของโรงงานดังกล่าวสามารถที่จะใช้สิทธิในการร้องทุกข์ในฐานะ “ผู้เสียหาย” เพื่อให้มีการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิดและเพื่อให้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดได้ และยังสามารถฟ้องคดีอาญาด้วยตนเองได้โดยตรงดังกล่าวมาแล้ว มาตรการทางกฎหมายตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๖๔ ของพระราชบัญญัติโรงงานนี้ถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับใช้กฎหมายในทางคดีอาญาได้มากขึ้น โดยไม่จำกัดสิทธิดังกล่าวไว้เฉพาะผู้เสียหายเท่านั้น

^{๑๒} อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, ๒๕๔๗).

นอกจากบทบัญญัติดังกล่าวของ พระราชบัญญัติโรงงานแล้ว พระราชบัญญัติรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ อันเป็นกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่ได้กำหนดหน้าที่ให้แก่ พลเมือง ตลอดจนความผิดและโทษที่เกี่ยวกับความสะอาดเรียบร้อยของบ้านเมืองไว้อย่างกว้างขวาง ก็ได้มีบทบัญญัติในทำนองเดียวกันที่มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวมากขึ้นโดยวิธีการในทางคดีอาญา มาตรา ๕๑ ของกฎหมายฉบับดังกล่าว บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ประชาชนผู้พบเห็นอาจแจ้งความต่อพนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานท้องถิ่น หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่โดยไม่ชักช้า และให้ถือว่าประชาชนผู้พบเห็นการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” จากบทบัญญัติตามมาตรานี้ หมายความว่า ประชาชนทั่วไป ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะบุคคลที่เป็นผู้เสียหายก็สามารถที่จะดำเนินการในทางคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิดหนึ่งเป็นผู้เสียหายได้ และเมื่อแจ้งความแล้ว เจ้าพนักงานตามกฎหมายมีหน้าที่ต้องดำเนินการต่อผู้กระทำความผิดโดยมิชักช้า มิเช่นนั้นจะต้องระวางโทษเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดที่มีการแจ้งความนั้น นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติที่ส่งเสริมให้ทั้งประชาชนและเจ้าพนักงานมีความสนใจในการบังคับใช้กฎหมายมากขึ้น กล่าวคือ กฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานภายใต้กฎหมายนี้มีอำนาจเปรียบเทียบปรับผู้กระทำความผิดได้ และค่าปรับที่ได้จากการเปรียบเทียบปรับดังกล่าวให้แบ่งแก่บุคคลผู้แจ้งความตามมาตรา ๕๑ กิ่งหนึ่ง และพนักงาน เจ้าหน้าที่ เจ้าพนักงานจราจร หรือตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการจราจร ซึ่งเป็นผู้จับกุมอีกกิ่งหนึ่ง จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองมีลักษณะเปิดกว้างยิ่งกว่า พระราชบัญญัติโรงงาน ในการให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมได้ อันเป็นแนวทางเดียวกันกับแนวคิดในเรื่อง “Citizen’s Suit” ที่เปิดให้บุคคลทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม โดยไม่จำกัดสิทธิดังกล่าวไว้แต่เพียงผู้เสียหายเท่านั้น ฉะนั้น องค์กรอกขนทางด้านสิ่งแวดล้อมก็สามารถที่จะใช้สิทธิในการบังคับใช้กฎหมายโดยอาศัยช่องทางนี้เช่นกัน อย่างไรก็ดี หลักการเปิดให้ประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมตามแนวคิดแบบ “Citizen’s Suit” นี้ยังคงจำกัดเฉพาะกรณีที่มีการกระทำความผิดอาญาภายใต้ พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองเท่านั้น และความผิดตามกฎหมายนี้ก็มิได้ถือเป็นความผิดร้ายแรง เพราะมีแต่เพียงโทษปรับตั้งแต่ ๕๐๐ บาทจนถึงสูงสุด ๑๐,๐๐๐ บาท จึงน่าจะมีการพิจารณาขยายหลักการนี้ไปยังกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติต่อไปด้วยแม้ว่าการขยายแนวคิดแบบ “Citizen’s Suit” เพื่อเปิดให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมฉบับอื่นๆ ด้วยจะเป็นสิ่งที่ดี ประเด็นที่น่าจะพิจารณาก็คือ สังคมไทยมีความพร้อมและความเข้าใจที่จะใช้สิทธินี้มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้เพราะนับแต่มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติโรงงาน และ พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดเรียบร้อยของบ้านเมือง มาจนบัดนี้เป็นเวลาหลายปี แต่ก็ปรากฏว่าประชาชนยังใช้สิทธิในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดน้อยมาก การไม่ใช้สิทธิในการมีส่วนร่วมแม้ว่ากฎหมายจะเปิดช่องให้แล้วนี้อาจสืบเนื่องมาจากสาเหตุหลาย ๆ ประการ นับตั้งแต่ความไม่รู้กฎหมาย การขาดจิตสำนึกที่จะร่วมกันปกป้องผลประโยชน์ที่เป็นของส่วนรวม และที่สำคัญที่สุดก็คือ ในสังคมที่กฎหมายขาดความศักดิ์สิทธิ์ การยืนยันสิทธิในการบังคับใช้กฎหมายในระดับปัจเจกไม่ว่าจะเพื่อรักษาผลประโยชน์ส่วนตัวหรือส่วนรวมจะกลายเป็นความเสี่ยงและเป็นการกระทำที่มีต้นทุนสูง

๒.๑.๖ การใช้สิทธิในการมีส่วนร่วมในทางคดีแพ่ง^{๑๓}

ก่อนการประกาศใช้ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการแพร่กระจายของมลพิษหรือการละเมิดกฎหมายสิ่งแวดล้อมของผู้อื่นจะสามารถดำเนินการทางแพ่งได้ก็แต่โดยการฟ้องคดีละเมิดตามมาตรา ๔๒๐ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ป.พ.พ.) ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” ปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการฟ้องคดีละเมิดก็คือผู้เสียหายจะต้องพิสูจน์ว่าผู้กระทำละเมิดได้กระทำไปโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ และยังต้องพิสูจน์ด้วยว่ามีความเสียหายเกิดขึ้นจริง ซึ่งทั้งสองประการนี้มีไม่ใช่เป็นเรื่องง่าย นอกจากนี้ ความเสียหายทางด้านสิ่งแวดล้อมอาจเป็นสิ่งที่มองเห็นได้ไม่ง่าย และแม้ว่าทุกฝ่ายอาจจะยอมรับว่ามีความเสียหายทางด้านสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นจริง แต่ก็อาจจะไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าผู้ก่อมลพิษรายใดเป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้น โดยเฉพาะหากว่าในพื้นที่ที่เกิดความเสียหายมีแหล่งกำเนิดมลพิษหลายราย เช่น มีโรงงานหลายโรงที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำสายเดียวกัน หรือมีทั้งกิจกรรมการเกษตรและกิจการอุตสาหกรรมในพื้นที่เดียวกัน จนไม่ทราบสาเหตุหลักของความเสียหายของน้ำมาจากสารเคมีที่ใช้ในการเกษตร หรือจากมลพิษที่ปล่อยออกมาจากโรงงานอุตสาหกรรมกันแน่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.๒๕๓๕ ได้มีส่วนทำให้การฟ้องคดีแพ่งเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายทางด้านสิ่งแวดล้อมกระทำได้ง่ายขึ้น ตามมาตรา ๙๖ ของพระราชบัญญัติ นี้ เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษที่ก่อให้เกิดการรั่วไหลของมลพิษจนทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายมีความรับผิดทางแพ่งไม่ว่าการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษนั้นจะเกิดจากการกระทำที่จงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ก็ตาม จะเห็นได้ว่า ความรับผิดทางแพ่งภายใต้พระราชบัญญัติ สิ่งแวดล้อมนี้เป็นความรับผิดแบบเคร่งครัด (Strict Liability) กล่าวคือ トラบใดที่มีการกระทำผิดเกิดขึ้น ผู้ที่เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษจะต้องรับผิดเสมอ ไม่ว่าเขาจะได้กระทำไปโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ก็ตาม การบัญญัติความรับผิดในลักษณะเช่นนี้จะทำให้ผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องทางแพ่งได้ง่ายขึ้น เพราะช่วยลดภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหายในการพิสูจน์ว่ามีความจงใจหรือประมาทเลินเล่อ อย่างไรก็ตาม ผู้เสียหายยังคงต้องพิสูจน์ว่ามีความเสียหายเกิดขึ้นและความเสียหายนั้นเป็นผลมาจากการกระทำของจำเลยหรือผู้เป็นเจ้าของแหล่งกำเนิดมลพิษ ซึ่งก็เป็นเรื่องยากดังได้กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้การประเมินมูลค่าความเสียหายทางด้านสิ่งแวดล้อมก็เป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ง่ายเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้ นักกฎหมายสิ่งแวดล้อมเป็นจำนวนมากไม่น้อยจึงมีความเห็นว่า น่าจะมีการแก้ไขพระราชบัญญัติ ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ ให้เปลี่ยนภาระการพิสูจน์จากที่เป็นของโจทก์ไปเป็นของจำเลย กล่าวคือ แทนที่จะให้โจทก์หรือผู้เสียหายเป็นฝ่ายต้องพิสูจน์ว่ามีความเสียหายเกิดขึ้นและความเสียหายนั้นเกิดจากการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษจากแหล่งกำเนิดมลพิษที่จำเลยเป็นผู้รับผิดชอบ ควรที่จะให้จำเลยเป็นฝ่ายต้องพิสูจน์ว่าตนเองมิได้เป็นผู้

^{๑๓} อุดมศักดิ์ สนธิพงษ์, กฎหมายสิ่งแวดล้อมว่าด้วยความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม ความรับผิดทางแพ่ง การชดเชยเยียวยา และการระงับข้อพิพาท, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ก่อนลพิษนั้นมากกว่า อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าเราจะแก้ไขกฎหมายได้สำเร็จหรือไม่ก็ตาม ปัญหาและอุปสรรคอันยิ่งใหญ่ของการฟ้องร้องคดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่งก็คือ ผู้ฟ้องจะต้องเป็นผู้แบกรับค่าใช้จ่ายในการฟ้องคดี ซึ่งไม่มีความแน่นอนว่าตนเองจะเป็นฝ่ายชนะคดีในที่สุด การฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมจึงเป็นเรื่องที่มีความเสี่ยงหรือมีต้นทุนสูงสำหรับปัจเจกชน ทั้ง ๆ ที่เรื่องของสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของส่วนรวม วิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้การฟ้องคดีเกิดได้ง่ายขึ้นก็คือ การให้สิทธิแก่องค์กรเอกชนทางด้านสิ่งแวดล้อมให้มีอำนาจฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมแทนสาธารณชนหรือสังคมได้ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การให้องค์กรเอกชนทางด้านสิ่งแวดล้อมเป็น “ผู้เสียหาย” ในคดีสิ่งแวดล้อมได้ แต่ในระยะยาว หากว่ารัฐมีความจริงใจที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ก็ควรจะพิจารณาจัดระบบประมาณเพื่อใช้ในการสนับสนุนหรือให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนโดยเฉพาะผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการชดเชยค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการฟ้องร้องคดี

๒.๒ แนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

๒.๒.๑ ความหมาย มีดังนี้

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การเก็บรักษา สงวน ซ่อมแซม ปรับปรุง และใช้สนองความเป็นอยู่ของมนุษย์อย่างถาวรต่อไปประโยชน์ตามความต้องการอย่างมีเหตุผลต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อเอื้ออำนวยให้เกิดคุณภาพสูงสุดในการมีแนวความคิดที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เกิดผลอยู่ ๖ ประการคือ

๑) ต้องมีความรู้ในการที่จะรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จะให้ผลแก่มนุษย์ทั้งที่ เป็นประโยชน์และโทษ และคำนึงถึงเรื่องความสูญเสียเปล่าในการจะนำทรัพยากรธรรมชาติไปใช้

๒) รักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นและหายากด้วยความระมัดระวัง ตระหนักเสมอว่าการใช้ทรัพยากรมากเกินไปจะเป็นการไม่ปลอดภัยต่อสภาพแวดล้อมฉะนั้นต้องทำให้อยู่ในสภาพเพิ่มพูนทั้งด้านกายภาพและเศรษฐกิจ

๓) รักษาทรัพยากรที่ทดแทนได้ให้มีสภาพเพิ่มพูนเท่ากับอัตราที่ต้องการใช้เป็นอย่างน้อย

๔) ประมาณอัตราการเปลี่ยนแปลงของประชากรได้ พิจารณาความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสำคัญ

๕) ปรับปรุงวิธีการใหม่ๆ ในการผลิตและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและพยายามค้นคว้าสิ่งใหม่ๆ ทดแทนการใช้ทรัพยากรจากแหล่งธรรมชาติให้เพียงพอต่อความต้องการใช้ของประชากร

๖) ให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อเข้าใจถึงความสำคัญในการรักษาสมดุลธรรมชาติ ซึ่งมีผลต่อการทำให้สิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่ดี โดยปรับความรู้ที่จะเผยแพร่ให้เหมาะสมแก่วัย คุณวุฒิ บุคคล สถานที่หรือท้องถิ่น ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน เพื่อให้ประชาชนเข้าใจในหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อันจะเป็นหนทางนำไปสู่อนาคตที่คาดหวังว่ามนุษย์จะได้อาศัยในสิ่งแวดล้อมที่ดีได้ หลักการและวิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

ประชา อินทร์แก้ว^{๑๔} ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์เอาไว้ว่า การอนุรักษ์ (Conservation) หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากร อย่างชาญฉลาด ให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลา

^{๑๔}ประชา อินทร์แก้ว, *ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม*, กรุงเทพฯ:บริษัทเวิร์คเวฟ เอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๔๒.

ยาวนานที่สุด ทั้งนี้ต้องให้สูญเสียทรัพยากรโดยเปล่า ประโยชน์น้อยที่สุด และจะต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงกันด้วย ฉะนั้น การอนุรักษ์จึงไม่ได้หมายถึงการเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉยๆ แต่ต้องนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องตามกาละ เทศะ (Time and Space) อีกด้วย

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด โดยใช้ให้น้อย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงระยะเวลาในการใช้ให้ยาวนาน และก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด รวมทั้งต้องมีการกระจายการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตาม ในสภาพปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความเสื่อมโทรมมากขึ้น ดังนั้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงมีความหมายรวมถึงการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมด้วย การอนุรักษ์มีหลายวิธี ดังนี้

๑. การถนอมรักษา หมายถึง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติให้คงสภาพทั้งปริมาณและคุณภาพเอาไว้ โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น กรณีแร่เหล็กแทนที่จะนำมาใช้โดยตรงก็นำไปผสมกับแร่ธาตุอื่นๆ เพื่อใช้เป็นเหล็กกล้า ซึ่งนอกจากจะลดปริมาณการใช้เนื้อเหล็กให้น้อยลงแล้วยังช่วยยืดอายุการใช้งานให้ยาวนานออกไปอีกด้วย เป็นต้น

๒. การบูรณะฟื้นฟู หมายถึง การทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกลับคืนมาใช้ประโยชน์ได้เหมือนเดิม เช่น ดินที่นำมาใช้เพื่อการเพาะปลูกพืชชนิดเดียวกันติดต่อกันเป็นเวลานาน จะทำให้คุณภาพของดินเสื่อมลง การบูรณะฟื้นฟูจะทำได้โดยการใส่ปุ๋ยปลูกพืชคลุมดิน หรือพักหน้าดินไว้สักช่วงระยะหนึ่ง เป็นต้น

๓. การนำกลับมาใช้ใหม่ หรือที่เรียกว่า รีไซเคิล นอกจากการถนอมรักษาและการบูรณะฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติแล้ว การนำทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ใช้ไปแล้วกลับมาใช้ใหม่ถือเป็นการอนุรักษ์อีกวิธีหนึ่ง ซึ่งการอนุรักษ์ชนิดนี้จะทำได้กับทรัพยากรน้ำและแร่ธาตุบางชนิด เช่น การนำเศษกระดาษ พลาสติก อลูมิเนียม สังกะสี ตะกั่ว ทองแดง และเหล็กที่ทิ้งแล้วกลับมาหลอมหรือเปลี่ยนสภาพ ให้นำกลับมาใช้ได้อีก เป็นต้น

๔. การเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้งานสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติบางชนิดจะไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้มาก เช่น น้ำที่ไหลลงตามลำน้ำ ถ้าหากสร้างเขื่อนขวางกั้นลำน้ำเพื่อยกระดับของน้ำให้เขื่อนสูงขึ้น แล้วนำพลังงานน้ำนั้นมาใช้ผลิตกระแสไฟฟ้า ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้งานอีกวิธีหนึ่ง

๕. การนำสิ่งอื่นมาใช้ทดแทนการนำสิ่งอื่นมาใช้ทดแทนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบางชนิดอาจทำได้ เช่น การนำก๊าซธรรมชาติ มาใช้ทดแทนน้ำมันเชื้อเพลิงในรถยนต์ การใช้พลังงานแสงอาทิตย์ทดแทนพลังงานไฟฟ้า ซึ่งทำให้ประหยัดค่าน้ำมันเชื้อเพลิงในการผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นต้น

๖. การสำรวจแหล่งทรัพยากรเพิ่มเติมเป็นการค้นหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น การใช้เครื่องตรวจสอบรังสีในการสำรวจแร่ยูเรเนียม การใช้ระบบคลื่นแผ่นดินไหวเทียมเพื่อสำรวจหาน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ เป็นต้น

๗. การประดิษฐ์ของเทียมขึ้นใช้ ความเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้มนุษย์สามารถผลิตของเทียมขึ้นใช้แทนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ยางเทียม ไหมเทียม เป็นต้น

ความสามารถดังกล่าวจึงช่วยลดปริมาณการใช้ทรัพยากรธรรมชาติบางชนิดให้น้อยแนวทางอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจะได้ผลยั่งยืนข้อมูลนั้น ตลอดจนต้องใช้มาตรการทางกฎหมายควบคุมแนวทางในการอนุรักษ์อย่างยั่งยืนมี ๓ แนวทาง ดังนี้

๑. การให้การศึกษา หมายถึง การสอนให้เข้าใจถึงหลักการ วิธีการอนุรักษ์ มีจริยธรรมเกิดสำนึกและร่วมในการอนุรักษ์

๒. การใช้เทคโนโลยีในการนำทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้ให้เกิดประโยชน์

๓. การใช้กฎหมายควบคุมเป็นวิธีการสุดท้ายในการดำเนินการ

กล่าวโดยสรุป การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เหมาะสมเกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งการถนอมรักษา ฟื้นฟู นำกลับมาใช้ใหม่ และใช้ทดแทน

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถกระทำได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนี้

๑. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยทางตรง ซึ่งปฏิบัติได้ในระดับบุคคล องค์กร และระดับประเทศ ที่สำคัญ คือ

๑) การใช้อย่างประหยัด คือ การใช้เท่าที่มีความจำเป็น เพื่อให้มีทรัพยากรไว้ใช้ได้นานและเกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่ามากที่สุด

๒) การนำกลับมาใช้ซ้ำอีก สิ่งของบางอย่างเมื่อมีการใช้แล้วครั้งหนึ่งสามารถที่จะนำมาใช้ซ้ำได้อีก เช่น ถูพลาสติก กระดาษ เป็นต้น หรือสามารถที่จะนำมาใช้ได้ใหม่โดยผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น การนำกระดาษที่ใช้แล้วไปผ่านกระบวนการต่างๆ เพื่อทำเป็นกระดาษแข็ง เป็นต้น ซึ่งเป็นการลดปริมาณการใช้ทรัพยากรและการทำลายสิ่งแวดล้อมได้

๓) การบูรณะซ่อมแซม สิ่งของบางอย่างเมื่อใช้เป็นเวลานานอาจเกิดการชำรุดได้ เพราะฉะนั้นถ้ามีการบูรณะซ่อมแซม ทำให้สามารถยืดอายุการใช้งานต่อไปได้อีก

๔) การบำบัดและการฟื้นฟู เป็นวิธีการที่จะช่วยลดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรด้วยการบำบัดก่อน เช่น การบำบัดน้ำเสียจากบ้านเรือนหรือโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น ก่อนที่จะปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ ส่วนการฟื้นฟูเป็นการรื้อฟื้นธรรมชาติให้กลับสู่สภาพเดิม เช่น การปลูกป่าชายเลน เพื่อฟื้นฟูความ สมดุลของป่าชายเลนให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ เป็นต้น

๕) การใช้สิ่งอื่นทดแทน เป็นวิธีการที่จะช่วยให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติน้อยลงและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก การใช้ใบตองแทนโฟม การใช้พลังงานแสงแดดแทนแรมเชื้อเพลิง การใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี เป็นต้น

๖) การเฝ้าระวังดูแลและป้องกัน เป็นวิธีการที่จะไม่ให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย เช่น การเฝ้าระวังการทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูลลงแม่น้ำ คูคลอง การจัดทำแนวป้องกันไฟฟ้า เป็นต้น

๒. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยทางอ้อม สามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

๑) การพัฒนาคุณภาพประชาชน โดสนับสนุนการศึกษาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องตามหลักวิชา ซึ่งสามารถทำได้ทุกระดับอายุ ทั้งในระบบโรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่างๆ และนอกระบบโรงเรียนผ่านสื่อสารมวลชนต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการอนุรักษ์ เกิดความรักความหวงแหน และให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง

๒) การใช้มาตรการทางสังคมและกฎหมาย การจัดตั้งกลุ่ม ชุมชน ชมรม สมาคม เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ตลอดจนการให้ความร่วมมือทั้งทางด้านพลังกาย พลังใจ พลังความคิด ด้วยจิตสำนึกในควมมีคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่มีต่อตัวเรา เช่น กลุ่มชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของนักเรียน นักศึกษา ในโรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่างๆ มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร มูลนิธิโลกสีเขียว เป็นต้น

๓) ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ช่วยกันดูแลรักษา ให้คงสภาพเดิม ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตในท้องถิ่นของตน การประสานงานเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักระหว่างหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน ให้มีบทบาทหน้าที่ในการปกป้อง คุ้มครอง ฟื้นฟูการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

๔) ส่งเสริมการศึกษาวิจัย ค้นคว้าวิธีการและพัฒนาเทคโนโลยี มาใช้ในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การใช้ความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศมาจัดการวางแผนพัฒนา การพัฒนาอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ให้มีการประหยัดพลังงานมากขึ้น การค้นคว้าวิจัยวิธีการจัดการ การปรับปรุง พัฒนาสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน เป็นต้น

๕) การกำหนดนโยบายและวางแผนของรัฐบาล ในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อเป็นหลักการให้หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องยึดถือและนำไปปฏิบัติ รวมทั้งการเผยแพร่ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งทางตรงและทางอ้อม

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

หลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาตินั้น มีหลัก ๓ ประการ การอนุรักษ์ ดังนี้

๑. ต้องใช้ทรัพยากรอย่างฉลาด กล่าวคือ ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ ถึงผลได้ผลเสียจากการใช้ทรัพยากรตามหลักเศรษฐศาสตร์ และเมื่อใช้แล้ว จะเกิดการขาดแคลนในอนาคตหรือไม่

๒. ประหยัดของที่หายาก หมายความว่าทรัพยากรใดที่มีน้อยหรือหายากก็ควรเก็บรักษา หรือสงวนเอาไว้ไม่ให้สูญหายไป ของบางอย่างถ้าอยู่ในสภาพที่พอจะใช้ได้ก็ควรจะใช้ต่อไป และใช้อย่างประหยัดอย่าฟุ่มเฟือย

๓. หาวีธีฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีหรือเสื่อมโทรมให้ดีขึ้น กล่าวคือ ทรัพยากรใดที่มีสภาพล่อแหลมต่อการสูญเปล่าหรือหมดไป ก็ควรที่จะซ่อมแซมหรือปรับปรุงให้อยู่ในสภาพที่ดีขึ้น

แนวทางในการดำเนินการเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

ในการดำเนินการเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาตินั้นมีแนวทางดำเนินการตามวิธีการต่างๆ ดังนี้^{๑๕}

๑. ให้การศึกษาแก่นักเรียนและประชาชน การศึกษาจะช่วยให้คนเข้าใจ เกิดความตระหนัก เกิดจริยธรรมที่ดีและไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจะมี

^{๑๕} ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์, มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ดังนั้นการจัดการศึกษาในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควรมีการสอดแทรกเข้าไปในบทเรียนทุกระดับชั้น เพื่อให้เยาวชนได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

๒. ออกกฎหมายควบคุม เนื่องจากกฎหมายเป็นข้อบังคับที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามการนำข้อบังคับทางกฎหมายเข้ามาช่วยควบคุม หรือบังคับให้ผู้ก่อให้เกิดมลพิษจำเป็นต้องปฏิบัติตาม ถือว่าได้ผลเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง หากมีผู้ฝ่าฝืนกฎหมายก็จะได้รับโทษปรับหรือจำคุก กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.๒๕๓๕

๓. การแบ่งเขต เป็นการแบ่งเขตพื้นที่ตามประเภทของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ สาเหตุที่ใช้การอนุรักษ์แบบแบ่งเขต เนื่องจากวิธีการให้ความรู้และการใช้กฎหมายไม่ได้ผล หรือต้องการจะแบ่งเขตให้ชัดเจนเพื่อให้การอนุรักษ์ได้ผล และจะต้องมีการสร้างมาตรการกำกับในเขตที่แบ่งนั้นด้วย เช่น เขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เมืองควบคุมมลพิษ

๔. การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามาช่วย เนื่องจากการใช้ทรัพยากรเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีและทำให้มีมลพิษเกิดขึ้น ในขณะเดียวกันเราสามารถนำเทคโนโลยีในการบำบัดหรือกำจัดของเสียที่เกิดขึ้นได้ แต่ต้องเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการกำจัดมลพิษแต่ละชนิด

๕. จัดตั้งชมรมหรือสมาคมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติขึ้นในสถานศึกษา โดยมีกลุ่มนักศึกษาที่สนใจร่วมกันจัดตั้งขึ้น เพื่อช่วยกันอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรม ซึ่งจัดว่าเป็นกลุ่มที่บำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวม

๖. การโฆษณาทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนต่างๆ เพราะการดำเนินการผ่านสื่อมวลชน จะทำให้ประชาชนทราบข่าวอย่างกว้างขวางและเข้ามามีส่วนร่วมได้มาก และยังเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเอาไว้ตลอดจนเข้าใจบทบาทและหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ รวมทั้งทราบถึงกฎหมาย พระราชบัญญัติ และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบ ถ้าประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก็จะทำให้ประชาชนทุกคนในประเทศ มีคุณภาพชีวิตที่ดี

๗. การตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ทำหน้าที่ประสานงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการอิสระในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทุกชนิด นอกจากนี้ยังเป็นการกระตุ้นให้หน่วยงานอื่นๆ ที่รับผิดชอบได้ดำเนินการตามนโยบายของรัฐ หรือตามกฎหมายเพื่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติต่อไป

วิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรต่างๆ

วิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรดิน มีอยู่ ๒ วิธีการใหญ่ๆ คือ โดยวิธีการปลูกพืช (Agronomic Methods) และโดยวิธีกล (Mechanical Methods)^{๑๖}

๑. การอนุรักษ์โดยวิธีการปลูกพืช วิธีการนี้พืชจะทำหน้าที่เป็นตัวสกัดกั้นพลังงานของเม็ดฝนที่ตกลงมาก่อนที่จะกระทบกับผิวดินช่วยลดความเร็วของน้ำที่ไหลป่าและลดอำนาจการกัดเซาะของน้ำ

^{๑๖} ราตรี ภารา, ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร: อักษราพัฒนา, ๒๕๔๐).

และยังช่วยให้ดินมีความพรุนมากขึ้น น้ำสามารถซึมลงไปดินได้ดีขึ้น การควบคุม การเกิดกษัยการของกิน โดยอาศัยพีชมีอยู่หลายวิธี ดังนี้

๑.๑ การปลูกพีชคลุมดิน

๑.๒ การปลูกพีชหมุนเวียน

๑.๓ การปลูกพีชสลับเป็นแถบ ซึ่งเป็นการปลูกพีชต่างชนิดกันสลับกันเป็นแถบตามความลาดชันของพื้นที่

๑.๔ การคลุมดิน

๑.๕ การปลูกพีชแบบวนเกษตร

๒. การอนุรักษ์ดินโดยวิธีกล หมายถึง วิธีการเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายดินและสิ่งก่อสร้างต่างๆ เพื่อใช้ป้องกันและควบคุมการพังทลายของดิน การเคลื่อนย้ายดินเป็นการดัดแปลงลักษณะภูมิประเทศของผิวดินในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้พลังงานที่จะก่อให้เกิดการพังทลายของดินลดลง การป้องกันการพังทลายของดินโดยวิธีกลจะเสียค่าใช้จ่ายสูงต้องมีการออกแบบอย่างถูกต้องและเหมาะสมในวิธีการนั้นๆ และต้องปฏิบัติร่วมกับ วิธีที่ใช้พีชในการป้องกันการพังทลายของดิน การอนุรักษ์ดินและน้ำโดยวิธีกลที่ใช้กันอยู่มีหลายวิธีคือ การปลูกพีชตามแนวระดับ คูเบนน้ำ ทางน้ำไหลและทางระบายน้ำออก การทำขั้นบันได การไถพรวนแบบอนุรักษ์ เป็นต้น

วิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ

การอนุรักษ์น้ำ หมายถึง การป้องกันปัญหาที่พึงจะเกิดขึ้นกับน้ำ และการนำน้ำมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำรงชีพของมนุษย์ การอนุรักษ์น้ำสามารถดำเนินการได้ ดังนี้

๑. การปลูกป่า โดยเฉพาะการปลูกป่าบริเวณพื้นที่ต้นน้ำ หรือบริเวณพื้นที่ภูเขา เพื่อให้ต้นไม้มันเป็นตัวกักเก็บน้ำตามธรรมชาติ ทั้งบนดินและใต้ดิน แล้วปลดปล่อยออกมาอย่างต่อเนื่องตลอดปี

๒. การพัฒนาแหล่งน้ำ เนื่องจากปัจจุบันแหล่งน้ำธรรมชาติต่างๆ เกิดสภาพตื้นเขินเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ปริมาณน้ำที่จะกักขังไว้มีปริมาณลดลง การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อให้มีน้ำเพียงพอจึงจำเป็นต้องทำการขุดลอกแหล่งน้ำให้กว้างและลึกใกล้เคียงกับสภาพเดิมหรือมากกว่า ตลอดจนการจัดหาแหล่งน้ำเพิ่มเติม อาจจะทำโดยการขุดเจาะน้ำบาดาลมาใช้ ซึ่งต้องระวังปัญหาการเกิดแผ่นดินทรุด หรือการขุดเจาะแหล่งน้ำผิวดินเพิ่มเติม

๓. การสงวนน้ำไว้ใช้ เป็นการวางแผนการใช้น้ำเพื่อให้มีปริมาณน้ำที่มีคุณภาพมาใช้ประโยชน์ตลอดทั้งปี โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การทำบ่อหรือสระเก็บน้ำ การหาภาชนะขนาดใหญ่เพื่อกักเก็บน้ำฝน (เช่น โองหรือแท็งก์น้ำ) รวมทั้งการสร้างอ่างเก็บน้ำ และระบบชลประทาน

๔. การใช้น้ำอย่างประหยัด เป็นการนำน้ำมาใช้ประโยชน์หลายอย่างอย่างต่อเนื่องและเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งด้านการอนุรักษ์น้ำและตัวผู้ใช้น้ำเอง กล่าวคือ สามารถลดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับ ค่าน้ำลงได้ ปริมาณน้ำเสียที่จะทิ้งลงแหล่งน้ำมีปริมาณน้อยลง และป้องกันปัญหาการขาดแคลนน้ำ

๕. การป้องกันการเกิดมลพิษของน้ำ ปัญหาส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในเมืองใหญ่ๆ ซึ่งมีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น หรือย่านอุตสาหกรรม การป้องกันปัญหามลพิษของน้ำ จะต้องอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือ และเจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรือพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำอย่างเคร่งครัด

๖. การนำน้ำที่ใช้แล้วกลับไปใช้ใหม่ น้ำที่ถูกนำไปใช้แล้ว ในบางครั้งยังมีสภาพที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ด้านอื่นได้ เช่น น้ำจากการล้างภาชนะอาหารสามารถนำไปใช้รดน้ำต้นไม้ หรือน้ำจากการซักผ้าสามารถนำไปถูบ้าน สุดท้ายนำไปใช้รดน้ำต้นไม้ เป็นต้น

วิธีอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การอนุรักษ์ป่าไม้สามารถกระทำได้ ดังนี้

๑. การกำหนดนโยบายป่าไม้แห่งชาติ นโยบายป่าไม้แห่งชาติ มีอยู่ ๒๐ ข้อที่สำคัญ คือ การกำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศอย่างน้อยในอัตราร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ประเทศ เป็นการกำหนดแนวทางการจัดการและ การพัฒนาป่าไม้ในระยะยาว

๒. การปลูกป่า เป็นการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ป่าไม้อย่างหนึ่ง เมื่อป่าไม้ในพื้นที่ถูกตัดฟันลงไม่ว่ากรณีใดก็ตาม นโยบายการรักษาป่าไม้จะกำหนดให้มีการปลูกป่าขึ้นทดแทนและส่งเสริมให้มีการปลูกสร้างสวนป่าทุกรูปแบบ

๓. การป้องกันไฟไหม้ป่า ไฟไหม้ป่าถือว่าเป็นอันตรายร้ายแรงที่เกิดขึ้นกับป่าไม้การฟื้นฟูกระทำได้ยากมาก ไฟไหม้ป่าเกิดจากการกระทำของมนุษย์ จากความประมาทเลินเล่อ ทำให้ต้นไม้บางส่วนอาจตาย บางส่วนอาจชะงักการเจริญเติบโต และบางแห่งอาจตายหมด หากเกิดซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนพืชหมดโอกาสแพร่พันธุ์ได้

๔. การป้องกันการบุกรุกทำลายป่า การบุกรุกการทำลายป่าไม้ในปัจจุบัน จะเพิ่มความเสี่ยงมากขึ้น การป้องกันทำได้โดย การทำหลักเขตป้ายหรือเครื่องหมายให้ชัดเจนเพื่อบอกให้รู้ว่า เป็นเขตป่าประเภทใด การแก้ปัญหาที่สำคัญที่สุดอยู่ที่ การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นไปด้วยความเที่ยงตรง เอาจริงเอาจัง และมีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพและหน้าที่ปฏิบัติตามตัวบทกฎหมายและพระราชบัญญัติป่าไม้อย่างเคร่งครัดจะสามารถป้องกันการทำลายป่าในทุกรูปแบบได้

๕. การใช้วัสดุทดแทนไม้ ในการก่อสร้างต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นบ้านเรือน หรือสิ่งก่อสร้างอื่นที่เคยใช้ไม้ดั้งเดิม เช่น การสร้างสะพานเพื่อทดแทนสะพานเก่าที่ชำรุด ควรจะใช้เหล็กทำสะพานให้รุดหวังชั่วคราว ก่อนจะมีสะพานใหม่ที่ถาวรและสร้างได้ด้วยวัสดุอื่นแทนไม้

๖. การใช้ไม้อย่างมีประสิทธิภาพ/ประหยัด เป็นการนำเนื้อไม้มาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยใช้ทุกส่วนของต้น เช่น ไม้ที่เหลือจากการแปรรูป นำมาใช้เป็นวัสดุก่อสร้างแล้วสามารถนำไปเป็นวัสดุทำไม้อัด ไม้ปาร์เก้ขึ้นไม้สับ (Chip Board) ไม้ประสาน (Particle Board) ทำเครื่องใช้ขนาดเล็ก เช่น แจกัน ที่เขี่ยบุหรี่ ของชำร่วย เป็นต้น ส่วนไม้ที่นำมาแปรรูปเพื่อใช้ในการก่อสร้างหรือเพื่อการอื่น ควรปรับปรุง คุณภาพไม้ ก่อนนำมาใช้ประโยชน์ เช่น การอาบน้ำยาไม้อบให้แห้งเพื่อยืดอายุการใช้งานให้ยาวนานออกไป

๗. การพยายามนำไม้ที่ไม่เคยใช้ประโยชน์มาใช้ ไม้ที่ไม่เคยนำมาใช้ประโยชน์มาก่อน เช่น ไม้มะพร้าว ต้นตาล ไม้ยางพารา นำมาทำเครื่องใช้ในครัวเรือนได้หลายชนิด อาทิ ตู้ เตียง โต๊ะ ก่อนนำมาใช้ประโยชน์ ควรปรับปรุงคุณภาพไม้ก่อน

๘. ส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ ให้การศึกษา ให้เยาวชนและประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของป่าไม้ สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และช่วยกันดูแลในการรักษาทรัพยากรป่าไม้ เหมือนกับที่เรารักษาและหวงแหนสิ่งของที่เป็นสมบัติของเราเอง

วิธีอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่า

สัตว์ป่ามีคุณค่าต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการป้องกันและแก้ไขไม่ให้สัตว์ป่าลดจำนวนหรือสูญพันธุ์ไปด้วยการอนุรักษ์สัตว์ป่า ดังนี้

๑. การอนุรักษ์พื้นที่ สัตว์ป่าที่ลดจำนวนลงในปัจจุบัน เนื่องจากถิ่นที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหารถูกทำลายลงอย่างมาก การจัดหาแหล่งที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยสำหรับสัตว์ป่า จึงเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นมาก วิธีการอนุรักษ์พื้นที่หรือถิ่นที่อยู่ของสัตว์ป่าทำได้โดยประกาศเป็นพื้นที่อนุรักษ์ดังต่อไปนี้

๑.๑ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นพื้นที่ที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยของสัตว์ป่า ปัจจุบันมีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทั่วประเทศ ๓๔ แห่ง เนื้อที่ ๑๗,๒๕๑,๕๗๕ ไร่ และกำลังจะประกาศเพิ่มเติมอีก ๕ แห่ง เนื้อที่ ๑,๔๒๕,๐๘๗ ไร่

๑.๒ เขตห้ามล่าสัตว์ป่า เป็นสถานที่ที่ทางราชการได้กำหนดขึ้นเป็นที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยของสัตว์ป่าบางชนิด

๑.๓ อุทยานสัตว์ป่า เป็นสถานที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะซาฟารี ซึ่งจะอำนวยความสะดวกทางการศึกษา การวิจัย และขยายพันธุ์สัตว์ป่า ตลอดจนเป็นแหล่งที่อยู่ปลอดภัยของสัตว์ป่าชั่วคราวก่อนนำไปปล่อยในที่ที่เหมาะสมต่อไป

๒. การอนุรักษ์สัตว์ป่าทางวิชาการ การค้นคว้าวิจัยทางวิชาการนับว่าเป็นพื้นฐานสำคัญในการจัดการและอนุรักษ์สัตว์ป่า ด้วยเพราะสัตว์ป่าเป็นสิ่งมีชีวิต จึงจำเป็นต้องกินอาหาร ต้องการความแข็งแรงทางร่างกายเพื่อต่อสู้โรคภัยไข้เจ็บและการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ สัตว์ป่าบางชนิดต้องการที่อยู่อาศัย เพื่อเป็นแหล่งผสมพันธุ์หรือเพาะพันธุ์รวมถึงการออกลูก อภิบาลตัวอ่อน การค้นคว้าทางวิชาการสามารถรู้ข้อมูลพฤติกรรม ของสัตว์ป่าแต่ละชนิด แล้วนำมาใช้ในการช่วยเหลือสัตว์ป่าที่กำลังจะสูญพันธุ์หรือมีจำนวนน้อยลงได้

สรุปได้ว่า การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึงการรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด รอบคอบ ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ประหยัดของที่หายาก หาวิธีฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีหรือเสื่อมโทรมให้ดีขึ้น โดยให้การศึกษา ออกกฎหมายควบคุม แบ่งเขต ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามาช่วย ตั้งชมรม สมาคมอนุรักษ์ ประชาสัมพันธ์ ตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ประการสำคัญต้องจัดสรรกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติโดยทั่วถึง

๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

๒.๓.๑ ความหมายของการเรียนรู้ มีดังนี้

เคลท์^{๑๗} การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง กระบวนการของประสบการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างค่อนข้างถาวร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้ไม่ได้มาจากภาวะชั่วคราว วุฒิภาวะ หรือสัณฐานวิทยา

ฟรีสซี โรบิน และฮอร์รอกค์^{๑๘} กล่าวว่าไว้ว่า การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร โดยเป็นผลจากการฝึกฝนเมื่อได้รับการเสริมแรง มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติที่เรียกว่า ปฏิกริยาสะท้อน

^{๑๗} Klein, S. B., **Learning**, (New York: McGraw – Hill, 1991).

คิมเบอร์ และแกรมซี่^{๑๙} หมายถึง การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเป็นผลจากการฝึกฝน และประสบการณ์ แต่ไม่ใช่ผลจากการตอบสนองที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ

อิทเกรด และบราวน์เวอร์^{๒๐} หมายถึง การเรียนรู้เป็นการแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง อันเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่แต่ละคนได้ประสบมา Cronbach กล่าวว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่บุคคลได้พยายามปรับพฤติกรรมของตน เพื่อเข้ากับสภาพแวดล้อมตามสถานการณ์ ต่าง ๆ จนสามารถบรรลุถึงเป้าหมายตามที่แต่ละบุคคลได้ตั้งไว้

สุรางค์ ไคว์ตระกูล^{๒๑} ได้ให้ความหมายการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่คนเราเคยมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกหัด รวมทั้งปริมาณการเปลี่ยนความรู้ของผู้เรียน

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากเดิมไปสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างมั่นคงถาวร และพฤติกรรมใหม่นี้เป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน จนติดเป็นนิสัย มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติหรือสัญชาตญาณ หรือวุฒิภาวะ หรืออุบัติเหตุ หรือความบังเอิญ พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจะต้องเปลี่ยนไปอย่างค่อนข้างถาวร จึงจะถือว่าเป็นการการเรียนรู้ขึ้น หากเป็นการ เปลี่ยนแปลงชั่วคราวก็ยังไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้

๒.๓.๒ ทฤษฎีการเรียนรู้ (Theory Learning)

การเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเดิมเป็นพฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวรอันเป็นผลมาจากประสบการณ์ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มี ๓ ด้าน ตามหลักของ Bloom คือ ๑) ด้านสมอง (Cognitive Domain) ได้แก่ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ ๒) ด้านจิตใจ (Affective Domain) ได้แก่ อารมณ์ ความเชื่อ ความสนใจ ทศนคติ และ ๓) ด้านกล้ามเนื้อประสาท จัดเป็นกลุ่มทฤษฎีความต่อเนื่อง (Associative) เป็นการเรียนรู้โดยมีสิ่งเร้ามาเชื่อมโยงทำให้เกิดการตอบสนองขึ้น แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ ทฤษฎีความเชื่อมโยงสิ่งเร้ากับการตอบสนอง (Connectionism) นักทฤษฎี Thorndike, Guthrie, Hull และทฤษฎีการวางเงื่อนไข (Conditioning) แบบคลาสสิก (Classical) ได้แก่ Pavlov และแบบการกระทำ (Operant) ได้แก่ Skinner โดยทดลอง เอาหนูใส่กล่องเก็บเสียงฝากล่องมีคานยื่นมา เมื่อหนูกดคานจะบังคับอาหารให้หล่นลงมา หนูต้องทำจึงได้รับ R (การกดคาน) S (อาหาร) การเสริมแรง เป็นหลักในการนำมาสร้างบทเรียนโปรแกรม หรือบทเรียนสำเร็จรูป ส่วนทฤษฎีความเข้าใจ (สนาม) ได้แก่ Gestalt, เวอร์ไธเมอร์ (Max Wertheimer), คอฟกา (Kurt Kofga) และทฤษฎีเชื่อมโยง Thorndike หรือเรียกว่า ทฤษฎีลองผิดลองถูก (Trial and Error) ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ซึ่งทฤษฎี Classical Conditioning ได้วางเป็นกฎของการเรียนรู้ เอาไว้ ๔ ประการ ดังนี้

^{๑๘} Pressey, S. L.; Robinson, F. P. & Horrocks, J. E., **Psychology in Education**, (New York: Harper – Collins, 1959).

^{๑๙} Kimble, G.A. & Garnezy, N., **Principles of General Psychology (๒nd ed)**, (New York: The Ronald Press Company, 1963).

^{๒๐} Hilgard, E. R. and G. H. Bower, **Theories of Learning**, Englewood Cliffs, (NJ: Prentice-Hall, 1975).

^{๒๑} สุรางค์ ไคว์ตระกูล, **จิตวิทยาการศึกษา**, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑).

๑) กฎการลบพฤติกรรม (Law of Extinction) การตอบสนองที่เคยปรากฏจะไม่ปรากฏ ถ้านำสิ่งเร้านั้นออก

๒) กฎการคืนสภาพเดิม (Law of Spontaneous Recovery) หลังจากที่ถูกลบพฤติกรรมนั้นไปแล้วจะไม่เกิดพฤติกรรมที่วางเงื่อนไขขึ้นอีก แต่ระยะหนึ่งหรือบางครั้งก็อาจเกิดพฤติกรรมนั้นได้อีก

๓) กฎการสรุปความเหมือน (Law of Generalization) ถ้ามีสิ่งเร้าอื่นที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับสิ่งเร้าที่มีการวางเงื่อนไข อินทรีย์จะตอบสนองเหมือนสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไข

๔) กฎการจำแนกความแตกต่าง (Law of Discrimination) เป็นลักษณะที่ผู้เรียนสามารถแยกแยะสิ่งที่แตกต่างกันได้เช่น งูเห่ามีพิษ งูที่ไม่มีพิษ

หลักการสำคัญจะเน้นปฏิริยาสะท้อนของมนุษย์ที่เกิดขึ้น และนำเอาปฏิริยาสะท้อนเหล่านั้นมาวางเงื่อนไขคู่กับ สิ่งเร้าต่างๆ สิ่งเร้าต่างๆ จะทำให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้ขึ้น ด้านทฤษฎีการเรียนรู้ของทิสนา แชมมณี^{๒๒} มี ๔ ประการ ได้แก่

๑) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism)

๒) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม หรือกลุ่มความรู้ความเข้าใจ (Cognitivism)

๓) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism)

๔) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มผสมผสาน (Eclecticism)

ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับของวารินทร์ รัตมีพรหม^{๒๓} หรือตามที่ ได้นำเสนอว่าทฤษฎีการเรียนรู้แบ่งออกเป็น ๔ ทฤษฎีหลัก คือ

๑) ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม (Behavioral Theories)

๒) ทฤษฎีปัญญานิยม (Cognitive Theories)

๓) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

๔) ทฤษฎีสร้างความรู้ใหม่โดยผู้เรียนเอง (Constructivism)

โดยทฤษฎีการเรียนรู้ข้างต้น เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ซึ่งเป็นช่วงที่มีนักคิดและนักจิตวิทยาเกิดขึ้นจำนวนมาก และแนวคิดด้านการเรียนรู้มีความหลากหลายมากขึ้น รวมทั้งเริ่มมีลักษณะเป็น “วิทยาศาสตร์” มากขึ้น มีการทดลองตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อเป็นหลักฐานยืนยันแนวคิดอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ หมายถึง แนวความคิดวิเคราะห์ หลักการรวมทั้งกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้า และทดลองหรือฝึกฝนจนเกิดความเคยชิน ปฏิบัติสม่ำเสมอ จนยอมรับว่า สามารถอธิบายถึงลักษณะของบ่อเกิดที่มาของการเรียนรู้ หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

^{๒๒} ทิสนา แชมมณี, รูปแบบการเรียนการสอน : ทางเลือกที่หลากหลาย, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

^{๒๓} วารินทร์ รัตมีพรหม, การออกแบบและพัฒนาระบบการสอน, (กรุงเทพฯ : ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๒).

๒.๔ ทฤษฎีการถ่ายทอด

การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Dissemination) หมายถึง การนำความรู้ที่ได้จากการสะสมแสวงหา มาทั้งหมดไปถ่ายทอดให้กับบุคคลที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อาจอยู่ในรูปของ กระบวนการสื่อความหมาย การใช้สื่อเทคโนโลยี ฯลฯ มาช่วยให้เกิดการนำความรู้ไปใช้ และเกิดการ แลกเปลี่ยนหรือการถ่ายทอดความรู้ Transfer Knowledge เพื่อให้เกิดความคิดใหม่ เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้น

การสื่อสารการเรียนรู้

การสื่อสาร หรือ การสื่อความหมาย (Communication) หมายถึง การถ่ายทอดเรื่องราว การ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแสดงออกของความคิดและความรู้สึก เพื่อการติดต่อสื่อสารข้อมูลซึ่งกัน และกัน^{๒๔} รูปแบบของการสื่อสาร แบ่งได้เป็น ๒ รูปแบบ คือ

๑. การสื่อสารทางเดียว (One-way Communication) เป็นการส่งข่าวสารหรือการสื่อ ความหมายไปยังผู้รับแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยที่ผู้รับไม่สามารถตอบสนองทันที (Immediate Response) กับ ผู้ ส่ง แต่อาจจะมีผลป้อนกลับไปยังผู้ส่งในภายหลังได้ การสื่อสารในรูปแบบนี้จึงเป็นการที่ผู้ส่งและผู้รับ ไม่สามารถมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันได้ทันที

๒. การสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) เป็นการสื่อสารหรือการสื่อความหมายที่ ผู้รับมีโอกาสตอบสนองมายังผู้ส่งได้ในทันที โดยที่ผู้ส่งและผู้รับอาจจะอยู่ต่อหน้ากันหรืออาจอยู่คนละ สถานะที่ก็ได้ แต่ทั้งสองฝ่ายจะสามารถมีการเจรจาหรือการโต้ตอบกันไปมา โดยที่ต่างฝ่ายต่างผลัดกัน ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งและผู้รับในเวลาเดียวกันดังนั้น ในการที่จะเกิดการเรียนรู้ขึ้นได้นี้ มักจะพบว่าต้อง อาศัยกระบวนการของการสื่อสารในรูปแบบของการสื่อสารทางเดียวและการสื่อสารสองทาง ใน ลักษณะของการให้สิ่งเร้าเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการแปลความหมายของเนื้อหาบทเรียนนั้น และให้มี การตอบสนองเพื่อเกิดเป็นการเรียนรู้ขึ้น ลักษณะของสิ่งเร้าและการตอบสนองในการสื่อสารนี้ หมายถึง การที่ ผู้สอนให้สิ่งเร้าหรือส่งแรงกระตุ้นไปยังผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีการตอบสนองออกมา โดยผู้สอนอาจใช้สื่อ โสตทัศนูปกรณ์ต่างๆ เช่น คอมพิวเตอร์เป็นผู้ส่งเนื้อหาบทเรียน ส่วนการตอบสนองของผู้เรียน ได้แก่ คำพูด การเขียน รวมถึงกระบวนการทั้งหมดทางด้านความคิด การเรียนรู้ การเรียนรู้ซึ่งอาศัยรูปแบบ การสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับการให้สิ่งเร้าหรือแรงกระตุ้น การแปลความหมาย และการตอบสนองนั้นมี ดังนี้

๒.๑ การเรียนรู้ในรูปแบบการสื่อสารทางเดียว เช่น การสอนแก่ผู้เรียนจำนวนมาก ในห้องเรียนขนาดใหญ่โดยการฉายวีดิทัศน์ โทรทัศน์วงจรปิด หรือวิทยุและโทรทัศน์การศึกษาแก่ ผู้เรียนที่เรียนอยู่ที่บ้าน ซึ่งการเรียนการสอนในลักษณะเช่นนี้ควรมีการอธิบายความหมายของ เนื้อหาบทเรียนให้ผู้เรียนเข้าใจก่อนการเรียน หรืออาจจะมีการอภิปรายภายหลังจากการเรียน หรือดู เรื่องราวนั้นแล้วก็ได้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและแปลความหมายในสิ่งเร้าที่นั้นอย่างถูกต้องตรงกัน จะได้มีการตอบสนองและเกิดการเรียนรู้ได้ในทำนองเดียวกัน

๒.๒ การเรียนรู้ในรูปแบบการสื่อสารสองทาง อาจทำได้โดยการใช้อุปกรณ์ ประเภทเครื่องช่วยสอน เช่น การใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยหรือการใช้เครื่องช่วยสอนเนื้อหาจะถูก

^{๒๔} กิดานันท์ มลิทอง, เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่๑, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อรุณการ พิมพ์, ๒๕๔๘).

ส่งจากเครื่องไปยังผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนทำการตอบสนองโดยส่งคำตอบหรือข้อมูลกลับไปยังเครื่องอีกครั้งหนึ่ง การเรียนการสอนในลักษณะนี้มีข้อดีหลายประการเช่น ความฉับพลันของการให้คำตอบจากโปรแกรมบทเรียนที่วางไว้เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เป็นการทำให้ง่ายต่อการเรียนรู้และทำให้การถ่ายทอดความรู้บรรลุผลด้วยดี เป็นต้น ถึงแม้ว่าการเรียนรู้ในรูปแบบการสื่อสารสองทางนี้จะมีประสิทธิภาพดีต่อการเรียนรู้มากกว่าการสื่อสารทางเดียวก็ตาม แต่บางครั้งแล้วในลักษณะของการศึกษาบางอย่างมีความจำเป็นต้องใช้การเรียนการสอนในรูปแบบการสื่อสารทางเดียว เพื่อให้การเรียนรู้แก่ผู้เรียน ทั้งนี้เพราะจำนวนผู้เรียนอาจจะมีมาก และมีอุปกรณ์ช่วยสอนไม่เพียงพอ เป็นต้น

สื่อการเรียนรู้อื่นๆ มีผู้ให้ความและกล่าวถึงความสำคัญ ดังนี้

กิดานันท์ นลิตทอง กล่าวว่า สื่อนั้นว่าเป็นสิ่งที่มีบทบาทอย่างมากในการเรียนการสอน เนื่องจากเป็นตัวกลางที่ช่วยให้การสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเนื้อหาบทเรียนได้ตรงกับที่ผู้สอนต้องการ การใช้สื่อการสอนนั้นผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาถึงลักษณะเฉพาะ และคุณสมบัติของสื่อแต่ละชนิดเพื่อเลือกสื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์การสอน และสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สื่อการสอน (Instructional Media) หมายถึง สื่อชนิดใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นเทปบันทึกเสียง สไลด์ วิทยุ โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ แผนภูมิ ภาพนิ่ง ฯลฯ ซึ่งบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับผู้สอนส่งไปถึงผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนวางไว้ได้เป็นอย่างดี

เอดการ์ เดล^{๒๕} (Edgar Dale) ได้จัดแบ่งสื่อการสอนเพื่อเป็นแนวทางในการอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสื่อโสตทัศนูปกรณ์ต่างๆ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการแสดงขั้นตอนของประสบการณ์การเรียนรู้และการใช้สื่อแต่ละประเภทในกระบวนการเรียนรู้ด้วย โดยพัฒนาความคิดของ Bruner ซึ่งเป็นนักจิตวิทยา นำมาสร้างเป็น “กรวยประสบการณ์” (Cone of Experiences) โดยแบ่งเป็นขั้นตอน ดังนี้

๑. ประสบการณ์ตรง โดยการให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากของจริง เช่น การจับต้อง และการเห็น เป็นต้น

๒. ประสบการณ์รอง เป็นการเรียนโดยให้ผู้เรียนเรียนจากสิ่งที่ใกล้เคียงความเป็นจริงที่สุด ซึ่งอาจเป็นการจำลองก็ได้

๓. ประสบการณ์นาฏกรรมหรือการแสดง เป็นการแสดงบทบาทสมมติหรือการแสดงละคร เนื่องจากข้อจำกัดด้วยยุคสมัยเวลา และสถานที่ เช่นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ หรือเรื่องราวที่เป็นนามธรรม เป็นต้น

๔. การสาธิต เป็นการแสดงหรือการทำเพื่อประกอบคำอธิบายเพื่อให้เห็นลำดับขั้นตอนของการกระทำนั้น

๕. การศึกษานอกสถานที่ เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ต่างๆ ภายนอกสถานที่เรียน อาจเป็นการเยี่ยมชมสถานที่ การสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ เป็นต้น

^{๒๕} Dale, Edgar, *Audio – Visual Methods Teaching*, ๒d ed. (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1965).

๖. นิทรรศการ เป็นการจัดแสดงสิ่งของต่างๆ เพื่อให้สาระประโยชน์แก่ผู้ชม โดยการนำประสบการณ์หลายอย่างผสมผสานกันมากที่สุด

๗. โทรทัศน์ โดยใช้ทั้งโทรทัศน์การศึกษาและโทรทัศน์การสอนเพื่อให้ข้อมูลความรู้แก่ผู้เรียนหรือผู้ชมที่อยู่ในห้องเรียนหรืออยู่ทางบ้าน

๘. ภาพยนตร์ เป็นภาพที่บันทึกเรื่องราวลงบนฟิล์มเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ทั้งภาพและเสียงโดยใช้ประสาทตาและหู

๙. การบันทึกเสียง วิทยู ภาพนิ่ง อาจเป็นทั้งในรูปของแผ่นเสียง เทปบันทึกเสียง วิทยูรูปภาพ สไลด์ ข้อมูลที่อยู่ในขั้นนี้จะให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียนที่ถึงแม้จะอ่านหนังสือไม่ออกแต่ก็สามารถเข้าใจเนื้อหาได้

๑๐. ทัศนสัญลักษณ์ เช่นแผนที่ แผนภูมิหรือเครื่องหมายต่างๆ ที่เป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งของต่างๆ

๑๑. วจนสัญลักษณ์ ได้แก่ตัวหนังสือในภาษาเขียน และเสียงพูดของคนในภาษาพูดการใช้กรวยประสบการณ์ของเดลจะเริ่มต้นด้วยการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์หรือการกระทำจริงเพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงเกิดขึ้นก่อน แล้วจึงเรียนรู้โดยการเฝ้าสังเกตในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นขั้นตอนไปของการได้รับประสบการณ์รอง ต่อจากนั้นจึงเป็นการเรียนรู้ด้วยการรับประสบการณ์โดยผ่านสื่อต่างๆ และท้ายที่สุดเป็นการให้ผู้เรียนเรียนจากสัญลักษณ์ซึ่งเป็นเสมือนตัวแทนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น นักจิตวิทยาท่านหนึ่งชื่อ เจโรม บรุนเนอร์ (Jerome Bruner) ได้ออกแบบโครงสร้างของกิจกรรมการสอนไว้รูปแบบหนึ่ง โดยประกอบด้วยมโนทัศน์ด้านการกระทำโดยตรง (Enactive) การเรียนรู้ด้วยภาพ (Iconic) และการเรียนรู้ด้วยนามธรรม (Abstract) เมื่อเปรียบเทียบกับกรวยประสบการณ์ของเดลกับลักษณะสำคัญ ๓ ประการของการเรียนรู้ของบรุนเนอร์แล้วจะเห็นว่ามโนทัศน์ใกล้เคียงและเป็นคู่ขนานกัน

สื่อกับผู้เรียน

๑. เป็นสิ่งที่ช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาบทเรียนที่ยุ่ยากซับซ้อนได้ง่ายขึ้นในระยะเวลาอันสั้นและสามารถช่วยให้เกิดความคิดรวบยอดในเรื่องนั้นได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

๒. สื่อจะช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน ทำให้เกิดความสนุกสนานและไม่รู้สึกเบื่อหน่ายการเรียน

๓. การใช้สื่อจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกัน และเกิดประสบการณ์ร่วมกันในวิชาที่เรียนนั้น

๔. ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น ทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์อันดีในระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและกับผู้สอนด้วย

๕. ช่วยสร้างเสริมลักษณะที่ดีในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์จากการใช้สื่อเหล่านั้น

๖. ช่วยแก้ปัญหาเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยการจัดให้มีการใช้สื่อในการศึกษารายบุคคล

สื่อกับผู้สอน

๑. การใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ประกอบการเรียนการสอน เป็นการช่วยให้บรรยากาศในการสอนน่าสนใจยิ่งขึ้น ทำให้ผู้สอนมีความสุขสนุกสนานในการสอนมากกว่าวิธีการที่เคยใช้การบรรยาย แต่เพียงอย่างเดียว และเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในตัวเองให้เพิ่มขึ้นด้วย

๒. สื่อจะช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอนในด้านการเตรียมเนื้อหา เพราะบางครั้งอาจให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาจากสื่อได้เอง

๓. เป็นการกระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัวอยู่เสมอในการเตรียมและผลิตวัสดุใหม่ๆ เพื่อใช้เป็นสื่อการสอน ตลอดจนคิดค้นเทคนิควิธีการต่างๆ เพื่อให้การเรียนรู้ที่น่าสนใจยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามสื่อการสอนจะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อผู้สอนได้นำไปใช้อย่างเหมาะสมและถูกวิธี ดังนั้น ก่อนที่จะนำสื่อแต่ละอย่างไปใช้ผู้สอนจึงควรจะได้ศึกษาถึงลักษณะและคุณสมบัติของสื่อการสอน ข้อดีและข้อจำกัดอันเกี่ยวข้องกับตัวสื่อและการใช้สื่อแต่ละอย่าง ตลอดจนการผลิตและใช้สื่อให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอนด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การจัดกิจกรรมการสอนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ที่วางไว้

หลักการเลือกสื่อการสอน

การเลือกสื่อการสอนเพื่อนำมาใช้ประกอบการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง โดยในการเลือกสื่อผู้สอนจะต้องตั้งวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในการเรียนให้แน่นอนเสียก่อน เพื่อใช้วัตถุประสงค์นั้นเป็นตัวชี้แนะในการเลือกสื่อการสอนที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังมีหลักการอื่นๆ เพื่อประกอบการพิจารณา คือ

๑. สื่อนั้นต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียนและจุดมุ่งหมายที่จะสอน
๒. เลือกสื่อที่มีเนื้อหาถูกต้อง ทันสมัย น่าสนใจ และเป็นสื่อที่ส่งผลต่อการเรียนรู้มากที่สุด
๓. เป็นสื่อที่เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน
๔. สื่อนั้นควรสะดวกในการใช้ วิธีใช้ไม่ยุ่งยากซับซ้อนเกินไป
๕. เป็นสื่อที่มีคุณภาพเทคนิคการผลิตที่ดี มีความชัดเจนเป็นจริง
๖. มีราคาไม่แพงเกินไป หรือถ้าจะผลิตควรคุ้มกับเวลาและการลงทุน

ทฤษฎีการเรียนรู้และจิตวิทยาการเรียนรู้

ถนอมพร เลหาจรัสแสง^{๒๖} ได้กล่าวทฤษฎีการเรียนรู้และจิตวิทยาการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบสื่อมัลติมีเดียเพื่อการศึกษา มีดังนี้

๑. ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) เป็นทฤษฎีซึ่งเชื่อว่าจิตวิทยาเป็นเสมือนการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ของพฤติกรรมมนุษย์ (Scientific Study of Human Behavior) และการเรียนรู้ของมนุษย์เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมภายนอก นอกจากนี้ยังมีแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง (Stimuli and Response) เชื่อว่าการตอบสนองต่อสิ่งเร้าของมนุษย์จะเกิดขึ้นควบคู่กันในช่วงเวลาที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์เป็นพฤติกรรมแบบแสดงอาการกระทำ (Operant Conditioning) ซึ่งมีการเสริมแรง (Reinforcement) เป็นตัวการ

^{๒๖} ถนอมพร เลหาจรัสแสง, คอมพิวเตอร์ช่วยสอน, (กรุงเทพฯ: จงกลโปรดักชั่น, ๒๕๔๑).

โดยทฤษฎีพฤติกรรมนิยมนี้จะไม่พูดถึงความนึกคิดภายในของมนุษย์ ความทรงจำ ภาพ ความรู้สึก โดยถือว่าคำเหล่านี้เป็นคำต้องห้าม (Taboo) ซึ่งทฤษฎีนี้ส่งผลต่อการเรียนการสอนที่สำคัญในยุคนั้น ในลักษณะที่การเรียนเป็นชุดของพฤติกรรมซึ่งจะต้องเกิดขึ้นตามลำดับที่แน่ชัด การที่ผู้เรียนจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้นั้นจะต้องมีการเรียนตามขั้น ตอนเป็นวัตถุประสงค์ ๆ ไป ผลที่ได้จากการเรียนขั้นแรกนี้จะเป็นพื้นฐานของการเรียนในขั้นต่อ ๆ ไป ในที่สุดสื่อมัลติมีเดียเพื่อการศึกษาที่ออกแบบตามแนวคิดของทฤษฎีพฤติกรรมนิยมนี้จะมีโครงสร้างของบทเรียนในลักษณะเชิงเส้นตรง (Linear) โดยผู้เรียนทุกคนจะได้รับ

การนำเสนอเนื้อหาในลำดับที่เหมือนกันและตายตัว ซึ่งเป็นลำดับที่ผู้สอนได้พิจารณาแล้วว่า เป็นลำดับการสอนที่ดีและผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด นอกจากนั้นจะมีการตั้งคำถาม ๆ ผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอโดยหากผู้เรียนตอบถูกก็จะได้รับการตอบสนองในรูปผลป้อนกลับทางบวกหรือรางวัล (Reward) ในทางตรงกันข้ามหากผู้เรียนตอบผิดก็จะได้รับการตอบสนองในรูปของผลป้อนกลับในทางลบและคำอธิบายหรือการลงโทษ (Punishment) ซึ่งผลป้อนกลับนี้ถือเป็นการเสริมแรงเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่ต้องการ สื่อมัลติมีเดียเพื่อการศึกษาที่ออกแบบตามแนวคิดของทฤษฎีพฤติกรรมนิยม จะบังคับให้ผู้เรียนผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามจุดประสงค์เสียก่อน จึงจะสามารถผ่านไปศึกษาต่อยังเนื้อหาของวัตถุประสงค์ต่อไปได้หากไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ผู้เรียนจะต้องกลับไปศึกษาในเนื้อหาเดิมอีกครั้งจะกว่าจะผ่านการประเมิน

๒. ทฤษฎีปัญญานิยม (Cognitivism) เกิดจากแนวคิดของชอมสกี (Chomsky) ที่ไม่เห็นด้วยกับ สกินเนอร์ (Skinner) บิดาของทฤษฎีพฤติกรรมนิยมในการมองพฤติกรรมมนุษย์ไว้ว่าเป็นเหมือนการทดลองทางวิทยาศาสตร์ ชอมสกีเชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์นั้นเป็นเรื่องของภายในจิตใจ มนุษย์ไม่ใช่ผ้าขาวที่เมื่อใส่สีอะไรลงไปก็กลายเป็นสีนั้น มนุษย์มีความนึกคิด มีอารมณ์ จิตใจ และความรู้สึกภายในที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นการออกแบบการเรียนการสอนก็ควรที่จะคำนึงถึงความแตกต่างภายในของมนุษย์ด้วย ในช่วงนี้มีแนวคิดต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น แนวคิดเกี่ยวกับการจำ (Short Term Memory, Long Term Memory and Retention) แนวคิดเกี่ยวกับการแบ่งความรู้ ออกเป็น ๓ ลักษณะคือ ๑) ความรู้ในลักษณะเป็นขั้นตอน (Procedural Knowledge) ซึ่งเป็นความรู้ที่อธิบายว่าทำอะไรและเป็นองค์ความรู้ที่ต้องการลำดับการเรียนรู้ที่ชัดเจน ๒) ความรู้ในลักษณะการอธิบาย (Declarative Knowledge) ซึ่งได้แก่ความรู้ที่อธิบายว่าคืออะไร และ ๓) ความรู้ในลักษณะเงื่อนไข (Conditional Knowledge) ซึ่งได้แก่ความรู้ที่อธิบายว่าเมื่อไร และทำไม ซึ่งความรู้ ๒ ประเภทหลังนี้ ไม่ต้องการลำดับการเรียนรู้ที่ตายตัว ทฤษฎีปัญญานิยมนี้ส่งผลต่อการเรียนการสอนที่สำคัญในยุคนั้น กล่าวคือ ทฤษฎีปัญญานิยมทำให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบในลักษณะสาขา (Branching) ของคราวเดอร์ (Crowder) ซึ่งเป็นการออกแบบในลักษณะสาขา หากเมื่อเปรียบเทียบกับบทเรียนที่ออกแบบตามแนวคิดของพฤติกรรมนิยมแล้ว จะทำให้ผู้เรียนมีอิสระมากขึ้นในการควบคุมการเรียนด้วยตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีอิสระมากขึ้นในการเลือกลำดับของการนำเสนอเนื้อหาบทเรียนที่เหมาะสมกับตน สื่อมัลติมีเดียเพื่อการศึกษาที่ออกแบบตามแนวคิดของทฤษฎีปัญญา นิยมก็จะมีโครงสร้างของบทเรียนในลักษณะสาขาอีกเช่นเดียวกัน โดยผู้เรียนทุกคนจะได้รับการเสนอเนื้อหาในลำดับที่ไม่เหมือนกันโดยเนื้อหาที่จะได้รับการนำเสนอต่อไปนั้นจะขึ้นอยู่กับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ

๓. ทฤษฎีโครงสร้างความรู้ (Scheme Theory) ภายใต้ทฤษฎีปัญญานิยม (Cognitivism) นี้ยังได้เกิดทฤษฎีโครงสร้างความรู้ (Scheme Theory) ขึ้นซึ่งเป็นแนวคิดที่เชื่อว่าโครงสร้างภายในของความรู้ที่มนุษย์มีอยู่นั้นจะมีลักษณะเป็นโหนดหรือกลุ่มที่มีการเชื่อมโยงกันอยู่ ในการที่มนุษย์จะรับรู้อะไรใหม่ๆ นั้น มนุษย์จะนำความรู้ใหม่ๆ ที่เพิ่งได้รับนั้นไปเชื่อมโยงกับกลุ่มความรู้ที่มีอยู่เดิม (Pre-existing Knowledge) รุเมลฮาร์ทและออร์ทอนี (Rumelhart & Ortony) ได้ให้ความหมายของโครงสร้างความรู้ไว้ว่าเป็นโครงสร้างข้อมูลภายในสมองของมนุษย์ซึ่งรวบรวมความรู้เกี่ยวกับวัตถุ ลำดับเหตุการณ์ รายการกิจกรรมต่างๆ เอาไว้ หน้าที่ของโครงสร้างความรู้ก็คือ การนำไปสู่การรับรู้ข้อมูล (Perception) การรับรู้ข้อมูลนั้นไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากขาดโครงสร้างความรู้ (Schema) ทั้งนี้ก็เพราะการรับรู้ข้อมูลนั้นเป็นการสร้างความหมายโดยการถ่ายโอนความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิม ภายในกรอบความรู้เดิมที่มีอยู่และจากการกระตุ้นโดยเหตุการณ์หนึ่งๆ ที่ช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงความรู้นั้นๆ เข้าด้วยกัน การรับรู้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ เนื่องจากไม่มีการเรียนรู้ใดที่เกิดขึ้นได้โดยปราศจากการรับรู้ นอกจากโครงสร้างความรู้จะช่วยในการรับรู้และการเรียนรู้แล้วนั้น โครงสร้างความรู้ยังช่วยในการระลึก (Recall) ถึงสิ่งต่างๆ ที่เราเคยเรียนรู้มา^{๒๗}

การนำทฤษฎีโครงสร้างความรู้มาประยุกต์ใช้ในการสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์ จะส่งผลให้ลักษณะการนำเสนอเนื้อหาที่มีการเชื่อมโยงกันไปมา คล้ายใยแมงมุม (Webs) หรือบทเรียนในลักษณะที่เรียกว่า บทเรียนแบบสื่อหลายมิติ (Hypermedia) ดังนั้นในการออกแบบสื่อมัลติมีเดียเพื่อการศึกษา จึงจำเป็นต้องนำแนวคิดของทฤษฎีต่างๆ มาผสมผสานกัน เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะและโครงสร้างขององค์ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยเพียงทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อให้ได้สื่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ตอบสนองต่อวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน และตอบสนองลักษณะโครงสร้างขององค์ความรู้ของสาขาวิชาต่างๆ ที่แตกต่างกันนั่นเอง

กล่าวโดยสรุป การถ่ายทอดเป็นการสื่อสารหรือสื่อความหมายไปยังผู้รับสารเพื่อจะให้เกิดความเข้าใจ ได้คิด เกิดความรู้ ที่สามารถนำไปปฏิบัติหรือเป็นแนวทางนำไปสู่การปฏิบัติ โดยผ่านช่องทางหรือรูปแบบต่างๆ ที่เข้าถึงได้ง่ายสะดวก

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการประเมิน

การประเมินเป็นกลไกสำคัญนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนา โดยเน้นประโยชน์ที่ผู้รับบริการและผู้เกี่ยวข้องการประเมินไม่ใช่เป็นการตรวจสอบเพื่อจับผิดแต่อย่างใด ในปัจจุบันมีผู้เห็นความสำคัญของการประเมินและเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินมากขึ้น ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงสาระของการประเมินเกี่ยวกับ ความหมายของการประเมิน ความสำคัญของการประเมิน ลักษณะของการประเมิน แนวคิดของการประเมิน วิธีการประเมิน ประเภทการประเมิน และขั้นตอนการประเมิน โดยสรุปดังนี้

^{๒๗} Anderson, L.W., A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives, (New York: Longman. 1984).

๒.๕.๑ ความหมายของการประเมิน มีดังนี้

ศิริวัฒน์ วรรณาม^{๒๘} ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นวิธีการตัดสินคุณค่าหรือดีราคาของสิ่งที่ถูกประเมิน และเป็นการเสนอสารสนเทศ เพื่อช่วยเสนอทางเลือกในการตัดสินใจต่อการดำเนินการต่างๆ

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์^{๒๙} ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศ (เชิงคุณค่า) เพื่อช่วยให้ผู้มีอำนาจหรือผู้เกี่ยวข้องได้ตัดสินใจเลือกทางเลือกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศิริชัย กาญจนวาสิ^{๓๐} ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นกระบวนการศึกษาสิ่งต่าง ๆ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย (Research Oriented) เป็นการตรวจสอบการบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ช่วยเสนอสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจและเป็นการตัดสินคุณค่าของสิ่งที่มีงประเมิน

พิสนุ พองศรี^{๓๑} ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นกระบวนการตัดสินคุณค่าของสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยนำสารสนเทศหรือผลจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ นอกจากความหมายของการประเมินที่มาจากภาษาอังกฤษ คือ Evaluation แล้วยังมีคำว่า Assessment ซึ่งได้พบเสมอ บางกรณีก็ใช้ในความหมายเดียวกันโดยเฉพาะในหนังสือตำราของอเมริกันส่วนกลุ่มประเทศที่อยู่ในเครือจักรภพอังกฤษจะใช้ ๒ คำนี้ ในความหมายที่แตกต่างกัน

สรุปได้ว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยนำผลการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และสามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจในการเลือกทางเลือกเพื่อวางแผนการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในครั้งต่อไป

๒.๕.๒ ความสำคัญของการประเมิน มีดังนี้

ศิริชัย กาญจนวาสิ^{๓๒} กล่าวว่า การประเมินมีความสำคัญต่อกระบวนการบริหารงาน เนื่องจากให้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ดังนี้ ๑) ด้านบริหาร (Administrative) การประเมินสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามกำกับกับการดำเนินงาน ให้เป็นไปตามแผนอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ๒) ด้านจิตวิทยา (Psychological) การประเมินสามารถใช้เป็น กลยุทธ์สำหรับการกระตุ้นให้เร้าความสนใจ และสร้างความตื่นตัวในการปฏิบัติงาน ๓) ด้านรัฐศาสตร์ (Sociological) การประเมินสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติ (Accountability) ตลอดจนสามารถใช้เป็นกลยุทธ์ในการสร้างแรงสนับสนุน

สมคิด พรหมจ้อย^{๓๓} กล่าวว่า ประโยชน์ของการประเมินที่มีต่อการวางแผน การบริหารงาน ซึ่งพอสรุป ได้ ๕ ประเด็น ดังนี้ ๑) ช่วยให้ข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนด

^{๒๘} ศิริวัฒน์ วรรณาม, ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้การประเมินในการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐).

^{๒๙} สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, รวมบทความทางการประเมินโครงการ, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓).

^{๓๐} ศิริชัย กาญจนวาสิ, ทฤษฎีการประเมิน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

^{๓๑} พิสนุ พองศรี, การประเมินทางการศึกษา : แนวคิดสู่การปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: เทียมฟ้า, ๒๕๔๙).

^{๓๒} ศิริชัย กาญจนวาสิ, ทฤษฎีการประเมิน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

^{๓๓} สมคิด พรหมจ้อย, เทคนิคการประเมินโครงการ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕).

แผนงานและโครงการ การตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการดำเนินงาน กิจกรรม ตลอดจนความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ๒) ช่วยในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานที่นำมาใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขการดำเนินงานโครงการให้เป็นไปได้ตามทิศทางที่ต้องการ ๓) ช่วยในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จและความล้มเหลวของกิจกรรมที่นำมาใช้ในการตัดสินใจ และวินิจฉัยที่จะดำเนินงานในช่วงต่อไปหรือไม่ จะยกเลิกหรือจะขยายการดำเนินงานต่อไปอีก ๔) ช่วยให้ข้อมูลที่บ่งบอกประสิทธิภาพของการดำเนินงานว่าเป็นอย่างไรคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่ และ ๕) เป็นแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน และนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การประเมินมีความสำคัญต่อกระบวนการบริหารงานต่าง ๆ เพราะข้อมูลสารสนเทศที่ได้เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๕.๓ ลักษณะของการประเมิน มีดังนี้

สุวิมล ว่องวานิช^{๓๔} กล่าวว่า การประเมินเป็นวิทยาการข้ามสาขา (Tran Discipline) ซึ่งเป็นวิทยาการที่เป็นเครื่องมือ (Tool Discipline) สามารถนำไปใช้ข้ามศาสตร์ได้เช่นเดียวกับวิทยาการด้านสถิติศาสตร์ การวัดและตรรกวิทยา และสามารถนำความรู้จากศาสตร์สาขาอื่นมาใช้ในการประเมินได้เช่นกัน วิทยาการข้ามสาขาประกอบด้วย ๒ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นแกน (Core Discipline) ซึ่งเป็นแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมิน และส่วนที่เป็นการประยุกต์ (Applied Discipline) ซึ่งเป็นการนำเนื้อหาไปใช้กับวิทยาการสาขาอื่นๆ ที่เรียกว่า Big Six คือ การประเมินผลิตภัณฑ์ (Personnel Evaluation) การประเมินผลการดำเนินงาน (Performance Evaluation) การประเมินผลิตภัณฑ์ (Product Evaluation) การประเมินข้อเสนอ หรือเค้าโครง (Proposal Evaluation) การประเมินนโยบาย (Policy Evaluation) และการประเมินโครงการ (Program Evaluation) การประเมิน นอกจากจะเป็นการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่ประเมินแล้ว ยังช่วยพัฒนาสิ่งที่ประเมินหรือโครงการที่ประเมินให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ด้วย ดังนั้นถ้าจะให้การประเมินมีความสมบูรณ์และอยู่ในวิสัยที่ทำได้ นักประเมินก็ควรกำหนดเกณฑ์การประเมินเพื่อตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ประเมินหรือโครงการที่ประเมิน และทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) รวมทั้งเป็นนักพัฒนาโครงการที่จะประเมินไปในตัวด้วย

สรุปได้ว่า การประเมินมีลักษณะเป็นเครื่องมือใช้วัดหรือตัดสินคุณค่าสิ่งที่ประเมินแล้วนำผลที่ได้ไปพัฒนาหรือบริหารจัดการในเรื่องนั้นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๕.๔ แนวคิดของการประเมิน มีดังนี้

สุวิมล ว่องวานิช^{๓๕} กล่าวว่า การประเมินมีแนวคิดพื้นฐานมาจากระบบเสรีประชาธิปไตยที่ว่าทุกสิ่งสามารถตรวจสอบและปรับปรุงได้ เพื่อเป็นการสร้างสรรค์และพัฒนาสังคมที่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย ซึ่งในปัจจุบันการดำเนินการหรือบริการจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล ต้องมีความรับผิดชอบต่อโปร่งใสพร้อมให้ตรวจสอบได้โดยอาศัยการประเมินเป็นกลไกสำคัญ ซึ่งนักการศึกษาได้กล่าวถึงแนวคิดของการประเมินไว้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินว่า แบ่งเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ ๆ คือการประเมินเพื่อตัดสินคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมิน (Judgmental Evaluation) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับการ

^{๓๔} สุวิมล ว่องวานิช, การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน, (กรุงเทพฯ: อักษรไทย, ๒๕๔๔).

^{๓๕} สุวิมล ว่องวานิช, การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน, กรุงเทพฯ: อักษรไทย, ๒๕๔๔).

ยอมรับกันในปัจจุบันอีกกลุ่มหนึ่ง คือ การประเมินเพื่อแสวงหาสารสนเทศ ที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ (Decision-based Evaluation) ดำเนินการต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์สำคัญยิ่งของการประเมินที่ช่วยให้การตัดสินใจเกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล

พิสนุ พงศ์ศรี^{๓๖} กล่าวว่า ปัจจุบันการประเมินเข้ามามีบทบาททุกภาพ ส่วนของสังคม โดยเฉพาะสังคมประชาธิปไตย เนื่องจากการยอมรับมากขึ้นว่าเป็นกลไกสำคัญในการที่จะพัฒนาสิ่งที่จะประเมินได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าไม่มีบุคคลหรือองค์การใดหลีกเลี่ยงการประเมินได้ทุกคน ทุกแห่งต้องอยู่กลางแจ้งหรือในที่สว่าง พร้อมให้ผู้เกี่ยวข้องตรวจสอบประเมินได้เสมออย่างที่ทราบกันทั่วไป แม้แต่องค์การที่ทำหน้าที่ประเมินผู้อื่นซึ่งเป็นองค์การอิสระหรือองค์การมหาชนเช่นสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. ก็ต้องได้รับการประเมินจากบุคคลหรือองค์การอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่นการประเมินโดยคณะกรรมการการศึกษาสภาผู้แทนราษฎรหรือคณะกรรมการการของวุฒิสภา และรับการประเมินจากบริษัท ทริส (TRIS) เป็นต้น

สรุปได้ว่า การประเมินต้องสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย ทุกคนทุกกลุ่มหรือทุกองค์การสามารถที่จะประเมินซึ่งกันและกันโดยมุ่งเน้นประเมินเพื่อตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ประเมิน และเพื่อแสวงหาสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ

๒.๕.๕ วิธีการประเมิน มีดังนี้

ศิริชัย กาญจนวาสิ^{๓๗} กล่าวว่า วิธีการประเมิน แบ่งได้ ๒ วิธีการใหญ่ ๆ ๑) วิธีเชิงระบบ (Systematic Approach) จะใช้แนวทางปรนัยนิยม (Objectivism) โดยนักประเมินจะมีการวางแผนการดำเนินงานอย่างแน่ชัดและใช้เครื่องมือมาตรฐานในการรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลตามเกณฑ์มาตรฐานสากลที่กำหนดไว้ ๒) วิธีเชิงธรรมชาติ (Naturalistic Approach) จะใช้แนวทางอัตนัยนิยม (Subjectivism) การประเมินอยู่บนหลักการของวิธีการดำเนินงานที่ยืดหยุ่น นักประเมินจะกำหนดมาตรฐานหรือเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าขึ้นเองตามเหตุผลของตนและรวบรวมข้อมูลสารสนเทศอย่างครอบคลุมตามสภาพธรรมชาติ และใช้ความรู้ ความเชี่ยวชาญของผู้ประเมินเป็นเกณฑ์ในการสรุปผล

ตารางที่ ๒.๑ เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการประเมินด้วยวิธีเชิงระบบกับวิธีเชิงธรรมชาติ

ประเด็น	วิธีเชิงระบบ	วิธีเชิงธรรมชาติ
ที่มาของวิธีการ	วิทยาศาสตร์	ศิลปศาสตร์ ปรัชญา มานุษยวิทยา
ความเคร่งครัดในระเบียบวิธี	สูง	ต่ำ
การจัดกระทำของผู้ศึกษา	ค่อนข้างสูงหรือสูง	ต่ำ
การมองคุณค่า	เชิงเดี่ยว/กว้าง	เชิงพหุ/แคบ
วิธีการ	ปรนัย	อัตนัย

^{๓๖} พิสนุ พงศ์ศรี, การประเมินทางการศึกษา : แนวคิดสู่การปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: เทียมฟ้า, ๒๕๔๙).

^{๓๗} ศิริชัย กาญจนวาสิ, ทฤษฎีการประเมิน, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

ประเด็น	วิธีเชิงระบบ	วิธีเชิงธรรมชาติ
เครื่องมือที่นิยมใช้	เครื่องมือมาตรฐาน	การสังเกต/สัมภาษณ์ โดยผู้ประเมิน
การเก็บรวบรวมข้อมูล	อาศัยความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่าง	การจัดบันทึกเหตุการณ์ตามธรรมชาติ
การวิเคราะห์ข้อมูล	ใช้สถิติ	ใช้การเชื่อมโยงเหตุผล
ระยะเวลาที่ใช้	น้อย	มาก
ผู้ใช้ผลการประเมิน	นักวิชาการ	บุคคลทั่วไป
เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ	ความตรงของเครื่องมือและกระบวนการ	ความน่าเชื่อถือของผู้ประเมิน

ที่มา: พิสนุ พงศ์ศรี (๒๕๔๙)

แนวทางการประเมินทั้ง ๒ วิธี ต่างมีข้อดีและข้อเสีย โดยวิธีเชิงระบบ มีข้อดีที่สำคัญเรื่องความชัดเจน เป็นปรนัย น่าเชื่อถือ และนักประเมินไม่ต้องเชี่ยวชาญ ส่วนข้อเสียที่สำคัญคือสารสนเทศที่ได้จะจำกัดตามกรอบที่กำหนดไว้ ขาดความลึกซึ้ง สำหรับวิธีเชิงธรรมชาติมีข้อดีที่สำคัญ ด้านความยืดหยุ่น เข้าถึงสภาพที่แท้จริงของสิ่งที่ประเมิน และได้สารสนเทศรอบด้านลึกซึ้งแต่มีข้อเสีย คือ ขาดความเป็นปรนัย ไม่น่าเชื่อถือ นักประเมินต้องมีความเชี่ยวชาญ การเข้าร่วมตามสภาพธรรมชาติ อาจทำให้มีอคติได้ และการประเมินวิธีนี้มีความสิ้นเปลืองสูง อย่างไรก็ตามเนื่องจากทั้ง ๒ วิธีต่างก็มีข้อดีข้อเสีย นักประเมินจึงเริ่มนำวิธีการทั้ง ๒ มาใช้ร่วมกันในการประเมิน เพื่อเสริมซึ่งกันและกันมากขึ้น (Weiss, ๒๐๐๔) การประเมินวิธีเชิงระบบคล้ายกับวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการประเมินวิธีเชิงธรรมชาติ คล้ายกับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งในการวิจัย นักวิจัยเริ่มนิยมใช้วิธีการวิจัยทั้ง ๒ วิธี ร่วมกันมากขึ้นเช่นกันที่เรียกว่า วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology)

สรุปได้ว่า วิธีการประเมินมี ๒ วิธีใหญ่ๆ คือ การประเมินด้วยวิธีเชิงระบบซึ่งเน้นการประเมินโดยใช้มาตรฐานที่กำหนดไว้และวิธีเชิงธรรมชาติซึ่งเน้นความยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับธรรมชาติ

๒.๕.๖ ประเภทการประเมิน มีดังนี้

ศิริชัย กายจนวาสี แบ่งประเภทการประเมินไว้ ๓ ลักษณะ คือ ๑) แบ่งตามวัตถุประสงค์การประเมิน เช่น การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) เป็นการประเมินระหว่างการดำเนินงาน โดยพิจารณาความก้าวหน้าของสิ่งที่ประเมินว่าจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงส่วนใด เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นหรือการประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) เป็นการประเมินเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงาน เพื่อตัดสินความสำเร็จว่า บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายมากน้อยเพียงใด หรือบรรลุเป้าหมายที่ควรจะเป็นเพียงใด ๒) แบ่งตามช่วงเวลาของการประเมิน เช่น การประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) การประเมินความเป็นไปได้ (Feasibility Evaluation) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) การประเมินผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ (Output/Product Evaluation) การประเมิน

ผลลัพธ์หรือผลกระทบ (Outcome/Impact Evaluation) การประเมินงานประเมิน (Meta Evaluation) ๓) แบ่งตามผู้ประเมิน การแบ่งตามเกณฑ์ผู้ประเมินแบ่งได้ ๒ ประเภท คือ การประเมินโดยผู้ประเมินภายใน (Internal Evaluator Evaluation) ผู้ประเมินเป็นบุคลากรที่เกี่ยวข้องหรือปฏิบัติงานกับสิ่งที่ประเมินนั้น หรือปฏิบัติงานในองค์การที่รับผิดชอบสิ่งที่ประเมิน ซึ่งมีข้อดี คือ ทราบรายละเอียดของสิ่งที่ประเมิน แต่มีข้อเสียเรื่องความลำเอียง (Bias) เข้าข้างตนเองเสมอ และการประเมินโดยผู้ประเมินภายนอก (External Evaluator Evaluation) ผู้ประเมินเป็นบุคคลภายนอกที่ไม่ได้เกี่ยวข้องหรือไม่ได้ปฏิบัติงานกับสิ่งที่ประเมินโดยตรง อาจเป็นบุคลากรของหน่วยงานอื่น หรือหน่วยงานกลาง ซึ่งมีข้อดี คือ ความเป็นกลาง แต่มีข้อเสียคือมักจะทราบรายละเอียดของสิ่งที่ประเมินไม่ดีพอและอาจไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะถ้าเห็นว่าเป็นการ

แพทตัน^{๓๘} ได้แบ่งประเภทการประเมินตามเกณฑ์มิติการประเมินไว้ ๑ ลักษณะ ซึ่งแบ่งเป็น ๔ ประเภท คือ ๑) ตามวัตถุประสงค์แบ่งได้เป็นการประเมินความก้าวหน้า ประเมินผลสรุปและประเมินเพื่อการพัฒนา ๒) ตามข้อมูลแบ่งได้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ คุณภาพและแบบผสม ๓) ตามการประเมินแบ่งได้เป็น เชิงธรรมชาติ และเชิงทดลองหรือเชิงระบบ ๔) ตามจุดเน้นที่ประเมินแบ่งได้เป็น การประเมินกระบวนการ ผลลัพธ์ผลกระทบการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายกับผลตอบแทน และการวิเคราะห์ต้นทุนกับประสิทธิผล

พิสนุ พองศรี มีความเห็นว่า ควรแบ่งประเภทการประเมิน ตามช่วงเวลาเพื่อเอื้อต่อการประเมินเพิ่มอีก ๑ ลักษณะ ซึ่งจัดเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ตามช่วงเวลาเป็น ๓ กลุ่ม คือ ก่อนดำเนินงาน ระหว่างดำเนินงาน และสิ้นสุดการดำเนินงาน ส่วนการแบ่งตามเกณฑ์ข้อมูล วิธีการประเมินและผู้ประเมินนั้น จะไม่ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาเมื่อนำมาสรุปรวมกันจะได้ดังตารางที่ ๒.๒^{๓๙}

ตารางที่ ๒.๒ สรุปประเภทการประเมินช่วงเวลาเพื่อเอื้อต่อการประเมินและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง

ช่วงเวลา	ประเภทการประเมิน	ข้อมูล	วิธีการ	ผู้ประเมิน	หมายเหตุ
ก่อนดำเนินการ	- บริบท - ความต้องการจำเป็น - ความเป็นไปได้ - ปัจจัยนำเข้า - การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายกับผลตอบแทน - การวิเคราะห์ ต้นทุนกับประสิทธิผล	- ปริมาณ/ คุณภาพ/ผสม - ปริมาณ - ปริมาณ - ปริมาณ/ คุณภาพ/ผสม - ปริมาณ	- ระบบ/ ธรรมชาติ/ผสม - ระบบ - ระบบ/ ธรรมชาติ/ผสม - ระบบ/ ธรรมชาติ/ผสม - ระบบ - ระบบ	- ภายใน - ภายใน - ภายใน/ ภายนอก/ผสม - ภายใน - ภายใน/ ภายนอก/ผสม - ภายใน/ ภายนอก/ผสม	- การประเมินความต้องการ จำเป็นและ ความเป็นไปได้ร่วมกันอาจเรียกว่าการประเมินบริบท - อาจประเมินหลัง สิ้นสุดการดำเนินงานก็ได้ - อาจประเมินหลังสิ้นสุดการดำเนินงานก็ได้
ระหว่างดำเนินการ	- ความก้าวหน้า - กระบวนการ	- ปริมาณ/ คุณภาพ/ผสม	- ปริมาณ/ คุณภาพ/ผสม	- ภายใน	- การติดตามจะอยู่ในช่วงนี้
สิ้นสุดการ	- ผลผลิต	- ปริมาณ/ คุณภาพ/ผสม	- ระบบ/ คุณภาพ/ผสม	- ภายใน/ ภายนอก/ผสม	- การประเมินงานจะ

^{๓๘} Patton, M. Q., *Qualitative evaluation and research methods* (๒nd ed.), Newbury Park, (CA: Sage, 2004).

^{๓๙} อ้างแล้ว หน้า ๕๗

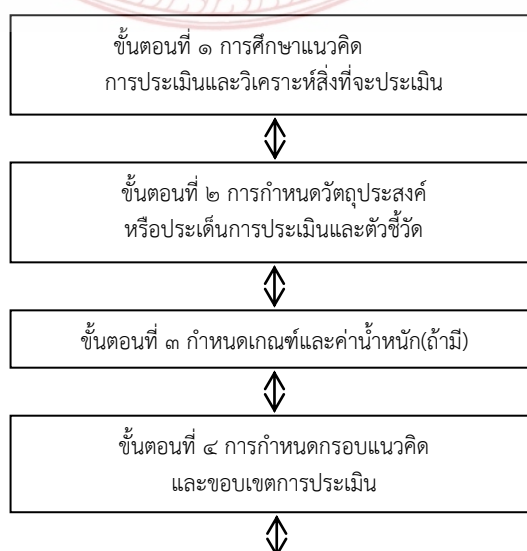
ช่วงเวลา	ประเภทการประเมิน	ข้อมูล	วิธีการ	ผู้ประเมิน	หมายเหตุ
ดำเนินงาน	- ผลลัพธ์/ ผลกระทบ - การวิเคราะห์ค่าใช้จ่าย กับ ผลตอบแทน - การวิเคราะห์ ค่าใช้จ่ายกับประสิทธิผล - การประเมินด้วยการ ติดตามหลังการ ดำเนินงานเสร็จไปแล้ว ระยะหนึ่ง	คุณภาพ/ผลสม - ปริมาณ/ คุณภาพ/ผลสม - ปริมาณ - ปริมาณ - ปริมาณ/ คุณภาพ/ผลสม	ธรรมชาติ/ผลสม - ระบบ/ ธรรมชาติ/ผลสม - ระบบ - ระบบ -ระบบ/ ธรรมชาติ/ผลสม	ภายนอก/ผลสม - ภายใน/ ภายนอก/ผลสม - ภายใน/ ภายนอก/ผลสม - ภายใน/ ภายนอก/ผลสม	อยู่หลังช่วงนี้ (ถ้ามี) โดยจะ ทำเมื่อได้ ประเมินและจัดทำ รายงานการประเมิน เสร็จ สิ้นแล้ว

จากตารางที่ ๒.๒ จะเห็นว่าการใช้ช่วงเวลาหลักๆ ๓ ช่วงคือ ก่อนดำเนินงานระหว่างดำเนินงาน และสิ้นสุดการดำเนินงานจะครอบคลุม ประเภทการประเมินต่างๆ ส่วนในเรื่องข้อมูลซึ่งจะเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ คุณภาพหรือผลสม วิธีการจะใช้แบบธรรมชาติหรือเชิงระบบ ผู้ประเมินจะเป็นผู้ประเมินภายใน ภายนอกหรือผลสมไม่ได้กำหนดตายตัว สามารถนำมาใช้กับประเภทการประเมินให้เหมาะสมตามที่จัดประเภทการประเมินตามกลุ่มช่วงเวลาของการดำเนินงานดังกล่าวได้

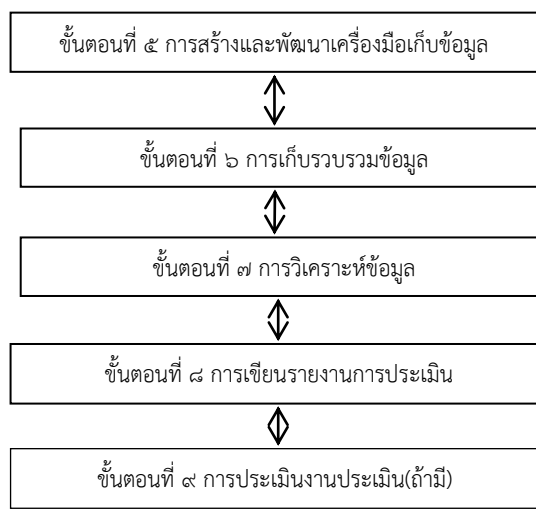
สรุปได้ว่า ประเภทของการประเมินตามเกณฑ์สำคัญๆ ได้ ๕ กลุ่ม คือ ประเภทการประเมินที่แบ่งตามวัตถุประสงค์ ตามเวลา ตามผู้ประเมิน ตามมิติการประเมิน และตามเกณฑ์ช่วงเวลา เพื่อเอื้อต่อการประเมิน และจะมีการแบ่งประเภทย่อยๆ ในแต่ละกลุ่มอีกด้วย

๒.๕.๗ ขั้นตอนการประเมิน

การประเมินโดยทั่วไป จะมีขั้นตอนที่สำคัญๆ คล้ายคลึงกัน การกำหนดขั้นตอนการประเมินขึ้นอยู่กับข้อกำหนดรายละเอียด ของเรื่องหรือประเด็นที่ต้องการประเมินว่าจะเน้นด้านใด และขึ้นอยู่กับความต้องการเจ้าของโครงการ ขั้นตอนการประเมินมี ๘ ขั้นตอน และถ้ามีการประเมินงานประเมินก็จะถือว่าเป็นขั้นตอนที่ ๙ แสดงดังภาพที่ ๒.๑^{๔๐}

^{๔๐} อ่างแล้ว หน้า ๕๖

ภาพที่ ๒.๑ ขั้นตอนการประเมิน

จากภาพที่ ๒.๑ บางขั้นตอนจะมีความเกี่ยวเนื่องหรือเชื่อมกับขั้นตอนต่างอื่น ๆ เช่น ขั้นตอนการกำหนดวัตถุประสงค์ หรือประเด็นการประเมินกับขั้นตอนการศึกษาแนวคิดและวิเคราะห์สิ่งที่จะประเมิน อาจใช้ขั้นตอนไหนก่อนก็ได้และจะส่งผลต่อกันด้วย หรือขั้นตอนที่ ๑-๓ จะนำไปสู่ขั้นตอนที่ ๔ เป็นต้น สารของแต่ละขั้นตอนโดยสรุป ๑) การศึกษาแนวคิดการประเมินและวิเคราะห์สิ่งที่จะประเมิน ขั้นตอนที่ผู้ประเมินจะต้องทราบและเข้าใจถึงแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการประเมิน ซึ่งต้องศึกษาวิเคราะห์ให้เข้าใจอย่างทอ่งแท้ โดยการศึกษวิเคราะห์สิ่งที่จะประเมินในทุกแง่มุมเท่าที่จะทำได้ ดังนั้น ผู้ประเมินจำเป็นต้องศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการและศึกษาวิเคราะห์โครงการให้เข้าใจลึกซึ้งก่อน ที่จะดำเนินการขั้นตอนอื่นต่อไป ๒) การกำหนดวัตถุประสงค์หรือประเด็นการประเมิน และตัวชี้วัด เพื่อหาสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ประเมินโดยอาจใช้ประเด็นการประเมินเป็นวัตถุประสงค์ย่อย หรือนำประเด็นการประเมินมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ ๓) การกำหนดเกณฑ์และค่าน้ำหนัก เป็นเกณฑ์การตัดสินของแต่ละตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ ๓ โดยได้จากแหล่งต่างๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้นและจะกำหนดเป็นกักระดับหรือในภาพรวมของโครงการจะกำหนดอย่างไร ขึ้นอยู่กับความต้องการรายละเอียดจากสารสนเทศ ยิ่งเกณฑ์หลายระดับก็ยิ่งละเอียดมากแต่ก็ยุ่งยากมากขึ้น เช่นเดียวกัน ๔) การกำหนดกรอบแนวคิดและขอบเขตการประเมิน เป็นการนำสาระที่ได้มารวมเป็นกรอบแนวคิดการประเมิน สาระที่สำคัญก็คือ วัตถุประสงค์ประเด็นการประเมิน ตัวชี้วัดเกณฑ์ (ถ้ามี) และค่าน้ำหนัก (ถ้ามี) ซึ่งอาจจะทำเป็นตารางกรอบแนวคิดโดยเฉพาะที่มีองค์ประกอบ หรือสาระสำคัญๆ ดังกล่าว หรืออาจจะนำมารวมกับขอบเขตการประเมิน เป็นตารางกรอบแนวคิด และขอบเขตการประเมินก็ได้ ๕) การสร้างและพัฒนาเครื่องมือเก็บข้อมูล การประเมินเป็นการตัดสินใจโดยอาศัยสารสนเทศ สรุปผลการวิเคราะห์โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ซึ่งต้องใช้เครื่องมือ เช่นเดียวกับการวิจัย เพียงแต่เครื่องมือในการวิจัยอาจใช้เครื่องมือมาตรฐานหรือเครื่องมือที่สร้างไว้แล้วได้บ้าง แต่การประเมินมีลักษณะเฉพาะกว่าการวิจัย นักประเมินมักจะต้องสร้างและพัฒนาเครื่องมือขึ้นเอง เครื่องมือส่วนใหญ่ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต ซึ่งต้องสร้างตามหลักวิชาการ โดยมีที่มาชัดเจนจากแนวคิด ทฤษฎี หรือวัตถุประสงค์ สาระนั้นเนื้อหาวิชา ฯลฯ เมื่อสร้าง

แล้วก็ต้องมีการพัฒนาตามวิสัยที่ทำได้ เพื่อให้เครื่องมือมีคุณภาพสูงสุด ส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลและสารสนเทศที่จะได้ ๖) การเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากได้สร้างและพัฒนาเครื่องมือได้มาตรฐานแล้วก็ต้องเก็บข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ทดสอบ สอบถาม สัมภาษณ์ สังเกต หรือบันทึกด้วยวิธีการเชิงประเมิน หรือคุณภาพ หรือทั้งสองวิธีผสมกัน เพื่อให้มีความครอบคลุมก่อนจะนำไปวิเคราะห์ ๗) การวิเคราะห์ข้อมูล การประเมินในเชิงปริมาณหรือวิธีการเชิงระบบ ซึ่งเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณจะต้องอาศัยสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสรุปผลการประเมินได้ชัดเจนขึ้นเช่นเดียวกับการวิจัย เพียงสถิติที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นสถิติพื้นฐาน เช่น ค่าความถี่ ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) หรือสถิติที่ใช้ในการวัดผล ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือบางชนิด ซึ่งไม่ยุ่งยากซับซ้อนเท่ากับสถิติที่ใช้ในการวิจัย แม้ว่าการประเมินบางครั้งอาจต้องใช้สถิติเปรียบเทียบผลพัฒนาการบ้างก็ไม่ยุ่งยากนัก ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพจะไม่ใช่สถิติแต่ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นหลัก ๘) การเขียนรายงานการประเมิน ผู้ประเมินต้องเขียนรายงานการประเมินผล เพื่อเป็นสื่อกลางให้ผู้ใช่ผลการประเมิน ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้สนใจและหน่วยงานต่างๆ รายงานการประเมินแบบสมบูรณ์ จะมีโครงสร้างคล้ายกับรายงานการวิจัย เพียงแต่จะมีบทบาทสรุปสำหรับผู้บริหารแทนบทคัดย่อ และการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องจะมีน้อยกว่าการวิจัยการเขียนรายงานการประเมินต้องใช้ทักษะทั้งศาสตร์และศิลป์ เพื่อให้ผู้รับผิดชอบหรือผู้มีอำนาจหรือผู้อ่านเข้าใจชัดเจนและโน้มน้าวให้นำผลการประเมินไปเป็นสารสนเทศในการตัดสินใจ ปรับปรุงพัฒนาสิ่งที่จะประเมินให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามปรัชญาของการประเมิน ๙) การประเมินงานประเมิน (ถ้ามี) การประเมินโดยทั่วไปจะเสร็จสิ้นในขั้นตอนที่ ๘ แต่ถ้าผู้ประเมินประสงค์จะประเมินงานประเมินโดยให้ผู้อื่นมาประเมินงานประเมินของตนก็ทำได้ ซึ่งอาจใช้วิธีให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาหรือเปรียบเทียบกับมาตรฐานการประเมิน หรือใช้แบบตรวจสอบรายงานต่างๆ หรือวิพากษ์โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้อง เป็นต้น สำหรับในที่นี้ถ้าผู้ประเมินไม่ประสงค์จะให้มีการประเมินงานของตนโดยผู้อื่น ก็อาจนำแนวทางต่าง ๆ ไปพิจารณาด้วยตนเอง คล้ายกับการประเมินตนเองแต่เป็นการประเมินรายงานการประเมินของตน ที่อาจเรียกการพิจารณาคูณภาพงานประเมินก็ได้

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการประเมินทั้ง ๙ ขั้นตอน สามารถนำมาจัดกลุ่มได้ ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มแรกจะเป็นการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการประเมิน ซึ่งประกอบด้วยความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประเมิน หลักการ แนวคิดการประเมินงาน สารสำคัญของงาน และการติดตามงาน กลุ่มที่สองเป็นการเตรียมการประเมิน โดยกำหนดวัตถุประสงค์หรือประเด็นการประเมินและตัวชี้วัด การกำหนดค่าน้ำหนัก และเกณฑ์การประเมิน การกำหนดกรอบแนวคิด และขอบเขตการประเมิน และการสร้างและพัฒนาเครื่องมือเก็บข้อมูล กลุ่มที่ ๓ เป็นการปฏิบัติการประเมิน โดยการเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งประกอบด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การเขียนรายงานการประเมิน และการประเมินงานประเมิน (ถ้ามี) ซึ่งแต่ละขั้นตอนสามารถปรับเปลี่ยน เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของงานตามความเหมาะสมได้

๒.๖ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของจังหวัดบุรีรัมย์^{๕๑}

จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นจังหวัดที่ถูกเลือกให้เป็นพื้นที่ที่ต้องพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน เนื่องจากมีสภาพปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่าจังหวัดอื่นที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ซึ่งรายละเอียดข้อมูลพื้นฐานของจังหวัด มีดังนี้

จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับที่ ๕ และมีพื้นที่กว้างเป็นอันดับที่ ๑๗ ของประเทศไทย มีคำขวัญประจำจังหวัดว่า “เมืองปราสาทหิน ถิ่นภูเขาไฟ ผ้าไหมสวย รวยวัฒนธรรม เลิศล้ำเมืองกีฬา” ในสมัยก่อนบุรีรัมย์เคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรโคตรบูร และอาณาจักรทวารวดีเคยเป็นเมืองขึ้นกับเมืองนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์มีเมืองเอก คือ เมืองบุรีรัมย์

ประวัติความเป็นมา

บุรีรัมย์เป็นเมืองแห่งความรื่นรมย์ตามความหมายของชื่อเมืองที่น่าอยู่สำหรับคนในท้องถิ่นและเป็นเมืองที่น่ามาเยือนสำหรับคนต่างถิ่น เมืองปราสาทหินในเขตจังหวัดบุรีรัมย์มากมีไปด้วย ปราสาทหินใหญ่น้อย อันหมายถึงความรุ่งเรืองมาแต่อดีต จากการศึกษาของนักโบราณคดีพบหลักฐานการอยู่อาศัยของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยทวารวดีและที่สำคัญที่สุดพบกระจายอยู่ทั่วไปในจังหวัดบุรีรัมย์มากคือ หลักฐานทางวัฒนธรรมของเขมรโบราณ ซึ่งมีทั้งปราสาทอิฐและปราสาทหินเป็นจำนวนมากกว่า ๖๐ แห่ง รวมทั้งได้พบแหล่งโบราณคดีที่สำคัญคือเตาเผา ภาชนะดินเผา และภาชนะดินเผาแบบที่เรียกว่าเครื่องถ้วยเขมร ซึ่งกำหนดอายุได้ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ถึง ๑๘ อยู่ทั่วไปหลังจากสมัยของวัฒนธรรมขอมหรือเขมรโบราณ แล้วหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดบุรีรัมย์ เริ่มมีขึ้นอีกครั้งตอนปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยปรากฏชื่อว่าเป็นเมืองขึ้นของเมืองนครราชสีมาและปรากฏชื่อต่อมาในสมัยกรุงธนบุรีถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ว่าบุรีรัมย์มีฐานะเป็นเมือง ๆ หนึ่ง จนถึง พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้มีการจัดระเบียบราชการบริหารส่วนภูมิภาคใหม่ จึงได้ชื่อเป็นจังหวัดบุรีรัมย์มาจนถึงปัจจุบันนี้ชื่อเมืองบุรีรัมย์ ไม่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาและธนบุรีเฉพาะชื่อเมืองอื่น ซึ่งปัจจุบันเป็นอำเภอในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ เมืองนางรอง เมืองพุทไธสง และเมืองประโคนชัย พ.ศ. ๒๓๑๙

รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช กรุงธนบุรี กรมการเมืองนครราชสีมา มีใบบอกเข้ามาว่า พระยานางรองคบคิดเป็น กบฏร่วมกับเจ้าโอ เจ้าอิน และอุปฮาดเมืองจำปาศักดิ์ จึงโปรดให้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อยังดำรงตำแหน่ง เจ้าพระยาจักรีเป็นแม่ทัพไปปราบจับตัวพระยานางรองประหารชีวิตและสมทบเจ้าพระยาสุรสีห์ (สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท) คุมกองทัพหัวเมืองฝ่ายเหนือยกไปตีเมือง จำปาศักดิ์ เมืองโขง และเมืองอัตปือ ได้ทั้ง ๓ เมือง ประหารชีวิต เจ้าโอ เจ้าอิน อุปฮาด เมืองจำปาศักดิ์ แล้วเกลี้ยกล่อมเมืองต่าง ๆ ใกล้เคียงให้สวามิภักดิ์ ได้แก่ เขมรป่าดง ตะลุง สุรินทร์ สังขะ และเมืองขุขันธ์ รวบรวมผู้คนตั้งเมืองขึ้นในเขตขอมร้าง เรียกว่าเมืองแปะ แต่งตั้งบุรีรัมย์บุตรเจ้าเมืองผไทสมัน (พุทไธสง) ให้เป็นเจ้าเมือง ซึ่งต่อมาได้เป็นพระยานครภักดี ประมาณปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระ

^{๕๑} จังหวัดบุรีรัมย์, ข้อมูล สถิติ จังหวัดบุรีรัมย์, สืบค้นจาก <https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดบุรีรัมย์>, ๒๕๖๐.

พระเจ้าอู่ไทได้เปลี่ยนชื่อเมืองแปะเป็นบุรีรัมย์ด้วยปรากฏว่า ได้มีการแต่งตั้งพระ
 สำแดงฤทธิรงค์เป็นพระนครภักดีศรีนครา ผู้สำเร็จราชการเมืองบุรีรัมย์ ขึ้นเมืองนครราชสีมาใน พ.ศ.
 ๒๔๑๑ เมืองบุรีรัมย์และเมืองนางรองผลัดกันมีความสำคัญเรื่อยมา พ.ศ. ๒๔๓๓ เมืองบุรีรัมย์โอนขึ้นไป
 ขึ้นกับหัวเมืองลาวฝ่ายเหนือ มีหนองคายเป็นศูนย์กลาง และเมืองบุรีรัมย์มีเมืองในสังกัด ๑ แห่ง คือ
 เมืองนางรอง

ต่อมาประมาณ พ.ศ.๒๔๔๐-๒๔๔๑ เมืองบุรีรัมย์ได้กลับไปขึ้นกับมณฑลนครราชสีมา
 เรียกว่า “บริเวณนางรอง” ประกอบด้วย เมืองบุรีรัมย์ นางรอง รัตนบุรี ประโคนชัย และพุทไธสง พ.ศ.
 ๒๔๔๒ มีประกาศเปลี่ยนชื่อ มณฑลลาวเฉียงเป็นมณฑลฝ่ายตะวันตกเฉียงเหนือ มณฑลลาวพวนเป็น
 มณฑลฝ่ายเหนือ มณฑลลาวเป็นมณฑลตะวันออกเฉียงเหนือ มณฑลเขมร เป็นมณฑลตะวันออกและ
 ในคราวนี้เปลี่ยนชื่อ บริเวณนางรองเป็น “เมืองนางรอง” มีฐานะเป็นเมืองจัตวา ตั้งที่ว่าการอยู่ที่เมือง
 บุรีรัมย์ แต่ตราตำแหน่งเป็นตราผู้ว่าการนางรอง กระทรวงมหาดไทยจึงได้ประกาศเปลี่ยนชื่อเมืองเป็น
 “บุรีรัมย์” และเปลี่ยนตราตำแหน่งเป็นผู้ว่าราชการเมืองบุรีรัมย์ ตั้งแต่วันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๔๔
 เป็นต้นมา

พ.ศ.๒๔๕๐ กระทรวงมหาดไทยปรับปรุงหัวเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้มณฑล
 นครราชสีมาประกอบด้วย ๓ เมือง ๑๗ อำเภอ คือ เมืองนครราชสีมา ๑๐ อำเภอ เมืองชัยภูมิ ๓ อำเภอ และ
 เมืองบุรีรัมย์ ๔ อำเภอ คือ

๑. นางรอง
๒. พุทไธสง
๓. ประโคนชัย
๔. รัตนบุรี

ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ.๒๔๗๖ ขึ้นยุบ
 มณฑลนครราชสีมา จัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคออกเป็นจังหวัดและอำเภอ เมืองบุรีรัมย์จึง
 มีฐานะเป็น จังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ปัจจุบันการปกครองแบ่งออกเป็น ๒๓ อำเภอ ๑๘๙ ตำบล ๒,๒๑๒ หมู่บ้าน

๑. อำเภอเมืองบุรีรัมย์
๒. อำเภอคูเมือง
๓. อำเภอกระสัง
๔. อำเภอนางรอง
๕. อำเภอหนองกี่
๖. อำเภอละหานทราย
๗. อำเภอประโคนชัย
๘. อำเภอบ้านกรวด
๙. อำเภอพุทไธสง
๑๐. อำเภอลำปลายมา
๑๑. อำเภอสตึก
๑๒. อำเภอปะคำ

๑๓. อำเภอนาโพธิ์
๑๔. อำเภอหนองหงส์
๑๕. อำเภอพลับพลาชัย
๑๖. อำเภอห้วยราช
๑๗. อำเภอโนนสุวรรณ
๑๘. อำเภอชำนิ
๑๙. อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์
๒๐. อำเภอโนนดินแดง
๒๑. อำเภอบ้านด่าน
๒๒. อำเภอดง
๒๓. อำเภอเฉลิมพระเกียรติ

บุรีรัมย์ตาน้ำกิน เป็นคำพังเพยในอดีตที่แสดงถึงภาวะการขาดแคลนน้ำในบริเวณพื้นที่อันเป็นเขตการปกครองของจังหวัดบุรีรัมย์ในอดีต และแสดงถึงความเฉลียวฉลาดของชาวบุรีรัมย์สมัยก่อนที่นำความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติมาแก้ไขปัญหการขาดแคลนน้ำ กรรมวิธีที่ได้ชื่อว่าเป็นการตาน้ำกิน คือ การขุดหลุมดินขนาดย่อมขึ้นก่อน แล้วตักเอาโคลนถมในบ่อ สระ หรือบึง มาใส่หลุมที่ขุดไว้ แล้วย่ำด้วยเท้าจนเป็นเลนหรือนำมาใส่ครุไม้ไผ่ยาชัน แล้วตำด้วยไม้ให้โคลนเลนมีความหนาแน่นสูงขึ้น ปล่อยให้แห้งให้ตักตะกอน น้ำจากโคลนเลนจะปรากฏเป็นน้ำใสอยู่ข้างบนตักไปใช้บริโภคได้ แก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำอันเป็นปัญหาเฉพาะหน้าให้ลุล่วงไปได้

บุรีรัมย์ตาน้ำกิน เป็นคำพังเพยที่อยู่ในความทรงจำและความภาคภูมิใจในอดีตของชาวบุรีรัมย์ ในฐานะที่เป็นคำพังเพยที่แสดงถึงความยากลำบากและทรหดอดทนของบรรพบุรุษผู้บุกเบิกแผ่นดิน ให้ประโยชน์ตกทอดแก่ลูกหลาน เหลน ในปัจจุบัน และในฐานะที่สามารถนำความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก้ปัญหการขาดแคลนน้ำได้อย่างเฉลียวฉลาด

ปัจจุบันภาวะเรื่องน้ำของจังหวัดบุรีรัมย์ได้เปลี่ยนแปลงไปมาก กรมชลประทานได้สร้างอ่างเก็บน้ำขนาดต่างๆ เพิ่มขึ้น และสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทก็ได้ปิดกั้นทำนบ เขื่อนฝาย และขุดลอก ห้วย หนอง คลอง บึง สร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก สร้างสระน้ำมาตรฐานขึ้นเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่นสร้างถังเก็บน้ำฝน สระน้ำ บ่อน้ำตื้น บ่อบาดาล หอถังจ่ายน้ำโดยสร้างเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้ความหมายและภาพพจน์ของคำพังเพยดังกล่าวได้หมดไปแล้วในปัจจุบัน

ภาพที่ ๒.๒ แผนที่จังหวัดบุรีรัมย์

ที่มา: <http://fhonfhon.tripod.com/map.html>

ประชากร

จังหวัดบุรีรัมย์ มีประชากร จำนวน ๑,๕๙๑,๙๐๕ คน ข้อมูลเมื่อปี พ.ศ.๒๕๖๐

ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ ๑๔ องศา ๑๕ ลิปดาเหนือกับ ๑๕ องศา ๔๕ ลิปดาเหนือ เส้นแวงที่ ๑๐๒ องศา ๓๐ ลิปดากับ ๑๐๓ องศา ๔๕ ลิปดาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถยนต์ประมาณ ๔๑๒ กิโลเมตร ทางรถไฟประมาณ ๓๗๖ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดและประเทศใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดสุรินทร์

ทิศตะวันออกติดต่อกับ จังหวัดสุรินทร์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดสระแก้ว และประเทศกัมพูชา

ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดนครราชสีมา

จังหวัดบุรีรัมย์ มีเนื้อที่รวม ๑๐,๓๒๒,๘๘๕ ตารางกิโลเมตร หรือ ๖,๔๕๑,๑๗๘,๑๒๕ ไร่ คิดเป็น ร้อยละ ๖.๑๑ ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และร้อยละ ๒.๐๑ ของพื้นที่ประเทศ

ภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง พื้นที่ลาดจากทิศใต้ลงไปทิศเหนือ พื้นที่มีลักษณะเป็นลูกคลื่นน้อยเป็นที่ราบขั้นบันไดช่องเขาเกิดจากภูเขาไฟระเบิดเมื่อประมาณเก้าแสนถึงหนึ่งล้านปีเศษทำให้จังหวัดบุรีรัมย์มีลักษณะภูมิประเทศที่สำคัญ คือ

๑. พื้นที่สูงและภูเขาทางตอนใต้
๒. พื้นที่ลูกคลื่นลอนตื้นตอนกลางของจังหวัด
๓. พื้นที่ราบลุ่มตอนเหนือริมฝั่งแม่น้ำมูล

ภูมิอากาศ

ภูมิอากาศในจังหวัดบุรีรัมย์ มีอยู่ ๓ ฤดู คือ

๑. ฤดูร้อน ปลายเดือน ก.พ.-พ.ค. มีอุณหภูมิสูงสุด ๓๖ องศา ในเดือนเม.ย.
๒. ฤดูฝน เดือน มิ.ย.-ก.ย. เนื่องจากมีเทือกเขาพนมดงรักขวางกั้นลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จึงได้รับปริมาณน้ำฝนไม่มากนัก
๓. ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึง มกราคม โดยการได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ในระหว่าง พฤศจิกายน-มกราคม

ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรป่าไม้

ป่าไม้ในเขตจังหวัดบุรีรัมย์แบ่งออกเป็นป่าชนิดต่าง ๆ ตามสภาพได้ ดังนี้

ป่าดิบชื้น เป็นป่าที่มีพันธุ์ไม้หลายชนิด มีสภาพรกทึบ และเขียวชอุ่มตลอดปี มีต้นไม้ใหญ่สูงชะลูด ส่วนพื้นล่างเป็นไม้ขนาดเล็ก และเถาวัลย์ขึ้นอยู่หนาแน่น ไม้ที่พบส่วนใหญ่เป็นไม้ยาง ไม้ตะเคียน ไม้มะค่าโมง ไม้กระบาก และมะม่วงป่า เป็นต้น ป่าดิบชื้นจะพบอยู่ตอนใต้ของจังหวัดในเขตอำเภอละหานทราย บ้านกรวด โนนดินแดง และอำเภอปะคำ

ป่าดิบแล้ง เป็นป่าที่มีพันธุ์ไม้ทั้งประเภท ผลัดใบ และไม่ผลัดใบ พบอยู่ในพื้นที่สูงกว่าป่าดิบชื้น ในเขตอำเภอละหานทราย โนนดินแดง ปะคำ และอำเภอบ้านกรวด ไม้ที่พบได้แก่ ไม้ตะเคียน ไม้ยาง ไม้มะค่าโมง ไม้ชิงชัน และไม้กระบาก เป็นต้น

ป่าเต็งรัง ขึ้นอยู่ในบริเวณดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ทั้งในที่ราบและเนินเขา มีลักษณะเป็นป่าโปร่ง ต้นไม้มีขนาดเล็ก แคะแกร็น พันธุ์ไม้ที่พบมากได้แก่ ไม้เต็งรัง เหียง พลวง ในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ มีป่าเต็งรังกระจายอยู่ทั่วไปเป็นแห่ง ๆ ในเขตอำเภอเมือง ๆ อำเภอประโคนชัย อำเภอคูเมือง อำเภอบ้านกรวด อำเภอละหานทราย อำเภอโนนดินแดง และอำเภอหนองกี่

ป่าไม้ในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ถูกทำลายลงเป็นอันมาก ทำให้พื้นที่ป่าลดลงอย่างรวดเร็ว ในห้วงปี พ.ศ.๒๕๐๔-๒๕๓๖ พื้นที่ป่าลดลงจากร้อยละ ๓๒ เหลือเพียงร้อยละ ๕ ภายในเวลาเพียง ๓๒ ปีรายละเอียดของป่าชนิดต่าง ๆ ได้กล่าวไว้แล้วในตอนแรก

ในบริเวณภูเขาไฟที่ดับแล้ว ของจังหวัดบุรีรัมย์ทั้ง ๖ ลูก ได้แก่ เขาระโดง เขาพนมรุ้ง เขาไทรบัด เขาหลุบ เขาคอก และเขาอังคาร จะมีพันธุ์ไม้ป่านานาชนิด ขึ้นอยู่ค่อนข้างหนาแน่น เพิ่มความงามตามธรรมชาติให้แก่บริเวณโดยรอบ โดยเฉพาะเขาระโดง มีวนอุทยานที่อยู่ใกล้ตัวเมืองมากที่สุด มีพันธุ์ไม้ป่านานาชนิดที่น่าสนใจ สามารถไปเที่ยวชมได้สะดวก

พันธุ์ไม้ที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดบุรีรัมย์ ในด้านประวัติศาสตร์ คือ ต้นแปะ เป็นไม้พื้นเมืองที่ขึ้นอยู่ทั่วไป มีลักษณะเป็นไม้ยืนต้นทรงพุ่ม ตามตำนานกล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ เมื่อครั้งยังทรงดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าพระยาจักรี ได้ยกกองทัพไปปราบข้าศึกที่เมืองจำปาศักดิ์ ขากลับได้เดินทัพมาถึงบริเวณที่ตั้งเมืองบุรีรัมย์ในปัจจุบัน ได้พบเมืองร้างตั้งอยู่ในชัยภูมิที่ดี จึงได้โปรดให้ตั้งเมืองขึ้นใหม่ว่า เมืองแปะ ตามชื่อต้นไม้ ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ จึงได้เปลี่ยนชื่อเมืองแปะมาเป็นเมืองบุรีรัมย์

เขตห้ามล่าสัตว์ป่า

จังหวัดบุรีรัมย์ มีพื้นที่ที่ราบกรมป่าไม้ได้ประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่า และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จำนวน ๕ แห่งด้วยกันคือ

- ๑) เขตห้ามล่าสัตว์ป่า อ่างเก็บน้ำสนามบิน อยู่ในเขตอำเภอประโคนชัย มีพื้นที่ประมาณ ๓,๖๐๐ ไร่
- ๒) เขตห้ามล่าสัตว์ป่า อ่างเก็บน้ำห้วยจระเข้ม อยู่ในเขตอำเภอเมืองฯ มีพื้นที่ประมาณ ๓,๙๐๐ ไร่
- ๓) เขตห้ามล่าสัตว์ป่า อ่างเก็บน้ำห้วยตลาด อยู่ในเขตอำเภอเมืองฯ มีพื้นที่ประมาณ ๔,๔๐๐ ไร่
- ๔) เขตห้ามล่าสัตว์ป่า เขาระโดง อยู่ในเขตอำเภอเมืองฯ มีพื้นที่ประมาณ ๑,๕๐๐ ไร่
- ๕) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ อยู่ในเขตอำเภอปะคำและอำเภอโนนดินแดง มีพื้นที่ประมาณ ๑๙๕,๕๐๐ ไร่

แร่ธาตุ และรัตนชาติ

จังหวัดบุรีรัมย์ มีแร่ธาตุที่สำคัญมีค่าในเชิงพาณิชย์อยู่ ๒ ชนิด คือ

หินบะซอลท์ มีอยู่ในบริเวณเขาระโดง เข้างการ เขาหลบ เขาไปรบัด และเขาพนมรุ้ง ซึ่งเป็นภูเขาไฟที่ดับแล้ว หินบะซอลท์เป็นหินสีดำที่มีความแกร่งมาก ใช้ในการก่อสร้างทั่วไป

ทราย มีแหล่งทรายขาวสะอาดในบริเวณลำน้ำมูล ในเขตอำเภอสตึก อำเภอคูเมือง และอำเภอพุทไธสง เป็นทรายที่มีคุณภาพดี นิยมใช้ในการก่อสร้าง

จากการสำรวจทางธรณีวิทยา พบว่าพื้นที่บริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ ในเขตอำเภอสตึก อำเภอคูเมือง อำเภอแคนดง และอำเภอพุทไธสง มีแหล่งหินเป็นจำนวนมาก แต่ยังไม่มีการขุดขึ้นมาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

แหล่งน้ำที่สำคัญ

ตารางที่ ๒.๓ แหล่งน้ำของจังหวัดบุรีรัมย์

ที่	แหล่งน้ำ	อำเภอ	ความจุ ล้าน (ม ^๓)
๑	เขื่อนลำนางรอง	โนนดินแดง	๑๒๑
๒	อ่างเก็บน้ำลำจังหัน	ละหานทราย	๓๖
๓	อ่างเก็บน้ำห้วยตลาด	เมืองบุรีรัมย์	๒๗.๘
๔	อ่างเก็บน้ำห้วยจระเข้มาก	เมืองบุรีรัมย์	๒๗.๒
๕	อ่างเก็บน้ำลำปะเทีย	ละหานทราย	๒๕.๔

ที่	แหล่งน้ำ	อำเภอ	ความจุ ล้าน (ม ^๓)
๖	อ่างเก็บน้ำห้วยยาง	หนองกี่	๑๓.๘
๗	อ่างเก็บน้ำห้วยสวาย	กระสัง	๑๓.๕
๘	อ่างเก็บน้ำห้วยเมฆา	บ้านกรวด	๔.๖
๙	อ่างเก็บน้ำห้วยทะเลอก	นางรอง	๓.๕
๑๐	ฝายกุดชุมแสง	สตึก	๓.๐
๑๑	อ่างเก็บน้ำคลองมะนาว	โนนดินแดง	๒.๖
๑๒	อ่างเก็บน้ำหนองตาห่ม	นางรอง	๒.๒
๑๓	ฝายบ้านยางน้อย	พุทไธสง	๑.๗
๑๔	อ่างเก็บน้ำห้วยชีหนู	ลำปลายมาศ	๑.๕
๑๕	อ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่	ลำปลายมาศ	๑.๓
๑๖	อ่างเก็บน้ำห้วยน้อย	ลำปลายมาศ	๑.๒
๑๗	ฝายบ้านไพศาล	ประโคนชัย	๑.๒

ที่มา: กรมชลประทาน

สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

วนอุทยานเขากระโดง ตั้งอยู่ที่บ้านน้ำซับ ตำบลเสม็ด เคยเรียกกันว่า “พนมกระดอง” มีความหมายว่า “ภูเขากระดองเต่า” เพราะคล้ายกระดองเต่า ซึ่งต่อได้เรียกเพี้ยนเป็น “กระโดง” เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวบุรีรัมย์ และนักท่องเที่ยวที่สัญจรไปมา บนยอดเขามีพระสุภัทรบพิตร ประดิษฐาน พระพุทธรูปคู่เมืองบุรีรัมย์ เป็นพระพุทธรูปก่ออิฐฉาบปูนขนาดใหญ่ หน้าตักกว้าง ๑๒ เมตร ฐานยาว ๑๔ เมตร สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ เดิมองค์พระเป็นสีขาว แต่เมื่อโดนแดดทำให้คล้ายสีดำ จึงแก้เป็นสีทอง นอกจากนี้ยังมีบันไดนาคราช พระพุทธบาทจำลอง ปราสาทเขากระโดง ปากปล่องภูเขาไฟ

อ่างเก็บน้ำเขากระโดง (อ่างเก็บน้ำวุฒิสวัสดิ์) บริเวณหน้าที่ทำการวนอุทยานเขากระโดง อ่างเก็บน้ำห้วยตลาด พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ เป็นแหล่งดูนกน้ำแห่งหนึ่งของจังหวัดบุรีรัมย์ มีพื้นที่ ๔,๔๓๔ ไร่ ซึ่งมีนกกระสาปากเหลือง เป็นนกที่มีค่าหายากอาศัยอยู่ นอกจากนี้ยังพบ นกกระสาดำ นกกาบบัว นกอ้ายงั่ว เป็ดเทา และนกน้ำต่าง ๆ อีกมากมาย เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และสามารถปั่นจักรยานชมทัศนียภาพรอบอ่างเก็บน้ำห้วยตลาดได้

อ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มาก เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ เป็นทะเลสาบน้ำจืด สร้างขึ้นเพื่อการชลประทานและการประปา มีพื้นที่ ๓,๘๗๖ ไร่ อยู่ใน ตำบลบ้านบัว ตำบลเสม็ด และ ตำบลสะแกโพรง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีไม้พื้นเมืองยืนต้นร่มรื่น มีที่นั่งนกกประจําถิ่นและนกอพยพตามฤดูกาลมาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากกว่า ๑๗๐ ชนิด จึงเป็นอีกสถานที่หนึ่งที่เหมาะสมสำหรับการดูนกและพักผ่อน

โครงการชลประทานบุรีรัมย์ เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ เป็นทะเลสาบน้ำจืด สร้างขึ้นเพื่อการชลประทานและการประปา มีพื้นที่ ๓,๘๗๖ ไร่ อยู่ใน ตำบลบ้านบัว ตำบลเสม็ด และ ตำบลสะแก

โพรง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีไม้พื้นเมืองยืนต้นร่มรื่น มีที่นั่งกบประจำถิ่นและนกอพยพตามฤดูกาลมาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากกว่า ๑๗๐ ชนิด จึงเป็นอีกสถานที่หนึ่งที่เหมาะสมสำหรับการดูนกและพักผ่อน

เขื่อนลำนางรอง เป็นเขื่อนดินฐานคอนกรีตขนาดใหญ่ คุ้มน้ำได้ประมาณ ๑๕๐ ล้านลูกบาศก์เมตร มีถนนลาดยางบนสันเขื่อนเชื่อมต่อไปยังหมู่บ้านตัวอย่าง หมู่บ้านพัฒนาหนองตาแย้ว และหนองหว่า ซึ่งอยู่ใกล้ชายแดนเพียง ๒๐ กว่ากิโลเมตรเท่ากัน ที่สันเขื่อนมีหินลอย (หินภูเขาไฟอีกชนิดหนึ่ง) เป็นก้อนและแผ่นสีส้มแบ่งกันเป็นชั้นสวยงาม ซึ่งได้นำไปกองกันน้ำเซาะสันเขื่อน นอกจากนี้ ยังเป็นที่เที่ยวที่มีชื่อเสียงในอำเภอโนนดินแดง บรรยากาศสวยงาม มีที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวก ด้วยทะเลสาบเหนือเขื่อนอันกว้างใหญ่ หาดทรายสวยงามบรรยากาศดี ชาวบุรีรัมย์จึงนิยมพาครอบครัวไปพักผ่อนเล่นน้ำและรับประทานปลาสดจากเขื่อน

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ ป่าที่อุดมสมบูรณ์แห่งสุดท้ายในจังหวัดบุรีรัมย์ ห่างจากอำเภอโนนดินแดง ๕ กิโลเมตร เป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญ ทำให้เกิดพืชพันธุ์ สัตว์ป่าที่หลากหลาย

น้ำตกผาแดง ผาแดง อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติดงใหญ่ บ้านหนองเสม็ด ตำบลลำนางรอง อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นเขตติดต่อระหว่าง อำเภอโนนดินแดง กับ อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติแห่งใหม่ของจังหวัดบุรีรัมย์ นักท่องเที่ยวที่รักธรรมชาติสามารถมาสัมผัสอากาศบริสุทธิ์ ชมดวงอาทิตย์ตก ทักษะนิยภาพของผืนป่าธรรมชาติอันกว้างใหญ่สวยงามของเทือกเขาบรรทัด และป่าสงวนแห่งชาติดงใหญ่ โดยเฉพาะช่วงที่มีอากาศหนาวเย็นในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงกุมภาพันธ์ นักท่องเที่ยวจะได้พบกับทะเลหมอกปกคลุมป่าดงใหญ่-เทือกเขาบรรทัดอันซับซ้อนสวยงามด้วย นอกจากนี้ ยังเป็นจุดพักรถของคนเดินทางผ่านจังหวัดบุรีรัมย์ไปยังจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งช่วงนี้ในแต่ละวันได้มีนักท่องเที่ยวและผู้เดินทางแวะมาเที่ยวชมพักผ่อน ถ่ายภาพเป็นที่ระลึกเป็นจำนวนมาก ไม่แพ้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่นๆ แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว สามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในพื้นที่อำเภอโนนดินแดงอีกด้วย

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗.๑ งานวิจัยในประเทศ

เยาวเรศ รัตนะ^{๔๒} ได้วิจัยเรื่องการสร้างชุดกิจกรรมการสอน เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้กระบวนการสร้างความตระหนักสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า ผลการสร้างชุด ได้ชุดกิจกรรมการสอนเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้กระบวนการสร้างความตระหนัก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๔ ชุด ได้แก่ ชุดที่ ๑ ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางดิน ชุดที่ ๒ ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางน้ำ ชุดที่ ๓ ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางป่าไม้ ชุดที่ ๔ ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางขยะ พบว่าชุดกิจกรรมทุกชุดโดยภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด พัฒนาชุดกิจกรรมการสอนเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยใช้กระบวนการสร้างความตระหนัก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน มีประสิทธิภาพ ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการพัฒนาชุด

^{๔๒} เยาวเรศ รัตนะ, การสร้างชุดกิจกรรมการสอน เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้กระบวนการสร้างความตระหนักสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน, (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, ๒๕๕๑).

กิจกรรมการสอนเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยใช้กระบวนการสร้างสร้างความตระหนัก สำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก

จรรยา เฉลิมทอง^{๔๓} ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาผลการวิจัย พบว่า ๑. การพัฒนารูปแบบการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาประกอบด้วย ๑) หลักการและเหตุผล การพัฒนารูปแบบการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาให้เกิดผลสัมฤทธิ์สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืนภายใต้สถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ๒) ชื่อรูปแบบการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา คือ รูปแบบ ๖ หลักการ ๒ องค์ประกอบ ๔ กระบวนการ “Twelve plus Model” ๓) แนวทางปฏิบัติการพัฒนารูปแบบการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบ ๖ หลักการ ๒ องค์ประกอบ ๔ กระบวนการ (Twelve Plus Model) ดังนี้ (๑) การบริหารจัดการการเรียนการสอน (๒) การจัดรายวิชาการเรียนการสอน (๓) กระบวนการจัดการเรียนการสอน (๔) การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน (๕) การพัฒนาอาจารย์และนักศึกษาในการเรียนการสอน (๖) การเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน (๗) การมีความพอเพียงในการเรียนการสอน (๘) การมีภูมิคุ้มกันในการเรียนการสอน (๙) การปรับคำอธิบายรายวิชาและรายละเอียดของเนื้อหาในการเรียนการสอน (๑๐) การปรับกิจกรรมการเรียนการสอน (๑๑) การปรับใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้ และอื่นๆ ในการเรียนการสอน และ (๑๒) การปรับการวัดผลและการประเมินผล การเรียนการสอน ๒. การประเมินผลรูปแบบการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา สามารถผ่านตามเกณฑ์ระดับมากที่กำหนด แสดงว่า มีความเชื่อมั่นในการนำรูปแบบไปใช้จัดการเรียนการสอนของอาจารย์ ๓. การประเมินสมรรถนะความพอเพียงของนักศึกษาที่เรียนในรายวิชาต่างๆ ประกอบด้วย ๑) นักศึกษาที่เรียนในทุกรายวิชา มีสมรรถนะความพอเพียง ได้แก่ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านการรู้คิด โดยรวมผ่านตามเกณฑ์ระดับมากที่กำหนด ๒) นักศึกษาที่เรียนในรายวิชาการป้องกันมลพิษ รายวิชาฟิสิกส์ และรายวิชาวิทยาศาสตร์ มีสมรรถนะความพอเพียง ผ่านตามเกณฑ์ระดับมากที่กำหนด ส่วนรายวิชาสถิติ และรายวิชากฎหมายสิ่งแวดล้อม นักศึกษายังมีสมรรถนะความพอเพียงด้านการรู้คิด ไม่ผ่านตามเกณฑ์ระดับมากที่กำหนด

สายสวาท คำก้อนแก้ว^{๔๔} ได้วิจัยเรื่องผลการเรียนแบบค้นพบโดยการชี้แนะ เรื่อง สิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนอนุบาลฮ่องลี่ (ค่ายเม็งรายมหาราชอุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต ๑ ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบโดยการชี้แนะ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง สิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้น

^{๔๓} จรรยา เฉลิมทอง, รูปแบบการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา, (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๕).

^{๔๔} สายสวาท คำก้อนแก้ว, ผลการเรียนแบบค้นพบโดยการชี้แนะ เรื่อง สิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนอนุบาลฮ่องลี่ (ค่ายเม็งรายมหาราชอุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต ๑, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการศึกษาและการสอน(ประถมศึกษา), มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๑).

ประถมศึกษาปีที่ ๓ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑-๓ เท่ากับ ๙๐.๖๐/๙๐.๐๐, ๙๐.๖๐/๙๑.๓๙ และ ๘๗.๘๐/๙๑.๙๔ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔-๖ เท่ากับ ๘๙.๔๔/๘๕.๘๓, ๘๗.๘๐/๘๘.๓๐ และ ๘๗.๒๐/๘๘.๓๐ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗-๙ เท่ากับ ๙๐.๐๐/๘๕.๐๐, ๘๘.๔๐/๘๙.๗๒ และ ๘๘.๘๐/๘๗.๗๘ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนของนักเรียนมีค่าเท่ากับ ๑๓.๖๑ คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๖๑ คะแนน สำหรับคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนมีค่าเท่ากับ ๒๔.๐๕ คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๑๕ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ ๗๐

นพวรรณ ธีระพันธ์เจริญ และคณะ^{๔๕} ได้วิจัยเรื่องการจัดการความรู้เรื่องขยะมูลฝอยและสิ่งแวดล้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่นี้มีชาวมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และเป็นสถานที่ที่มีโบราณสถานของศาสนาอิสลามเก่าแก่หลายแห่ง แต่ยังคงขาดการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม กระบวนการวิจัยทำให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจ และจิตสำนึกด้านการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งแวดล้อมดีขึ้น และนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งแวดล้อมในตำบล โดยการร่วมกันรักษาความสะอาดสถานที่สำคัญ ๆ ทุกเดือนการจัดสถานที่ทิ้งขยะมูลฝอย การทำปุ๋ยหมัก และการปลูกต้นไม้ในสถานที่สาธารณะ

พัฒนา พรหมณี^{๔๖} ได้ศึกษาเรื่องการสร้างรูปแบบการฝึกอบรมเกษตรกรเพื่อลดผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและประเมินรูปแบบการฝึกอบรมเกษตรกรเพื่อลดผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม พบว่า รูปแบบการฝึกอบรมเกษตรกรเพื่อลดผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ๑) ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบ ๒) แนวคิดและทฤษฎีการสร้างรูปแบบ ๓) ความหมายของรูปแบบ ๔) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ๕) ขั้นตอนของรูปแบบ มี ๖ ขั้นตอน ขั้นที่หนึ่ง : ขั้นกระตุ้นความสนใจ ขั้นที่สอง : ขั้นเสนอกรอบความรู้และสาระใหม่ ขั้นที่สาม : ขั้นเน้นเนื้อหาสาระสำคัญ ขั้นที่สี่ : ขั้นจดจำสาระสำคัญและเชื่อมโยงความรู้ ขั้นที่ห้า : ขั้นประยุกต์ความรู้และส่งเสริมให้เกิดความคงทนของความรู้ และขั้นที่หก : ขั้นประเมินความรู้ ๖) การนำไปใช้ โดยใช้ผ่านทางแผนการฝึกอบรม และผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบ พบว่า รูปแบบมีคุณภาพอยู่ในระดับดี

คมสัน พิลาสมบัติ^{๔๗} ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาเกณฑ์การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านเอื้ออาทรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการพัฒนาเกณฑ์การจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับชุมชนบ้านเอื้ออาทรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าเกณฑ์การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านเอื้ออาทรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีองค์ประกอบ ๘ ด้าน ๕๑

^{๔๕} นพวรรณ ธีระพันธ์เจริญและคณะ,การจัดการความรู้เรื่องขยะมูลฝอยและสิ่งแวดล้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา,(สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา,๒๕๕๒).

^{๔๖} พัฒนา พรหมณี,การสร้างรูปแบบการฝึกอบรมเกษตรกรเพื่อลดผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม, (วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพสำนักงานสาธารณสุขพินิจ, ปีที่ ๗,ฉบับที่ ๓,๒๕๕๘),หน้า ๗๘-๘๘.

^{๔๗} คมสัน พิลาสมบัติ,การพัฒนาเกณฑ์การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านเอื้ออาทรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, (วารสารวิจัยและพัฒนาสุขภาพสำนักงานสาธารณสุขพินิจ,, ๒๕๕๘).

องค์ประกอบตัวบ่งชี้ เกณฑ์และตัวบ่งชี้ใช้ได้มีความเหมาะสมครอบคลุมการจัดการสิ่งแวดล้อมทุก ๆ ด้าน สามารถแยกแยะและวัดระดับคุณภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๗.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

โพเมอแรนซ์^{๔๘} ได้ศึกษาการใช้วารสารเด็กที่ได้รับความนิยมไปสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา สำหรับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยวารสาร “Ranger Risk” เป็นวารสารที่เพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับสัตว์ และโลกธรรมชาติให้แก่เด็กได้ทำการทดลองวัดความรู้ก่อนและหลังกับเด็กระดับ ๕ จำนวน ๔๕๑ คน แล้วแจกวารสารนี้แก่เด็กจำนวน ๓ เล่ม ภายในเวลา ๓ เดือน แล้วจึงวัดความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาในวารสารนั้น ผลการศึกษา พบว่า เด็กนักเรียนมีความรู้สูงขึ้น ในเนื้อหา ๓ ด้าน คือ สัตว์ พืช และหลักการทางนิเวศวิทยา ทั้งกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมแสดงว่า วารสารเป็นแหล่งข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชีวิตสัตว์ป่าและสิ่งแวดล้อม ซึ่งครูสามารถใช้วารสารเป็นเครื่องมือในการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รามเซย์^{๔๙} ได้ศึกษาผลการเรียนแบบวิเคราะห์ปัญหา และฝึกปฏิบัติที่มีต่อพฤติกรรมทางด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนระดับ ๗ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลการเรียน แบบวิเคราะห์ปัญหา และฝึกปฏิบัติที่มีต่อพฤติกรรมทางด้านสิ่งแวดล้อมของเด็กกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนระดับ ๗ จำนวน ๘๕ คน ผลการศึกษาพบว่า การเรียนแบบวิเคราะห์ปัญหาช่วยให้เด็กมีความรู้ดีขึ้น และการฝึกปฏิบัติทำให้เด็กเชื่อมั่นที่จะช่วยแก้ปัญหาได้

ยูเลอร์^{๕๐} ได้ศึกษาเปรียบเทียบโปรแกรมการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา แบบปกติกับแบบกำหนดขึ้นให้กับนักเรียนเพศชาย และนักเรียนหญิงระดับ ๖ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมสิ่งแวดล้อมศึกษาที่มีต่อความรู้และทัศนคติของเด็กนักเรียน ระดับ ๖ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนระดับ ๖ จำนวน ๒๗๖ คน จากโรงเรียนในเมืองนิวยอร์กผลการศึกษาพบว่า กลุ่มที่ได้รับการสอนในระบบโรงเรียนมีความรู้สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนแบบนอกระบบโรงเรียน และกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบนอกระบบโรงเรียนมีเจตคติดีกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนแบบในระบบโรงเรียน

มาเกนด้า^{๕๑} ได้ศึกษาประเด็นของสิ่งแวดล้อม การสงวนรักษา และการจัดการ โดยการศึกษาความห่วงกังวลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของนักเรียนมัธยมศึกษาในระดับ ๔ ในเคนยา โดยได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบได้ ๘ องค์ประกอบ คือ การใช้ที่ดินและประเด็นเกี่ยวกับสุขภาพ อันตรายของ

^{๔๘} Pomerantz, Gerri R., *Environmental Education Tools for Elementary School Children : The use of a Popular Children’s Magazine*, The Journal of Environmental Education, 1986.

^{๔๙} Ramsey, William M., *A Study of the Effects of Issue Investigation and Action Training on Characteristics Associated with Environmental Behavior in Seventh Grade Students*, Dissertation Abstracts International, 1989.

^{๕๐} Euler, Terry A., *A Comparative study of the Effectiveness of a Formal VS Nonformal Environmental Education Program Male and Sixth Female Grade Students Environmental Knowledge and Attitudes*, Dissertation Abstracts International, 1989.

^{๕๑} Maghenda, Wughange M., *Education about Environmental Issues, Conservation and Management : A Study of Form Four Secondary School Pupils’ Concerns about Environmental Issues in Kenya*, Dissertation Abstracts International, 1986.

สิ่งแวดล้อมในชุมชน ปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับชาติ การใช้ที่ดินอย่างไม่ระมัดระวังในระดับชุมชน องค์ประกอบเกี่ยวกับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การใช้ที่ดินอย่างไม่ระมัดระวังระดับชาติ และแรงกดดันทางประชากรเบื้องต้น ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนที่อยู่ในเขตต่างกันมีความห่วงกังวลต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน ความกังวลต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนแตกต่างกันระหว่างเพศ นักเรียนที่อยู่ในพื้นที่ต่างกันมีความห่วงกังวลต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน นักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่างกัน มีความกังวลต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน และโดยทั่วไปนักเรียนทุกคนมีความกังวลเกี่ยวกับองค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรม

ไวท์ บีเอ็ม ฮอลล์ เอส และจอห์นสัน ซี^{๕๒} ได้ศึกษาความรู้ ด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อม ในการสนับสนุนของการกระทำทางสังคม มุมมองของความยุติธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม สรุปได้ดังนี้ กลุ่มประชากร ที่มีความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน ที่ประสบกับมลพิษจากสิ่งแวดล้อมมีความเสี่ยงไม่เท่ากัน การพัฒนาโปรแกรมการให้ความรู้แก่ ชุมชน เกี่ยวกับมลพิษสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อสุขภาพ และคุณภาพชีวิต ของพวกเขาจะเป็นองค์ประกอบสำคัญ สำหรับชุมชนที่จะเข้าใจ ความเสี่ยงที่แท้จริงของพวกเขา การศึกษาเรียนรู้ที่อธิบายไว้ในบทความนี้ การตรวจสอบ ความเสี่ยงของมลพิษสิ่งแวดล้อมตามการรับรู้ โดยชาวบ้าน ที่อยู่อาศัยของประชาชน และการประเมินความพึงพอใจอยู่อาศัย สำหรับโปรแกรม การศึกษาเกี่ยวกับอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ในการรับรู้ ปัจจัยเสี่ยงของพวกเขาในบริบทที่กว้างรวมถึง ความเสี่ยงต่อสุขภาพ สิ่งแวดล้อมที่เกิดจาก มลพิษ ก่อให้เกิดความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยทางกายภาพ จากอาชญากรรม และการมีปฏิสัมพันธ์ การบังคับใช้กฎหมาย แหล่งที่เชื่อถือได้มากที่สุดของข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพสิ่งแวดล้อม

^{๕๒} White BM, Hall ES, Johnson C, Environmental health literacy in support of social action: an environmental justice perspective. (J Environ Health, 2014 Jul-Aug; 77(1): 24-9-2014).

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ พัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

ขั้นตอนที่ ๒ ประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

ขั้นตอนที่ ๓ เสนอแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

๓.๑ ขั้นตอนที่ ๑ พัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

๑. ประเด็นที่ศึกษา

สร้างชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

๑. ศึกษาองค์ความรู้ที่นำมาใช้

๑.๑ บทบัญญัติกฎหมายสิ่งแวดล้อม

๑.๒ แนวคิดอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

๑.๓ หลักการฝึกอบรมผู้ใหญ่

- ทฤษฎีการเรียนรู้

- ทฤษฎีการถ่ายทอด

- หลักการประเมินผล

๑.๔ หลักการประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop)

๒. ประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) จัดทำชุดความรู้

๒.๑ เนื้อหา สารระ กกฎหมายสิ่งแวดล้อม จำนวน ๗ ฉบับ

๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐

๒) พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ.๒๕๓๕

๓) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบ

เรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.๒๕๓๕

๔) พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ.๒๕๒๖

๕) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

แห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕

๖) พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง

พ.ศ.๒๕๔๓

๗) ประมวลกฎหมายอาญา

๒.๒ ประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑. ประชาเอกสาร ประกอบด้วย กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมจำนวน ๗ ฉบับ ได้แก่ ๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐ ๒) พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ.๒๕๓๕ ๓) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็น

ระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.๒๕๓๕ (๔) พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ.๒๕๒๖ (๕) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ (๖) พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ.๒๕๓๓ และ (๗) ประมวลกฎหมายอาญา

๒. ผู้เข้าร่วมประชุมปฏิบัติการ (เลือกแบบเจาะจง) ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย ด้านการปกครอง และด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ผู้พิพากษา ปลัดจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอ นิติกร ตัวแทนสภาพนายความประจำจังหวัด ทรพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด นักวิชาการสิ่งแวดล้อม และตัวแทนผู้นำชุมชนที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ รวมจำนวน ๑๐ คน

๒.๓ จัดทำรูปเล่ม

๒.๔ ตรวจสอบชุดความรู้โดยผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการฝึกอบรม จำนวน ๕ คน

๓. การสร้างแบบทดสอบความรู้ ชุดกฎหมายสิ่งแวดล้อมโดยมีขั้นตอนวิธีการสร้างและหาคุณภาพ ดังนี้

๓.๑ วิธีสร้างแบบทดสอบความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อม

๑. ศึกษาหลักการทฤษฎีเนื้อหาและวิธีการสร้างแบบประเมินให้ครอบคลุมและตรงตามเนื้อหาเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม

๒. จัดทำแบบประเมินความรู้สร้างตามหลักการจัดทำแบบทดสอบสำหรับวัดความรู้ของเบนจามินบลูม (Bloom Taxonomy of Education) เป็นข้อทดสอบปรนัยแบบเลือกตอบ ๔ ตัวเลือก โดยการเลือกข้อคำถามที่มีเนื้อหาครอบคลุมกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทั้ง ๗ ฉบับ ประกอบด้วย (๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ (๒) พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ (๓) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ (๔) พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๕๒๖ (๕) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ (๖) พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. ๒๕๓๓ (๗) ประมวลกฎหมายอาญา จำนวน ๒๐ ข้อ เลือกนำมาใช้ ๑๕ ข้อ

๓. เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องความชัดเจนด้านการเรียนการสอนหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างจากนั้นเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่านตรวจสอบและพิจารณาความเหมาะสมความเที่ยงตรง (Validity) ของเนื้อหาสำนวนภาษาที่ใช้ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัดและความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้จากนั้นวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-objective Congruence: IOC) ของแบบสอบถามจากคะแนนความเหมาะสมของผู้เชี่ยวชาญที่ให้มา

๔. คัดเลือกข้อคำถามโดยพิจารณาเฉพาะข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มากกว่าหรือเท่ากับ ๐.๕๐ ขึ้นไป (บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์, ๒๕๔๔) ผลการประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามจากผู้เชี่ยวชาญได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ ๐.๘๘ และผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะให้ปรับปรุงข้อความบางข้อความให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้นสามารถนำไปใช้ได้โดยมี

เกณฑ์การให้คะแนนการตอบแบบประเมิน แผลผลคะแนนโดยใช้ค่าร้อยละ (บุญชม ศรีสะอาด, ๒๕๔๕) ดังนี้

ร้อยละ	๘๐.๐๑ - ๑๐๐	มีระดับความรู้	มากที่สุด
ร้อยละ	๖๐.๐๑ - ๘๐.๐๐	มีระดับความรู้	มาก
ร้อยละ	๔๐.๐๑ - ๖๐.๐๐	มีระดับความรู้	ปานกลาง
ร้อยละ	๒๐.๐๑ - ๔๐.๐๐	มีระดับความรู้	น้อย
ร้อยละ	๑.๐๐ - ๒๐.๐๐	มีระดับความรู้	น้อยที่สุด

๕. ปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบความรู้ตามให้ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะแล้วนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับ นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต ในรายวิชามนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในวิทยาลัย สงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาคเสาร์-อาทิตย์ จำนวน ๒๐ รูป/คน นำผลการทดลองใช้มาหาคุณภาพของแบบทดสอบโดยการหาค่าความยากง่าย (p) และหาค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบเป็นรายข้อเลือกเฉพาะข้อที่มีความยากง่ายระหว่าง ๐.๒ ถึง ๐.๘ และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ ๐.๒ ขึ้นไป ได้ค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง ๐.๓๕ ถึง ๐.๖๐ และหาค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง ๐.๔๐ ถึง ๐.๖๐ แล้วนำมาหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับโดยคำนวณด้วยสูตรของคูเดอร์ริชาร์ดสัน ๒๐ (Kuder-Richartson ๒๐) ต้องได้ความเชื่อมั่น ๐.๖๐ ขึ้นไป จึงจะมีความเชื่อมั่นจากการวิเคราะห์พบว่ามีความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๖๐ สามารถนำไปใช้ได้ โดยใช้เป็นแบบทดสอบความรู้ก่อนกับหลังของผู้นำชุมชน

๓.๒ วิธีสร้างชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

๑. ศึกษาทบทวนเนื้อหาของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมให้ครอบคลุมของเนื้อหา ความถูกต้องตามหลักการเขียน หลักการปฏิบัติการด้านกฎหมายและการจัดรูปแบบตัวอักษร โดยภาพรวมมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้จริงได้

๒. จัดทำเป็นหมวดหมู่ตามกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแต่ละฉบับรวม ๗ ฉบับ ประกอบด้วย (๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ (๒) พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ (๓) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ (๔) พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๕๒๖ (๕) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ (๖) พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. ๒๕๔๓ (๗) ประมวลกฎหมายอาญา

๓. ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้พิพากษา ปลัดจังหวัดหรือนายอำเภอ นิติกร ตัวแทนสภานายความประจำจังหวัด ทรพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดหรือนักวิชาการ สิ่งแวดล้อมและตัวแทนผู้นำชุมชน ๑๐ คน วิเคราะห์ ครอบคลุมของเนื้อหา ความถูกต้องตามหลักการเขียน หลักการปฏิบัติการด้านกฎหมายและการจัดรูปแบบตัวอักษร โดยภาพรวมมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้จริงได้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

๔. เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องความชัดเจนด้านการเรียนการสอน จำนวน ๕ ท่านตรวจสอบและพิจารณาความเหมาะสมความเที่ยงตรง (Validity) ของเนื้อหา สำนวนภาษาที่ใช้ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด จากนั้นวิเคราะห์หาค่าดัชนีความ

สอดคล้อง (Item-objective Congruence: IOC) ของเนื้อหาจากคะแนนความเหมาะสมของผู้เชี่ยวชาญที่ให้มา

๕. ปรับปรุงแก้ไขชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนตามที่คุณผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะแล้วนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับนิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต ในรายวิชามนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาคเสาร์-อาทิตย์ จำนวน ๒๐ รูป/คน ก่อนนำไปใช้กับผู้นำชุมชนกลุ่มตัวอย่างต่อไป

๒. วิธีการศึกษา

๑. ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop)

๓. ประชากร/ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

๓.๑ ประชากรเอกสาร ประกอบด้วย กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมจำนวน ๗ ฉบับ ได้แก่ ๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐ ๒) พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ.๒๕๓๕ ๓) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.๒๕๓๕ ๔) พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ.๒๕๒๖ ๕) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ ๖) พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ.๒๔๙๓ และ ๗) ประมวลกฎหมายอาญา

๓.๒ ผู้เข้าร่วมประชุมปฏิบัติการ (เลือกแบบเจาะจง) ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านกฎหมาย ด้านการปกครอง และด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ผู้พิพากษา ปลัดจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอ นิติกร ตัวแทนสหภาพนายความประจำจังหวัด ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด นักวิชาการสิ่งแวดล้อม และตัวแทนผู้นำชุมชนที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ รวมจำนวน ๑๐ คน

๔. เครื่องมือที่ใช้

๔.๑ แบบบันทึกสรุป

๔.๒ การประชุมเชิงปฏิบัติการ อุปกรณ์บันทึกภาพ และ เสียง

๔.๓ ผู้วิจัยทำการสร้างแบบทดสอบ

๕. การเก็บรวบรวมข้อมูล

๕.๑ การบันทึกสรุป

๕.๒ การบันทึกภาพ เสียง

๖. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

๗. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๗.๑ ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

๗.๒ แบบทดสอบความรู้ชุดกฎหมายสิ่งแวดล้อม

๓.๒ ขั้นตอนที่ ๒ ประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

๑. ประเด็นที่ศึกษา

๑.๑ การใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับอบรมผู้นำชุมชน

๑.๒ ประเมินการฝึกอบรม และทดสอบความรู้ผู้เข้าอบรม(ก่อน- หลังการอบรม)

๒. วิธีการศึกษา

๒.๑ รับสมัคร –คัดเลือก

๒.๒ ดำเนินการอบรม

๒.๓ การประเมินผล

๒.๓.๑ หลักสูตร

๒.๓.๒ การอบรม

๒.๓.๓ ผู้เข้าอบรม

๒.๓.๔ ปรับปรุง (ถ้ามี)

๓. ประชากร/ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

ผู้นำชุมชน ๓๐ คนซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอเมืองบุรีรัมย์ ประกอบด้วยกำนัน ๕ คน ผู้ใหญ่บ้าน ๒๐ คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ๕ คน ประกอบด้วย ๑)นายฮั่ว วีระวิทยากรณ์ กำนันตำบลสองห้อง ๒)นายสมนึก ไหม้งาม กำนันตำบลกระสัง ๓)นายสมอินทร์ กระเชียวรัมย์ กำนันตำบลสวายจิก ๔)นายสมชาย ชัยชนะ กำนันตำบลสะแกโพรง ๕)นายตวง ยอดสวัสดิ์ กำนันตำบลสะแกข่า ๖)นายไสว แก้วประสงค์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๖ ตำบลสองห้อง ๗)นายสุนทร สอนศรี ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๔ ตำบลสองห้อง ๘)นายสมเกียรติ สร้อยงาม ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๕ ตำบลสองห้อง ๙)นายทอน ลีประโคน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๒ ตำบลสองห้อง ๑๐)นายประเสริฐ คะเลรัมย์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๓ ตำบลกระสัง ๑๑)นายแดง ปะรัมย์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๙ ตำบลกระสัง ๑๒)นายสุพิน คิงงาม ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๑ ตำบลกระสัง ๑๓)นางลำไย แชมรัมย์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๕ ตำบลกระสัง ๑๔)นายพร อาญาเมือง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๔ ตำบลสวายจิก ๑๕)นางสุภาวดี เกรรัมย์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๗ ตำบลสวายจิก ๑๖)นายสมอาจ กะชุ่มรัมย์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๒ ตำบลสวายจิก ๑๗)นายชัยวัฒน์ กะเสมรัมย์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๐ ตำบลสวายจิก ๑๘)นายสงวน คนองดี ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๐ ตำบลสะแกโพรง ๑๙)นางสุพรรณ เชียงรัมย์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๙ ตำบลสะแกโพรง ๒๐)นายแก้ว คงชุตี ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๔ ตำบลสะแกโพรง ๒๑)นายทองพูน อุ่นจิตต์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๗ ตำบลสะแกโพรง ๒๒)นายสมจิต การเพียร ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๖ ตำบลสะแกข่า ๒๓)นางสาวพร กล้าหาญ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๐ ตำบลสะแกข่า ๒๔)นายบุญช่วย ปะเว ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๙ ตำบลสะแกข่า ๒๕)นายวิรัตน์ ศรีอำนาจ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสองห้อง ๒๖)นางศศิธร ธรรมชาติ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสะแกโพรง ๒๗)นางสุตาพร วรวงค์ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสะแกโพรง ๒๘)นายสมศักดิ์ ดาศรี สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสะแกโพรง ๒๙)นางยุพี เการัมย์ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสองห้อง

๔. เครื่องมือที่ใช้

๔.๑ กระบวนการฝึกอบรม

๔.๒ แบบทดสอบความรู้ ชุดกฎหมายสิ่งแวดล้อม บันทึกรูป

๔.๓ อุปกรณ์การบันทึกภาพ และ เสียงการอบรม

๕. การเก็บรวบรวมข้อมูล

๕.๑ การบันทึกสรุป

๕.๒ การบันทึกภาพ เสียง การอบรม

๖. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

๗. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๗.๑ ผู้นำชุมชนมีความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

๗.๒ คะแนนความรู้หลังการอบรม สูงกว่า ก่อนการอบรม

๓.๓ ขั้นตอนที่ ๓ เสนอแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

การนำเสนอ

๑. ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

ประกอบด้วยกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่ผู้นำชุมชนควรรู้ จำนวน ๗ ฉบับ ได้แก่ ๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐ ๒) พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ ๓) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.๒๕๓๕ ๔) พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ.๒๕๒๖ ๕) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ ๖) พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ.๒๕๓๓ และ ๗) ประมวลกฎหมายอาญา

๒. แนวทางการนำชุดความรู้ไปใช้

ผู้เข้าร่วมประชุมปฏิบัติการโดยเลือกแบบเจาะจงจากผู้พิพากษา ๑ คน ปลัดจังหวัด หรือนายอำเภอ ๑ คน นิติกร ๒ คน ตัวแทนสภาทนายความประจำจังหวัด ๒ คน ทนายกรรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมจังหวัดหรือนักวิชาการสิ่งแวดล้อม ๑ คน และตัวแทนผู้นำชุมชน ๓ คน ที่อยู่ในพื้นที่ อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ รวมทั้งสิ้น ๑๐ คน ประกอบด้วย ๑) นายกฤษฎา ศรีภักดิ์ (ผู้พิพากษา) ๒) นายอรรณพ ชำนิจศิลป์ (ปลัดเทศบาลตำบลโนนดินแดง) ๓) นายนิติธรรม แก้วกล้า (นิติกร เทศบาลพลับพลาชัย) ๔) นายปาลีวัตร คະສຸວຣຣນວງສ໌ (นิติกร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๓๒) ๕) นายพลกฤต เนาว์ประโคน (ประธานสภาทนายความจังหวัดบุรีรัมย์) ๖) นายชวิบูลย์ เงามาม (ทนายความ) ๗) นายสา แสงสว่าง (ผอ.สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดบุรีรัมย์) ๘) นายเลิศ กระชรัมย์ (กำนันตำบลโคกมะขาม) ๙) นายไสว แก้วประสงค์ (ผู้ใหญ่บ้าน) ๑๐) นายวิทยา สายดวง (กำนันตำบลป่าซัน)

บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

- ๔.๑ เพื่อพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน
- ๔.๒ เพื่อประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน
- ๔.๓ เพื่อเสนอแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

๔.๑ ผลการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

จากการวิเคราะห์เนื้อหา รูปแบบชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๐ คน ประกอบด้วย ผู้พิพากษา ๑ คน นายอำเภอ ๑ คน นิติกร ๒ คน ตัวแทนสภาทนายความประจำจังหวัด ๒ คน นักวิชาการสิ่งแวดล้อม ๑ คน และตัวแทนผู้นำชุมชน ๓ คน ที่อยู่ในพื้นที่ อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ปราบกฏ ดังนี้

๔.๑.๑ ผลการสังเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารเกี่ยวกับความรู้ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดเนื้อหาของการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ผลการศึกษาพบว่า

๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้บัญญัติให้อำนาจหน้าที่แก่บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ อนุรักษ์ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ รวมทั้งร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม

๒) พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ (ฉบับที่ ๒๓) พ.ศ. ๒๕๕๐, ๒๕๖๐ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ไม่มีกลไกหรือหน่วยงานที่ขับเคลื่อนการบังคับใช้กฎหมายในระดับพื้นที่โดยตรง ทำให้การจัดการปัญหาด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ประกอบกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้มีปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนมากขึ้น จึงกำหนดให้มีคณะกรรมการสาธารณสุขจังหวัด และคณะกรรมการสาธารณสุขกรุงเทพมหานครทำหน้าที่ขับเคลื่อนการบังคับใช้กฎหมายในระดับพื้นที่ โดยคำนึงถึงหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน และกำหนดให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจประกาศพื้นที่ควบคุมเหตุร้ายกาจ เพื่อระงับและจัดการตามความจำเป็น มิให้เหตุร้ายกาจนั้นเกิดขึ้นอีก ตลอดจนกำหนดให้ผู้ขออนุญาตในกิจการบางประเภทหรือบางขนาด ต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนดก่อนที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นพิจารณาออกใบอนุญาต นอกจากนี้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน จึงแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการอุทธรณ์ให้เกิดความรอบคอบ โดยให้มีคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ และกำหนดระยะเวลาการพิจารณาอุทธรณ์ให้รวดเร็วยิ่งขึ้น รวมทั้งแก้ไขเพิ่มเติมบทกำหนดโทษและบทบัญญัติเกี่ยวกับการเปรียบเทียบให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

๓) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมชุมชน การจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย เป็นปัญหาสำคัญระดับประเทศ ปัจจุบันการบริหารจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย มีบัญญัติไว้ในกฎหมายหลายฉบับและมีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลายหน่วยงาน ทำให้ขาดการบูรณาการร่วมกัน โดยเฉพาะการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยแต่ละประเภท กำหนดให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจในการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการคัดแยก เก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย และกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมการให้บริการ กำหนดให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจนำสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยที่จัดเก็บได้ไปใช้ประโยชน์หรือหาประโยชน์ได้ กฎหมายได้กำหนดหน้าที่ ข้อควรปฏิบัติ ข้อห้ามต่าง ๆ พร้อมทั้งกำหนดบทลงโทษ สำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎหมายเอาไว้

๔) พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๕๒๖ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งกำหนดบทลงโทษ สำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎหมายเอาไว้

๕) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑ การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัยคุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง ต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตตามกฎหมาย ประกอบกับกระบวนการและขั้นตอนการจัดทำ การเสนอและการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติดังกล่าวเป็นหลักเกณฑ์การปฏิบัติที่ได้ใช้บังคับเป็นเวลานานแล้ว และในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป สมควรปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและระบบ การวิเคราะห์ ผลกระทบ สิ่งแวดล้อม ให้ สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และเพื่อให้มีมาตรฐานอันเป็นที่ยอมรับและได้รับความเชื่อมั่นจากทุกภาคส่วนในการดำรงไว้ซึ่งการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติควบคู่ไปกับการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล ซึ่งกฎหมายได้กำหนดให้บุคคลมีสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ เพื่อร่วมกันส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมมีสิทธิขอจดทะเบียนเป็นองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้ พร้อมกับกำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดทั้งก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล

๖) พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. ๒๕๔๓ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๙ มีบุคคลนำเครื่องขยายเสียงไปใช้ในการโฆษณาเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชน ต้องควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียงทั่วราชอาณาจักร เพื่อสวัสดิภาพของประชาชน ผู้ที่จะทำการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียงด้วยกำลังไฟฟ้า จะต้องขอรับอนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อน อาจเป็นมลภาวะทางเสียง เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงทำการโฆษณาได้ ผู้ใดฝ่าฝืนมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาทและให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาตได้ด้วย

๗) ประมวลกฎหมายอาญา แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๒๖) พ.ศ.๒๕๖๐ ได้กำหนดกรอบระยะเวลา การบังคับโทษปรับให้รวมถึงเรื่องการอายัดสิทธิเรียกร้องในทรัพย์สินเพื่อใช้ค่าปรับด้วย เพื่อความชัดเจน จึงได้บัญญัติเกี่ยวกับอัตราโทษปรับในประมวลกฎหมายอาญาที่ยังไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในปัจจุบัน จึงปรับปรุงบทบัญญัติให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน รวมทั้งปรับปรุงความผิดที่มีโทษทางอาญา ซึ่งไม่มีโทษปรับ ให้มีโทษปรับด้วย มีบทบัญญัติโดยตรงที่ห้ามกระทำการใด ๆ อันจะก่อให้เกิดมลพิษในแม่น้ำลำคลอง มุ่งจะคุ้มครองการจราจรหรือการสาธารณสุขเพื่อมิให้ขัดแย้ง และเกิดความเสียหายต่อประชาชนโดยตรง

๔.๑.๒ การจัดทำชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ผู้วิจัยได้รวบรวมและเรียบเรียงกฎหมาย จำนวน ๗ ฉบับที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม จัดทำเป็นรูปเล่มขนาดกระดาษเอ ๔ พับครึ่ง จำนวน ๔๔ หน้า ให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย ด้านการปกครองและด้านสิ่งแวดล้อม วิเคราะห์ความครอบคลุมของเนื้อหา ความถูกต้องตามหลักการเขียน หลักการปฏิบัติการด้านกฎหมายและการจัดรูปเล่ม รูปแบบตัวอักษร โดยภาพรวมมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้จริงได้ของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน โดยภาพรวมมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้จริงได้ ซึ่งชุดความรู้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ประกอบด้วย เนื้อหา และรูปภาพ โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

- ๑) ปกหน้า-หลัง
- ๒) คำนำ
- ๓) สารบัญ
- ๔) เนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยกฎหมาย ๗

ฉบับ ดังนี้

- (๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐
- (๒) พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕
- (๓) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕
- (๔) พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๕๒๖
- (๕) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของ

บ้านเมืองพ.ศ. ๒๕๓๕

- (๖) พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. ๒๕๓๓
- (๗) ประมวลกฎหมายอาญา

๕) หมายเหตุ (ปรากฏตามเอกสาร ภาคผนวก)

๔.๑.๓ ผลการวิเคราะห์ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ที่สร้างขึ้นเพื่อพัฒนาชุดความรู้จากการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านกฎหมาย ด้านการปกครองและด้านสิ่งแวดล้อม

๔.๑.๓.๑ ความครอบคลุมของเนื้อหาของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ปรากฏดังนี้

(๑) เนื้อหาครอบคลุมดี แต่ควรอธิบายข้อกฎหมายให้ผู้ที่ยังไม่ค่อยเข้าใจด้วย เนื้อหาเป็นภาษากฎหมายเกินไป

- (๒) มีความถูกต้องสมบูรณ์ตามพระราชบัญญัติทั้ง ๗ ฉบับ
- (๓) ด้านเนื้อหาในชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน มีเนื้อหาความรู้ตรงตามสารบัญที่กำหนดไว้ และผู้เขียนได้นำเนื้อหาจากรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติมาสรุปเป็นสาระสำคัญแก่การเรียนรู้
- (๔) มีพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมอีกหลายฉบับ
- (๕) กฎหมายทั้ง ๗ ฉบับ ครอบคลุม ครบถ้วน เหมาะสมของเนื้อหาสำหรับผู้นำชุมชนดีแล้ว
- (๖) เนื้อหาของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนมีความเหมาะสมไม่มากหรือน้อยเกินไป เหมาะสำหรับผู้นำชุมชนศึกษาเรียนรู้ได้ดี
- ๔.๑.๓.๒ ความถูกต้องตามหลักการเขียนชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ปรากฏดังนี้

- (๑) หลักการเขียนดี แต่ต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้
- ๑) สื่อความคิดให้ผู้อ่านเข้าใจ
 - ๒) จิตประวัติ
 - ๓) พึงเอกสาร
 - ๔) สร้างสรรค์ประโยชน์
 - ๕) ผู้คนโจษจันพูดถึง
 - ๖) ผากชื่อไว้ในแผ่นดิน
- (๒) มีความถูกต้องและเข้าใจง่ายสำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้พื้นฐานด้านกฎหมายนี้
- (๓) หลักการเขียนถือว่าถูกต้องตามหลักวิชาการ คือ การมีชื่อผู้เขียนเจ้าของหนังสือ มีสารบัญและการเรียบเรียงเนื้อหาไปตามลำดับและมีบทสรุปตอนท้ายเรื่อง
- (๔) เหมาะสมดี แต่เห็นควรทำคำอธิบาย/สรุปเป็นองค์ความรู้เชิงปฏิบัติแก่ผู้นำชุมชน แทนที่จะเสนอเฉพาะข้อกฎหมายล้วนๆ
- (๕) ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ดังกล่าวนี มีการเขียนจัดทำตามหลักการถูกต้อง
- (๖) ความรู้ที่ได้นำจะมีความถูกต้อง เนื่องจากอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลที่เป็นตัวบทของกฎหมายฉบับนั้นโดยตรงจึงไม่น่าจะมีความผิดพลาดใดๆ

๔.๑.๓.๓ ความครอบคลุมหลักการปฏิบัติการด้านกฎหมายชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ปรากฏดังนี้

- (๑) ควรเสนอแนวคิด แนวปฏิบัติให้ถูกต้องสำหรับประชาชนจะเป็นการดีมาก
- (๒) ครอบคลุมทุกประเด็นสำหรับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ เหมาะสำหรับผู้นำกฎหมายมือใหม่
- (๓) หลักการปฏิบัติการด้านกฎหมายชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน การเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายต้องทำให้เกิดความรู้แก่ผู้นำประชาชนทุกคนและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนและเป็นการเคารพกฎหมายด้วย

(๔) ยังไม่แน่ใจว่าครอบคลุมหรือไม่ เพราะไม่ทราบขอบเขตของงานว่ามีขอบเขตแค่ไหน อย่างไร แต่ก็เห็นว่าข้อกฎหมายที่นำเสนอเป็นประโยชน์แก่ชุมชนที่จะได้เรียนรู้

(๕) ครอบคลุม เหมาะสมตามหลักการปฏิบัติด้านกฎหมายชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

(๖) จากการสำรวจคู่มือหาโดนรวมพบว่ากฎหมายแม่บท คือรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐ พ.ร.บ.สาธารณสุข พ.ร.บ.รักษาความสะอาด ๒๕๕๓ พ.ร.บ.รักษาคลองประปา ๒๕๒๖ พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ๒๕๓๕ พ.ร.บ.ควบคุมการโฆษณา ๒๕๔๓ และประมวลกฎหมายอาญาอื่นๆ จึงน่าจะมีความควบคุมหลักการปฏิบัติการด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

๔.๑.๓.๔ การจัดรูปแบบ รูปแบบตัวอักษร โดยภาพรวมมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้จริงได้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ปรากฏดังนี้

(๑) รูปแบบดี ตัวอักษรควรเป็นสากล อ่านง่าย เป็นไปตามหลักวิชาการ
(๒) การจัดวรรคตอน และการฉีกประโยค, คำ ยังไม่สมบูรณ์ถูกต้องตามหลักการเขียนภาษาเท่าไร

(๓) รูปแบบไม่ใหญ่เกินไป ส่วนตัวอักษรตัวใหญ่และเหมาะสมกับทุกเพศทุกวัย เนื้อหาสาระสำคัญกระชับเข้าใจได้ง่าย

(๔) เหมาะสม สามารถเป็นข้อมูลไปประยุกต์ใช้ได้
(๕) การจัดรูปแบบ รูปแบบตัวอักษรโดยภาพรวมมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง

(๖) รูปแบบตัวอักษรโดยภาพรวมมีความเหมาะสมและสวยงาม โดยเฉพาะอักษรมีความชัดเจนเหมาะสมที่จะนำไปใช้งานได้จริง

๔.๑.๓.๕ ข้อเสนอแนะอื่นๆ

(๑) ข้อกฎหมายยากเกินที่ชาวบ้านธรรมดาจะเข้าใจ ควรวิเคราะห์อธิบายข้อกฎหมายแต่ละข้อให้ชุมชนคนที่ด้อยประสบการณ์ด้านกฎหมายให้เข้าใจชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อความเข้าใจไปในแนวทางเดียวกัน

(๒) ควรมีการปรับแก้การใช้ภาษาให้ถูกต้องตามหลักภาษา เพื่อให้เกิดความสวยงามและไม่แก้คำจนเสียหาย

(๓) ควรเพิ่มเติมบทลงโทษในแต่ละมาตราในแต่ละบทว่าการกระทำ ความผิดทางสิ่งแวดล้อม กฎหมายได้กำหนดบทลงโทษอย่างไร

(๔) หมายเหตุ : ควรเป็นเอกสารอ้างอิงหรือบรรณานุกรม

(๕) ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน เล่มดังกล่าวมีความถูกต้องเหมาะสม และสามารถใช้เป็นคู่มือสำหรับผู้นำชุมชนปฏิบัติและอธิบายต่อกับประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อมที่รัฐ หรือกฎหมายเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องเป็นอย่างดี ควรมิชุดความรู้สำหรับผู้นำชุมชนดังกล่าวในรูปแบบหรือความอื่นๆ อีก

(๖) หากสามารถนำภาพถ่ายที่เกี่ยวข้องกับข้อกฎหมายต่างๆ มาลงไว้ให้เห็นด้วยจะทำให้น่าสนใจเพิ่มขึ้น

(๗) ควรอธิบายเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้นำชุมชนได้เข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

การพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

การปรับปรุงชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ภายหลังจากชุดความรู้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิวิเคราะห์แต่ละด้านถึงคุณภาพและความเหมาะสม แล้วผู้วิจัยได้มีการปรับปรุงรูปแบบตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงการปรับปรุงชุดความรู้ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

การปรับปรุงชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน		
ด้าน	ก่อนการวิเคราะห์	หลังการวิเคราะห์
๑. ความครอบคลุมของเนื้อหา	๑. ควรเพิ่มพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๖๐	๑. ได้เพิ่มพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๖๐
	๒. ควรเพิ่ม พระราชบัญญัติสาธารณสุข (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๕๐	๒. ได้เพิ่ม พระราชบัญญัติสาธารณสุข (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๐
	๓. ควรเพิ่มพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาสุขภาพสิ่งแวดล้อม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๖๑	๓. ได้เพิ่ม พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาสุขภาพสิ่งแวดล้อม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑
	๔. ควรอธิบายข้อกำหนดให้ผู้ที่ยังไม่ค่อยเข้าใจด้วย เนื้อหาเป็นภาษากฎหมายเกินไป	๔. ได้อธิบายข้อกำหนดเพิ่ม เพื่อให้ผู้ที่ยังไม่ค่อยเข้าใจในเนื้อหาที่เป็นภาษากฎหมาย
๒. ความถูกต้องตามหลักการเขียน	๑. ควรทำคำอธิบาย/สรุปเป็นองค์ความรู้เชิงปฏิบัติแก่ผู้นำชุมชน แทนที่จะเสนอเฉพาะข้อกำหนดล้วนๆ	๑. ได้ทำคำอธิบาย/สรุปเป็นองค์ความรู้เชิงปฏิบัติแก่ผู้นำชุมชนเพิ่มเติม
	๒. ควรนำเสนอหรืออธิบายเหตุผลความจำเป็นต้องประกาศใช้กฎหมายแต่ละฉบับโดยวางโครงร่างประกอบด้วย ๑) เหตุผล ๒) โครงร่างตามคำแนะนำ	๒. ได้นำเสนอและอธิบายเหตุผลความจำเป็นในการประกาศใช้กฎหมายแต่ละฉบับพร้อมวางโครงร่างตามคำแนะนำ

การปรับปรุงชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน		
ด้าน	ก่อนการวิเคราะห์	หลังการวิเคราะห์
	วัตถุประสงค์ ๓)สรุป ๔)ตัวอย่างฎีกาคำพิพากษา	๓. ได้เพิ่มเติมการวิเคราะห์พระราชบัญญัติแต่ละฉบับประกอบ
	๓. ควรวิเคราะห์พระราชบัญญัติแต่ละฉบับประกอบเพิ่มเติม	
๓. ความครอบคลุมหลักการปฏิบัติการด้านกฎหมาย	๑. ควรเสนอแนวคิด แนวปฏิบัติให้ถูกต้องสำหรับประชาชนจะเป็นการดีมาก ๒. ควรเพิ่มหลักปฏิบัติป้องกันการละเมิด บทลงโทษต่ำสุด สูงสุด แนวทางปฏิบัติต่อกฎหมายในการดำรงชีวิตประจำวัน	๑. ได้เสนอแนวคิด แนวปฏิบัติให้ถูกต้องสำหรับประชาชน ๒. ได้เพิ่มหลักปฏิบัติป้องกันการละเมิด บทลงโทษต่ำสุด สูงสุด แนวทางปฏิบัติต่อกฎหมายในการดำรงชีวิตประจำวัน
๔. การจัดรูปแบบตัวอักษร โดยภาพรวมมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้	๑. ควรจัดวรรคตอน และการฉีกประโยค คำ ยังไม่สมบูรณ์ถูกต้องตามหลักการเขียนภาษาเท่าไร ๒. ควรปรับรูปแบบตัวอักษรตามเกณฑ์มาตรฐานเป็นไทยสารบัญ	๑. ได้จัดวรรคตอน และการจัดประโยค ข้อความ ตามคำแนะนำ ๒. ได้ปรับรูปแบบตัวอักษรเป็นแบบไทยสารบัญ
๕. ข้อเสนอแนะอื่นๆ	๑. ควรวิเคราะห์อธิบายข้อกฎหมายแต่ละข้อ ให้ชุมชน คนที่ด้อยประสบการณ์ด้านกฎหมายให้เข้าใจชัดเจนมากยิ่งขึ้น ๒. ควรมีการปรับแก้การใช้ภาษาให้ถูกต้องตามหลักภาษา เพื่อให้เกิดความสวยงามและไม่แก้คำจนเสียหาย ๓. ควรเพิ่มเติมบทลงโทษในแต่ละมาตราในแต่ละบทว่าการกระทำ ความผิดทางสิ่งแวดล้อม กฎหมายได้กำหนดบทลงโทษอย่างไร ๔. หมายเหตุควรเป็นเอกสารอ้างอิงหรือบรรณานุกรม	๑. ได้อธิบายข้อกฎหมายแต่ละข้อให้ผู้นำชุมชนได้เข้าใจชัดเจนมากยิ่งขึ้น ๒. ได้มีการปรับแก้ภาษาให้ถูกต้องตามหลักภาษา ๓. ได้เพิ่มเติมบทลงโทษในแต่ละมาตราตามบัญญัติในกฎหมาย ๔. หมายเหตุควรได้ปรับเป็นเอกสารอ้างอิง

การปรับปรุงชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน		
ด้าน	ก่อนการวิเคราะห์	หลังการวิเคราะห์
	๕. หากสามารถนำภาพถ่ายที่เกี่ยวข้องกับข้อกฎหมายต่างๆ มาลงไว้ให้เห็นด้วยจะทำให้ น่าสนใจเพิ่มขึ้น	๕. ได้นำภาพถ่ายที่เกี่ยวข้องกับข้อกฎหมายมาลงไว้เพิ่มเติม
	๖. หน้ารองปกด้านใน ควรระบุฐานข้อมูล สำหรับอ้างอิง ๑)ชื่อเรื่อง ๒)ผู้เขียน ๓)วัน เดือน ปีที่พิมพ์ สถิติการพิมพ์ ๔)เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ(ISBN) ๕)ฐานข้อมูลทางบรรณนุกรมหอสมุดแห่งชาติ ๖)สถานที่พิมพ์	๖. ได้ปรับเปลี่ยนตามที่เสนอโดยมี ๑)ชื่อเรื่อง ๒)ผู้เขียน ๓)วัน เดือน ปีที่พิมพ์ สถิติการพิมพ์ ๔)เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ(ISBN) ๕)ฐานข้อมูลทางบรรณนุกรมหอสมุดแห่งชาติ ๖)สถานที่พิมพ์

๔.๒ ผลการประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

๔.๒.๑ ขั้นตอนการประเมินประสิทธิผลชุดพัฒนาความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน โดยการปฏิบัติการได้แบ่งออกเป็น ๒ ขั้นตอน ดังนี้

- (๑) ประสานผู้นำชุมชนเข้าร่วมอบรม
- (๒) จัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมปฏิบัติฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมกับผู้นำชุมชนในพื้นที่อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๓๐ คน โดยเจาะจงผู้นำในพื้นที่ที่มีสถานการณ์สิ่งแวดล้อมรุนแรง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ดังปรากฏตามแผนปฏิบัติการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ตารางที่ ๔.๒

ตารางที่ ๔.๒ แสดงแผนปฏิบัติการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

กิจกรรมที่	เนื้อหา	เวลา	วิธีดำเนินกิจกรรม
๑	- ลงทะเบียนเข้าร่วมอบรม	๓๐ นาที	- ผู้วิจัยและคณะ
๒	- ทำแบบทดสอบก่อนฝึกอบรม	๓๐ นาที	- ผู้วิจัยและคณะ
๓	วิทยากรให้ความรู้ โดยใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ประกอบด้วย - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐ - พ.ร.บ.สาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ - พ.ร.บ.รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ - พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ - พ.ร.บ.รักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๕๒๖ - พ.ร.บ.ควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. ๒๕๓๓ - ประมวลกฎหมายอาญา	๓ ชั่วโมง	- วิทยากรบรรยาย - ซักถามแลกเปลี่ยน
๔	หาแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน	๑ ชั่วโมง	- แบ่งกลุ่ม - ระดมความคิดเห็น - นำเสนอ/สรุป
๖	- ทำแบบทดสอบหลังฝึกอบรม	๓๐ นาที	- ผู้วิจัยและคณะ

๔.๒.๒ การประเมินประสิทธิผลชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนของผู้นำชุมชนในการประเมินประสิทธิผลชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ประกอบด้วยกำนัน ๕ คน ผู้ใหญ่บ้าน ๒๐ คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ๕ คน รวม ๓๐ คน โดยใช้แบบทดสอบและชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ผลการประเมินปรากฏ ดังนี้

๑. ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา และตำแหน่งที่เข้าร่วมประเมินประสิทธิผลชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน โดยการสำรวจจำนวนของผู้นำชุมชน เฉลี่ยค่าเป็นร้อยละ ปรากฏตามตารางที่ ๔.๓

ตารางที่ ๔.๓ แสดงจำนวนผู้นำชุมชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา และตำแหน่งที่เข้าร่วมประเมินประสิทธิผลชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๒๒	๗๓.๓

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
หญิง	๘	๒๖.๗
อายุ		
๒๐-๓๕ ปี	๙	๓๐.๐
๓๖-๔๕ ปี	๗	๒๓.๓
๔๖ ปีขึ้นไป	๑๔	๔๖.๗
การศึกษา		
ประถมศึกษา	๔	๑๓.๓
มัธยมศึกษา	๑๖	๕๓.๓
อุดมศึกษา	๕	๑๖.๗
อื่น ๆ (ปวช., ปวส., ปอ.)	๕	๑๖.๗
ตำแหน่ง		
กำนัน	๕	๑๖.๗
ผู้ใหญ่บ้าน	๒๐	๖๖.๗
สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล	๕	๑๖.๗

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๓๐ (๒๒ คน) เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๗๐ (๘ คน) ส่วนใหญ่มีช่วงอายุ ๔๖ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๗๐ (๑๔ คน) รองลงมา คือ ๒๐-๓๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐๐ (๙ คน) และช่วงอายุ ๓๖-๔๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๓๐ จำนวนน้อยที่สุด (๗ คน) ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๓๐ (๑๖ คน) รองลงมา คือ ระดับอุดมศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗๐ (๕ คน) และการศึกษาในระดับอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗๐ (๕ คน) ส่วนระดับประถมศึกษา จำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓๐ (๔ คน) และผู้นำชุมชนส่วนใหญ่ มีตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๗๐ (๒๐ คน) รองลงมา คือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗๐ (๕ คน) และกำนัน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗๐ (๕ คน)

๒. ระดับความรู้ของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม โดยใช้แบบทดสอบเกี่ยวกับความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมที่ครอบคลุมเนื้อหากฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทั้ง ๗ ฉบับ เป็นแบบเลือกตอบ ๔ ตัวเลือก จำนวน ๑๕ ข้อ ปรากฏดังตารางที่ ๔.๔

ตารางที่ ๔.๔ แสดงระดับความรู้ของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมก่อนได้รับการปฏิบัติ
ฝึกอบรม

ความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อม	ตอบถูก (n = ๓๐)	ร้อยละ	ระดับ ความรู้
๑. รัฐธรรมนูญพ.ศ. ๒๕๖๐ บัญญัติเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงานไว้จะวางแผนการใช้ที่ดินของประเทศให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ จัดให้มีมาตรการกระจายการถือครองที่ดินเพื่อให้ประชาชนสามารถมีที่ทำกินได้อย่างทั่วถึง และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติตามรัฐธรรมนูญ	๑๘	๖๐.๐๐	ปานกลาง
๒. รัฐและประชาชนหน้าที่การอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศร่วมกัน	๒๒	๗๓.๓๐	มาก
๓. รัฐต้องจัดให้มีแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและ ทรัพยากรธรรมชาติอื่นอย่างเป็นระบบและส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการ พัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	๒๓	๗๖.๗๐	มาก
๔. มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม หมายถึง ค่ามาตรฐาน คุณภาพน้ำ อากาศ เสียง และสภาวะอื่น ๆ ของสิ่งแวดล้อม	๑๕	๕๐.๐๐	ปานกลาง
๕. ของเสีย หมายถึง ขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย อากาศเสีย	๒๐	๖๖.๗๐	มาก
๖. เหตุรำคาญ หมายถึง ก่อให้เกิดมลพิษ ด้านกลิ่น เสียง หรือทางสายตาหรือเหตุอันอาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียง	๒๒	๗๓.๓๐	มาก
๗. สิ่งปฏิกูล หมายถึง อุจจาระหรือปัสสาวะและหมายความรวมถึงสิ่งอื่นใดซึ่งเป็นสิ่งโสโครกหรือมีกลิ่นเหม็น	๑๑	๓๖.๗๐	น้อย
๘. ห้ามมิให้ผู้ใดอาบน้ำหรือซักล้างสิ่งใด ๆ บนถนน หรือในสถานสาธารณะ ห้ามโฆษณาด้วยการปิด ทิ้ง หรือโปรยแผ่นประกาศหรือใบปลิวในที่สาธารณะให้เจ้าของรถซึ่งใช้บรรทุกสัตว์ กรวด หิน ดิน เลน ทราย สิ่งปฏิกูลฯ ป้องกันมิให้มูลสัตว์หรือสิ่งดังกล่าวตกหล่น รั่วไหล ปลิว ฟุ้ง กระจายลงบนถนน เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕	๒๐	๖๖.๗๐	มาก

ความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อม	ตอบถูก (n = ๓๐)	ร้อยละ	ระดับ ความรู้
๙. การบ้านหรือถ่มน้ำลาย เสมหะ บ้วนน้ำหมาก สั่งน้ำมูก เทหรือทิ้งสิ่งใด ๆ ลงบนถนนหรือบนพื้นรถหรือพื้นเรือ โดยสสาร ผิดกฎหมาย	๑๖	๕๓.๓๐	ปานกลาง
๑๐. ตักน้ำไปใช้ดื่มกินในครัวเรือนไม่ผิด พ.ร.บ. รักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๕๒๖	๑๕	๕๐.๐๐	ปานกลาง
๑๑. ให้เพาะปลูกพืชชนิดหนึ่งชนิดใดในคลองประปาคลองรับน้ำได้ไม่ใช่อ้อมตาม พ.ร.บ. รักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๕๒๖	๑๗	๕๖.๗๐	ปานกลาง
๑๒. โฆษณา หมายถึง การบอกกล่าวแจ้งความชี้แจงแนะนำหรือแสดงความคิดเห็นแก่ประชาชน	๑๑	๓๖.๗๐	น้อย
๑๓. พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. ๒๔๙๓ ไม่บังคับแก่การโฆษณาของหน่วยราชการของรัฐและคำสอนในทางศาสนา	๑๑	๓๖.๗๐	น้อย
๑๔. ผู้ใดทิ้งซากสัตว์ซึ่งอาจเน่าเหม็นในหรือริมทางสาธารณะต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาทหรือผู้ใดทำให้เกิดปฏิกูลแก่น้ำในบ่อ สระหรือที่ซึ่งน้ำอันมีไว้สำหรับประชาชนใช้สอยต้องระวางโทษจำคุก กล่าวถูกต้องเกี่ยวกับกฎหมายอาญา	๑๗	๕๖.๗๐	ปานกลาง
๑๕. ผู้ใดทำให้รางระบายน้ำ ร่องน้ำหรือท่อระบายของโสโครก อันเป็นสิ่งสาธารณะ เกิดขัดข้องหรือไม่สะดวก ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท เป็นบทลงโทษทางอาญา	๑๑	๓๖.๗๐	น้อย
รวม	-	๕๒.๐๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ความรู้ของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมก่อนปฏิบัติการอบรมโดยใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๐๑ เมื่อตรวจสอบรายชื่อพบว่า ผู้นำชุมชนความรู้ระดับมากที่สุดไม่ปรากฏ มีความรู้ระดับมาก ๕ รายการ ระดับปานกลาง ๖ รายการ และระดับน้อย ๔ รายการ ได้แก่ ข้อที่ ๗ สิ่งปฏิกูล หมายถึง อุจจาระหรือปัสสาวะและหมายความรวมถึงสิ่งอื่นใดซึ่งเป็นสิ่งโสโครกหรือมีกลิ่นเหม็น ข้อที่ ๑๒ โฆษณา หมายถึง การบอกกล่าวแจ้งความชี้แจงแนะนำหรือแสดงความคิดเห็นแก่ประชาชน ข้อที่ ๑๓ พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. ๒๔๙๓ ไม่บังคับแก่การโฆษณาของหน่วยราชการของรัฐและคำสอนในทางศาสนา และข้อที่ ๑๕ ผู้ใดทำให้รางระบายน้ำ ร่องน้ำหรือท่อระบายของโสโครก อันเป็นสิ่งสาธารณะ เกิดขัดข้องหรือไม่สะดวก ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท เป็นบทลงโทษทางอาญา คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๗๐ (๑๑ คน)

๓. การปฏิบัติการฝึกอบรม เพื่อประเมินประสิทธิผลชุดพัฒนาความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

ผู้วิจัยและคณะวิทยากรได้ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมโดยใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนที่บัญญัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐ พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๕๒๖ พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. ๒๔๙๓ และประมวลกฎหมายอาญา ในแผนปฏิบัติการพร้อมให้ผู้นำชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย

๔. ระดับความรู้ของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม โดยใช้แบบทดสอบเกี่ยวกับความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมที่ครอบคลุมเนื้อหากฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทั้ง ๗ ฉบับ เป็นแบบเลือกตอบ ๔ ตัวเลือก จำนวน ๑๕ ข้อ ปรากฏดังตารางที่ ๔.๕

ตารางที่ ๔.๕ แสดงระดับความรู้ของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมหลังได้รับการฝึกอบรมโดยใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

ความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อม	ตอบถูก (n = ๓๐)	ร้อยละ	ระดับ ความรู้
๑. รัฐธรรมนูญพ.ศ. ๒๕๖๐ บัญญัติเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงานไว้จะวางแผนการใช้ที่ดินของประเทศให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ จัดให้มีมาตรการกระจายการถือครองที่ดินเพื่อให้ประชาชนสามารถมีที่ทำกินได้อย่างทั่วถึง และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ตามรัฐธรรมนูญ	๑๗	๕๖.๗๐	ปานกลาง
๒. รัฐและประชาชนหน้าที่การอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศร่วมกัน	๓๐	๑๐๐.๐๐	มากที่สุด
๓. รัฐต้องจัดให้มีแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและ ทรัพยากรธรรมชาติอื่นอย่างเป็นระบบและส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการ พัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ตามข้อใด	๒๕	๘๓.๓๐	มากที่สุด
๔. มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม หมายถึง ค่ามาตรฐาน คุณภาพน้ำ อากาศ เสียง และสภาวะอื่น ๆ ของสิ่งแวดล้อม	๒๕	๘๓.๓๐	มากที่สุด
๕. ของเสีย หมายถึง ขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย อากาศ	๒๗	๙๐.๐๐	มากที่สุด

ความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อม	ตอบถูก (n = ๓๐)	ร้อยละ	ระดับ ความรู้
เสีย			
๖. เหตุรำคาญ หมายถึง ก่อให้เกิดมลพิษ ด้านกลิ่น เสียง หรือทางสายตาหรือเหตุอันอาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียง	๒๒	๗๓.๓๐	มาก
๗. สิ่งปฏิกูล หมายถึง อุจจาระหรือปัสสาวะและหมายความรวมถึงสิ่งอื่นใดซึ่งเป็นสิ่งโสโครกหรือมีกลิ่นเหม็น	๒๕	๘๓.๓๐	มากที่สุด
๘. ห้ามมิให้ผู้ใดอาบน้ำหรือซักล้างสิ่งใด ๆ บนถนน หรือในสถานสาธารณะ ห้ามโฆษณาด้วยการปิด ทิ้ง หรือโปรยแผ่นประกาศหรือใบปลิวในที่สาธารณะ ให้เจ้าของรถซึ่งใช้บรรทุกสัตว์ กรวด หิน ดิน เลน ทราบ สิ่งปฏิกูลฯ ป้องกันมิให้มูลสัตว์หรือสิ่งดังกล่าวตกหล่น ร่วงไหล ปลิว ฟุ้ง กระจาย ลงบนถนน เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕	๒๕	๘๓.๓๐	มากที่สุด
๙. การบ้วนหรือถ่มน้ำลาย เสมหะ บ้วนน้ำหมาก สรงน้ำมูก เทหรือทิ้งสิ่งใด ๆ ลงบนถนนหรือบนพื้นรถหรือพื้นเรือโดยสาร ผิดกฎหมาย	๒๘	๙๓.๓๐	มากที่สุด
๑๐. ตักน้ำไปใช้ดื่มกินในครัวเรือนไม่ผิด พ.ร.บ. รักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๕๒๖	๒๐	๖๖.๗๐	มาก
๑๑. ให้เพาะปลูกพืชชนิดหนึ่งชนิดใดในคลองประปาคลองรับน้ำได้ไม่ใช้ข้อห้ามตาม พ.ร.บ. รักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๕๒๖	๒๕	๘๓.๓๐	มากที่สุด
๑๒. โฆษณา หมายถึง การบอกกล่าวแจ้งความชี้แจงแนะนำหรือแสดงความคิดเห็นแก่ประชาชน	๒๓	๗๖.๗๐	มาก
๑๓. พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. ๒๕๔๓ ไม่บังคับแก่การโฆษณาของหน่วยราชการของรัฐและคำสอนในทางศาสนา	๒๘	๙๓.๓๐	มากที่สุด
๑๔. ผู้ใดทิ้งซากสัตว์ซึ่งอาจเน่าเหม็นในหรือริมทางสาธารณะต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาทหรือผู้ใดทำให้เกิดปฏิกูลแก่น้ำในบ่อ สระหรือที่ซึ่งน้ำอันมีไว้สำหรับประชาชนใช้สอยต้องระวางโทษจำคุก กล่าวถูกต้อง	๒๓	๗๖.๗๐	มาก
๑๕. ผู้ใดทำให้รางระบายน้ำ ร่องน้ำหรือท่อระบายของโสโครก อันเป็นสิ่งสาธารณะ เกิดขัดข้องหรือไม่สะดวก ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท เป็นบทลงโทษทางอาญา	๒๗	๙๐	มากที่สุด

ความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อม	ตอบถูก (n = ๓๐)	ร้อยละ	ระดับ ความรู้
รวม	-	๘๒.๒๑	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ผู้นำชุมชนมีความรู้หลังได้รับการปฏิบัติการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมโดยรวมร้อยละ ๘๒.๒๑ อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายชื่อพบว่าผู้นำชุมชนมีความรู้ระดับมากที่สุด ๑๐ รายการ ข้อที่ ๒ รัฐและประชาชนหน้าที่การอนุรักษ์ คุ่มครองบำรุงรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศร่วมกัน ตอบถูกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐.๐๐ (๓๐ คน) มีความรู้ระดับมาก ๔ รายการ โดยในข้อที่ ๑ รัฐธรรมนูญพ.ศ.๒๕๖๐ บัญญัติเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงานไว้จะวางแผนการใช้ที่ดินของประเทศให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ จัดให้มีมาตรการกระจายการถือครองที่ดินเพื่อให้ประชาชนสามารถมีที่ทำกินได้อย่างทั่วถึงและให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติตามรัฐธรรมนูญ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผู้นำชุมชนตอบถูกน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๗๐ (๑๗ คน)

๕. การเปรียบเทียบระดับความรู้ของผู้นำชุมชนก่อนกับหลังได้รับการปฏิบัติการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม ปรากฏดังตารางที่ ๔.๖

ตารางที่ ๔.๖ แสดงการเปรียบเทียบความรู้ของผู้นำชุมชนก่อนกับหลังได้รับการปฏิบัติการฝึกอบรมเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม

ความรู้ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม	ระดับความรู้ของผู้นำชุมชน(n=๓๐)		
	จำนวน	ร้อยละ	ระดับความรู้
ก่อนการเรียนรู้	๓๐	๕๒.๐๑	ปานกลาง
หลังการเรียนรู้	๓๐	๘๒.๒๑	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับความรู้ของผู้นำชุมชนหลังได้รับการปฏิบัติการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยร้อยละ ๘๒.๒๑ อยู่ในระดับมากที่สุดสูงกว่าก่อนได้รับการเสริมสร้างความเป็นผู้นำด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยร้อยละ ๕๒.๐๑ อยู่ในระดับปานกลาง

สรุปโดยภาพรวม จากการปฏิบัติการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมให้กับผู้นำชุมชนจำนวน ๓๐ คน ก่อนได้รับการฝึกอบรมผู้นำขาดความมั่นใจในการตอบแบบสอบถามเนื่องจากขาดความรู้ในด้านกฎหมายที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แต่เมื่อได้เข้ารับปฏิบัติการฝึกอบรมแล้ว จะเห็นได้ว่าผู้นำมีความรู้เพิ่มขึ้น และไม่คิดว่าบางเรื่องที่ทำเป็นปกติวิสัยจะเป็นการกระทำผิดกฎหมาย อาทิ การชก้าง การตากเสื้อผ้า การบ้วนน้ำลาย การปล่อยน้ำเสีย การวางสิ่งของ เป็นต้น กระทั่งผิดทั้งทางแพ่งและอาญา หลายพระราชบัญญัติเป็นการจัดระเบียบความเรียบร้อยสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่ไม่ก่อให้เกิดความรำคาญ เกิดมลภาวะ รวมทั้งข้อห้ามต่างๆไม่ให้กระทำอันจะนำไปสู่การทำลายสภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อส่วนรวม โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องน้ำที่จะต้องใช้ร่วมกัน การ

ปฏิบัติการฝึกอบรมทำให้ผู้นำเกิดความรู้นำไปสู่ความตระหนักถึงคุณและโทษของสภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อคนและสิ่งมีชีวิตอื่น อันนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และพร้อมที่จะนำความรู้ที่ได้ไปถ่ายทอดให้เห็นคุณค่าความสำคัญของสภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชนต่อไป

๔.๓ แนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

๔.๓.๑ แนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็น ๒ ทาง กล่าวคือ

๑) การสนทนากลุ่มของผู้พิพากษา นายอำเภอ นิติกร ตัวแทนสภานายความประจำจังหวัด นักวิชาการสิ่งแวดล้อม และตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน ๑๐ คน โดยการจัดประชุม ณ วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดพระพุทธบาทเขากระโดง ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ เมื่อต้นเดือนสิงหาคม ๒๕๖๑ ใช้เวลาประชุม ๓ ชั่วโมง โดยเริ่มจากผู้วิจัยได้จัดคืนข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สำรวจสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและความต้องการเรียนรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมของผู้นำชุมชนในจังหวัด ด้านความรู้พร้อมผลจากการทดสอบความรู้ของผู้นำชุมชน และให้ข้อมูลแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องให้ผู้ร่วมสนทนาทราบแล้วระดมความคิดเห็นในการหาแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

๒) การปฏิบัติการฝึกอบรมของผู้นำชุมชน ประกอบด้วย กำนัน ๕ คน ผู้ใหญ่บ้าน ๒๐ คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ๕ คน ที่อยู่ในพื้นที่ อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๓๐คน โดยใช้สถานที่เดียวกัน เมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๖๑ ผลจากการสนทนาของผู้ทรงคุณวุฒิ และการแบ่งกลุ่ม ระดมความคิดเห็นของผู้นำชุมชน ในการหาแนวทางใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน สรุปดังนี้

(๑) ใช้เป็นชุดความรู้ในการบรรยายให้ความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมแก่ผู้นำชุมชนทุกระดับ อาทิกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัครทุกประเภท

(๒) ใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับกฎหมาย อาทินิติกร ทนายความ พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง

(๓) ใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน

(๔) ใช้สำหรับสืบค้นข้อมูลด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมในห้องสมุด

(๕) ใช้เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์หรือให้ความรู้ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมในสถานีวิทยุกระจายเสียงทุกประเภท

(๖) ใช้เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ผ่านเสียงตามสายของชุมชน

(๗) ใช้เป็นข้อมูลสอดแทรกในบทเพลง หมอลำ กันตรึม เจริญ การละเล่นพื้นบ้าน

(๘) ใช้อ้างอิงเป็นฐานข้อมูลด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม

(๙) ใช้เป็นของขวัญ ของขำร่วยในโอกาสต่างๆ

(๑๐) ใช้เป็นเอกสารอ่านเล่นตามที่พัก โรงแรม สถานที่สาธารณะอื่นๆ อาทิ บนรถโดยสาร ร้านตัดผม ฯลฯ

(๑๑) จัดแปลเป็นภาษาอังกฤษ

(๑๒) จัดทำเป็นชุดความรู้ฉบับการ์ตูนสำหรับเด็ก และเยาวชน

(๑๓) จัดทำเป็นชุดความรู้อิเล็กทรอนิกส์ (e-book)

(๑๔) จัดทำในรูปแบบอื่น อาทิ แผ่นพับ แผ่นซีดี

๔.๓.๒ รวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อม ปรากฏผลดังนี้

๑. ในหนังสือชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน เป็นหนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่ผลต่อประชาชนและประเทศ ดังนั้น หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาดี ให้ข้อคิดแก่ประชาชน เล่มกะทัดรัดให้ประโยชน์แก่ผู้ค้นคว้า ดังนั้น หนังสือเล่มนี้ต้องปรับปรุงอีกนิดหน่อย คือ อยากรให้มีภาพประกอบเยอะๆ

๒. ตัวหนังสือควรใช้น้ำเงิน และทำหนังสือให้ใหญ่กว่านี้ ควรจะมีรูปภาพเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้มากกว่านี้ในการประกอบกับเนื้อหาสาระแต่ละมาตรา

๓. อยากรเพิ่มการ์ตูนเป็นแนวสนทนาในช่วงบางบทบางตอน อาทิ ผู้ใหญ่บ้าน สนทนากับลูกบ้าน, เพิ่มภาพประกอบเล็กๆ น้อยๆ เพื่อเป็นสีสันแห่งหนังสือต่อไป, เนื้อหาการจัดรูปเล่มดี สวยงาม เป็นระเบียบ, อ่านง่าย เป็นคำพูดที่ง่ายต่อการเข้าใจสำหรับผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

๔. ควรมีภาพประกอบบ้างตามความเหมาะสมเพื่อเพิ่มความเข้าใจ

๕. อ่านเนื้อเรื่องสอดคล้องกับชุดความรู้ในส่วนสารบัญ ควรจะใช้ตัวเลขให้เหมือนกันทั้งหมด ในด้านตัวหนังสือคิดว่ากระจายตัวหนังสือมากเกินไปทำให้หาวรรคตอนได้ยากสำหรับการอ่าน

๖. ในหนังสือชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน หนังสือเล่มนี้ควรจะมีตัวอย่างเปรียบเทียบหรือเนื้อหาในการเรียนรู้ศึกษาในเชิงสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปภาพหรือสิ่งที่ทำให้ศึกษาได้ง่ายและน่าสนใจ เพราะในหนังสือเล่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการอธิบายกฎหมายไปมากกว่า ซึ่งมันทำให้ไม่ค่อยจะมีความน่าสนใจเท่าไรนัก

๗. ต้องเป็นหน้าคู่, น่าจะมีภาพประกอบบ้างบางหัวข้อ, รูปล้อเลียนตรงข้ามบางมาตรา, ทำให้อ่านดูแล้วไม่เครียด, อยากรให้ออกแนวรักสิ่งแวดล้อม ไม่เรียบเกินไป ให้รู้สึกอยากอ่าน

๘. สำหรับชุดความรู้ที่แจกให้มานั้น เหมาะสมอย่างยิ่งในการศึกษากฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ตัวหนังสือชัดเจนดี รูปเล่มกะทัดรัด มีความสวยงาม สรุปลงโดยรวบดี

๙. ในชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ด้านขนาดของเอกสารมีความกะทัดรัดพกพาง่าย ขนาดพอดีไม่มากจนเกินไป บางที่ความรู้สักเวลาเห็นหนังสืออะไรที่มันมีขนาดใหญ่หรือมากเกินไปน่าเบื่อมากกว่าที่จะเปิดอ่าน เพราะฉะนั้นด้วยขนาดของชุดความรู้เล่มนี้คิดว่าเหมาะสมและพอดีกับการนำไปเป็นองค์ประกอบของการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีครับๆ ด้านข้อมูลเนื้อหาสาระ ด้วยความที่เป็นกฎหมายเนื้อหาสาระย่อมมีความละเอียดมากพอสมควร แต่ถ้าหาก ย่นย่อ กระชับความให้คนอ่านเข้าใจง่าย ไม่สับสน ไม่วกไปวนมา คำว่า กฎหมาย คงไม่น่าเบื่ออีกต่อไป ส่วนตัวคิดว่าขนาดเนื้อหาเข้าใจง่าย ดีครับ ชวนอ่าน ชวนคิด น่าค้นหา มีความดึงดูดในตัว และมีความลงตัวอย่างเหมาะสม

๑๐. เกี่ยวกับชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน เรื่องการจัดทำหนังสือเล่มนี้ จัดรูปแบบปกหนังสือได้สวย กะทัดรัดให้ดูน่าอ่านน่าศึกษายิ่งขึ้น ส่วนเรื่องเนื้อหาข้างใน ไม่ว่าจะเป็นสารบัญ การจัดหน้าหรือว่าเนื้อหาเรียบร้อย ถ้อยคำสำนวนได้ดีถูกต้อง ขนาดของ

ตัวหนังสือสามารถอ่านได้ชัดเจนสบายตา สามารถทำให้ผู้อื่นหรือผู้ที่ศึกษาเข้าใจในเรื่องที่เขียนลงไปเข้าใจยิ่งขึ้น ส่วนองค์ประกอบ สามารถเรียงได้สวยงามถูกต้องตามหลักกฎหมายได้อย่างชัดเจน จึงหวังอย่างมากว่าจะสามารถสร้างและพิมพ์หนังสือประเภทนี้ต่อไป

๑๑. หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาสอดคล้องกับกฎหมายกับสิ่งแวดล้อมและพูดถึงสำหรับผู้ นำชุมชน การจัดรูปเล่มถือว่าสวยงาม ภาพข้างหน้าปกยังไม่ค่อยสอดคล้องเท่าไร การจัดตัวหนังสือยังไม่ค่อยสวยงามแต่การจัดหน้ากระดาษถือว่าดี

๑๒. ต้องไม่เว้นหน้า ต้องเป็นหน้าคู่

๑๓. จริงแล้ว ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญสำหรับมนุษย์ทุกคน ทั้งในด้านการเลี้ยงชีพประจำวันนับไม่ได้เพราะฉะนั้นแล้วผมเองอยากให้ประชาชนและรัฐบาลช่วยคุ้มครองป่าไม้ และมีการเผยแพร่ความสำคัญของธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ให้มีการอนุรักษ์เพื่อประโยชน์ต่อรุ่นหลังๆ ได้รับผลจากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

๑๔. หนังสือนี้เป็นความคิดที่ได้อ่านออกได้ครบสำหรับผู้เฒ่าผู้แก่ ตัวหนังสือใหญ่ดี อ่านออกเขียนได้ใช้ได้ครบกะทัดรัดดี พกติดตัวได้หยิบมาอ่านได้สะดวกถูกต้องครบ ผมสรรหาหนังสือแบบนี้อยู่แต่ถ้าเล็กเกินไปก็ไม่ดี ชอบแบบนี้ครับ เพื่อเป็นการส่งเสริมชุมชน การฝึกอบรม การสร้างความรู้แก่ชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจ

๑๕. ในความคิดเห็นของผม หนังสือกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้ นำชุมชน ทุกอย่างดีการดูและอ่านเข้าใจง่าย ถือว่าสมบูรณ์ทุกอย่าง

๑๖. ผมว่าตัวหนังสือมันห่างไปครับทำให้ตาลายครับ ควรทำตัวหนังสือเหมือนในแบบทดสอบ แต่อาจจะทำให้ใหญ่กว่าในแบบทดสอบครับ โดยรวมแล้วดี

๑๗. มีแบบการอบรมที่น่าสนใจ คือ การให้ทำข้อสอบก่อน ซึ่งเป็นการวัดความรู้ของผู้ นำชุมชน จากนั้นก็ให้ความรู้พร้อมชุดความรู้มาทบทวนอีกรอบรวมทั้งแบบฝึกหัดอีกชุด เพื่อที่จะมาหาคำตอบที่ถูกต้องด้วยตัวเอง เป็นการฝึกอบรมที่ดี ส่วนหนังสือชุดความรู้ที่แจกมาถือว่าทำได้ดี เพราะขนาดของหนังสือเล็กทำให้พกพาได้สะดวกและข้อมูลในหนังสือก็ออกแบบมาได้ครบถ้วน ตรงประเด็นน่าสนใจ ทำให้เข้าใจในมาตราของกฎหมายมากขึ้น รวมถึงการปฏิบัติตนในชุมชนและสังคม แต่ถ้ามีภาพประกอบอีกสักหน่อยก็คงจะดีมาก เพราะทำให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจน การพิมพ์ควรจะพิมพ์ตัวหนังสือแบบหน้าหลังเพื่อที่จะทำให้มีพื้นที่ของข้อมูลเยอะขึ้นไม่เสียหน้ากระดาษโดยไม่จำเป็น

๑๘. อ่านหนังสือแล้วตาลายครับ ตัวหนังสืออ่านยาก, เล่มเล็กเกินไป, เนื้อหาไม่ชัดเจน

๑๙. เป็นหนังสือที่ดี, อ่านได้ง่าย, เนื้อหาเข้าใจง่าย, รูปเล่มสวยงาม

๒๐. อยากให้ในเล่มมีรูปประกอบในเล่มและเลขที่บอกหน้าทำตัวให้ใหญ่กว่านี้ และหน้าปกให้มีรูปภาพมากกว่านี้จะทำให้หน้าอ่านน่าสนใจมากกว่านี้ กระดาษที่ว่างก็ให้ใส่เนื้อเพิ่มหรือใส่ภาพประกอบเพื่อได้บ่งบอกเกี่ยวกับเรื่องที่เราเรียนหรือหน่วยกิตที่เราเรียนเพื่อจะให้เราว่าสิ่งนี้คืออะไรและภาพแบบนี้คือแบบนี้ และตัวหนังสือให้อ่านง่ายกว่านี้ตัวแบบนี้อ่านแล้วตาลาย

๒๑. หนังสือเล่มนี้จัดทำมาซึ่งยากต่อการเปิดอ่านใช้พื้นที่ในการพิมพ์มากเกินไป ไม่ใช้กระดาษหน้าหลังให้ครบ ตัวหนังสือก็ใหญ่ ซึ่งไม่เป็นการประหยัด เนื้อหาสาระในหนังสือไม่ค่อย

ละเอียดเท่าไร มีความเข้าใจใน พ.ร.บ. ต่างๆ ยากพอสมควร แต่ก็น่าจะไปอ่านเพราะขนาดสามารถ
 ไปไหนมาไหนได้สะดวกสบาย

๒๒. ไม่มีข้อเสนอแนะเพราะอ่านแล้วก็เข้าใจ และมีบทสรุปแต่ละบทและยก
 มาตรากฎหมายมาเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม สามารถนำมาประกอบการฝึกอบรมได้

๒๓. อักษรใหญ่อ่านแล้วตาลาย, น่าจะมีรูปภาพประกอบ, ตัวอักษรถี่เกินไป

๒๔. กฎหมายสิ่งแวดล้อมเป็นกฎหมายที่ต้องให้ประชาชนทุกคนรู้ และต้องทำ
 การปลูกฝังตั้งแต่เด็ก รูปแบบเล่มอยากให้ทำเล่มสำหรับเด็กๆ และดึงดูดความสนใจจากเด็กให้
 มาก เช่น ภาพการ์ตูนอนิเมชั่น และที่ใส่ข้อความกฎหมายเข้าไป ตัดข้อความบางข้อที่เข้าใจยาก เพราะ
 กฎหมายสิ่งแวดล้อม ๑ เล่ม มีแต่กฎหมายเปิดหน้าแรกก็เบื่อแล้วครับ ไม่มีเยาวชนชาวบ้านที่ไหนมา
 นั่งอ่านกฎหมายเล่นๆ มีแต่นักปกครอง นักกฎหมายที่มาอ่านกฎหมายพวกนี้ ต้องสื่อแบบน่าสนใจ
 เยอะ อ่านได้ทุกวัย แบบหนังสือการ์ตูน

๒๕. อยากให้ลดตัวหนังสือให้เล็กกว่านี้ เปลี่ยนตัวหนังสือเป็นธรรมดา อ่านแล้ว
 มันลายตา องค์ประกอบหนังสือสวยเรียบร้อยเป็นระเบียบดูสบายตา เนื้อหาเข้าใจง่าย อยากให้มี
 รูปภาพเพื่อจะได้เข้าใจง่ายขึ้นและเห็นภาพชัดเจนในส่วนของบทกำหนดโทษ

๒๖. ควรจัดใส่รูปภาพประกอบกับตัวอย่างในหนังสือให้ดูน่าสนใจเพื่อเป็นการทำ
 ให้หนังสือน่าอ่านมากขึ้น ยกตัวอย่างในแต่ละข้อห้ามเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น และอยากให้มีเนื้อหา
 มากกว่านี้ นำเสนอข้อมูลหลายๆ ด้าน เพื่อให้ผู้นำชุมชนได้ศึกษาในหลายๆแง่มุม

๒๗. จากหนังสือเล่มเล็กเล่มนี้ อยากให้อธิบายข้อมูลเพิ่มเติมให้มากกว่านี้และ
 เพิ่มรูปภาพประกอบลงไปเพื่อความเข้าใจของแต่ละเนื้อหา และเพิ่มความรู้สาระต่างๆ เพิ่มเข้าไปเพื่อ
 สาระการเรียนรู้ของชุดความรู้ เพิ่มเนื้อหาสาระเกี่ยวกับชุดความรู้ให้มากและเรื่องเกี่ยวกับกฎหมาย
 ทางโทษตามกฎหมายและความผิดทาง พ.ร.บ. ให้มากขึ้น และเข้าใจเรื่องข้อเสนอแนะนี้ให้เอาไป
 ปรับปรุงและเพิ่มเติมเนื้อหาสาระให้มากขึ้น เพื่อความรู้ของผู้นำชุมชน

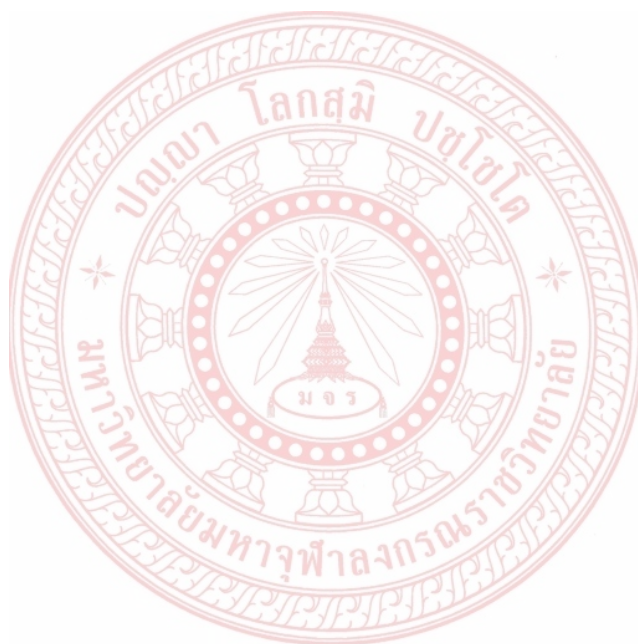
๒๘. เรื่องการร่างกฎหมายการควบคุมสิ่งแวดล้อมในแต่ละพื้นที่หรือชุมชน ผม
 อยากให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นเขาได้เข้ามีส่วนร่วมในการเขียนกฎหมายใน
 การคุ้มครองป้องกันผลประโยชน์ที่มาจากสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่นั้นๆ, เรื่อง
 ผลประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติอยากให้รัฐ ควบคุมกับกลุ่มบริษัท นายทุนที่แสวงหาผลประโยชน์
 จากธรรมชาติหรือทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพมากกว่านี้ และผลประโยชน์ที่ทางรัฐได้รับ
 พิจารณาถามประชาชนบ้างหรือ ยกตัวอย่าง เช่น ทำทราด ผลประโยชน์ผู้ประกอบการค้าขายร่ำรวย
 แต่รัฐได้รับผลประโยชน์เพียงหยิบมือ สรุปเพียงแค่เศษเงินของกลุ่มนายทุนเท่านั้น, ควรจัดสรร
 ผลประโยชน์ของการค้าขายทรัพยากรธรรมชาติออกเป็นสามส่วน ๑) ของรัฐ ๒) ของนายทุน ๓) ของ
 ชุมชน เพื่อเอาส่วนที่ ๓ เอาไว้พัฒนาชุมชนนั้นๆ

๒๙. เนื้อหาในข้อสอบขอให้มีความเข้าใจให้ง่ายมากกว่าที่มี, คำตอบ ก ข ค ง ให้
 มีคำตอบที่เป็นตัวหนังสือหรือตัวอักษรมากกว่า ถูกทุกข้อ จะได้มีความรู้ในความหมายของคำถามให้
 มากขึ้น, ให้ลดคำถามเพื่อเพิ่มความรู้และความหมายในคำตอบมากยิ่งขึ้น

๓๐. รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นรัฐธรรมนูญที่รัฐบาลชุดรัฐประหารเขียนขึ้น
 มาแล้วบังคับใช้กับตาสี ตาสา คำว่ารัฐธรรมนูญ หมายถึงกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ใน

เมื่อเป็นรัฐธรรมนูญของรัฐเขียนเองบังคับใช้เองจึงคล้ายๆ กันกับรัฐธรรมนูญเข้าข้างตัวเอง เพราะประชาชนส่วนใหญ่ กระผมเชื่อว่าเขาไม่ยึดมั่นถือมั่นตามแนวพุทธ คือ อย่างไม่รู้ก็ได้สำหรับชาวพุทธ แต่ข้อปฏิบัติจริงๆ จะมีผลย้อนหลัง

๓๑. เรื่องพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ การรักษาความสะอาดในที่สาธารณะและสถานสาธารณะ คือว่าความหมายในการรักษาความสะอาดตามมาตรานี้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารหรือบริเวณของอาคาร และกรณีมีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรานี้และพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่หาตัวผู้รับผิดชอบ

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน มีวัตถุประสงค์ การวิจัย ๑) เพื่อพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ๒) เพื่อประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ๓) เพื่อเสนอแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

๕.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Research Method) คือใช้ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) ผู้วิจัยได้แบ่งการวิจัยออกเป็น ๓ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ ๑ การพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ขั้นตอนที่ ๒ ประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน และขั้นตอนที่ ๓ เพื่อเสนอแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R & D) ที่ต้องการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน เพื่อประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้ และเสนอแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน โดยวิธีการสังเคราะห์กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย ด้านการปกครอง ด้านสิ่งแวดล้อม และตัวแทนผู้นำชุมชน จากการประชุมกลุ่ม ประกอบ หลักการ บทบัญญัติ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แล้วประเมินประสิทธิผลชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนที่ได้จากการนำไปใช้กับผู้นำชุมชน หลังจากนั้นผู้ทรงคุณวุฒิและตัวแทนผู้นำชุมชนหาแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมาย เพื่อให้สามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้อย่างครอบคลุมและถูกต้องตามวัตถุประสงค์

๕.๒ สรุปผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยขอสรุปผลการศึกษาดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำชุมชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา และตำแหน่งที่เข้าร่วมประเมินประสิทธิผลชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน พบว่า ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๓๐ (๒๒ คน) เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๗๐ (๘ คน) ส่วนใหญ่มีช่วงอายุ ๔๖ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๗๐ (๑๔ คน) รองลงมา คือ ๒๐-๓๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐๐ (๙ คน) และช่วงอายุ ๓๖-๔๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๓๐ จำนวนน้อยที่สุด (๗ คน) ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๓๐ (๑๖ คน) รองลงมา คือ ระดับอุดมศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗๐ (๕ คน) และการศึกษาในระดับอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗๐ (๕ คน) ส่วนระดับประถมศึกษา จำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓๐ (๔ คน) และผู้นำชุมชนส่วนใหญ่ มี

ตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๗๐ (๒๐ คน) รองลงมา คือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗๐ (๕ คน) และกำนัน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗๐ (๕ คน)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๕.๒.๑ การพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

๕.๒.๑.๑ ผลการสังเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารเกี่ยวกับความรู้ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดเนื้อหาของการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน พบว่า

๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้บัญญัติให้อำนาจหน้าที่แก่บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ อนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ รวมทั้งร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม

๒) พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ (ฉบับที่๒,๓) พ.ศ.๒๕๕๐,๒๕๖๐ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ด้วยไม่มีกลไกหรือหน่วยงานที่ขับเคลื่อนการบังคับใช้กฎหมายในระดับพื้นที่โดยตรง ทำให้การจัดการปัญหาด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ประกอบกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้มีปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนมากขึ้น จึงกำหนดให้มีคณะกรรมการสาธารณสุขจังหวัด และคณะกรรมการสาธารณสุขกรุงเทพมหานครทำหน้าที่ขับเคลื่อนการบังคับใช้กฎหมายในระดับพื้นที่ โดยคำนึงถึงหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน และกำหนดให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจประกาศพื้นที่ควบคุมเหตุรำคาญ เพื่อระงับและจัดการตามความจำเป็น มิให้เหตุรำคาญนั้นเกิดขึ้นอีก ตลอดจนกำหนดให้ผู้ขออนุญาตในกิจการบางประเภทหรือบางขนาด ต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนดก่อนที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นพิจารณาออกใบอนุญาต นอกจากนี้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน จึงแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการอุทธรณ์ให้เกิดความรอบคอบ โดยให้มีคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ และกำหนดระยะเวลาการพิจารณาอุทธรณ์ให้รวดเร็วยิ่งขึ้น รวมทั้งแก้ไขเพิ่มเติมบทกำหนดโทษและบทบัญญัติเกี่ยวกับการเปรียบเทียบให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

๓) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ (ฉบับที่๒) พ.ศ.๒๕๖๐ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมชุมชน การจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย เป็นปัญหาสำคัญระดับประเทศ ปัจจุบันการบริหารจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย มีบัญญัติไว้ในกฎหมายหลายฉบับและมีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลายหน่วยงาน ทำให้ขาดการบูรณาการร่วมกัน โดยเฉพาะการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยแต่ละประเภท กำหนดให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจในการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย กำหนดให้หลักเกณฑ์และวิธีการในการคัดแยก เก็บ ขนและกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย และกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมการให้บริการ กำหนดให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจนำสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยที่จัดเก็บได้ไปใช้ประโยชน์หรือหาประโยชน์ได้ กฎหมายได้กำหนดหน้าที่ ข้อควรปฏิบัติ ข้อห้ามต่าง ๆ พร้อมทั้งกำหนดบทลงโทษ สำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎหมายเอาไว้

๔) พระราชบัญญัติรักษาคอลงประปา พ.ศ. ๒๕๒๖ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งกำหนดบทลงโทษ สำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎหมายเอาไว้

๕) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑ การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัยคุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง ต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตตามกฎหมาย ประกอบกับกระบวนการและขั้นตอนการจัดทำ การเสนอ และการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติดังกล่าวเป็นหลักเกณฑ์การปฏิบัติที่ได้ใช้บังคับเป็นเวลานานแล้ว และในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป สมควรปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบ การวิเคราะห์ ผลกระทบ สิ่งแวดล้อม ให้ สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และเพื่อให้มีมาตรฐานอันเป็นที่ยอมรับและได้รับความเชื่อมั่นจากทุกภาคส่วนในการดำรงไว้ซึ่งการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติควบคู่ไปกับการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล ซึ่งกฎหมายได้กำหนดให้บุคคลมีสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ เพื่อร่วมกันส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมมีสิทธิขอจดทะเบียนเป็นองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้ พร้อมกับกำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดทั้งก่อให้เกิดผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของบุคคล

๖) พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. ๒๕๙๓ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๙๙ มีบุคคลนำเครื่องขยายเสียงไปใช้ในการโฆษณาเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชน ต้องควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียงทั่วราชอาณาจักร เพื่อสวัสดิภาพของประชาชน ผู้ที่จะทำการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียงด้วยกำลังไฟฟ้า จะต้องขอรับอนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อน อาจเป็นมลภาวะทางเสียง เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงทำการโฆษณาได้ ผู้ใดฝ่าฝืนมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาทและให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาตได้ด้วย

๗) ประมวลกฎหมายอาญา แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๒๖) พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้กำหนดกรอบระยะเวลา การบังคับโทษปรับให้รวมถึงเรื่องการอาัยตสิทธิเรียกร้องในทรัพย์สินเพื่อใช้ค่าปรับด้วย เพื่อความชัดเจน จึงได้บัญญัติเกี่ยวกับอัตราโทษปรับในประมวลกฎหมายอาญาที่ยังไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศในปัจจุบัน จึงปรับปรุงบทบัญญัติให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน รวมทั้งปรับปรุงความผิดที่มีโทษทางอาญา ซึ่งไม่มีโทษปรับ ให้มีโทษปรับด้วย มีบทบัญญัติโดยตรงที่ห้ามกระทำการใด ๆ อันจะก่อให้เกิดมลพิษในแม่น้ำลำคลอง มุ่งจะคุ้มครองการจราจรหรือการสาธารณสุขปโภคเพื่อมิให้ขัดแย้ง และเกิดความเสียหายต่อประชาชนโดยตรง

๕.๒.๑.๒ ผลการจัดทำชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ผู้วิจัยได้รวบรวมและเรียบเรียงกฎหมาย จำนวน ๗ ฉบับที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม จัดทำเป็นรูปเล่มขนาดกระดาษเอ ๔ พับครึ่ง จำนวน ๔๔ หน้า ให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย ด้านการปกครองและด้าน

สิ่งแวดล้อม วิเคราะห์ความครอบคลุมของเนื้อหา ความถูกต้องตามหลักการเขียน หลักการปฏิบัติการ ด้านกฎหมายและการจัดรูปเล่ม รูปแบบตัวอักษร โดยภาพรวมมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้จริงได้ ของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ประกอบด้วย เนื้อหา และรูปภาพ โดยมี องค์ประกอบ ดังนี้ ๑) ปกหน้า-หลัง ๒) คำนำ ๓) สารบัญ ๔) เนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย สิ่งแวดล้อมประกอบด้วยกฎหมาย ๗ ฉบับ ดังนี้ (๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ (๒) พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ (๓) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ (๔) พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๕๒๖ (๕) พระราชบัญญัติ รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ (๖) พระราชบัญญัติควบคุม การโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. ๒๕๔๓ และ (๗) ประมวลกฎหมายอาญา

๑. ผลการวิเคราะห์ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ที่สร้างขึ้นเพื่อ พัฒนาชุดความรู้จากการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านกฎหมาย ด้านการปกครองและด้าน สิ่งแวดล้อม พบว่า

๑.๑ ความครอบคลุมของเนื้อหาของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้ นำชุมชน มีดังนี้ (๑) เนื้อหาครอบคลุมดี แต่ควรอธิบายข้อกฎหมายให้ผู้ที่ยังไม่ค่อยเข้าใจด้วย เนื้อหา เป็นภาษากฎหมายเกินไป (๒) มีความถูกต้องสมบูรณ์ตามพระราชบัญญัติทั้ง ๗ ฉบับ (๓) ด้านเนื้อหา ในชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน มีเนื้อหาความรู้ตรงตามสารบัญที่กำหนดไว้ และ ผู้เขียนได้นำเนื้อหาจากรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติมาสรุปเป็นสาระสำคัญแก่การเรียนรู้ (๔) มี พระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมอีกหลายฉบับ (๕) กฎหมายทั้ง ๗ ฉบับ ครอบคลุม ครบถ้วน เหมาะสมของเนื้อหาสำหรับผู้นำชุมชนดีแล้ว (๖) เนื้อหาของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อม สำหรับผู้นำชุมชนมีความเหมาะสมไม่มากหรือน้อยเกินไป เหมาะสำหรับผู้นำชุมชนศึกษาเรียนรู้ได้ดี

๑.๒ ความถูกต้องตามหลักการเขียนชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้ นำชุมชน มีดังนี้ (๑) หลักการเขียนดี แต่ต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ ก) สื่อความคิดให้ผู้อ่านเข้าใจ ข) จิต ประวัติ ค) พึงเอกสาร ง) สร้างสรรค์ประโยชน์ จ) ผู้คนใจซึ้งนุกถึง ฉ) ผากชื่อไว้ในแผ่นดิน (๒) มีความถูกต้องและเข้าใจง่ายสำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้ด้านกฎหมายนี้ (๓) หลักการเขียนถือว่าถูกต้องตาม หลักวิชาการ คือ การมีชื่อผู้เขียนเจ้าของหนังสือ มีสารบัญและการเรียบเรียงเนื้อหาไปตามลำดับ และ มีบทสรุปตอนท้ายเรื่อง (๔) เหมาะสมดี แต่เห็นควรทำคำอธิบาย/สรุปเป็นองค์ความรู้เชิงปฏิบัติแก่ ผู้นำชุมชน แทนที่จะเสนอเฉพาะข้อกฎหมายล้วนๆ (๕) ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้ นำชุมชน ดังกล่าวนี้นี้ มีการเขียนจัดทำตามหลักการถูกต้อง (๖) ความรู้ที่ได้นำจะมีความถูกต้อง เนื่องจาก อ้างจากแหล่งข้อมูลที่เป็นตัวบทของกฎหมายฉบับนั้นโดยตรงจึงไม่น่าจะมีความผิดพลาดใดๆ

๑.๓ ความครอบคลุมหลักการปฏิบัติการด้านกฎหมายชุดความรู้กฎหมาย สิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน มีดังนี้ (๑) ควรเสนอแนวคิด แนวปฏิบัติให้ถูกต้องสำหรับประชาชนจะ เป็นการดีมาก (๒) ครอบคลุมทุกประเด็นสำหรับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ เหมาะสำหรับผู้นำ กกฎหมายมือใหม่ (๓) หลักการปฏิบัติการด้านกฎหมายชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้ นำชุมชน การเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายต้องทำให้เกิดความรู้แก่ผู้นำประชาชนทุกคนและนำไปปฏิบัติ ในชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนและเป็นการเคารพกฎหมายด้วย (๔) ยังไม่ แน่ใจว่าครอบคลุมหรือไม่ เพราะไม่ทราบขอบเขตของงานว่ามีขอบเขตแค่ไหน อย่างไรก็ตาม แต่ก็เห็นว่าข้อ

กฎหมายที่นำเสนอเป็นประโยชน์แก่ชุมชนที่จะได้เรียนรู้ (๕) ครอบคลุม เหมาะสมตามหลักการปฏิบัติ ด้านกฎหมายชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน (๖) จากการสำรวจดูเนื้อหาโดยรวม พบว่ามีกฎหมายแม่บท คือรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐ พ.ร.บ.สาธารณสุข พ.ร.บ.รักษาความสะอาด ๒๕๕๓ พ.ร.บ.รักษาคลองประปา ๒๕๒๖ พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ๒๕๓๕ พ.ร.บ.ควบคุมการโฆษณา ๒๕๙๓ และประมวลกฎหมายอาญาอื่นๆ จึงน่าจะมีความควบคุมหลักการ ปฏิบัติการด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

๑.๔ การจัดรูปแบบ รูปแบบตัวอักษร โดยภาพรวมมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้จริงได้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน มีดังนี้ (๑) รูปแบบดี ตัวอักษรควรเป็นสากล อ่านง่าย เป็นไปตามหลักวิชาการ (๒) การจัดวรรคตอน และการฉีกประโยค, คำ ยังไม่สมบูรณ์ ถูกต้องตามหลักการเขียนภาษาเท่าไร (๓) รูปแบบไม่ใหญ่เกินไป ส่วนตัวอักษรตัวใหญ่และเหมาะสมกับทุกเพศทุกวัย เนื้อหามีสาระสำคัญกระชับเข้าใจได้ง่าย (๔) เหมาะสม สามารถเป็นข้อมูลไปประยุกต์ใช้ได้ (๕) การจัดรูปแบบ รูปแบบตัวอักษรโดยภาพรวมมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง (๖) รูปแบบตัวอักษรโดยภาพรวมมีความเหมาะสมและสวยงาม โดยเฉพาะอักษรมีความชัดเจนเหมาะสมที่จะนำไปใช้งานได้จริง

๑.๕ ข้อเสนอแนะอื่นๆ มีดังนี้ (๑) ข้อกฎหมายยากเกินที่ชาวบ้านธรรมดาจะเข้าใจ ควรวิเคราะห์อธิบายข้อกฎหมายแต่ละข้อให้ชุมชนคนที่ด้อยประสบการณ์ด้านกฎหมายให้เข้าใจชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อความเข้าใจไปในแนวทางเดียวกัน (๒) ควรมีการปรับแก้การใช้ภาษาให้ถูกต้องตามหลักภาษา เพื่อให้เกิดความสวยงามและไม่แก่ค่านเสียหายน (๓) ควรเพิ่มเติมบทลงโทษในแต่ละมาตราในแต่ละบทว่าการกระทำความผิดทางสิ่งแวดล้อม กฎหมายได้กำหนดบทลงโทษอย่างไร (๔) หมายเหตุ : ควรเป็นเอกสารอ้างอิงหรือบรรณานุกรม (๕) ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน เล่มดังกล่าวมีความถูกต้องเหมาะสม และสามารถใช้เป็นคู่มือสำหรับผู้นำชุมชนปฏิบัติและอธิบายต่อกับประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อมที่รัฐ หรือกฎหมายเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องเป็นอย่างดี ควรมีชุดความรู้สำหรับผู้นำชุมชนดังกล่าวในรูปแบบหรือความอื่นๆ อีก (๖) หากสามารถนำภาพถ่ายที่เกี่ยวข้องกับข้อกฎหมายต่างๆ มาลงไว้ให้เห็นด้วยจะทำให้หน้าสนใจเพิ่มขึ้น (๗) ควรอธิบายเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้นำชุมชนได้เข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

๕.๒.๒ ผลการประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

๕.๒.๒.๑ ระดับความรู้เพื่อประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน จากผู้นำชุมชน จำนวน ๓๐ คน พบว่า ระดับความรู้ผู้นำชุมชนมีความรู้หลังได้รับการปฏิบัติการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมโดยรวมร้อยละ ๘๒.๒๑ อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายชื่อพบว่าผู้นำชุมชนมีความรู้ระดับมากที่สุด ๑๐ รายการ ข้อที่ ๒ รัฐและประชาชนหน้าที่การอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศร่วมกัน ตอบถูกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐.๐๐ (๓๐ คน) มีความรู้ระดับมาก ๔ รายการ โดยในข้อที่ ๑ รัฐธรรมนูญพ.ศ.๒๕๖๐ บัญญัติเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงานไว้จะวางแผนการใช้ที่ดินของประเทศให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ จัดให้มีมาตรการกระจายการถือครองที่ดินเพื่อให้ประชาชนสามารถมีที่ทำกินได้อย่างทั่วถึงและให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ

จัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติตามรัฐธรรมนูญ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผู้นำชุมชนตอบถุกันน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๗๐ (๑๗ คน)

๕.๒.๒.๒ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุดความรู้ ภูมิหายสิ่งแวดล้อม ปราบกฏผลดังนี้ ๑) ในหนังสือชุดความรู้ภูมิหายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน เป็นหนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิหายสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อประชาชนและประเทศ ดังนั้น หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาดี ให้ข้อคิดแก่ประชาชน เล่มกะทัดรัดให้ประโยชน์แก่ผู้ค้นคว้า ดังนั้น หนังสือเล่มนี้ต้องปรับปรุงอีกนิดหน่อย คือ อยากรให้มีภาพประกอบเยอะๆ ๒) ตัวหนังสือควรใช้น้ำเงิน และทำหนังสือให้ใหญ่กว่านี้ ควรจะมีรูปภาพเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้มากกว่านี้ในการประกอบกับเนื้อหาสาระแต่ละมาตรา ๓) อยากรเพิ่มการ์ตูนเป็นแนวสนทนาในช่วงบางบทบางตอน อาทิ ผู้ใหญ่บ้านสนทนากับลูกบ้าน , เพิ่มภาพประกอบเล็กๆ น้อยๆ เพื่อเป็นสีสันแห่งหนังสือต่อไป, เนื้อหาการจัดรูปเล่มดี สวยงาม เป็นระเบียบ, อ่านง่าย เป็นคำพูดที่ง่ายต่อการเข้าใจสำหรับผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ๔) ควรมีภาพประกอบบ้างตามความเหมาะสมเพื่อเพิ่มความเข้าใจ ๕) อ่านเนื้อเรื่องสอดคล้องกับชุดความรู้ในส่วนสารบัญ ควรใช้ตัวเลขให้เหมือนกันทั้งหมด ในด้านตัวหนังสือคิดว่ากระจายตัวหนังสือมากเกินไปทำให้หาบรรทัดตอนได้ยากสำหรับในการอ่าน ๖) ในหนังสือชุดความรู้ภูมิหายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน หนังสือเล่มนี้ควรมีตัวอย่างเปรียบเทียบหรือเนื้อหาในการเรียนรู้ศึกษาในเชิงสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปภาพหรือสิ่งที่ทำให้ศึกษาได้ง่ายและน่าสนใจ เพราะในหนังสือเล่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการอธิบายภูมิหายไปมากกว่า ซึ่งมันทำให้ไม่ค่อยจะมีความน่าสนใจเท่าไรนัก ๗) ต้องเป็นหน้าคู่, น่าจะมีภาพประกอบบ้างบางหัวข้อ, รูปล้อเลียนตรงข้ามบางมาตรา, ทำให้อ่านดูแล้วไม่เครียด, อยากรให้ออกแนวรักสิ่งแวดล้อมไม่เรียบเกินไป ให้รู้สึกอยากอ่าน ๘) สำหรับชุดความรู้ที่แจกให้มานั้น เหมาะสมอย่างยิ่งในการศึกษาภูมิหายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ตัวหนังสือชัดเจนดี รูปเล่มกะทัดรัด มีความสวยงาม สรุปรวมดี ๙) ในชุดความรู้ภูมิหายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ด้านขนาดของเอกสารมีความกะทัดรัดพกพาได้ง่าย ขนาดพอดีไม่มากจนเกินไป บางทีความรู้สึกเวลาเห็นหนังสืออะไรที่มันมีขนาดใหญ่หรือมากเกินไปน่าเบื่อมากกว่าที่จะเปิดอ่าน เพราะฉะนั้นด้วยขนาดของชุดความรู้เล่มนี้คิดว่าเหมาะและพอดีกับการนำไปเป็นองค์ประกอบของการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีจริงๆ ด้านข้อมูลเนื้อหาสาระ ด้วยความที่ว่าเป็นภูมิหายเนื้อหาสาระย่อมมีความละเอียดมากพอสมควร แต่ถ้าหาก ย่นย่อ กระชับความให้คนอ่านเข้าใจง่าย ไม่สับสน ไม่วกไปวนมา คำว่า ภูมิหาย คงไม่น่าเบื่ออีกต่อไป ส่วนตัวคิดว่าขนาดเนื้อหาเข้าใจง่าย ดีครับ ชวนอ่าน ชวนคิด น่าค้นหา มีความดึงดูดในตัว และมีความลงตัวอย่างเหมาะสม ๑๐) เกี่ยวกับชุดความรู้ภูมิหายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน เรื่องการจัดทำหนังสือเล่มนี้ จัดรูปแบบปกหนังสือได้สวย กะทัดรัดให้ดูน่าอ่านน่าศึกษายิ่งขึ้น ส่วนเรื่องเนื้อหาข้างในไม่ว่าจะเป็นสารบัญ การจัดหน้าหรือว่าเนื้อหาเรียบร้อย ถ้อยคำสำนวนได้ดีถูกต้อง ขนาดของตัวหนังสือสามารถอ่านได้ชัดเจนสบายตา สามารถทำให้ผู้อื่นหรือผู้ที่ศึกษาเข้าใจในเนื้อเรื่องที่เขียนลงไปเข้าใจยิ่งขึ้น ส่วนองค์ประกอบ สามารถเรียงได้สวยงามถูกต้องตามหลักภูมิหายได้อย่างชัดเจน จึงหวังอย่างมากว่าจะสามารถสร้างและพิมพ์หนังสือประเภทนี้ต่อไป ๑๑) หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาสอดคล้องกับภูมิหายกับสิ่งแวดล้อมและพูดถึงสำหรับผู้นำชุมชน การจัดรูปเล่มถือว่าสวยงาม ภาพข้างหน้าปกยังไม่ค่อยสอดคล้องเท่าไร การจัดตัวหนังสือยังไม่ค่อยสวยงามแต่การจัดหน้ากระดาษถือว่าดี ๑๒) ต้องไม่เว้นหน้า ต้องเป็นหน้าคู่ ๑๓) จริงแล้ว ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญสำหรับมนุษย์ทุก

คน ทั้งในด้านการเลี้ยงชีวิตประจำวันนับไม่ได้เพราะฉะนั้นแล้วผมเองอยากให้ประชาชนและรัฐบาล ช่วยคุ้มครองป่าไม้ และมีการเผยแพร่ความสำคัญของธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ให้มีการอนุรักษ์เพื่อ ประโยชน์ต่อรุ่นหลังๆ ได้รับผลจากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม (๑๔) หนังสือนี้เป็นความคิดที่ดีอ่านออก ได้ครบสำหรับผู้เฒ่าผู้แก่ ตัวหนังสือใหญ่ดีอ่านออกเขียนได้ใช้ได้ครบกะทัดรัดดี พกติดตัวได้หยิบมา อ่านได้สะดวกถูกต้องครบ ผมสรรหาหนังสือแบบนี้อยู่แต่ถ้าเล็กเกินไปก็ไม่ดี ชอบแบบนี้ครับ เพื่อเป็น การส่งเสริมชุมชน การฝึกอบรม การสร้างความรู้แก่ชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจ (๑๕) ในความคิดเห็น ของผม หนังสือกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ทุกอย่างดีการดูและอ่านเข้าใจง่าย ถือว่า สมบูรณ์ทุกอย่าง (๑๖) ผมว่าตัวหนังสือมันห่างไปครับทำให้ตาลายครับ ควรทำตัวหนังสือเหมือนใน แบบทดสอบ แต่อาจจะทำให้ใหญ่กว่าในแบบทดสอบครับ โดยรวมแล้วดี (๑๗) มีแบบการอบรมที่ น่าสนใจ คือ การให้ทำข้อสอบก่อน ซึ่งเป็นการวัดความรู้ของผู้นำชุมชน จากนั้นก็ให้ความรู้พร้อมชุด ความรู้มาทบทวนอีกรอบรวมทั้งแบบฝึกหัดอีกชุด เพื่อที่จะมาหาคำตอบที่ถูกต้องด้วยตัวเอง เป็นการ ฝึกอบรมที่ดี ส่วนหนังสือชุดความรู้ที่แจกมาถือว่าทำได้ดี เพราะขนาดของหนังสือเล็กทำให้พกพาได้ สะดวกและข้อมูลในหนังสือก็ออกแบบมาได้ครบถ้วน ตรงประเด็นน่าสนใจ ทำให้เข้าใจในมาตราของ กฎหมายมากขึ้น รวมถึงการปฏิบัติตนในชุมชนและสังคม แต่ถ้ามีภาพประกอบอีกสักหน่อยก็คงจะดี มากๆ เพราะทำให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจน การพิมพ์ควรจะพิมพ์ตัวหนังสือแบบหน้าหลังเพื่อที่จะทำให้ มีพื้นที่ของข้อมูลเยอะขึ้นไม่เสียหน้ากระดาษโดยไม่จำเป็น (๑๘) อ่านหนังสือแล้วตาลายครับ ตัวหนังสืออ่านยาก, เล่มเล็กเกินไป, เนื้อหาไม่ชัดเจน (๑๙) เป็นหนังสือที่ดี, อ่านได้ง่าย, เนื้อหาเข้าใจ ง่าย, รูปเล่มสวยงาม (๒๐) อยากให้ในเล่มมีรูปประกอบในเล่มและเลขที่บอกหน้าทำตัวให้ใหญ่กว่านี้ และหน้าปกให้มีรูปภาพมากกว่านี้จะทำให้หน้าอ่านน่าสนใจมากกว่านี้ กระดาษที่ว่างก็ให้ใส่เนื้อเพิ่มหรือ ใส่ภาพประกอบเพื่อได้บ่งบอกเกี่ยวกับเรื่องที่เราเรียนหรือหน่วยกิตที่เราเรียนเพื่อจะให้เราว่าสิ่งนี้คือ อะไรและภาพแบบนี้คือแบบนี้ละ และตัวหนังสือให้อ่านง่ายกว่านี้ตัวแบบนี้อ่านแล้วตาลาย (๒๑) หนังสือเล่มนี้จัดทำมาซึ่งยากต่อการเปิดอ่านใช้พื้นที่ในการพิมพ์มากเกินไปไม่ใช้กระดาษหน้าหลังให้ ครบ ตัวหนังสือก็ใหญ่ ซึ่งไม่เป็นการประหยัด เนื้อหาสาระในหนังสือไม่ค่อยละเอียดเท่าไร มีความ เข้าใจใน พ.ร.บ. ต่างๆ ยากกพอสมควร แต่ก็น่าพกไปอ่านเพราะขนาดสามารถพกไปไหนมาไหนได้ สะดวกสบาย (๒๒) ไม่มีข้อเสนอแนะเพราะอ่านแล้วก็เข้าใจ และมีบทสรุปแต่ละบทและยก มาตรากฎหมายมาเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม สามารถนำมาประกอบการฝึกอบรมได้ (๒๓) อักษรใหญ่อ่านแล้วตาลาย, น่าจะมีรูปภาพประกอบ, ตัวอักษรถี่เกินไป (๒๔) กฎหมายสิ่งแวดล้อมเป็น กฎหมายที่ต้องให้ประชาชนทุกคนรู้ และต้องทำการปลูกฝังตั้งแต่เด็ก รูปแบบเล่มอยากให้ทำเล่มสื่อ สำหรับเด็กเยอะๆ และดึงดูดความสนใจจากเด็กให้มาก เช่น ภาพการ์ตูนอนิเมชั่น และที่ใส่ข้อ กฎหมายเข้าไป ตัดข้อกฎหมายบางข้อที่เข้าใจยาก เพราะกฎหมายสิ่งแวดล้อม ๑ เล่ม มีแต่กฎหมาย เปิดหน้าแรกก็เบื่อแล้วครับ ไม่มีเยาวชนชาวบ้านที่เหนามาอ่านกฎหมายเล่นๆ มีแต่นักปกครอง นัก กฎหมายที่มาอ่านกฎหมายพวกนี้ ต้องสื่อแบบนี้ที่น่าสนใจเยอะ อ่านได้ทุกวัย แบบหนังสือการ์ตูน (๒๕) อยากให้ลดตัวหนังสือให้เล็กกว่านี้ เปลี่ยนตัวหนังสือเป็นธรรมดา อ่านแล้วมันลายตา องค์ประกอบ หนังสือสวยเรียบร้อยเป็นระเบียบดูสบายตา เนื้อหาเข้าใจง่าย อยากให้มีรูปภาพเพื่อจะได้เข้าใจง่ายขึ้น และเห็นภาพชัดเจนในส่วนของบทกำหนดโทษ (๒๖) ควรจัดใส่รูปภาพประกอบกับตัวอย่างในหนังสือ ให้ดูน่าสนใจเพื่อเป็นการทำให้หนังสือที่น่าดูน่าอ่านมากขึ้น ยกตัวอย่างในแต่ละข้อห้ามเพื่อให้เข้าใจง่าย

ขึ้น และอยากให้มีเนื้อหามากกว่านี้ นำเสนอข้อมูลหลายๆ ด้าน เพื่อให้ผู้นำชุมชนได้ศึกษาในหลายๆ แง่มุม ๒๗) จากหนังสือเล่มเล็กเล่มนี้ อยากให้อธิบายข้อมูลเพิ่มเติมให้มากกว่านี้และเพิ่มรูปภาพประกอบลงไปเพื่อความเข้าใจของแต่ละเนื้อหา และเพิ่มความรู้สาระต่างๆ เพิ่มเข้าไปเพื่อสาระการเรียนรู้ของชุดความรู้ เพิ่มเนื้อหาสาระเกี่ยวกับชุดความรู้ให้มากและเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายทางโทษตามกฎหมายและความผิดทาง พ.ร.บ. ให้มากขึ้น และเข้าใจเรื่องข้อเสนอแนะนี้ให้เอาไปปรับปรุงและเพิ่มเติมเนื้อหาสาระให้มากขึ้น เพื่อความรู้ของผู้นำชุมชน ๒๘) เรื่องการร่างกฎหมายการควบคุมสิ่งแวดล้อมในแต่ละพื้นที่หรือชุมชน ผมอยากให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นเขาได้ เขามีส่วนร่วมในการเขียนกฎหมายในการคุ้มครองป้องกันผลประโยชน์ที่มาจากสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่นั้นๆ เรื่องผลประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติอยากให้รัฐ ควบคุมกับกลุ่มบริษัท นายทุนที่แสวงหาผลประโยชน์ จากธรรมชาติหรือทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพมากกว่านี้ และผลประโยชน์ที่ทางรัฐได้รับพิจารณาถามประชาชนบ้างหรือ ยกตัวอย่าง เช่น ทำทรายผลประโยชน์ผู้ประกอบการค้าขายแร่ราย แต่รัฐได้รับผลประโยชน์เพียงหยิบมือ สรุไปเพียงแค่เศษเงินของกลุ่มนายทุนเท่านั้น ควรจัดสรรผลประโยชน์ของการค้าขายทรัพยากรธรรมชาติออกเป็นสามส่วน ๑) ของรัฐ ๒) ของนายทุน ๓) ของชุมชน เพื่อเอาส่วนที่ ๓ เอาไว้พัฒนาชุมชนนั้นๆ ๒๙) เนื้อหาในข้อสอบขอให้มีความเข้าใจให้ง่ายมากกว่าที่มี, คำตอบ ก ข ค ง ให้มีคำตอบที่เป็นตัวหนังสือหรือตัวอักษรมากกว่า ถูกทุกข้อ จะได้มีความรู้ในความหมายของคำถามให้มากขึ้น, ให้ลดคำถามเพื่อเพิ่มความรู้และความหมายในคำตอบมากยิ่งขึ้น ๓๐) รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นรัฐธรรมนูญที่รัฐบาลชุดรัฐประหารเขียนขึ้นมาแล้วบังคับใช้กับตาสี ตาสา คำว่ารัฐธรรมนูญ หมายถึงกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ในเมื่อเป็นรัฐธรรมนูญของรัฐเขียนเองบังคับใช้เองจึงคล้ายๆ กันกับรัฐธรรมนูญเข้าข้างตัวเอง เพราะประชาชนส่วนใหญ่ กระผมเชื่อว่าเขาไม่ยึดมั่นถือมั่นตามแนวพุทธ คือ อย่างไรก็ได้สำหรับชาวพุทธ แต่ข้อปฏิบัติจริงๆ จะมีผลย้อนหลัง ๓๑) เรื่องพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ การรักษาความสะอาดในที่สาธารณะและสถานสาธารณะ คือว่าความหมายในการรักษาความสะอาดตามมาตรานี้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารหรือบริเวณของอาคาร และกรณีมีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรานี้และพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่หาตัวผู้รับผิดชอบ

๕.๒.๓ ผลการเสนอแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

ผลจากการสนทนาของผู้ทรงคุณวุฒิ และการแบ่งกลุ่ม ระดมความคิดเห็นของผู้นำชุมชนในการหาแนวทางใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ดังนี้ ๑) ใช้เป็นชุดความรู้ในการบรรยายให้ความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมแก่ผู้นำชุมชนทุกระดับ อาทิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัครทุกประเภท ๒) ใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับกฎหมาย อาทิ นิติกร หนายความ พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ๓) ใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน ๔) ใช้สำหรับสืบค้นข้อมูลด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมในท้องสมุท ๕) ใช้เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์หรือให้ความรู้ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมในสถานีวิชยุกระจายเสียงทุกประเภท ๖) ใช้เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ผ่านเสียงตามสายของชุมชน ๗) ใช้เป็นข้อมูลสอดแทรกในบทเพลง หมอลำ กันตรึม เจริญ การละเล่นพื้นบ้าน ๘) ใช้อ้างอิงเป็นฐานข้อมูลด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม ๙) ใช้เป็นของขวัญ ของชำร่วยในโอกาสต่างๆ ๑๐) ใช้เป็นเอกสารอ่านเล่นตามที่พัก

โรงแรม สถานที่สาธารณะอื่นๆ อาทิ บนรถโดยสาร ร้านตัดผมฯลฯ ๑๑) จัดแปลเป็นภาษาอังกฤษ ๑๒) จัดทำเป็นชุดความรู้ฉบับการ์ตูนสำหรับเด็ก และเยาวชน ๑๓) จัดทำเป็นชุดความรู้อิเล็กทรอนิกส์ (e-book) และ ๑๔) จัดทำในรูปแบบอื่น อาทิ แผ่นพับ แผ่นซีดี

๕.๓ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓.๑ ผลการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

ความครอบคลุมของเนื้อหาของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน มีเนื้อหาครอบคลุมดี มีความเหมาะสม ถูกต้องสมบูรณ์ตามพระราชบัญญัติทั้ง ๗ ฉบับ เหมาะสำหรับผู้นำชุมชนศึกษาเรียนรู้ได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับเยาวชนเรศ รัตนะ ได้ศึกษาเรื่องการสร้างชุดกิจกรรมการสอน เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้กระบวนการสร้างความตระหนักสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า ผลการสร้างชุด ได้ชุดกิจกรรมการสอน เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้กระบวนการสร้างความตระหนัก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๔ ชุด ได้แก่ ชุดที่ ๑ ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางดิน ชุดที่ ๒ ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางน้ำ ชุดที่ ๓ ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางป่าไม้ ชุดที่ ๔ ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางขยะ พบว่าชุดกิจกรรมทุกชุดโดยภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด พัฒนาชุดกิจกรรมการสอนเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยใช้กระบวนการสร้างสร้างความตระหนัก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน มีประสิทธิภาพ ความพึงพอใจ ของนักเรียนต่อการพัฒนาชุดกิจกรรมการสอนเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยใช้กระบวนการสร้างสร้างความตระหนัก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน อยู่ใน ระดับความพึงพอใจมาก ส่วนความถูกต้องตามหลักการเขียนชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน หลักการเขียนถือว่าถูกต้องตามหลักวิชาการ คือ การมีชื่อผู้เขียนเจ้าของหนังสือ มีสารบัญ และการเรียบเรียงเนื้อหาไปตามลำดับ และมีบทสรุปตอนท้ายเรื่องเป็นองค์ความรู้เชิงปฏิบัติแก่ผู้นำชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับไวท์ บีเอ็ม ฮอลล์ เอส และจอห์นสัน ซี ได้ศึกษาความรู้ ด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อม ในการสนับสนุนของการกระทำทางสังคม มุมมองของความยุติธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม สรุปได้ดังนี้ กลุ่มประชากร ที่มีความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน ที่ประสบกับมลพิษจากสิ่งแวดล้อมมีความเสี่ยงไม่เท่ากัน การพัฒนาโปรแกรมการให้ความรู้แก่ ชุมชน เกี่ยวกับมลพิษสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อสุขภาพ และคุณภาพชีวิต ของพวกเขาจะเป็นองค์ประกอบสำคัญ สำหรับชุมชนที่จะเข้าใจ ความเสี่ยงที่แท้จริงของ พวกเขา การศึกษาเรียนรู้ที่อธิบายไว้ในบทความนี้ การตรวจสอบ ความเสี่ยงของมลพิษสิ่งแวดล้อมตามการรับรู้ โดยชาวบ้าน ที่อยู่อาศัยของประชาชน และการประเมินความพึงพอใจอยู่อาศัย สำหรับโปรแกรม การศึกษาเกี่ยวกับอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ในการรับรู้ ปัจจัยเสี่ยงของพวกเขาในบริบทที่ กว้างรวมถึงความเสี่ยงต่อสุขภาพ สิ่งแวดล้อมที่เกิดจาก มลพิษ ก่อให้เกิดความกังวลเกี่ยวกับความ ปลอดภัยทางกายภาพ จากอาชญากรรม และการมีปฏิสัมพันธ์ การบังคับใช้กฎหมาย แหล่งที่เชื่อถือ ได้มากที่สุดของข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพสิ่งแวดล้อม ส่วนความครอบคลุมหลักการปฏิบัติการด้าน กฎหมายของชุดความรู้ครอบคลุมทุกประเด็นสำหรับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ เหมาะสมสำหรับ นักกฎหมายมือใหม่และผู้นำชุมชน แต่ต้องเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายต้องทำให้เกิดความรู้แก่ผู้นำ ประชาชนทุกคนและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนและเป็นการ เคารพกฎหมายด้วย ซึ่งสอดคล้องกับบรรณ ธีระพันธ์เจริญ และคณะ ได้ศึกษาเรื่องการจัดการ

ความรู้เรื่องขยะมูลฝอยและสิ่งแฉะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่นี้มีชาวมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และเป็นสถานที่ที่มีโบราณสถานของศาสนาอิสลามเก่าแก่หลายแห่ง แต่ยังคงขาดการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งแฉะที่เหมาะสม กระบวนการวิจัยทำให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจ และจิตสำนึกด้านการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งแฉะดีขึ้น และนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งแฉะในตำบล โดยการร่วมกันรักษาความสะอาดสถานที่สำคัญ ๆ ทุกเดือน การจัดสถานที่ทิ้งขยะมูลฝอย การทำปุ๋ยหมัก และการปลูกต้นไม้ในสถานที่สาธารณะ และการจัดรูปเล่ม รูปแบบตัวอักษร โดยภาพรวมมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้จริงได้ รูปเล่มดี ไม่ใหญ่เกินไป อ่านง่าย เป็นไปตามหลักวิชาการ ส่วนตัวอักษรตัวใหญ่เหมาะกับทุกเพศทุกวัย โดยภาพรวมมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้งานได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแรมเซย์ ได้ศึกษาผลการเรียนแบบวิเคราะห์ปัญหาและฝึกปฏิบัติที่มีต่อพฤติกรรมทางด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนระดับ ๗ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลการเรียน แบบวิเคราะห์ปัญหา และฝึกปฏิบัติที่มีต่อพฤติกรรมทางด้านสิ่งแวดล้อมของเด็กกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนระดับ ๗ จำนวน ๘๕ คน ผลการศึกษาพบว่า การเรียนแบบวิเคราะห์ปัญหาช่วยให้เด็กมีความรู้ดีขึ้น และการฝึกปฏิบัติทำให้เด็กเชื่อมั่นที่จะช่วยแก้ปัญหาได้

๕.๓.๒ ผลการประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้ภูมิปัญญาสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

การประเมินประสิทธิผลชุดความรู้ภูมิปัญญาสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ประกอบด้วย กำนัน ๕ คน ผู้ใหญ่บ้าน ๒๐ คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ๕ คน รวม ๓๐ คน โดยใช้แบบทดสอบและชุดความรู้ภูมิปัญญาสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ผลการประเมินปรากฏ ดังนี้

๕.๓.๒.๑ ผลการศึกษาระดับความรู้ของผู้นำชุมชนในการประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้ภูมิปัญญาสิ่งแวดล้อมก่อนการปฏิบัติการฝึกอบรมให้ความรู้ภูมิปัญญาสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้นำชุมชนมีระดับความรู้ ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับการศึกษาของสายสวาท คำก้อนแก้ว (๒๕๕๑) ที่ได้ศึกษาถึงผลการเรียนแบบค้นพบโดยการชี้แนะเรื่องสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนอนุบาลสงขลา (ค่ายเม็งรายมหาราชอุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต ๑ ผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนของนักเรียนมีค่าเท่ากับ ๑๓.๖๑ คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๖๑ คะแนน และสอดคล้องกับยูเลอร์ (Euler, ๑๙๘๙) ได้ศึกษาเปรียบเทียบโปรแกรมการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาแบบปกติกับแบบกำหนดขึ้นให้กับนักเรียนเพศชาย และนักเรียนเพศหญิงระดับ ๖ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมสิ่งแวดล้อมศึกษาที่มีต่อความรู้และทัศนคติของเด็กนักเรียน ระดับ ๖ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนระดับ ๖ จำนวน ๒๗๖ คน จากโรงเรียนในเมืองนิวยอร์กผลการศึกษาพบว่า กลุ่มที่ได้รับการสอนในระบบโรงเรียนมีความรู้สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนแบบนอกระบบโรงเรียน และกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบนอกระบบโรงเรียนมีเจตคติดีกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนแบบในระบบโรงเรียน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับชิน (Chin, ๑๙๙๔) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติและพฤติกรรมของนักเรียนระดับมัธยม นักศึกษาครูสายบริการที่มีต่อสิ่งแวดล้อมในไต้หวัน ซึ่งสิ่งที่ทำการศึกษาคือ ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับหลักสูตรสิ่งแวดล้อม วิธีสอน และอุปสรรคการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผลจากการวิจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมครั้งนี้ขึ้นอยู่กับเพศ ระดับการศึกษา พื้นที่ภูมิศาสตร์ หัวข้อสำคัญที่ทำการสอน อายุ ประสบการณ์สอน พื้นฐานทางการศึกษาของครู นักเรียนและครูในชนบทมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และปัญหาสิ่งแวดล้อมน้อยกว่านักเรียน

และครูที่อยู่อาศัยในเมือง รวมทั้งยังสอดคล้องกับไวท์ บีเอ็ม, ฮอลล์ เอส และจอห์นสัน ซี. (White BM, Hall ES, Johnson C, ๒๐๑๔) ได้ศึกษาความรู้ ด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อม ในการสนับสนุนของการกระทำทางสังคม มุมมองของ ความยุติธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม สรุปลงได้ดังนี้ กลุ่มประชากร ที่มีความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน ที่ประสบกับมลพิษจากสิ่งแวดล้อมมีความเสี่ยงไม่เท่ากัน การพัฒนาโปรแกรม การให้ความรู้แก่ ชุมชน เกี่ยวกับมลพิษสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อสุขภาพ และคุณภาพชีวิตของพวกเขาจะเป็นองค์ประกอบสำคัญ สำหรับชุมชนที่จะเข้าใจ ความเสี่ยงที่แท้จริงของพวกเขา การศึกษา เรียนรู้ที่อธิบายไว้ในบทความนี้ การตรวจสอบ ความเสี่ยงของมลพิษสิ่งแวดล้อมตามการรับรู้โดยชาวบ้าน ที่อยู่อาศัย ของประชาชน และการประเมิน ความพึงพอใจอยู่อาศัย สำหรับโปรแกรม การศึกษาเกี่ยวกับ อันตรายต่อสิ่งแวดล้อม ที่อาศัยอยู่ในการรับรู้ ปัจจัยเสี่ยง ของพวกเขา ในบริบทที่กว้างรวมถึงความเสี่ยงต่อสุขภาพ สิ่งแวดล้อมที่เกิดจาก มลพิษ ก่อให้เกิดความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยทางกายภาพ จากอาชญากรรม และการมีปฏิสัมพันธ์ การบังคับใช้กฎหมาย แหล่งที่เชื่อถือได้มากที่สุดของข้อมูล เกี่ยวกับสุขภาพสิ่งแวดล้อม รวมถึงองค์กรชุมชน บุคคล ที่เชื่อถือได้ในชุมชนและรายการโทรทัศน์ คำแนะนำสำหรับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาสุขภาพ ชุมชนสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะรวมถึงการใช้แหล่งที่มาของข้อมูลสุขภาพ สิ่งแวดล้อมที่สมาชิกในชุมชนไว้วางใจ

๕.๓.๒.๒ ผลการศึกษาความรู้ของผู้นำชุมชนหลังได้รับการปฏิบัติฝึกอบรมความรู้กฎหมาย สิ่งแวดล้อมจากวิทยากรและคณะผู้วิจัย พบว่า ผู้นำชุมชนมีความรู้ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จรุงญ เฉลิมทอง (๒๕๕๕) ที่ได้ศึกษารูปแบบการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา ที่ประกอบด้วย ๖ หลักการ ๒ องค์ประกอบ ๔ กระบวนการ “Twelve Plus Model” โดยนักศึกษาที่เรียนในทุกรายวิชาที่มีสมรรถนะความพอเพียง ได้แก่ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านการรู้คิด โดยรวมผ่านตามเกณฑ์ระดับมาก และนักศึกษาที่เรียนในรายวิชาการป้องกันมลพิษ รายวิชาฟิสิกส์ และรายวิชาวิทยาศาสตร์ มีสมรรถนะความพอเพียง ผ่านตามเกณฑ์ระดับมาก และยังสอดคล้องกับการศึกษาของสายสวาท คำก้อนแก้ว (๒๕๕๑) ที่ได้ศึกษาถึงผลการเรียนแบบค้นพบโดยการชี้แนะเรื่องสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนอนุบาลฮ่องลี่ (ค่ายเม็งรายมหาราชอุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต ๑ ผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนของนักเรียนมีค่าเท่ากับ ๑๓.๖๑ คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๖๑ คะแนน และสอดคล้องกับโพเมอแรนซ์ ได้ศึกษาการใช้วารสารเด็กที่ได้รับความนิยมไปสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยวารสาร “Ranger Risk” เป็นวารสารที่เพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับสัตว์ และโลกธรรมชาติให้แก่เด็กได้ทำการทดลองวัดความรู้ก่อนและหลังกับเด็กระดับ ๕ จำนวน ๔๙๑ คน แล้วแจกวารสารนี้แก่เด็กจำนวน ๓ เล่ม ภายในเวลา ๓ เดือน แล้วจึงวัดความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาในวารสารนั้น ผลการศึกษา พบว่า เด็กนักเรียนมีความรู้สูงขึ้น ในเนื้อหา ๓ ด้าน คือ สัตว์ พืช และหลักการทางนิเวศวิทยา ทั้งกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมแสดงว่าวารสารเป็นแหล่งข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชีวิตสัตว์ป่าและสิ่งแวดล้อม ซึ่งครูสามารถใช้วารสารเป็นเครื่องมือในการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยังสอดคล้องกับยูเลอร์ (Euler, ๑๙๘๙) ได้ศึกษาเปรียบเทียบโปรแกรมการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาแบบปกติกับแบบกำหนดขึ้นให้กับนักเรียนเพศชาย และนักเรียนเพศหญิงระดับ ๖ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมสิ่งแวดล้อมศึกษาที่มีต่อความรู้และทัศนคติของเด็กนักเรียน ระดับ ๖ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียน

ระดับ ๖ จำนวน ๒๗๖ คน จากโรงเรียนในเมืองนิวยอร์กผลการศึกษพบว่า กลุ่มที่ได้รับการสอนในระบบโรงเรียนมีความรู้สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนแบบนอกระบบโรงเรียน และกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบนอกระบบโรงเรียนมีเจตคติดีกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนแบบในระบบโรงเรียนและสอดคล้องกับการศึกษาของพัฒนา พรหมณี (๒๕๕๘) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างรูปแบบการฝึกอบรมเกษตรกรเพื่อลดผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและประเมินรูปแบบการฝึกอบรมเกษตรกรเพื่อลดผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม พบว่า รูปแบบการฝึกอบรมเกษตรกรเพื่อลดผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ๑) ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบ ๒) แนวคิดและทฤษฎีการสร้างรูปแบบ ๓) ความหมายของรูปแบบ ๔) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ๕) ขั้นตอนของรูปแบบ มี ๖ ขั้นตอน

ขั้นที่หนึ่ง : ขั้นกระตุ้นความสนใจ ขั้นที่สอง : ขั้นเสนอกรอบความรู้และสาระใหม่ ขั้นที่สาม : ขั้นเน้นเนื้อหาสาระสำคัญ ขั้นที่สี่ : ขั้นจดจำสาระสำคัญและเชื่อมโยงความรู้ ขั้นที่ห้า : ขั้นประยุกต์ความรู้และส่งเสริมให้เกิดความคงทนของความรู้ และขั้นที่หก : ขั้นประเมินความรู้ ๖) การนำไปใช้ โดยใช้ผ่านทางแผนการฝึกอบรม และผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบ พบว่า รูปแบบมีคุณภาพอยู่ในระดับดี

๕.๓.๓ ผลการเสนอแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

ผลจากการสนทนาของผู้ทรงคุณวุฒิ และการแบ่งกลุ่ม ระดมความคิดเห็นของผู้นำชุมชน ในการหาแนวทางใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ดังนี้ ๑) ใช้เป็นชุดความรู้ในการบรรยายให้ความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมแก่ผู้นำชุมชนทุกระดับ อาทิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัครทุกประเภท ๒) ใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับกฎหมาย อาทิ นิติกร ทนายความ พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ๓) ใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน ๔) ใช้สำหรับสืบค้นข้อมูลด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมในห้องสมุด ๕) ใช้เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์หรือให้ความรู้ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมในสถานีวิทยุกระจ่ายเสียงทุกประเภท ๖) ใช้เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ผ่านเสียงตามสายของชุมชน ๗) ใช้เป็นข้อมูลสอดแทรกในบทเพลง หมอลำ กันตรึม เจริญ การละเล่นพื้นบ้าน ๘) ใช้อ้างอิงเป็นฐานข้อมูลด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม ๙) ใช้เป็นของขวัญ ของชำร่วยในโอกาสต่างๆ ๑๐) ใช้เป็นเอกสารอ่านเล่นตามที่พักโรงแรม สถานที่สาธารณะอื่นๆ อาทิ บนรถโดยสาร ร้านตัดผม ฯลฯ ๑๑) จัดแปลเป็นภาษาอังกฤษ ๑๒) จัดทำเป็นชุดความรู้ฉบับการ์ตูนสำหรับเด็ก และเยาวชน ๑๓) จัดทำเป็นชุดความรู้อิเล็กทรอนิกส์ (e-book) และ ๑๔) จัดทำในรูปแบบอื่น อาทิ แผ่นพับ แผ่นซีดี สอดคล้องกับการศึกษาของคมสัน พิลาสมบัติ (๒๕๕๘) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาเกณฑ์ การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านเอื้ออาทรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการพัฒนาเกณฑ์การจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับชุมชนบ้านเอื้ออาทรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าเกณฑ์การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านเอื้ออาทรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีองค์ประกอบ ๘ ด้าน ๕๑ องค์ประกอบตัวบ่งชี้ เกณฑ์และตัวบ่งชี้ใช้ได้มีความเหมาะสมครอบคลุมการจัดการสิ่งแวดล้อมทุกๆด้าน สามารถแยกแยะและวัดระดับคุณภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยังสอดคล้องกับของไวท์ บีเอ็ม, ฮอลล์ เอส, จอห์นสัน ซี. (White BM, Hall ES, Johnson C, ๒๐๑๔) ความรู้ ด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อม ในการสนับสนุนของการกระทำทางสังคม มุมมองของ ความยุติธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม สรุไปได้ดังนี้ กลุ่มประชากร ที่มีความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน ที่ประสบกับมลพิษจากสิ่งแวดล้อมมีความเสี่ยงไม่เท่ากัน และสอดคล้องกับ

มาเกนด้า (Maghenda, ๑๙๘๖) ได้ศึกษาประเด็นของสิ่งแวดล้อม การสงวนรักษา และการจัดการ โดยการศึกษาความห่วงกังวลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของนักเรียนมัธยมศึกษาระดับ ๔ ในเคนยา โดยได้ทำการวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบได้ ๘ องค์ประกอบ คือ การใช้ที่ดินและประเด็นเกี่ยวกับสุขภาพ อันตรายของสิ่งแวดล้อมในชุมชน ปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับชาติ การใช้ที่ดินอย่างไม่ระมัดระวังในระดับชุมชน องค์ประกอบเกี่ยวกับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การใช้ที่ดินอย่างไม่ระมัดระวังระดับชาติ และแรงกดดันทางประชากรเบื้องต้น ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนที่อยู่ในเขตต่างกันมีความห่วงกังวลต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน ความกังวลต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนแตกต่างกันระหว่างเพศ นักเรียนที่อยู่ในพื้นที่ต่างกันมีความห่วงกังวลต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน นักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่างกัน มีความกังวลต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน และโดยทั่วไปนักเรียนทุกคนมีความกังวลเกี่ยวกับองค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรม

๕.๔ ข้อเสนอแนะ

เพื่อเป็นการพัฒนาและเสริมสร้างชุดความรู้ภูมิปัญญาสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๔.๑ ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปประยุกต์ใช้

๕.๔.๑.๑ ควรมีการพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะภูมิปัญญามีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ประกอบกับเทคโนโลยีปัจจุบันอาจจะไม่เอื้อในรูปแบบการนำเสนอไม่เป็นที่สนใจอีกต่อไป แต่ชุดความรู้ก็มีความจำเป็นที่ต้องใช้เป็นคู่มือหรือเครื่องมือในการปฏิบัติงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เป็นกลไกของภาครัฐ โดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงยุติธรรม และกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย

๕.๔.๑.๒ ควรจัดให้มีการเรียนรู้เป็นหลักสูตรระยะสั้นหรือโครงการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านภูมิปัญญาสิ่งแวดล้อมกับประชาชนทั่วไป เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่าให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม นำไปสู่ความตระหนัก ปฏิบัติได้ถูกต้อง เหมาะสม ในการป้องกัน ดูแล แก้ไข ตลอดจนการอนุรักษ์ให้เห็นผล โดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงสาธารณสุข

๕.๔.๑.๓ ควรมีการรวบรวมภูมิปัญญาสิ่งแวดล้อมสำหรับชุมชน เป็นศูนย์ภูมิปัญญาสิ่งแวดล้อมชุมชน ทำเป็นหนังสือ ซีดี ให้หลากหลาย เหมาะสม อ่านเข้าใจง่าย น่าสนใจ หรือป้ายประชาสัมพันธ์ ข้อควรปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม สร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับผู้นำชุมชนและประชาชนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อสิ่งแวดล้อม ดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข โดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนักวิชาการ

๕.๔.๑.๔ ควรนำชุดความรู้ภูมิปัญญาสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนที่พัฒนาขึ้นไปกำหนดเป็นนโยบายและแผนงาน เพื่อเป็นการป้องกันและลดผลกระทบความผิด ดำเนินในท้องถิ่น โดยกระทรวงยุติธรรม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงมหาดไทย

๕.๔.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

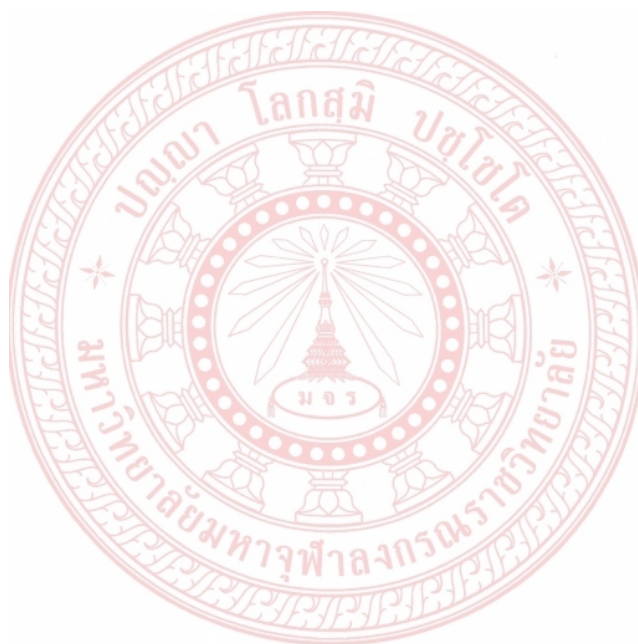
๕.๔.๒.๑ ควรวิจัยประเมินและติดตามผล ผู้นำชุมชนหลังได้รับความรู้ภูมิปัญญาสิ่งแวดล้อม

๕.๔.๒.๒ ควรวิจัยการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับเยาวชนในระดับ
จังหวัด

๕.๔.๒.๓ ควรวิจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนด้วย
กฎหมายสิ่งแวดล้อม

๕.๔.๒.๔ ควรวิจัยเชิงปฏิบัติการยกระดับผู้นำชุมชนที่ผ่านการได้รับปฏิบัติการ
ฝึกอบรมความรู้เป็นแกนนำผู้พิทักษ์สิ่งแวดล้อมด้านกฎหมาย

๕.๔.๒.๕ ควรวิจัยและสร้างสื่อเผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมทางระบบ
อินเทอร์เน็ตสู่ประชาชน และเยาวชนไทย เพื่อการค้นคว้าด้วยตนเอง

บรรณานุกรม

- กิดานันท์ มลิทอง,เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึกษา,พิมพ์ครั้งที่๑, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อรุณ
การพิมพ์,๒๕๔๘.
- กอบกุล ราชะนาคร, **กฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทย**,กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ
ไทย,๒๕๔๐.
- กรรณิกา สนิธิพงษ์,ศาลปกครองกับศักดิ์ศรีของมนุษย์,วารสารวิชาการศาลปกครอง, ๒๕๕๖.
- คมสัน พิลาสสมบัติ, **การพัฒนาเกณฑ์การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านเอื้ออาทรในพื้นที่ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ**, วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ.สำนักงานสาธารณสุขกาฬสินธุ์,ปีที่
๗,ฉบับที่ ๓, ๒๕๕๘.
- จะรีพร ปุ่นอุดม, **การใช้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อลดผลกระทบจากฝุ่นในโครงการหมู่บ้านจัดสรร :**
กรณีศึกษา โครงการภูเกิดวิลล่า สวนหลวง-เจ้าฟ้าตำบลวิชิต อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัด
ภูเก็ต, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ
ภูเก็ต, ๒๕๕๓.
- จรรยา เฉลิมทอง,รูปแบบการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการ
สอนระดับอุดมศึกษา, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
และพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ,๒๕๕๕.
- จังหวัดบุรีรัมย์,ข้อมูล สถิติ จังหวัดบุรีรัมย์,สืบค้นจาก[https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัด
บุรีรัมย์](https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดบุรีรัมย์),๒๕๖๐.
- ชวลิต คำราม,การศึกษาสภาพการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนการสอนของโรงเรียนใน
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหาร
การศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม,๒๕๕๑.
- ชวัลกานต์ เกราะแก้ว,มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีเกี่ยวกับ
สิ่งแวดล้อม, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชนและกฎหมายธุรกิจ
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, ๒๕๕๑.
- ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์,**มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม**,กรุงเทพ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,
๒๕๔๖.
- ถนอมพร เลหาจรัสแสง,**คอมพิวเตอร์ช่วยสอน**, กรุงเทพมหานคร : จงกลโปรดักชั่น,๒๕๔๑.
- ทิตนา แหมมณี, **รูปแบบการเรียนการสอน : ทางเลือกที่หลากหลาย**, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- ธนาคารโลก, **วิกฤติขยะล้นโลก**, หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗), สืบค้นจาก
www.dailynews.co.th/Content/Article/๑๕๔๔๕๖, ๒๕๕๗.
- นพวรรณ ชีระพันธ์เจริญและคณะ,**การจัดการความรู้เรื่องขยะมูลฝอยและสิ่งแวดล้อม จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา**,สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
พระนครศรีอยุธยา,๒๕๕๒.
- ประชา อินทร์แก้ว,**ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม**, กรุงเทพฯ: บริษัทเวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น,๒๕๔๒.

พระอธิการดำรง ต้องรักษาดี,ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนชยา
ภักดิ์วิทยาลัย อําเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ,วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการศึกษาทาง
พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ๒๕๕๒.

พิสนุ พงศ์ศรี,การประเมินทางการศึกษา : แนวคิดสู่การปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ : เทียมผ้า
,๒๕๔๙.

เยาวเรศ รัตนะ, การสร้างชุดกิจกรรมการสอน เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้กระบวนการสร้าง
ความตระหนักสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนทุ่งช้าง อําเภอทุ่งช้าง จังหวัด
น่าน, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัย
ราชภัฏอุตรดิตถ์,๒๕๕๑.

ราชกิจจานุเบกษา, ประมวลกฎหมายอาญา, (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๒ ตอนที่ ๘๖ ก วันที่ ๘
กันยายน ๒๕๕๘),๒๕๕๘.

ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. ๒๕๕๓, (ราช
กิจจานุเบกษา เล่ม ๖๗ ตอนที่ ๘ วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓),๒๕๕๓.

ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕,
(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๙ ตอนที่ ๓๗ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๓๕),๒๕๓๕.

ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติรักษาคงประปา พ.ศ. ๒๕๒๖, (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๐
ตอนที่ ๑๖๐ ฉบับพิเศษ วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๒๖),๒๕๒๖.

ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติรักษาคงประปา พ.ศ. ๒๕๓๕, (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๐
ตอนที่ ๑๖๐ ฉบับพิเศษ วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๒๖),๒๕๒๖.

ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้
นเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕, (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙ ตอนที่ ๑๕ วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕
ราชกิจจานุเบกษา),๒๕๓๕.

ราชกิจจานุเบกษา,พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕, (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๙ ตอนที่
๓๘ วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๓๕),๒๕๓๕.

ราชกิจจานุเบกษา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐, (ราชกิจจานุเบกษา
เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก วันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๐),๒๕๖๐.

ราตรี ภารา,ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม,กรุงเทพมหานคร: อักษรวิพัฒน์,๒๕๔๐.

รัตนา พัฒนโยธา,กฎหมายสิ่งแวดล้อม,สืบค้นจาก
<http://ratimaview.blogspot.com/๒๐๑๓/๐๑/blog-post.html> ,๒๕๕๖.

ลิขิต พวงประโคน,การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องชีวิตกับสิ่งแวดล้อมความสามารถในการ
แก้ปัญหาและความพึงพอใจในการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ จาก
การจัดการเรียนรู้บูรณาการแบบสอดแทรก, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
หลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา,๒๕๕๒.

วารินทร์ รัตนะพรหม, การออกแบบและพัฒนาระบบการสอน,กรุงเทพฯ: ภาควิชาเทคโนโลยีทาง
การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๒.

วินัย วีระวัฒน์นันทน์,วิกฤตสิ่งแวดล้อม ทางตันแห่งการศึกษา (ฉบับปรับปรุง) เพื่อการพัฒนาที่
ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์,๒๕๔๐.

วัชรินทร์ กาวีชา, การพัฒนาชุดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเรื่อง สิ่งแวดล้อมศึกษา สำหรับนักเรียนช่วง
ชั้นที่ ๒, ปริญญาโท ปริญญาตรี สาขาหลักสูตรและการสอน
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๕๐.

วสพร บุญสุข, ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรใน
อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
ธุรกิจเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง, ๒๕๕๕.

ศิริชัย กาญจนวาสิ, ทฤษฎีการประเมิน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ศิริวัฒน์ วรรณาม, ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้การประเมินในการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียน

มัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

สมคิด พรหมจ้อย, เทคนิคการประเมินโครงการ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๕.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, รวมบทความทางการประเมินโครงการ, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

สุวิมล ว่องวานิช, การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน, กรุงเทพมหานคร: อักษรไทย, ๒๕๔๔.

สุรางค์ ไคว้ตระกูล, จิตวิทยาการศึกษา, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

สายสวาท คำก้อนแก้ว, ผลการเรียนรู้แบบค้นพบโดยการชี้แนะ เรื่อง สิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนอนุบาลฮ่องลี่ (ค่ายเหม็งรายมหาธาตุอุปถัมภ์) สำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต ๑, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการศึกษาและการสอน
(ประถมศึกษา), มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๑.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔, สืบค้นจาก
<http://www.nesdb.go.th>, ๒๕๖๐.

สุนทรียา เหมือนพะวงศ์, กระบวนการสร้างความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม, สำนักงานคณะกรรมการ
สิ่งแวดล้อมสภาพนาถายความ, ๒๕๕๕.

สมชาย หอมลออ, รวมกฎหมายสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ: สภาพนาถายความและมูลนิธิโลกสีเขียว,
๒๕๓๘.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, วิธีวิทยาการประเมินศาสตร์แห่งคุณค่า, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

สลักจิต พุกจรรยา, ความตระหนักทางจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลพระนครต่อปัญหาการทิ้งขยะ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร, ๒๕๕๑.

อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์ และคณะ, โครงการวิจัยกฎหมายเพื่อการบริหารจัดการในท้องถิ่น, สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.), สืบค้นจาก

www.nesdb.go.th/econSocial/naturalResource/attachment/๐๕_๑.doc, ๒๕๔๔.

อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ: วิญญูชน, ๒๕๔๗.

....., กฎหมายสิ่งแวดล้อมว่าด้วยความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม ความรับผิดชอบ

ทางแพ่ง การชดเชยเยียวยา และการระงับข้อพิพาท, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

- Anderson, L. W., **A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives**, New York: Longman. 1984.
- Andrews D.w., “**The Interrelationship Among the Cognitive Affective and Behavioral Domain in outdoor Environmental Program,**” Dissertation Abstracts International, 1978.
- Borins, S., **New Public Management: North American Style**, In: *The New Public Management: Current Trends and Future Prospects*, McLaughlin, K., S.O. Osborne and E. Ferlie (Eds.), Routledge, London, 2000.
- Brown, M. Arnell, “**A Status Study of Environmental Education in the Upper Elementary Grades of the Public School of Pennsylvania,**” Dissertation Abstracts International, 1989.
- Chin, Chi Chin, **A Study of Environmental Knowledge Attitudes, and Behavior of Secondary Students of China, Concerning Environmental Education,**” Dissertation Abstracts International, 1994.
- Cornwell, Maurice L., “**Male/Female Differences in Environmental Concern,**” Dissertation Abstracts International, 1989.
- Dale, Edgar, **Audio – Visual Methods Teaching**, ๒d ed. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1965.
- Euler, Terry A., “**A Comparative study of the Effectiveness of a Formal VS Nonformal Environmental Education Program Male and Sixth Female Grade Students Environmental Knowledge and Attitudes,**” Dissertation Abstracts International, 1989.
- Hilgard, E. R. and G. H. Bower, **Theories of Learning**, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1975.
- Leftridge, Leonard A., **Rural and Urban Secondary School Perception of Environmental Issues: Relevance to Environmental Education Curriculum Development**, Dissertation Abstracts International, 1978.
- Kimble, G.A. & Garnezy, N., **Principles of General Psychology** (2nd ed), New York: The Ronald Press Company, 1963.
- Klein, S. B., **Learning**, New York: McGraw – Hill, 1991.
- Maghenda, Wughange M., **Education about Environmental Issues, Conservation and Management : A Study of Form Four Secondary School Pupils’ Concerns about Environmental Issues in Kenya**, Dissertation Abstracts International, 1986.

- Patton, M. Q., **Qualitative evaluation and research methods** (2nd ed.),
Newbury Park, CA: Sage, 2004.
- Pomerantz, Gerri R., “**Environmental Education Tools for Elementary School Children : The use of a Popular Children’s Magazine,**” *The Journal of Environmental Education*, 1989.
- Pressey, S. L.; Robinson, F. P. & Horrocks, J. E., **Psychology in Education**, New York: Harper – Collins, 1959.
- Ramsey, William M., **A Study of the Effects of Issue Investigation and Action Training on Characteristics Associated with Environmental Behavior in Seventh Grade Students,**” *Dissertation Abstracts International*, 1989.
- Ruzow Holland, Ann Hope, **Participatory Planning for a Promised Land: Citizen-Led, Comprehensive Land Use Planning in New York’s Adirondack Park :** *Environmental Studies*, Antioch University : Antioch New England, 2010.
- White BM, Hall ES, Johnson C, **Environmental health literacy in support of social action: an environmental justice perspective.** *J Environ Health*, 2014 Jul-Aug;77(1) : 24-9-2014.
- Yount, James R., “**A Study of the Factors Influencing Environmental Attitudes Defensibility and Cognitive Reasoning Level,**” *Dissertation Abstracts International*, 1989.

การพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

A Development of Knowledge Package on Environmental Laws for Community Leaders

ณัฐพงศ์ธัช กุรัตนธรรมา¹
Nathapongthath Kurathamma

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน 2) เพื่อประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน 3) เพื่อเสนอแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน พื้นที่ทำวิจัย คือ อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 ระยะการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ประชากรเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย ด้านการปกครองและด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ อัยการจังหวัด นายอำเภอ นิติกร หนายความ นักวิชาการสิ่งแวดล้อม และผู้นำชุมชนที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ รวมจำนวน 10 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบบันทึกวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ระยะที่ 2 ระยะประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ประชากรเป็นผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 30 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบความรู้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ระยะที่ 3 ระยะเสนอแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ประชากรเป็นกลุ่มเดียวกับระยะที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า

- 1) ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน มีเนื้อหาครอบคลุม มีความเหมาะสม การเขียนถือว่าถูกต้องตามหลักวิชาการ รูปเล่ม รูปแบบตัวอักษร โดยภาพรวมมีความเหมาะสมสามารถนำไปปฏิบัติใช้ได้
- 2) ผู้นำชุมชนมีความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมโดยรวมร้อยละ 52.01 อยู่ในระดับปานกลาง
- 3) แนวทางการใช้ชุดความรู้ 1) ใช้เป็นชุดความรู้ในการบรรยายให้ความรู้ 2) ใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับกฎหมาย 3) ใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน 4) ใช้สำหรับสืบค้นข้อมูลในห้องสมุด 5) ใช้เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์ หรือให้ความรู้ในสถานีวิทย์กระจายเสียงและเสียงตามสายของชุมชน 6) ใช้เป็นข้อมูลสอดแทรกในบทเพลงหมอลำ กันตรึม เจริญ การละเล่นพื้นบ้าน 7) ใช้อ้างอิงเป็นฐานข้อมูลด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม 8) ใช้เป็นของขวัญ ของชำร่วยในโอกาสต่างๆ 9) ใช้เป็นเอกสารอ่านเล่นตามที่พัก โรงแรม สถานที่สาธารณะอื่นๆ 10) จัด

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แปลเป็นภาษาอังกฤษ 11) จัดทำเป็นชุดความรู้ฉบับการ์ตูนสำหรับเด็ก และเยาวชน 12) จัดทำเป็นชุดความรู้อิเล็กทรอนิกส์ (e-book) และ 13) จัดทำในรูปแบบอื่น อาทิ แผ่นพับ แผ่นซีดี

คำสำคัญ : การพัฒนา กฎหมายสิ่งแวดล้อม ผู้นำชุมชน

Abstract

The objectives of this research were to 1) to develop a set of environmental law knowledge for community leaders; 2) to evaluate the effectiveness of environmental law knowledge series for community leaders; 3) to propose a guideline for use of environmental law knowledge for community leaders. The research area is Amphoe Mueang Buri Ram. Buriram province The research is divided into 3 phases. Phase 1: Development phase of environmental law knowledge for community leaders. The population is highly qualified. The provincial prosecutor, the sheriff, the lawyer, the environmental lawyer. There were 10 community leaders in Buriram province. The instrument used was an analytical record form by content analysis. Phase 2 Evaluation phase of the effectiveness of environmental law knowledge series for community leaders. Population is the leader of the community. Amphoe Mueang Buri Ram Buriram, Thailand. The tool used is the Knowledge Test. Phase 3: Suggestions for use of environmental law knowledge for community leaders. The population is the same as the 1st. Analyze data by content analysis.

The results were found that:

1) Environmental law knowledge for community leaders. Content covered Appropriate Writing is considered to be based on academic principles. Overall, it is suitable for practical use.

2) The community leaders had the knowledge of environmental law at a total of 52.01 percent in the medium level.

3) How to use the knowledge package. 1) use as a knowledgebase in the lecture; 2) use it as a guide in the operation of staff involved in the law; 3) use it as a medium for teaching and learning in state educational institutions; 4) Use for searching information in the library. 5) Use as a media to promote or educate in the radio stations and the voice of the community. 6) Use as information inserted in the song. Lam kantrum folk Ehriig 7) references a database on environmental law 8) as a gift. 9) Use as a dormitory document for accommodation, hotels, other public places. 10) To translate into English. 11) To create a comic strip for children and youth. 12) Make a set of electronic knowledge. E-books and 13) other formats such as CDs

Keywords: Development, Environmental Laws, Community Leaders

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมโลกในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จนบางครั้งไม่สามารถปรับตัวได้ทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์เกิดการแย่งชิง แข่งขัน กีดกัน เอาเปรียบกันในด้านสังคมและเศรษฐกิจ จึงการรวมกลุ่มกันของสังคมในระดับภูมิภาคเพื่อออกกฎระเบียบการใช้ทรัพยากร การปฏิบัติและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ปราศจากการรุกราน การใช้ความรุนแรงต่อกัน พร้อมกับมีมาตรการในการควบคุม รักษา คุ้มครอง ป้องกัน ในกลุ่มตลอดจนมีการร่วมมือกันทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อเสถียรภาพความมั่นคง รักษาสภาพคล่องทางการเงินของแต่ละประเทศ อีกทั้งใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองกับกลุ่มองค์กรหรือประเทศที่มีอิทธิพลเหนือกว่า นอกจากนี้แต่ละประเทศได้มีการออกกฎหมายคุ้มครองทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดและมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ต่อประชากรในสังคมอันเป็นส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตให้ได้รับความเสียหายนำกลับมาใช้ประโยชน์ไม่ได้ และสถานการณ์ของสภาพการเปลี่ยนแปลงสภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศต่างๆ ในทุกภูมิภาคของโลก เป็นต้นว่า ประเทศจีนได้กลายเป็นประเทศผู้ผลิตขยะใหญ่ที่สุดของโลกในปี 2547 มากกว่าประเทศสหรัฐอเมริกาไปแล้ว จีนเพียงประเทศเดียวผลิตขยะได้มากถึงร้อยละ 70 ของปริมาณขยะทั้งหมดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงและแปซิฟิก ทั้งนี้ จีน เอเชียตะวันออกเฉียง บางส่วนของยุโรปตะวันออก และตะวันออกกลาง เป็นภูมิภาคที่มีอัตราการเติบโตของการผลิตมูลฝอยชุมชน (municipal solid waste) เร็วที่สุดในโลก โดยมูลฝอยชุมชนเป็นขยะที่เกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิตประจำวันของชุมชน ซึ่งมีที่มาจากแหล่งต่างๆ คือ ที่พักอาศัย สถานประกอบการค้า การก่อสร้างและการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง องค์ประกอบของขยะส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยกระดาษ ขยะสิ่งปลูกสร้าง เช่น ซากปรักหักพังและเศษซากจากยาง วัสดุสารอินทรีย์ พลาสติก โลหะ วัสดุอันตราย และแก้ว² หรือกรณีเกิดไฟป่าที่ประเทศอินโดนีเซียส่งผลกระทบต่อเป็นบริเวณกว้างข้ามประเทศ การปล่อยควันเสียจากโรงงาน มลพิษทางเสียงก่อให้เกิดความรำคาญ เหล่านี้ล้วนเป็นเหตุให้เกิดวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้แต่ละภูมิภาคมีความจำเป็นจะต้องแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศในการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างเหมาะสม หรือออกกฎระเบียบในการปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม โดยการทำสนธิสัญญา ทำปฏิญญา หรือบันทึกข้อตกลงร่วมกัน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติและมีสภาพบังคับในกลุ่มองค์กร เป็นบทลงโทษหากมีผู้ละเมิดกระทำผิดหรือฝ่าฝืนสัญญาก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ผู้มีอำนาจเกี่ยวข้องได้ลงนามร่วมกันเอาไว้

โดยพื้นฐานของสังคมนั้นจะมีความสัมพันธ์ที่สอดคล้องเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทรัพยากรท้องถิ่นและระบบการผลิต เริ่มแต่มีการจัดวางโครงสร้างพื้นฐานเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจนั้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติขึ้น นับตั้งแต่การมีถนน การมีรถยนต์ในการคมนาคมขนส่ง การมีไฟฟ้าเข้าไปในหมู่บ้าน ตลอดจนการเกิดเป็นชุมชนที่ขยายตัวขึ้น ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งในชุมชนและครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไป ระบบการผลิตมุ่งเน้นรายได้ที่ต้องอาศัยเครื่องจักร และการจ้างแรงงาน ทำให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคมกลับมาเป็นการแข่งขันช่วงชิงการเอาเปรียบกันมากขึ้น มาตรฐานการดำรงชีวิตของครอบครัว การบริโภค และการใช้

² ฐานาคารโลก, วิกฤติขยะล้นโลก, หนังสือพิมพ์เดลินิวส์, ฉบับวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2557.

จ่ายในครอบครัว และในระดับบุคคลกลับกลายเป็นความฟุ่มเฟือย และเป็นสังคมที่นิยมวัตถุมากขึ้น นอกจากนั้นประเทศไทยที่เคยเป็นเมืองสงบ ยิ้มแย้มแจ่มใส และเอื้อเฟื้อกลับเป็นสังคมที่ขัดแย้งกัน ความเห็นแก่ตัว เต็มไปด้วยยาเสพติด และอาชญากรรม มนุษย์เป็นผู้ใช้ทรัพยากรโดยตรง ย่อมที่จะต้องได้รับผลกระทบอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ในขณะที่เดียวกัน ถ้าได้พิจารณาถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ และทรัพยากรอื่นๆ จากป่าไม้ อากาศ และน้ำ มีสารพิษอยู่ในระดับอันตราย พื้นดิน ที่เป็นพื้นที่ผลิตอาหาร และใช้เป็นที่อยู่อาศัยมีคุณภาพต่ำ และมีปริมาณลดลง นอกจากนี้ยังมีสารพิษ ขยะมูลฝอย รวมทั้งสิ่งปฏิภูลเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ล้วนเป็นเหตุมาจากการเพิ่มจำนวนของประชากรและการเพิ่มปริมาณการบริโภคทรัพยากรของมนุษย์ในปัจจุบัน³

ปัญหาเรื่องความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาของโลกและเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศไทยในปัจจุบันท่ามกลางการพัฒนาที่รีบเร่งทำให้มนุษย์ละเลยการดูแลเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมทำให้มนุษย์เองต้องเผชิญกับความสูญเสีย และธรรมชาติก็เผชิญกับหายนะอย่างยากที่จะแก้ไขได้ ความเสียหายจากความไม่เป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นต่อมนุษย์เห็นได้ชัดเจนในเรื่องปัญหาสุขภาพอนามัยและความไม่ปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย ในลักษณะต่างๆ เช่น การเกิดอาการป่วยเจ็บของคนงานจากสารพิษในโรงงานอุตสาหกรรม การเป็นโรครุมิแพ้ของประชาชนในเมืองหรือชนบทเนื่องจากอากาศเสียหรือน้ำเสีย หรือการที่เกษตรกรเจ็บป่วยจากการสัมผัสยาฆ่าแมลง สารเคมีกำจัดวัชพืชต่างๆ เป็นต้น ซึ่งผู้เสียหายกระจายกันอยู่ทั่วไป มีทั้งคนที่มีฐานะและคนยากจน หากแต่คนยากจน คนด้อยโอกาส หรือชนกลุ่มน้อย กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ก็มีโอกาสในการแก้ไขปัญหานี้ได้น้อยกว่า เนื่องจากมีช่องว่างทางสังคมและไม่มีช่องทางเข้าถึงความยุติธรรม ปัญหาด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคมไทยมาโดยตลอด โดยที่กลไกในกระบวนการยุติธรรมที่มีอยู่ไม่อาจเข้ามาจัดการความขัดแย้งปัญหาเหล่านี้ได้ เพราะหลายกรณีข้อพิพาทมิได้ระงับโดยองค์กรที่มีความเหมาะสม เพราะการเรียกร้องหาความยุติธรรมมักกระทำกันบนท้องถนน มีการใช้วิธีการระงับข้อพิพาทแบบเฉพาะหน้าพอเป็นพิธี เป็นครั้งๆ ไปเท่านั้น ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่บัญญัติเอาไว้มากมายที่กระจายไปตามกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ยากที่จะรับรู้ โดยเฉพาะการใช้สิทธิทางกฎหมายของ⁴

ปัจจุบันสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังเป็นปัญหาและเป็นจุดอ่อนของการรักษาฐานการผลิตและให้บริการ รวมทั้งการดำรงชีพที่ยั่งยืน ฐานทรัพยากรธรรมชาติถูกนำไปใช้ในการพัฒนาจำนวนมากก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ป่าไม้ลดลง ทรัพยากรดินเสื่อมโทรมความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม ทรัพยากรน้ำยังมีส่วนที่ไม่สามารถจัดสรรได้ตามความต้องการ และมีความเสี่ยงในการขาดแคลนในอนาคต เกิดปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นจากการเข้าถึงและการจัดสรรการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่เป็นธรรม รวมทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมือง ส่งผลกระทบ

³วินัย วีระวัฒนานนท์, วิกฤตสิ่งแวดล้อม ทางตันแห่งการศึกษา (ฉบับปรับปรุง), เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

⁴สุนทรียา เหมือนพะวงศ์, กระบวนการสร้างความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม, สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมสภาพนาความ.

ต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและต้นทุนทางเศรษฐกิจ ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และภัยพิบัติทางธรรมชาติมีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้นโดยเฉพาะอุทกภัยและภัยแล้ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจและห่วงโซ่การผลิตภายในประเทศ⁵

ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัญหาชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า เป็นจังหวัดที่มีวิถีการดำเนินชีวิต ภาษา ประเพณี วัฒนธรรมหลากหลาย เนื่องจากมีอาณาเขตติดกับประเทศกัมพูชาด้านอำเภอบ้านกรวด ส่วนหนึ่งใช้ภาษาไทย-เขมร พูดสื่อสารกันเป็นภาษาท้องถิ่นหรือพูดภาษาไทย-ลาวพูด-ฟัง-อ่านภาษาไทยกลางไม่ค่อยเข้าใจในความหมายอย่างยิ่งภาษากฎหมายที่เป็นภาษาที่ใช้คำศัพท์เฉพาะ ต้องตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายแต่ละด้าน จากการสนทนากับผู้นำชุมชนในแต่ละอำเภอทำให้ทราบว่าประชาชนโดยทั่วไปไม่เข้าใจ และไม่สนใจที่ศึกษา เรียนรู้ จึงขาดความรู้ความเข้าใจในข้อกฎหมาย ประกาศ ข้อห้าม ระเบียบปฏิบัติต่างๆเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แม้กระทั่งตัวของผู้นำชุมชนเอง ไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล การดำเนินชีวิตประจำวันบางครั้งจึงเป็นการละเมิดหรือกระทำผิดต่อกฎหมาย โดยไม่ได้ตั้งใจ เช่น การเผาถ่านไม้ เผาขยะ การระบายสิ่งปฏิกูล ลงสู่น้ำลำคลอง การเปิดเครื่องเสียง หรือเสียงดังรบกวนของรถมอเตอร์ไซด์ อันเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษในชุมชน ก่อให้เกิดมลภาวะมีปัญหาเรื่องสภาพแวดล้อมและสุขภาพร่างกายตามมา และที่สำคัญเป็นการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวสิ่งแวดล้อมโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ปัญหาข้อกฎหมายอันเป็นอุปสรรคต่อความเข้มแข็งของชุมชน บางเรื่องเป็นปัญหากฎหมายอนุบัญญัติที่อาจแก้ไขได้ในระดับปฏิบัติโดยไม่จำเป็นต้องแก้ไขกฎหมายหลัก นอกจากนั้นยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องซึ่งมีได้อยู่ในกรอบการวิจัย และอาจไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่สมควรได้รับการแก้ไข แต่ก็ไม่ได้มีการกระตุ้นหรือผลักดันให้มีการแก้ไขอย่างถูกต้อง จึงสนับสนุนให้มีการศึกษาปัญหาข้อกฎหมายของชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยพิจารณาจากสิ่งที่ชุมชนจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วม มีสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบตามกฎหมาย หรือตามประเพณี วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น เพื่อแสวงหากฎหมายที่ช่วยกระตุ้นและส่งเสริมการพัฒนาไปพร้อม ๆ กับการศึกษากฎหมายที่มีลักษณะควบคุมอันเป็นอุปสรรคต่อความเข้มแข็งของชุมชน เป็นการพัฒนาเสริมสร้างองค์ความรู้กฎหมายที่เกี่ยวกับชุมชนซึ่งจะนำไปใช้ในการบริหารจัดการในท้องถิ่น เพื่อเผยแพร่ให้กับชุมชนในการแก้ไขปัญหาของตน รวมทั้งการผลักดันสู่องค์กรระดับชาติหรือองค์กรอิสระที่จะใช้ข้อมูลเป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำนโยบายหรือวางแผนต่อไป จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นก่อให้เกิดความวิตกกังวลต่อปัญหาว่าทำอย่างไรให้กลุ่มผู้นำชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมให้เข้าใจ เกิดความตระหนัก นำไปปฏิบัติ และสามารถถ่ายทอดต่อประชาชนได้อย่างถูกต้อง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน
2. เพื่อประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

⁵สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่12, พ.ศ.2560-2564.

⁶อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์ และคณะ,โครงการวิจัยกฎหมายเพื่อการบริหารจัดการในท้องถิ่น, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

3. เพื่อเสนอแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Research Method) คือใช้ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) ผู้วิจัยได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ระยะการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ระยะที่ 2 ระยะประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน และระยะที่ 3 ระยะเพื่อเสนอแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R & D) ที่ต้องการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน เพื่อประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้ และเสนอแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน โดยวิธีการสังเคราะห์กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย ด้านการปกครอง ด้านสิ่งแวดล้อม และตัวแทนผู้นำชุมชน จากการประชุมกลุ่ม ประกอบ หลักการ บทบัญญัติ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แล้วประเมินประสิทธิผลชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนที่ได้จากการนำไปใช้กับผู้นำชุมชน หลังจากนั้นผู้ทรงคุณวุฒิและตัวแทนผู้นำชุมชนหาแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมาย เพื่อให้สามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้อย่างครอบคลุมและถูกต้องตามวัตถุประสงค์

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ อัยการจังหวัด นายอำเภอ นิติกร ตัวแทนสภาทนายความประจำจังหวัด นักวิชาการสิ่งแวดล้อม ตัวแทนผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ที่อยู่ในพื้นที่บุรีรัมย์ จำนวน 40 คน

2. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ระยะ มีรายละเอียด ดังนี้
ระยะที่ 1 ระยะการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ได้จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากอัยการจังหวัด 1 คน ปลัดจังหวัดหรือนายอำเภอ 1 คน นิติกร 2 คน ตัวแทนสภาทนายความประจำจังหวัด 2 คน ทรพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดหรือนักวิชาการสิ่งแวดล้อม 1 คน และตัวแทนผู้นำชุมชน 3 คน ที่อยู่ในพื้นที่ อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ รวมทั้งสิ้น 10 คน

ระยะที่ 2 ระยะประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับประเมินประสิทธิผลชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ได้จากการสุ่มแบบเจาะจง จากกำนัน 5 คน ผู้ใหญ่บ้าน 20 คน

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 5 คน โดยผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ต่างตำบลกัน รวมทั้งสิ้น 30 คน

ระยะที่ 3 ระยะเพื่อเสนอแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับเสนอแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ได้จากการสุ่มแบบเจาะจง จากผู้พิพากษา 1 คน ปลัดจังหวัด หรือนายอำเภอ 1 คน นิติกร 2 คน ตัวแทนสภาทนายความประจำจังหวัด 2 คน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมจังหวัดหรือนักวิชาการสิ่งแวดล้อม 1 คน และตัวแทนผู้นำชุมชน 3 คน ที่อยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ รวมทั้งสิ้น 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม
2. ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์เนื้อหาชุดคำถาม วิเคราะห์เนื้อหาและการตอบแบบทดสอบความรู้ ชุดกฎหมายสิ่งแวดล้อมของผู้นำชุมชน ชุดคำถามสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานในรูปของค่าเฉลี่ย ร้อยละ

สรุปและอภิปรายผล

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยขอสรุปผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำชุมชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา และตำแหน่งที่เข้าร่วมประเมินประสิทธิผลชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน พบว่า ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 73.30 (22 คน) เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 26.70 (8 คน) ส่วนใหญ่มีช่วงอายุ 46 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 46.70 (14 คน) รองลงมา คือ 20-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.00 (9 คน) และช่วงอายุ 36-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.30 จำนวนน้อยที่สุด (7 คน) ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 53.30 (16 คน) รองลงมา คือ ระดับอุดมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 16.70 (5 คน) และการศึกษาในระดับอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 16.70 (5 คน) ส่วนระดับประถมศึกษา จำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 13.30 (4 คน) และผู้นำชุมชนส่วนใหญ่ มีตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 66.70 (20 คน) รองลงมา คือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล คิดเป็นร้อยละ 16.70 (5 คน) และกำนัน คิดเป็นร้อยละ 16.70 (5 คน)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

1.1 ผลการสังเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารเกี่ยวกับความรู้ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมเพื่อนำมาใช้ในการกำหนดเนื้อหาของการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนพบว่า

1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติให้อำนาจหน้าที่แก่บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ อนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ จัดการ บำรุง รักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ รวมทั้งร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม 2) พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535 (ฉบับที่ 2,3) พ.ศ.2550,2560 ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ด้วยไม่มีกลไกหรือหน่วยงานที่ขับเคลื่อนการบังคับใช้กฎหมายในระดับพื้นที่โดยตรง ทำให้การจัดการปัญหาด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ประกอบกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้มีปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนมากขึ้น จึงกำหนดให้มีคณะกรรมการสาธารณสุขจังหวัด และคณะกรรมการสาธารณสุขกรุงเทพมหานครทำหน้าที่ขับเคลื่อนการบังคับใช้กฎหมายในระดับพื้นที่ โดยคำนึงถึงหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน และกำหนดให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจประกาศพื้นที่ควบคุมเหตุรำคาญ เพื่อระงับและจัดการตามความจำเป็น มิให้เหตุรำคาญนั้นเกิดขึ้นอีก 3) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2560 ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมชุมชน การจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย เป็นปัญหาสำคัญระดับประเทศ ปัจจุบันการบริหารจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย มีบัญญัติไว้ในกฎหมายหลายฉบับและมีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลายหน่วยงาน ทำให้ขาดการบูรณาการร่วมกัน กำหนดให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจในการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการคัดแยก เก็บ ขนและกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย และกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมการให้บริการ พร้อมทั้งกำหนดบทลงโทษ สำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎหมายเอาไว้ 4) พระราชบัญญัติรักษาคองประปา พ.ศ. 2526 ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎหมายเอาไว้ 5) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2561 การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัยคุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง ต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตตามกฎหมาย พร้อมกับกำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดทั้งก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล 6) พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. 2493 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2499 มีบุคคลนำเครื่องขยายเสียงไปใช้ในการโฆษณาเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชน ต้องควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียงทั่วราชอาณาจักร 7) ประมวลกฎหมาย

อาญา แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 26) พ.ศ.2560 ได้กำหนดกรอบระยะเวลา การบังคับโทษปรับให้รวมถึง เรื่องการอายัดสิทธิเรียกร้องในทรัพย์สินเพื่อใช้ค่าปรับด้วย เพื่อความชัดเจน จึงได้บัญญัติเกี่ยวกับ อัตราโทษปรับในประมวลกฎหมายอาญาที่ยังไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ในปัจจุบัน จึงปรับปรุงบทบัญญัติให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน รวมทั้งปรับปรุงความผิดที่มี โทษทางอาญา ซึ่งไม่มีโทษปรับ ให้มีโทษปรับด้วย

1.2 ผลการจัดทำชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ผู้วิจัยได้รวบรวมและ เรียบเรียงกฎหมาย จำนวน 7 ฉบับที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม จัดทำเป็นรูปเล่มขนาดกระดาษเอ 4 พับ ครึ่ง จำนวน 44 หน้า ให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย ด้านการปกครองและด้านสิ่งแวดล้อม วิเคราะห์ ความครอบคลุมของเนื้อหา ความถูกต้องตามหลักการเขียน หลักการปฏิบัติการด้านกฎหมายและการ จัดรูปเล่ม รูปแบบตัวอักษร โดยภาพรวมมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้จริงได้ของชุดความรู้ กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน โดยภาพรวมมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้จริงได้ ซึ่งชุด ความรู้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ประกอบด้วย เนื้อหา และรูปภาพ โดยมี องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ปกหน้า-หลัง 2) คำนำ 3) สารบัญ 4) เนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย สิ่งแวดล้อมประกอบด้วยกฎหมาย 7 ฉบับ ผลการวิเคราะห์ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำ ชุมชน ที่สร้างขึ้นเพื่อพัฒนาชุดความรู้จากการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านกฎหมาย ด้านการ ปกครองและด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า 1) ความครอบคลุมของเนื้อหาของชุดความรู้กฎหมาย สิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน เนื้อหาครอบคลุมดี แต่ควรอธิบายข้อกฎหมายให้ผู้ที่ยังไม่ค่อยเข้าใจด้วย ไม่ควรเป็นภาษากฎหมายเกินไป 2) ความถูกต้องตามหลักการเขียนชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อม สำหรับผู้นำชุมชน หลักการเขียนถือว่าถูกต้องตามหลักวิชาการ คือ การมีชื่อผู้เขียนเจ้าของหนังสือ มี สารบัญและการเรียงเนื้อหาไปตามลำดับ และมีบทสรุปตอนท้ายเรื่อง แต่ควรทำคำอธิบาย สรุป เป็นองค์ความรู้เชิงปฏิบัติแก่ผู้นำชุมชน 3) ความครอบคลุมหลักการปฏิบัติการด้านกฎหมายควรเสนอ แนวคิด แนวปฏิบัติให้ถูกต้องสำหรับประชาชนจะเป็นการดีมาก และเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายต้อง ทำให้เกิดความรู้แก่ผู้นำประชาชนทุกคนและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นการรักษา สิ่งแวดล้อมในชุมชนและเป็นการเคารพกฎหมายด้วย (4) ยังไม่แน่ใจว่าครอบคลุมหรือไม่ เพราะไม่ ทราบขอบเขตของงานว่ามีขอบเขตแค่ไหน อย่างไร แต่ก็เห็นว่าข้อกฎหมายที่นำเสนอเป็นประโยชน์แก่ ชุมชนที่จะได้เรียนรู้ (5) ครอบคลุม เหมาะสมตามหลักการปฏิบัติด้านกฎหมายชุดความรู้กฎหมาย สิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน (6) จากการสำรวจดูเนื้อหาโดยรวมพบว่ามีกฎหมายแม่บท คือ รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 พ.ร.บ.สาธารณสุข พ.ร.บ.รักษาความสะอาด 2553 พ.ร.บ.รักษาคคลองประปา 2526 พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม 2535 พ.ร.บ.ควบคุมการโฆษณา 2493 และ ประมวลกฎหมายอาญาอื่นๆ จึงน่าจะมีความควบคุมหลักการปฏิบัติการด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม สำหรับผู้นำชุมชน 4) การจัดทำรูปเล่ม รูปแบบตัวอักษร โดยภาพรวมมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้จริงได้

2 ผลการประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน พบว่า

2.1 ความรู้ของผู้นำชุมชนก่อนปฏิบัติการอบรมโดยใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 52.01 เมื่อตรวจสอบรายข้อพบว่า ผู้นำชุมชนความรู้ระดับมากที่สุดไม่ปรากฏ มีความรู้ระดับมาก 5 รายการ ระดับปานกลาง 6 รายการ และระดับน้อย 4 รายการ ได้แก่ ข้อที่ 7 สิ่งปฏิกูล หมายถึง อุจจาระหรือปัสสาวะและหมายความรวมถึงสิ่งอื่นใดซึ่งเป็นสิ่งโสโครกหรือมีกลิ่นเหม็น ข้อที่ 12 โฆษณา หมายถึง การบอกกล่าวแจ้งความชี้แจงแนะนำหรือแสดงความคิดเห็นแก่ประชาชน ข้อที่ 13 พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ.2493 ไม่บังคับแก่การโฆษณาของหน่วยราชการของรัฐและคำสอนในทางศาสนา และข้อที่ 15 ผู้ใดทำให้รางระบายน้ำ ร่องน้ำหรือท่อระบายของโสโครก อันเป็นสาธารณะ เกิดขัดข้องหรือไม่สะดวก ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท เป็นบทลงโทษทางอาญา คิดเป็นร้อยละ 36.70 (11 คน)

2.2 ระดับความรู้หลังได้รับการปฏิบัติการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม โดยรวมร้อยละ 82.21 อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้นำชุมชนมีความรู้ระดับมากที่สุด 10 รายการ ข้อที่ 2 รัฐและประชาชนหน้าที่การอนุรักษ์ คุ่มครอง บำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศร่วมกัน ตอบถุกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100.00 (30 คน) มีความรู้ระดับมาก 4 รายการ โดยในข้อที่ 1 รัฐธรรมนูญพ.ศ.2560 บัญญัติเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงานไว้จะวางแผนการใช้ที่ดินของประเทศให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ จัดให้มีมาตรการกระจายการถือครองที่ดินเพื่อให้ประชาชนสามารถมีที่ทำกินได้อย่างทั่วถึง และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติตามรัฐธรรมนูญ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผู้นำชุมชนตอบถุกน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56.70 (17 คน)

3. ผลการเสนอแนะทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนของผู้ทรงคุณวุฒิ และการแบ่งกลุ่ม ระดมความคิดเห็นของผู้นำชุมชน พบว่า 1) ใช้เป็นชุดความรู้ในการบรรยายให้ความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมแก่ผู้นำชุมชนทุกระดับ อาทิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัครทุกประเภท 2) ใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับกฎหมาย อาทิ นิติกร หนายความ พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง 3) ใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน 4) ใช้สำหรับสืบค้นข้อมูลด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมในท้องสมุค 5) ใช้เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์หรือให้ความรู้ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมในสถานีวิชุกกระจายเสียงทุกประเภท 6) ใช้เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ผ่านเสียงตามสายของชุมชน 7) ใช้เป็นข้อมูลสอดแทรกในบทเพลง หมอลำ กันตรึม เจริญ การละเล่นพื้นบ้าน 8) ใช้อ้างอิงเป็นฐานข้อมูลด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม 9) ใช้เป็นของขวัญ ของขำร่วยในโอกาสต่างๆ 10) ใช้เป็นเอกสารอ่านเล่นตามที่พัก โรงแรม สถานที่สาธารณะอื่นๆ อาทิ บนรถโดยสาร ร้านตัดผม ฯลฯ 11) จัดแปลเป็นภาษาอังกฤษ 12) จัดทำเป็นชุดความรู้ฉบับการ์ตูนสำหรับเด็ก และเยาวชน 13) จัดทำเป็นชุดความรู้อิเล็กทรอนิกส์ (e-book) และ 14) จัดทำในรูปแบบอื่น อาทิ แผ่นพับ แผ่นซีดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปประยุกต์ใช้

1.1 ควรมีการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพราะกฎหมายมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ประกอบกับเทคโนโลยีปัจจุบันอาจจะไม่เอื้อในรูปแบบการนำเสนอไม่เป็นที่สนใจอีกต่อไป แต่ชุดความรู้ก็มีความจำเป็นที่ต้องใช้เป็นคู่มือหรือเครื่องมือในการปฏิบัติงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เป็นกลไกของภาครัฐ โดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงยุติธรรม และกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย

1.2 ควรจัดให้มีการเรียนรู้เป็นหลักสูตรระยะสั้นหรือโครงการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมกับประชาชนทั่วไป เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่า ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม นำไปสู่ความตระหนัก ปฏิบัติได้ถูกต้อง เหมาะสม ในการป้องกัน ดูแล แก้ไข ตลอดจนการอนุรักษ์ให้เห็นผล โดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงสาธารณสุข

1.3 ควรมีการรวบรวมกฎหมายเกี่ยวสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้ชุมชน เป็นศูนย์กฎหมายสิ่งแวดล้อมชุมชน ทำเป็นหนังสือ ซีดี ให้หลากหลาย เหมาะสม อ่านเข้าใจง่าย น่าสนใจ หรือป้ายประชาสัมพันธ์ ข้อควรปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม สร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับผู้นำชุมชนและประชาชน เพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อสิ่งแวดล้อม ดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข โดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนักวิชาการ

1.4 ควรนำชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้ชุมชนที่พัฒนาขึ้นไปกำหนดเป็นนโยบาย และแผนงาน เพื่อเป็นการป้องปรามในการกระทำความผิด ดำเนินในท้องถิ่น โดยกระทรวงยุติธรรม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงมหาดไทย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัยประเมินและติดตามผล ผู้นำชุมชนหลังได้รับความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อม

2.2 ควรวิจัยการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับเยาวชนในระดับจังหวัด

2.3 ควรวิจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนด้วยกฎหมายสิ่งแวดล้อม

2.4 ควรวิจัยเชิงปฏิบัติการระดับผู้นำชุมชนที่ผ่านการได้รับปฏิบัติการฝึกอบรมความรู้ เป็นแกนนำผู้พิทักษ์สิ่งแวดล้อมด้านกฎหมาย

2.5 ควรวิจัยและสร้างสื่อเผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมทางระบบอินเทอร์เน็ตสู่ประชาชน และเยาวชนไทย เพื่อการค้นคว้าด้วยตนเอง

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ผู้นำชุมชน ที่อยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ คำปรึกษา ช่วยเหลือและ

พัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ตั้งแต่เริ่มต้นกระทำงานวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอบคุณเจ้าหน้าที่ทุกภาคส่วน ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานรวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล นิสิตที่เป็นกำลังใจให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด เหนือสิ่งอื่นใดผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดามารดาผู้ให้กำเนิด และครอบครัวที่ให้กำลังใจและให้โอกาสทำงานแก่ผู้วิจัยเสมอมา และขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งทำให้งานวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ไว้ ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- ธนาคารโลก, **วิกฤติขยะล้นโลก**, หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2557), สืบค้นจาก www.dailynews.co.th/Content/Article/159456, 2557.
- ราชกิจจานุเบกษา, **ประมวลกฎหมายอาญา**, (ฉบับที่ 26) พ.ศ.2560,(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 32 ก วันที่ 20 มีนาคม 2560),2560.
- ราชกิจจานุเบกษา, **พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. 2493**, (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 67 ตอนที่ 8 วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2493),2493.
- ราชกิจจานุเบกษา, **พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535**, (ฉบับที่ 2)พ.ศ.2561,(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 27 ก วันที่ 19 เมษายน 2561),2561.
- ราชกิจจานุเบกษา, **พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ. 2526**, (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 100 ตอนที่ 160 ฉบับพิเศษ วันที่ 6 ตุลาคม 2526),2526.
- ราชกิจจานุเบกษา, **พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535**, (ฉบับที่2) พ.ศ. 2560,(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 5 ก วันที่ 15 มกราคม 2560).
- ราชกิจจานุเบกษา,**พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535**, (ฉบับที่3) พ.ศ.2560,(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 65 ก วันที่ 22 มิถุนายน 2560),2560.
- ราชกิจจานุเบกษา, **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560**, (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก วันที่ 6 เมษายน 2560),2560.
- วินัย วีระพัฒนานนท์,**วิกฤตสิ่งแวดล้อม ทางตันแห่งการศึกษา (ฉบับปรับปรุง) เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน**, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์,2540.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่12 พ.ศ.2560-2564**, สืบค้นจาก <http://www.nesdb.go.th>,2560.
- อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์ และคณะ, **โครงการวิจัยกฎหมายเพื่อการบริหารจัดการในท้องถิ่น**, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.),สืบค้นจาก www.nesdb.go.th/econSocial/naturalResource/attachment/05_1.doc,2544.

ภาคผนวก ข
กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

๑.๑ สามารถนำความรู้ และข้อมูลจากกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน ในรายวิชา อาทิ วิชามนุษย์กับสิ่งแวดล้อม วิชากฎหมายอาญา วิชาทรัพยากรธรรมชาติและ การพัฒนาประเทศ วิชาการเมืองกับนโยบายสาธารณะ ทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาทั่วไป

๑.๒ สามารถนำผลการศึกษาไปสะท้อนข้อมูลให้กับผู้นำชุมชน ทั้งผู้นำที่เป็นทางการ อาทิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ และผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ อาทิ อาสา พัฒนาชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับสภาพ ปัญหาอันเกิดขึ้นจากการใช้กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของผู้นำชุมชน

๑.๓ สามารถนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์รวมกับนักวิชาการทางด้านกฎหมาย ด้านการบริหาร จัดการ และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการที่จะแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับ กฎหมายสิ่งแวดล้อม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้นำชุมชน โดยความร่วมมือของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒. กิจกรรมด้านบริการการศึกษาเรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องสิ่งแวดล้อมต่อผู้นำชุมชนทุกระดับ

๒.๑ สามารถนำความรู้และข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัย ให้การฝึกอบรมต่อผู้นำชุมชนหรือ ประชาชนโดยทั่วไป เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจในความเป็นมา แนวคิด หลักการและสภาพปัญหา เกี่ยวกับการบังคับใช้และบทลงโทษของกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนอำนาจหน้าที่ของ เจ้าพนักงาน และแนวทางปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้ผู้นำชุมชนหรือประชาชนทั่วไป นำ ความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้กับการปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมได้ อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

๒.๒ สามารถนำชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนที่พัฒนาแล้วโดยผ่าน กระบวนการศึกษาวิจัย โดยเฉพาะเนื้อหาของกฎหมายแต่ละฉบับไปเผยแพร่ให้ความรู้แก่นิสิต นักศึกษา นักวิชาการ ผู้สนใจในกฎหมายสิ่งแวดล้อมทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เพื่อที่อาจจะมี การศึกษาค้นคว้าหรือต่อยอดผลงานด้านการวิจัยในหัวข้อหรือประเด็นต่างๆเพิ่มเติม อันจะเป็น ประโยชน์ทางด้านวิชาการหรือด้านกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น

๓. กิจกรรมด้านพัฒนาชุมชนและการปกครองเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน

๓.๑ มีปฏิบัติการฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้ และรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการ บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ฝ่ายปกครอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นายกองกิจการบริหารส่วนตำบล นายกเทศมนตรี ร่วมกับผู้นำชุมชนและประชาชนผู้สนใจทั่วไป จำนวน ๑ ครั้ง มีผู้เข้าร่วมปฏิบัติการฝึกอบรม จำนวน ๓๐ คน จากความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ แนวทางในการใช้ชุดกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน โดยสรุป ให้มีการนำเสนอแนวทางการใช้ หลายรูปแบบ อาทิ ประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน เสนอในที่ประชุมประจำเดือน ของฝ่ายปกครอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือการประชุมของสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือนำชุด ความรู้แจกหรือมอบให้ผู้นำชุมชน ห้องสมุดสถานศึกษา ห้องสมุดประชาชน ให้ได้ค้นคว้าศึกษาหา ความรู้ต่อไป

๓.๒ มีการพัฒนาทักษะในการวิจัยให้กับทีมงานวิจัยและนิสิตในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อการเรียนรู้ในมิติที่หลากหลาย อาทิ การจัดประชุมสัมมนา การสำรวจความคิดเห็น โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดทำแบบสอบถามความคิดเห็น รวมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๓ มีการหารือและรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย นักวิชาการสิ่งแวดล้อม ฝ่ายปกครอง ผู้บริหารและบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางการใช้และแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในสวนที่เกี่ยวกับผู้นำชุมชน ให้มีความชัดเจน เหมาะสมและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน

ภาคผนวก ค
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ดำเนินงานมาและผลที่ได้รับของโครงการ**

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุวัตถุประสงค์	โดยทำให้
๑.ศึกษาหลักการทฤษฎีเนื้อหาและวิธีการสร้างแบบประเมินให้ครอบคลุมและตรงตามเนื้อหาเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม	ทราบถึงข้อมูลที่เป็นเนื้อหาของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่กระจายอยู่ตามกฎหมายในแต่ละกระทรวงอื่นโดยอยู่ในรูปแบบของประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติ กฎกระทรวง ประกาศ ระเบียบ และคำสั่งอื่น	ข้อที่ ๑	ทำให้สามารถวิเคราะห์กฎหมายแต่ละฉบับที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมรวบรวมไว้ในชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนที่จะใช้พัฒนาต่อไป
๒.ผู้ทรงคุณวุฒิวิเคราะห์ถึงความครอบคลุมของเนื้อหา ความถูกต้องตามหลักการเขียน หลักการปฏิบัติการด้านกฎหมาย และการจัดรูปแบบตัวอักษร โดยภาพรวมมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้จริงได้ จำนวน ๑๐ ตัวอย่าง	ได้ทราบถึงข้อมูลความครอบคลุมของเนื้อหา ความถูกต้องตามหลักการเขียน หลักการปฏิบัติการด้านกฎหมายและการจัดรูปแบบตัวอักษร	ข้อที่ ๒	ทำให้สามารถนำเอาข้อเสนอแนะจากการวิเคราะห์ของผู้ทรงคุณวุฒิไปปรับปรุงเนื้อหาตลอดจนการจัดกรรรูปแบบตัวอักษร ให้น่าสนใจเหมาะสม
๓.ปฏิบัติฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมกับผู้นำชุมชนเพื่อหาประสิทธิภาพพัฒนาความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน จำนวน ๓๐ ตัวอย่าง	ได้ทราบถึงประสิทธิภาพของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนและข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมปฏิบัติการ	ข้อที่ ๒	ทำให้สามารถนำเอาข้อมูลที่ได้จากการประเมินประสิทธิภาพชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๔.ประชุมกลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้นำชุมชน เพื่อหาแนวทางการใช้ชุดความรู้ฯ จำนวน ๑๐	ได้ทราบถึงแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน	ข้อที่ ๓	ทำให้สามารถนำเอาแนวทางการใช้ชุดความรู้ฯ จากการประชุมกลุ่มไปใช้ได้ตามความเหมาะสม

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุวัตถุประสงค์	โดยทำให้
ตัวอย่าง			
๕. ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน	ได้ทราบถึงข้อเสนอแนะในการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติมชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนให้สอดคล้องและเหมาะสมกับกาลปัจจุบัน	ข้อที่ ๑,๒,๓	ทำให้สามารถพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนให้ครอบคลุมเนื้อหา การจัดการรูปแบบตัวอักษร รวมทั้งแนวทางในการใช้ต่อไป
6. ข้อเสนอแนะอื่น	ทราบถึงข้อเสนอแนะอื่นทั้งในเชิงกฎหมาย แนวปฏิบัติ และมาตรการบังคับใช้กฎหมาย บทลงโทษกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมได้รับการรวบรวมไว้เป็นชุดความรู้สะดวกในการศึกษา ค้นคว้า โดยเฉพาะผู้นำชุมชน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และประชาชนทั่วไป	ข้อที่ ๑,๒,๓	ทำให้ได้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนที่สามารถนำไปใช้ได้เหมาะสม เกิดประโยชน์ต่อผู้ใช้และผู้ปฏิบัติต่อไป
7. รายงานฉบับสมบูรณ์	ได้รายงานฉบับสมบูรณ์ที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง ๓ ข้อ คือ ๑. เพื่อพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ๒. เพื่อประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน ๓. เพื่อเสนอแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน	ข้อที่ ๑,๒,๓	ได้รายงานการวิจัยที่มีคุณค่า สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนที่ได้รับการพัฒนาแล้ว ไปใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดต่อไป

ภาคผนวก ง
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบบันทึกพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

๑. ความครอบคลุมของเนื้อหาของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒. ความถูกต้องตามหลักการเขียนชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓. ความครอบคลุมหลักการปฏิบัติการด้านกฎหมายชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๔. การจัดรูปเล่ม รูปแบบตัวอักษร โดยภาพรวมมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้จริงได้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๕. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

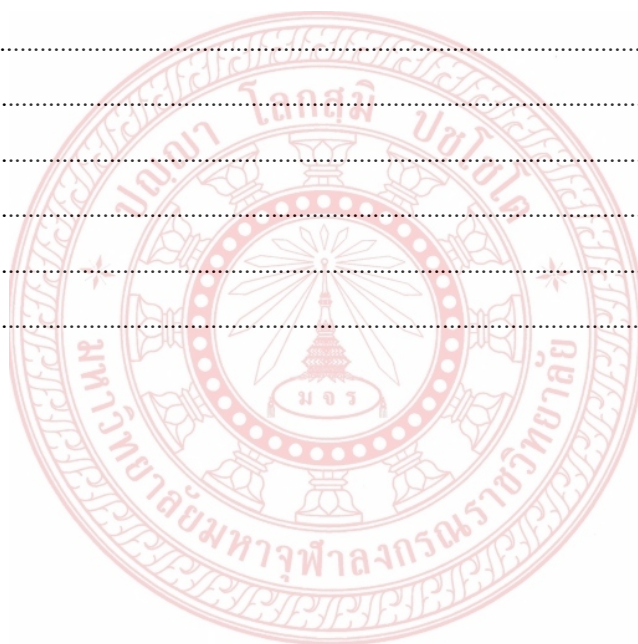
.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงในการสละเวลาอันมีค่าของท่านเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาและพัฒนา
ประเทศไทย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง การพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

คำชี้แจง

การตอบแบบสอบถาม ให้ท่านตอบแบบสอบถามโดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ในคำถาม ทุก ๆ ข้อละ ๑ คำตอบ

๑. กรุณาตอบแบบสอบถามตามสภาพความเป็นจริง
๒. ผู้วิจัยจะถือว่าคำตอบหรือข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเป็นความลับ
๓. แบบสอบถามชุดนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ ๒ แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ (ความต้องการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำ

ชุมชน)

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. เพศ

☐ ชาย	☐ หญิง
------------------------------	-------------------------------
๒. อายุ

☐ ช่วงอายุ ๒๐-๓๕ ปี	☐ ช่วงอายุ ๓๖-๔๕ ปี
☐ อายุ ๔๖ ปีขึ้นไป	
๓. การศึกษา

☐ ประถมศึกษา	☐ มัธยมศึกษา
☐ อุดมศึกษา	☐ อื่นๆ(ระบุ).....
๔. ตำแหน่ง

☐ กำนัน	☐ ผู้ใหญ่บ้าน
☐ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล	☐ อื่นๆ(ระบุ).....

ส่วนที่ ๒ แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม ให้วงกลมข้อตอบถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

๑. รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ บัญญัติเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงานไว้อย่างไร
- ก. วางแผนการใช้ที่ดินของประเทศให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่
- ข. จัดให้มีมาตรการกระจายการถือครองที่ดินเพื่อให้ประชาชนสามารถมีที่ทำกินได้อย่าง
- ทั้งถึง
- ค. ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติตามรัฐธรรมนูญ
- ง. ถูกทุกข้อ

๒. ผู้ใดมีหน้าที่การอนุรักษ์ คุ่มครอง บำรุงรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศ

- ก. รัฐ
- ข. ประชาชน
- ค. ร่วมกันทั้งรัฐและประชาชน
- ง. ไม่มีข้อถูก

๓. รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ตามข้อ

ใด

- ก. จัดให้มีแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและทรัพยากรธรรมชาติอื่นอย่างเป็นระบบ
- ข. ส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน
- ค. ถูกทั้งข้อ ก และ ข
- ง. ไม่ข้อใดถูกต้อง

๔. ข้อใดเป็นความหมายของ “มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม”

- ก. คุณภาพของธรรมชาติ อันได้แก่ สัตว์ พืช และทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ และสิ่งที่มีมนุษย์ได้
- ทำขึ้น
- ข. สภาวะที่สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงหรือปนเปื้อนโดยมลพิษซึ่งทำให้คุณภาพของ สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง
- ค. ค่ามาตรฐานคุณภาพน้ำ อากาศ เสียง และสภาวะอื่น ๆ ของสิ่งแวดล้อม
- ง. ไม่มีข้อใดถูกต้อง

๕. “ของเสีย” หมายถึงข้อใด

- ก. ของเสียที่อยู่ในสภาพเป็นของเหลว
- ข. ขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย อากาศเสีย
- ค. ของเสียที่อยู่ในสภาพเป็นไอเสีย กลิ่นควัน
- ง. ไม่มีข้อใดถูกต้อง

๖. ข้อใดให้ความหมายของคำว่า “เหตุรำคาญ” ได้ถูกต้อง

- ก. ก่อให้เกิดมลพิษ ด้านกลิ่น เสียง หรือทางสายตา
- ข. ก่อให้เกิดความหงุดหงิด
- ค. เหตุอันอาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียง
- ง. ข้อ ก และ ค ถูกต้อง

๗. สิ่งปฏิภูล หมายถึง

- ก. เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร ถ้ำ มูลสัตว์
- ข. กระดาษ แก้ว ขยะมูลฝอย
- ค. อุจจาระหรือปัสสาวะ และหมายความรวมถึงสิ่งอื่นใดซึ่งเป็นสิ่งโสโครกหรือมีกลิ่นเหม็น
- ง. ถูกทุกข้อ

๘. ข้อใดเป็นกฎหมายเกี่ยวกับรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕

- ก. ห้ามมิให้ผู้ใดอาบน้ำหรือซักล้างสิ่งใด ๆ บนถนน หรือในสถานสาธารณะ
- ข. ห้ามโฆษณาด้วยการปิด ติ่ง หรือโปรยแผ่นประกาศหรือใบปลิวในที่สาธารณะ
- ค. ให้เจ้าของรถซึ่งใช้บรรทุกสัตว์ กรวด หิน ดิน เลน ทราย สิ่งปฏิภูลฯ ป้องกันมิให้มูลสัตว์หรือสิ่งดังกล่าวตกหล่น รั่วไหล ปลิว ฟุ้ง กระจายลงบนถนน
- ง. ถูกทุกข้อ

๙. การบ้านหรือถ่มน้ำลาย เสมหะ บ้วนน้ำหมาก สั่งน้ำมูก เทหรือทิ้งสิ่งใด ๆ ลงบนถนนหรือบนพื้นรถหรือพื้นเรือโดยสาร ผิดกฎหมายหรือไม่

- ก. ไม่ผิดเป็นเรื่องธรรมดา
- ข. ไม่ผิดเพราะไม่เคยมีใครถูกจับ
- ค. ผิดเป็นการห้ามทิ้งสิ่งปฏิภูลมูลฝอยในที่สาธารณะ และสถานสาธารณะ
- ง. ไม่มีข้อถูก

๑๐. ข้อใดสามารถกระทำได้ไม่ผิด พ.ร.บ. รักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๕๒๖

- ก. ซักหรือวิดน้ำในคลองประปา
- ข. ทำให้คลองประปา รั่วไหลโดยไม่ได้ตั้งใจ
- ค. ตักน้ำไปใช้ดื่มกินในครัวเรือน
- ง. ไม่สามารถทำได้ทั้ง ๓ ข้อ

๑๑. ข้อใดไม่ใช่ข้อห้ามตาม พ.ร.บ. รักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๕๒๖

- ก. ห้ามมิให้ผู้ใดใช้ถ่อค้า หรือจอดเรือในบริเวณที่มีป้ายหรือเครื่องหมายของการประปา แสดงว่าเป็นบริเวณที่ฝังท่อส่งน้ำดิบ
- ข. ห้ามมิให้ผู้ใดนำหรือปล่อยสัตว์ใด ๆ ลงไปในคลองประปาคลองรับน้ำ
- ค. ห้ามมิให้ผู้ใดซักผ้า ล้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรืออาบน้ำในเขตคลองประปา

ง. ให้เพาะปลูกพืชชนิดหนึ่งชนิดใดในคลองประปาคลองรับน้ำได้

๑๒. ข้อใดเป็นความหมายของคำว่า “โฆษณา” ตามกฎหมาย

- ก. การบอกกล่าวแจ้งความชี้แจงแนะนำหรือแสดงความคิดเห็นแก่ประชาชน
- ข. หาเสียงเพื่อประโยชน์แก่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน สมาชิกสภาจังหวัด
- ค. คำสอนในทางศาสนา
- ง. ไม่มีข้อใดถูกต้อง

๑๓. พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ.๒๔๙๓ ไม่บังคับแก่การโฆษณาประเภทใด

- ก. ของหน่วยราชการของรัฐ
- ข. คำสอนในทางศาสนา
- ค. ถูกทั้งข้อ ก และ ข
- ง. ไม่มีข้อใดถูกต้อง

๑๔. ข้อใดกล่าวถูกต้องเกี่ยวกับกฎหมายอาญา

- ก. ผู้ใดทิ้งซากสัตว์ซึ่งอาจเน่าเหม็นในหรือริมทางสาธารณะต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท
- ข. ผู้ใดทำให้เกิดปฏิภูลแก่น้ำในบ่อ สระ หรือที่ซึ่งน้ำอันมีไว้สำหรับประชาชนใช้สอยต้องระวางโทษจำคุก
- ค. ถูกทั้งข้อ ก และ ข
- ง. ไม่มีข้อใดถูกต้อง

๑๕. ข้อใดกล่าวได้ถูกต้อง

- ก. ผู้ใดทำให้รางระบายน้ำ ร่องน้ำหรือท่อระบายของโสโครก อันเป็นสิ่งสาธารณะ เกิดขัดข้องหรือไม่สะดวก ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท
- ข. ผู้ใดทำให้รางระบายน้ำ ร่องน้ำหรือท่อระบายของโสโครก อันเป็นสิ่งสาธารณะ เกิดขัดข้องหรือไม่สะดวก ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท
- ค. ผู้ใดทำให้รางระบายน้ำ ร่องน้ำหรือท่อระบายของโสโครก อันเป็นสิ่งสาธารณะ เกิดขัดข้องหรือไม่สะดวก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๑ เดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท
- ง. ไม่มีข้อใดถูกต้อง

ส่วนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ (ความต้องการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

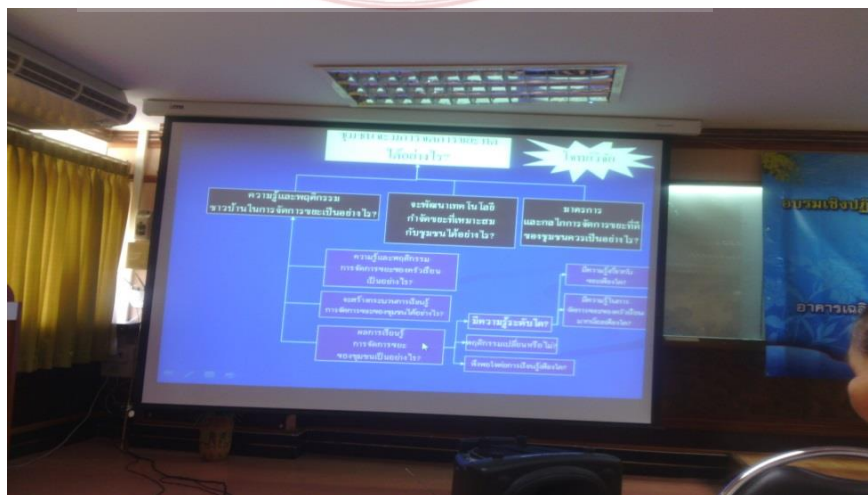

ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงในการสละเวลาอันมีค่าของท่านเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาและพัฒนา
ประเทศไทย

ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน
(รายละเอียดปรากฏตามชุดความรู้แนบท้าย)

ภาคผนวก ฉ
วิเคราะห์กระบวนการวิจัย

การพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน เป็นหัวข้อวิจัยที่มีความสนใจ ตั้งแต่แรกเริ่มเนื่องจากงานด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมนั้น กระจัดกระจายไปแทรกอยู่ กฎหมายหรือพระราชบัญญัติฉบับอื่นมากมาย อยากที่จะแยกแยะศึกษา ค้นคว้า ทำความเข้าใจ หากไม่สนใจจริงๆจะไม่รู้เลยว่าอันไหนเป็นกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่จะต้องเป็นนักกฎหมาย นักวิชาการ หรือผู้ที่มีหน้าที่กำกับดูแลด้านสิ่งแวดล้อมที่จะรู้ว่าอันไหนเกี่ยวข้อง ส่วนประชาชน โดยทั่วไปจะไม่รู้เลยว่ากฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างไร ส่วนใหญ่เข้าใจว่าเป็นเรื่องไกลตัว แต่ข้อเท็จจริงเป็นเรื่องใกล้ตัว ปฏิบัติเป็นกิจวัตรทุกวันโดยไม่รู้ตัวว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นเรื่องสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้น้ำ การซักล้าง การเททิ้งน้ำที่ใช่แล้ว การวางข้าวของบนทางสาธารณะ ฯลฯ ผู้วิจัยเห็นเป็นเรื่อง จำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนโดยทั่วไปจะต้องรับรู้กฎหมายดังกล่าว เนื่องจากมีผลกระทบต่อบุคคลทั่วไป รวมทั้งสิ่งมีชีวิตอื่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่การนำเสนอ การให้ความรู้จะกระทำได้อย่างไรเนื่องจากมี ข้อจำกัดมากมาย อาทิ จำนวนคน เวลา งบประมาณ ความแตกต่างระดับการศึกษา แนวความคิด ทำให้เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานในการถ่ายทอดความรู้ โดยเฉพาะเรื่องกฎหมายจะต้องอาศัยศาสตร์ และศิลป์ในการถ่ายทอดจึงจะสร้างสนใจ เข้าใจตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยจึงวางแผนงานเริ่มจากผู้นำ ก่อนเพราะมีความใกล้ชิด เป็นคนในพื้นที่รู้บริบทความเป็นไปเป็นมาของชุมชนตนเอง ที่สำคัญคนใน ชุมชนให้ความเคารพ เชื่อฟังจะก่อให้เกิดความรู้นำไปสู่การปฏิบัติอย่างถูกต้องส่งผลต่อสภาพ สิ่งแวดล้อมกับผู้นรอบข้างอย่างมีความสุข เต็มใจ ตระหนักเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีชีวิตที่ดีขึ้น ยั่งยืน

ดังนั้นการอธิบายทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชน อาทิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหาร ส่วนตำบล นั้นจะต้องอาศัยความรู้จักคุ้นเคย ที่สำคัญในการเลือกผู้นำชุมชนต้องเป็นพื้นที่ที่มี สถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมเสื่อมเสี่ยงต่อการถูกทำลายหรือกระทำผิดกฎหมายด้วยความ รู้เท่าไม่ถึงการณ์ อีกประการคือการต่อต้านของคนในชุมชน หากแจ้งว่าสิ่งที่กระทำเป็นปกติวิสัย ทำไม อยู่ๆมาแจ้งว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายสิ่งแวดล้อม ไม่เห็นมีใครมาตรวจให้ปฏิบัติ เป็นข้อกังวล ของผู้วิจัย เกรงจะเป็นปัญหาในการวิจัยพอสมควร แต่พอได้พูดคุยชี้ให้เห็นคุณและโทษที่จะเกิดขึ้นต่อ ประชาชนในชุมชน ภาพรวมโดยทั่วไปแล้วก็เป็นที่ยอมรับของผู้นำชุมชนว่าสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อ ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนอย่างยิ่ง โดยเปรียบเทียบจากกาลเวลาที่ผ่านมา โดยเฉพาะการทำมาหา กิน ปรับตัวเป็นช่วงๆจากการสังเกต กล่าวคือ ช่วงหาอยู่หากิน อยากได้อยากกินอะไรก็สามารถไปหา มาทำกินได้ ช่วงทำอยู่หากิน กล่าวคือ อยากกินปลา กินกบ ก็เอาปลา กบ มาเลี้ยงพีชผักอยู่ป่า นำมา ปลุกที่บ้าน ช่วงซื้ออยู่ซื้อกิน ไม่ต้องหา ไม่ต้องเลี้ยง ไม่ต้องหาเครื่องปรุง ซื้อใส่ถุงหิ้ว แกะกินได้เลย ช่วงสั่งอยู่สั่งกิน ชีวิตแสนสบายไม่ต้องออกไปหาซื้อหาให้ยาก โทรศัพท์หรือส่งผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาหาร เครื่องใช้ไม้สอยนำส่งถึงบ้าน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป สภาพแวดล้อม รอบข้างมีการปรับเปลี่ยน มีการพูดคุยกันน้อยลงให้ความสนใจสื่ออิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น แนวความคิด เปลี่ยนไป เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากขึ้น ขณะเดียวกันก็มีการทำลายสภาพแวดล้อมเพื่อความสะดวก ตนเอง ได้อย่างเสียอย่าง เมื่อผู้นำชุมชนเห็นความสำคัญส่วนนี้แล้ว การดำเนินการวิจัยจึงได้รับความ ร่วมมืออย่างดียิ่ง เอาใจใส่พร้อมและยินดีจะนำความรู้ที่ได้ไปถ่ายทอดต่อประชาชนในชุมชน เพื่อการ ละเมิดต่อกฎหมายสิ่งแวดล้อมจะได้ลดลงและหมดไปในที่สุด นั่นคือเป้าหมาย

กระบวนการคิดวิเคราะห์ของผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย ด้านการปกครอง ด้านสิ่งแวดล้อม และตัวแทนผู้นำชุมชน จากการประชุมกลุ่ม พิจารณาหลักการ บทบัญญัติ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมแล้วรวบรวม ประเมินประสิทธิผลชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนที่ได้จากการนำไปใช้กับผู้นำชุมชน หลังจากนั้นผู้ทรงคุณวุฒิและตัวแทนผู้นำชุมชนหาแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมาย เพื่อให้สามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้อย่างครอบคลุมและถูกต้องตามวัตถุประสงค์ ขั้นตอนนี้ก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง การรวบรวมข้อกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่แทรกอยู่กฎหมายอื่นหลายฉบับ แล้วนำจัดทำเป็นชุดความรู้ ในที่นี้รวบรวมจากกฎหมายจำนวน ๗ ฉบับ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมโดยตรง มีกฎหมายหลายฉบับแก้ไขเพิ่มเติมในช่วงมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองนำโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) อาทิ ๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้บัญญัติให้อำนาจหน้าที่แก่บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ อนุรักษ์ หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ รวมทั้งร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม ๒) พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ (ฉบับที่ ๒,๓) พ.ศ. ๒๕๕๐, ๒๕๖๐ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ด้วยไม่มีกลไกหรือหน่วยงานที่ขับเคลื่อนการบังคับใช้กฎหมายในระดับพื้นที่โดยตรง ทำให้การจัดการปัญหาด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ประกอบกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้มีปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนมากขึ้น ๓) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมชุมชน การจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย เป็นปัญหาสำคัญระดับประเทศ ปัจจุบันการบริหารจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย มีบัญญัติไว้ในกฎหมายหลายฉบับและมีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลายหน่วยงาน ทำให้ขาดการบูรณาการร่วมกัน เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมของกฎหมายแต่ละฉบับจะต้องศึกษา ค้นคว้าทำความเข้าใจในความหมาย รวมทั้งเจตนารมณ์ของกฎหมายที่บัญญัติขึ้นให้ถ่องแท้ ในขั้นตอนนี้ผู้ทรงคุณวุฒิรวมทั้งผู้นำชุมชนต้องประชุมใช้เวลากันพอสมควร กว่าจะได้ชุดความรู้ อีกทั้งมีการระดมความคิดเพื่อหาแนวทางใช้ชุดความรู้ผ่านผู้นำชุมชนแล้วนำมาวิเคราะห์ร่วมกันอีกครั้งของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อความเหมาะสมและเป็นไปได้ สามารถนำไปใช้ได้จริงตามวัตถุประสงค์

แบบสรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่ MCU RS ๖๑๐๗๖๑๐๐๗ ชื่อโครงการ การพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน หัวหน้าโครงการ ดร.ณัฐพงศ์ธัช กุรัตนธรรมา หน่วยงาน วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โทรศัพท์ ๐๘ ๙๕๘๐ ๓๔๑๘,๐๖ ๔๔๐๖ ๔๑๘๘ อีเมล nitithamsakul@gmail.com

สถานะผลงาน ปกปิด ไม่ปกปิด

ความสำคัญ/ความเป็นมา

การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมโลกในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จนบางครั้งไม่สามารถปรับตัวได้ทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์เกิดการแย่งชิง แข่งขัน กีดกัน เอาเปรียบกันในด้านสังคมและเศรษฐกิจ จึงการรวมกลุ่มกันของสังคมในระดับภูมิภาคเพื่อออกกฎระเบียบการใช้ทรัพยากร การปฏิบัติและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ปราศจากการรุกราน การใช้ความรุนแรงต่อกัน พร้อมกับมีมาตรการในการควบคุม รักษา คุ้มครอง ป้องกัน ในกลุ่มตลอดจนมีการร่วมมือกันทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อเสถียรภาพความมั่นคง รักษาสภาพคล่องทางการเงินของแต่ละประเทศ อีกทั้งใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองกับกลุ่มองค์กรหรือประเทศที่มีอิทธิพลเหนือกว่า นอกจากนี้แต่ละประเทศได้มีการออกกฎหมายคุ้มครองทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดและมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ต่อประชากรในสังคมอันเป็นส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตให้ได้รับความเสียหายนำกลับมาใช้ประโยชน์ไม่ได้ และสถานการณ์ของสภาพการเปลี่ยนแปลงสภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศต่างๆ ในทุกภูมิภาคของโลก เป็นต้นว่า ประเทศจีนได้กลายเป็นประเทศผู้ผลิตขยะใหญ่ที่สุดของโลกในปี ๒๕๔๗ มากกว่าประเทศสหรัฐอเมริกาไปแล้ว จีนเพียงประเทศเดียวผลิตขยะได้มากถึงร้อยละ ๗๐ ของปริมาณขยะทั้งหมดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงและแปซิฟิก ทั้งนี้ จีน เอเชียตะวันออกเฉียง และตะวันออกกลาง เป็นภูมิภาคที่มีอัตราการเติบโตของการผลิตมูลฝอยชุมชน (municipal solid waste) เร็วที่สุดในโลก โดยมูลฝอยชุมชนเป็นขยะที่เกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิตประจำวันของชุมชน ซึ่งมีที่มาจากแหล่งต่างๆ คือ ที่พักอาศัย สถานประกอบการค้า การก่อสร้างและการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง องค์ประกอบของขยะส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยกระดาษ ขยะสิ่งปลูกสร้าง เช่น ซากปรักหักพังและเศษซากจากยาง วัสดุสารอินทรีย์ พลาสติก โลหะ วัสดุอันตราย และแก้ว หรือกรณีเกิดไฟป่าที่ประเทศอินโดนีเซียส่งผลกระทบต่อเป็นบริเวณกว้างข้ามประเทศ การปล่อยควันเสียจากโรงงาน มลพิษทางเสียงก่อให้เกิดความรำคาญ เหล่านี้ล้วนเป็นเหตุให้เกิดวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้แต่ละภูมิภาคมีความจำเป็นต้องแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศในการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างเหมาะสม หรือออกกฎระเบียบในการปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม โดยการทำสนธิสัญญา ทำปฏิญญา หรือบันทึกข้อตกลงร่วมกัน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติและมีสภาพบังคับในกลุ่มองค์กร เป็นบทลงโทษหากมีผู้ละเมิดกระทำผิดหรือฝ่าฝืนสัญญาก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ผู้มีอำนาจเกี่ยวข้องได้ลงนามร่วมกันเอาไว้

โดยพื้นฐานของสังคมนั้นจะมีความสัมพันธ์ที่สอดคล้องเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทรัพยากรท้องถิ่นและระบบการผลิต เริ่มแต่มีการจัดวางโครงสร้างพื้นฐานเพื่อประโยชน์

ทางเศรษฐกิจนั้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติขึ้น นับตั้งแต่การมีถนน การมีรถยนต์ในการคมนาคมขนส่ง การมีไฟฟ้าเข้าไปในหมู่บ้าน ตลอดจนการเกิดเป็นชุมชนที่ขยายตัวขึ้น ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งในชุมชนและครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไป ระบบการผลิตมุ่งเน้นรายได้ที่ต้องอาศัยเครื่องจักร และการจ้างแรงงาน ทำให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคมกลับมาเป็นการแข่งขัน ช่วงชิงการเอาเปรียบกันมากขึ้น มาตรฐานการดำรงชีวิตของครอบครัว การบริโภค และการใช้จ่ายในครอบครัว และในระดับบุคคลกลับกลายเป็นความฟุ่มเฟือย และเป็นสังคมที่นิยมวัตถุมากขึ้น นอกจากนี้ประเทศไทยที่เคยเป็นเมืองสงบ ยิ้มแย้มแจ่มใส และเอื้อเฟื้อกลับเป็นสังคมที่ขัดแย้งกัน ความเห็นแก่ตัว เต็มไปด้วยยาเสพติด และอาชญากรรม มนุษย์เป็นผู้ใช้ทรัพยากรโดยตรง ย่อมที่จะต้องได้รับผลกระทบอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ในขณะที่เดียวกัน ถ้าได้พิจารณาถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ และทรัพยากรอื่นๆ จากป่าไม้ อากาศ และน้ำ มีสารพิษอยู่ในระดับอันตราย พื้นดิน ที่เป็นพื้นที่ผลิตอาหาร และใช้เป็นที่อยู่อาศัยมีคุณภาพต่ำ และมีปริมาณลดลง นอกจากนี้ยังมีสารพิษ ขยะมูลฝอย รวมทั้งสิ่งปฏิภูลเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ล้วนเป็นเหตุมาจากการเพิ่มจำนวนของประชากรและการเพิ่มปริมาณการบริโภคทรัพยากรของมนุษย์ในปัจจุบัน

ปัญหาเรื่องความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาของโลกและเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศไทยในปัจจุบันท่ามกลางการพัฒนาที่รีบเร่งทำให้มนุษย์ละเลยการดูแลเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมทำให้มนุษย์เองต้องเผชิญกับความสูญเสีย และธรรมชาติก็เผชิญกับหายนะอย่างยากที่จะแก้ไขได้ ความเสียหายจากความไม่เป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นต่อมนุษย์เห็นได้ชัดเจนในเรื่องปัญหาสุขภาพอนามัยและความไม่ปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย ในลักษณะต่างๆ เช่น การเกิดอาการป่วยเจ็บของคนงานจากสารพิษในโรงงานอุตสาหกรรม การเป็นโรคมุมิแพ้ของประชาชนในเมืองหรือชนบทเนื่องจากอากาศเสียหรือน้ำเสีย หรือการที่เกษตรกรเจ็บป่วยจากการสัมผัสยาฆ่าแมลง สารเคมีกำจัดวัชพืชต่างๆ เป็นต้น ซึ่งผู้เสียหายกระจายกันอยู่ทั่วไป มีทั้งคนที่มีฐานะและคนยากจน หากแต่คนยากจน คนด้อยโอกาส หรือชนกลุ่มน้อย กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ก็มีโอกาสในการแก้ไขปัญหานี้ได้น้อยกว่า เนื่องจากมีช่องทางทางสังคมและไม่มีช่องทางเข้าถึงความยุติธรรม ปัญหาด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคมไทยมาโดยตลอด โดยที่กลไกในกระบวนการยุติธรรมที่มีอยู่ไม่อาจเข้ามาจัดการความขัดแย้งปัญหาเหล่านี้ได้ เพราะหลายกรณีข้อพิพาทมิได้ระงับโดยองค์กรที่มีความเหมาะสม เพราะการเรียกร้องหาความยุติธรรมมักกระทำกันบนท้องถนน มีการใช้วิธีการระงับข้อพิพาทแบบเฉพาะหน้าพอเป็นพิธี เป็นครั้งๆ ไปเท่านั้น ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่บัญญัติเอาไว้มากมายที่กระจายไปตามกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ยากที่จะรับรู้ โดยเฉพาะการใช้สิทธิทางกฎหมายของผู้นำชุมชน

ปัจจุบันสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังเป็นปัญหาและเป็นจุดอ่อนของการรักษาฐานการผลิตและให้บริการ รวมทั้งการดำรงชีพที่ยั่งยืน ฐานทรัพยากรธรรมชาติถูกนำไปใช้ในการพัฒนาจำนวนมากก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ป่าไม้ลดลง ทรัพยากรดินเสื่อมโทรมความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม ทรัพยากรน้ำยังมีส่วนที่ไม่สามารถจัดสรรได้ตามความต้องการ และมีความเสี่ยงในการขาดแคลนในอนาคต เกิดปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นจากการเข้าถึงและการจัดสรรการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่เป็น

ธรรม รวมทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมือง ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและต้นทุนทางเศรษฐกิจ ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติมีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้นโดยเฉพาะอุทกภัยและภัยแล้ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจและห่วงโซ่การผลิตภายในประเทศ

ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัญหาชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า เป็นจังหวัดที่มีวิถีการดำเนินชีวิต ภาษา ประเพณี วัฒนธรรมหลากหลาย เนื่องจากมีอาณาเขตติดกับประเทศกัมพูชาด้านอำเภอบ้านกรวด ส่วนหนึ่งใช้ภาษาไทย-เขมร พูดสื่อสารกันเป็นภาษาท้องถิ่นหรือพูดภาษาไทย-ลาวพูด-ฟัง-อ่านภาษาไทยกลางไม่ค่อยเข้าใจในความหมายอย่างยิ่งภาษากฎหมายที่เป็นภาษาที่ใช้คำศัพท์เฉพาะ ต้องตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายแต่ละด้าน จากการสนทนากับผู้นำชุมชนในแต่ละอำเภอทำให้ทราบว่าประชาชนโดยทั่วไปไม่เข้าใจ และไม่สนใจที่ศึกษา เรียนรู้ จึงขาดความรู้ความเข้าใจในข้อกฎหมาย ประกาศ ข้อห้าม ระเบียบปฏิบัติต่างๆเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แม้กระทั่งตัวของผู้นำชุมชนเอง ไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล การดำเนินชีวิตประจำวันบางครั้งจึงเป็นการละเมิดหรือกระทำผิดต่อกฎหมาย โดยไม่ได้ตั้งใจ เช่น การเผาถ่านไม้ เผาขยะ การระบายสิ่งปฏิกูล ลงสู่น้ำลำคลอง การเปิดเครื่องเสียง หรือเสียงดังรบกวนของรถมอเตอร์ไซด์ อันเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษในชุมชน ก่อให้เกิดมลภาวะมีปัญหาเรื่องสภาพแวดล้อมและสุขภาพร่างกายตามมา และที่สำคัญเป็นการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ปัญหาข้อกฎหมายอันเป็นอุปสรรคต่อความเข้มแข็งของชุมชน บางเรื่องเป็นปัญหากฎหมายอนุบัญญัติที่อาจแก้ไขได้ในระดับปฏิบัติโดยไม่จำเป็นต้องแก้ไขกฎหมายหลัก นอกจากนี้ยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องซึ่งมีได้อยู่ในกรอบการวิจัย และอาจไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่สมควรได้รับการแก้ไข แต่ก็ไม่ได้มีการกระตุ้นหรือผลักดันให้มีการแก้ไขอย่างถูกต้อง จึงสนับสนุนให้มีการศึกษาปัญหาข้อกฎหมายของชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยพิจารณาจากสิ่งที่ชุมชนจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วม มีสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบตามกฎหมาย หรือตามประเพณี วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น เพื่อแสวงหากฎหมายที่ช่วยกระตุ้นและส่งเสริมการพัฒนาไปพร้อม ๆ กับการศึกษากฎหมายที่มีลักษณะควบคุมอันเป็นอุปสรรคต่อความเข้มแข็งของชุมชน เป็นการพัฒนาเสริมสร้างองค์ความรู้กฎหมายที่เกี่ยวกับชุมชนซึ่งจะนำไปใช้ในการบริหารจัดการในท้องถิ่น เพื่อเผยแพร่ให้กับชุมชนในการแก้ไขปัญหาของตน รวมทั้งการผลักดันสู่องค์กรระดับชาติหรือองค์กรอิสระที่จะใช้ข้อมูลเป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำนโยบายหรือวางแผนต่อไป จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นก่อให้เกิดความวิตกกังวลต่อปัญหาว่าทำอย่างไรให้กลุ่มผู้นำชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมให้เข้าใจ เกิดความตระหนัก นำไปปฏิบัติ และสามารถถ่ายทอดต่อประชาชนได้อย่างถูกต้อง

วัตถุประสงค์ของโครงการ

๑. เพื่อพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน
๒. เพื่อประเมินประสิทธิผลของชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน
๓. เพื่อเสนอแนวทางการใช้ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชน มีเนื้อหาครอบคลุม มีความเหมาะสม การเขียนถือว่าถูกต้องตามหลักวิชาการ รูปเล่ม รูปแบบตัวอักษร โดยภาพรวมมีความเหมาะสมสามารถนำไปปฏิบัติใช้ได้จริงได้

๒) ผู้นำชุมชนมีความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมโดยรวมร้อยละ ๕๒.๐๑ อยู่ในระดับปานกลาง

๓) แนวทางการใช้ชุดความรู้ ๑) ใช้เป็นชุดความรู้ในการบรรยายให้ความรู้ ๒) ใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับกฎหมาย ๓) ใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน ๔) ใช้สำหรับสืบค้นข้อมูลในห้องสมุด ๕) ใช้เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์หรือให้ความรู้ในสถานีวิทย์กระจายเสียงและเสียงตามสายของชุมชน ๖) ใช้เป็นข้อมูลสอดแทรกในบทเพลง หมอลำ กันตรึม เจริญ การละเล่นพื้นบ้าน ๗) ใช้อ้างอิงเป็นฐานข้อมูลด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม ๘) ใช้เป็นของขวัญ ของชำร่วยในโอกาสต่างๆ ๙) ใช้เป็นเอกสารอ่านเล่นตามที่พัก โรงแรม สถานที่สาธารณะอื่นๆ ๑๐) จัดแปลเป็นภาษาอังกฤษ ๑๑) จัดทำเป็นชุดความรู้ฉบับการ์ตูนสำหรับเด็ก และเยาวชน ๑๒) จัดทำเป็นชุดความรู้อิเล็กทรอนิกส์ (e-book) และ ๑๓) จัดทำในรูปแบบอื่น อาทิ แผ่นพับ แผ่นซีดี

คำสืบค้น การพัฒนา กฎหมายสิ่งแวดล้อม ผู้นำชุมชน

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ยังไม่มีการนำไปใช้

ผลงานวิจัยมีศักยภาพในการนำไปใช้ประโยชน์

ด้านนโยบาย ด้านสาธารณะ ด้านชุมชนและพื้นที่ ด้านพาณิชย์ ด้านวิชาการ

ข้อเสนอแนะที่ผลงานนำไปใช้ประโยชน์

๑. ควรมีการพัฒนาชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะกฎหมายมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ประกอบกับเทคโนโลยีปัจจุบันอาจจะไม่เอื้อในรูปแบบการนำเสนอไม่เป็นที่สนใจอีกต่อไป แต่ชุดความรู้ก็มีความจำเป็นที่ต้องใช้เป็นคู่มือหรือเครื่องมือในการปฏิบัติงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เป็นกลไกของภาครัฐ โดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงยุติธรรม และกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย

๒. ควรจัดให้มีการเรียนรู้เป็นหลักสูตรระยะสั้นหรือโครงการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมกับประชาชนทั่วไป เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่า ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม นำไปสู่ความตระหนัก ปฏิบัติได้ถูกต้อง เหมาะสม ในการป้องกัน ดูแล แก้ไข ตลอดจนการอนุรักษ์ให้เห็นผล โดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงสาธารณสุข

๓. ควรมีการรวบรวมกฎหมายเกี่ยวสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้ชุมชน เป็นศูนย์กฎหมายสิ่งแวดล้อมชุมชน ทำเป็นหนังสือ ซีดี ให้หลากหลาย เหมาะสม อ่านเข้าใจง่าย น่าสนใจ หรือป้ายประชาสัมพันธ์ ข้อควรปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม สร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับผู้นำชุมชนและประชาชนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อสิ่งแวดล้อม ดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข โดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนักวิชาการ

๔. ควรนำชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้ชุมชนที่พัฒนาขึ้นไปกำหนดเป็นนโยบายและแผนงาน เพื่อเป็นการป้องปรามในการกระทำความผิด ดำเนินในท้องถิ่น โดยกระทรวงยุติธรรม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงมหาดไทย

การเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์

1. สิ่งพิมพ์หรือสื่ออื่นๆ

หนังสือพิมพ์ วารสาร โทรทัศน์ วิทยุ เว็บไซต์ คู่มือ/แผ่นพับ

จัดประชุม/อบรม อื่นๆ (ใช้เป็นสื่อในการประกอบการเรียนรายวิชามนุษย์กับสิ่งแวดล้อม)

2. สิ่งพิมพ์ทางวิชาการ

(ส่งตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัยต่อวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น อยู่ระหว่างรอหนังสือตอบรับ)

ประวัตินักวิจัย

ประวัตินักวิจัย

- ๑)ชื่อผู้วิจัย:** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ธัช กุรัตนธรรมมา (หัวหน้าโครงการ)
- ภูมิลำเนา:** ๒๔๕ หมู่ที่ ๓ ตำบลบ้านไทร อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
- สถานที่อยู่ปัจจุบัน:** หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
- ประวัติการศึกษา:**
พ.ศ.๒๕๒๘	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยเทคนิคนครพนม
พ.ศ.๒๕๔๑	อนุปริญญาวิทยาศาสตร สาขาบริหารธุรกิจ วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
พ.ศ.๒๕๔๖	ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ.๒๕๔๗	ปริญญานิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
พ.ศ.๒๕๕๐	ประกาศนียบัตรวิชาว่าความ สภานายความ
พ.ศ.๒๕๕๖	ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์
พ.ศ.๒๕๕๙	ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ใน
พระบรมราชูปถัมภ์
- ตำแหน่งปัจจุบัน:**
พ.ศ.๒๕๕๐-ปัจจุบัน	หัวหน้าสำนักงานนายความ
พ.ศ.๒๕๕๖-ปัจจุบัน	อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
- ๒)ชื่อผู้วิจัย:** นางสาวณัฐกานต์ นามบุตร (ผู้ร่วมวิจัย)
- ภูมิลำเนา:** ๒๗ หมู่ที่ ๑๓ ตำบลแสงพัน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์
- สถานที่อยู่ปัจจุบัน:** กลุ่มงานวิจัย วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
- ประวัติการศึกษา:**
พ.ศ.๒๕๕๐	ปริญญาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
- ตำแหน่งปัจจุบัน:**
พ.ศ.๒๕๖๐-ปัจจุบัน	นักจัดการงานทั่วไป วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
พ.ศ.๒๕๖๐-ปัจจุบัน	เลขานุการศูนย์ประสานงานวิจัยและพัฒนาอาศรมวนันมรุจ